

[illegible]

Національна спілка краєзнавців України

**НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ**

До 90-річчя журналу «Краєзнавство»

Київ — 2017

**УДК 908:061.1(477):070
НЗ5**

*Рекомендовано до друку рішенням Правління Національної спілки краєзнавців України
від 25 листопада 2016 р., протокол № 1*

Загальна редакція: голова Національної спілки краєзнавців України,
заступник директора Інституту історії України НАН України,
член-кореспондент НАН України, професор
Олександр Реєнт

Упорядники: *Євген Букет*
Володимир Дмитрук
Руслана Маньковська
Володимир Милько

Національна спілка краєзнавців України в інформаційному просторі. До 90-річчя
НЗ5 журналу «Краєзнавство» / [відп. ред. О. П. Реєнт; упоряд.: Є. В. Букет, В. І. Дмитрук,
Р. В. Маньковська, В. І. Милько. — Київ : НСКУ, 2017. — 183 с.

ISBN 978-617-7009-52-1

У виданні зібрано публікації засобів масової інформації, що висвітлюють діяльність
Національної спілки краєзнавців України. Зокрема, у книзі вміщено документи, інтерв'ю, матеріали
прес- та веб-конференцій, які проводила Національна спілка краєзнавців України, а також
найважливіші публікації 2008–2015 рр. у яких репрезентовано Спілку широкому загалу, розкрито
актуальні питання розвитку українського краєзнавства в перших десятиліттях ХХІ століття та внесок
краєзнавців у збереження і популяризацію історико-культурної спадщини України.

*Книгу видано за підтримки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».*

УДК 908:061.1(477):070

ISBN 978-617-7009-52-1

© Національна спілка краєзнавців
України, 2017
© Автори, 2017

ЗМІСТ

<i>Привітання Президента України Петра Порошенка</i>	4
<i>Краєзнавчі ювілеї: історія, реалії, перспективи (О. П. Реєнт)</i>	5

Розділ 1

УКРАЇНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Краєзнавча хроніка.....	23
1.2. Інтерв'ю з очільниками Співки.....	99
1.3. Інтерв'ю краєзнавців у ЗМІ.....	126
1.4. Публікації про науково-краєзнавчі експедиції.....	135

Розділ 2

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЇ НСКУ

2.1. «Чи врятуємо національне диво — сакральну дерев'яну архітектуру?».....	146
2.2. «Краєзнавство як фактор розвитку зеленого туризму в контексті «Євро-2012».....	149
2.3. «Фонд Вікімедіа розпочинає вікіекспедицію містами та селами України».....	150
2.4. «Музейні скарби України».....	151
2.5. «Актуальність «Історії міст і сіл України».....	154

Розділ 3

НСКУ У ВЕБ-ПРОСТОРИ

3.1. Веб-конференція керівництва НСКУ.....	159
3.2. Веб-ресурси Національної співки краєзнавців України.....	166
3.3. Журнал «Краєзнавство» в мережі Інтернет.....	176
3.4. Статистика офіційного сайту та facebook-сторінки НСКУ.....	178
3.5. Партнери Національної співки краєзнавців України.....	181

Президент України

**Національній спілці
краєзнавців України**

Шановні друзі!

Щиро вітаю дослідників минувшини міст і сіл із 90-річчям від дня заснування Національної спілки краєзнавців України.

31 травня 1925 року було утворено Український комітет краєзнавства як постійно діючий орган. На жаль, проіснував він недовго. В умовах активного формування тоталітарної системи численні осередки комітету було розгромлено, випуск тематичних видань припинено, зруйновано безліч пам'яток історії та культури, знищено музейні експонати, а найактивніші діячі краєзнавства стали жертвами політичного терору. Лише в останні роки існування Радянського Союзу зусиллями подвижників, які понад усе любили рідну землю, вдалося відродити краєзнавчу спілку.

Вам випала велика честь працювати пліч-о-пліч з Героєм України, академіком Петром Троньком, який доклав чимало зусиль, аби врятувати від знищення значну кількість національних скарбів. У цьому році виповнюється 100 років від дня його народження. Світла пам'ять про академіка Тронька і його самовіддану працю назавжди залишиться у наших серцях.

Сьогодні Національна спілка краєзнавців України продовжує примножувати свої славні традиції, невтомно захищаючи вітчизняну історію і культуру. Праця її дослідників є невичерпним джерелом для виховання нової генерації українців, духовної та інтелектуальної еліти нації.

Бажаю усім міцного здоров'я, щастя, добробуту і нових звершень в ім'я нашої країни.

Петро ПОРОШЕНКО

КРАЄЗНАВЧІ ЮВІЛЕЇ: ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ідея створення інституції, яка б займалася проблемами регіональної історії, виникла у 20–40-х рр. XIX ст.

1843 року у Києві було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів, котру зазвичай називали Археографічною. У її роботі, поряд із видатними науковцями М. Костомаровим, О. Лазаревським, О. Левицьким, М. Максимовичем, В. Іконниковим, брав активну участь і Тарас Шевченко.

Величезне значення для становлення українського краєзнавства мала плідна діяльність «Товариства Нестора-Літописця» при Київському університеті Святого Володимира, Одеського наукового товариства історії та старожитностей, Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові, Наукового історико-філологічного товариства при Харківському університеті, Подільського церковного історико-археологічного товариства, Товариства дослідників Волині у Житомирі та багатьох інших регіональних об'єднань поціновувачів рідного краю. Розвитку краєзнавства сприяло й проведення Археологічних п'ятнадцяти з'їздів, шість з яких відбулися в Україні.

У роки національно-визвольних змагань українського народу, в умовах Першої світової та громадянської воєн виникали і активно функціонували численні краєзнавчі організації, опираючись на підтримку Центральної Ради, гетьманського уряду, Директорії.

1917 року в Києві розпочав діяльність Центральний комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва під головуванням Михайла Грушевського. Того ж року з ініціативи художника Сергія Васильківського у Харкові було засноване товариство «Музей Слобожанщини». Серед вагомих справ, започаткованих у період Української революції, здійснювалися заходи щодо впорядкування могили Тараса Шевченка у Каневі, створення Національної галереї, Всеукраїнського «Шевченківського» або «Пам'яткового» музею. У надзвичайно складних умовах українська інтелігенція зуміла не лише зберегти, а й реально примножити краєзнавчі традиції, зробити їх вагомим чинником ствердження національної ідеї.

Особливо яскраві сторінки у літописі історичного краєзнавства припадають на 1920-ті рр. Цей період дослідники цілком справедливо вважають «золотим періодом» в його історії. На хвилі національно-визвольного піднесення краєзнавство із занять одиночок зростає до рівня державної справи, поєднуються його наукові і громадські форми, утворюються дієві осередки, які стають на чолі краєзнавчого руху.

Провідну роль у розвитку і організації краєзнавчої роботи взяла на себе Українська академія наук. У першому своєму Статуті, затвердженому гетьманом П. Скоропадським 1918 р. говорилося, що Академія наук у Києві «як найвища українська наукова установа, ставить собі на меті, окрім загальних наукових завдань, виучувати сучасне й минуле України, української землі та народу».

На початку 20-х років в структурі історико-філологічного відділу ВУАН плідно працював ряд комісій краєзнавчого профілю. Серед них: постійна комісія для складання історико-географічного словника (голова — О. Грушевський); археологічна комісія (голова — Ф. Шміт); комісія для складання археологічної карти України (голова — М. Біляшівський); фольклорно-етнографічна комісія (голова — А. Лобода); кабінет мистецтв (голова — Ф. Шміт); комісія по дослідженню Софійського собору у Києві або Софійська комісія (голова — Ф. Шміт); жидівська історично-археографічна комісія (голова — І. Галант). Краєзнавча тематика займала помітне місце в наукових розробках інших комісій відділу.

Етнографічна комісія утворена 1920 р. як секція Українського наукового товариства. 1921 р. етнографічна секція увійшла до складу ВУАН. З 1925 р. секцію перейменовано на Етнографічну комісію ВУАН. До комісії входили відомі вчені, етнографи, краєзнавці — А. Лобода (голова), М. Біляшівський, О. Косач, П. Демуцький, Л. Ревуцький, М. Рудинський, В. Ляскоронський, С. Терещенко, В. Модзалевський та ін. Головним завданням комісії було

збирання етнографічних та краєзнавчих матеріалів. До роботи залучалось широке коло вчителів, студентів, культпрацівників, аматорів-краєзнавців або кореспондентів. З комісією співпрацювало багато краєзнавчих гуртків та етнографічних товариств на місцях, особливо шкільних, був запроваджений спеціальний «краєзнавчий практикум» для учнівської молоді. Результати досліджень членів комісії публікувалися в «Етнографічному віснику» та «Бюлетені».

Дослідженням і охороною історико-культурної спадщини займалася Археологічна комісія, утворена 1921 р. Головою обраний Ф.Шміт, члени комісії — М. Василенко, О. Грушевський, А. Дахнович, В. Іконников, Ф. Ернст (секретар), Т. Красицький, М. Макаренко, В. Щербина, Д. Щербаківський, М. Біляшівський (товариш голови) та ін. Краєзнавчими проблемами займалися секції етнографії, музеєзнавства, історії мистецтва.

Активною розробкою краєзнавчих проблем займалася секція етнографії, етнології і краєзнавства науково-дослідної кафедри історії України. Вона була створена у жовтні 1921 р. в Харкові академіком Д. Багалієм, який вважав, що вивчення історії окремих регіонів повинно стати першою сходинкою на шляху до побудови загальної концепції історії України і написання фундаментальних праць. Обґрунтувавши ідею вивчення історії по окремих регіонах (т. зв. «обласна концепція»), Д. Багалій виступив засновником наукової школи, яка відіграла важливу роль у розвитку системних регіонально-історичних досліджень.

Секцію очолював О. Ветухов, у її роботі брали участь О. Ковалевський, Я. Риженко, П. Білецька. Однією з головних напрямів її діяльності були краєзнавчі та етнографічні експедиції та екскурсії.

Глибокою зацікавленістю відзначалась діяльність Київської комісії краєзнавства при ВУАН, утвореної в листопаді 1922 р. До складу названої комісії входили такі відомі українські вчені, як А. Лобода (голова), В. Лучицький (заступник), О. Фомін, І. Шмальгаузен, М. Птуха (заступник), В. Липський, П. Тутковський, М. Василенко, М. Шарлемань та інші. 1923 р. затверджено Президію комісії, в яку увійшли А. Лобода (голова), М. Птуха, Д. Белінг (секретар) та В. Лучицький.

Головним завданням комісії було об'єднання краєзнавчих осередків та координація їх роботи, з'ясування стану краєзнавства на Україні і сприяння його поширенню, науково-дослідна робота, складання довідників, посібників, програм, пробудження інтересу до краєзнавчих студій на місцях.

Численними конкретними практичними справами сповнена діяльність Харківської комісії краєзнавства під керівництвом Д. Зеленина та О. Федоровського, створеної 1923 р. Велику допомогу згаданому координаційному центру надавали патріархи харківського краєзнавства академіки Д. Багалій та Д. Яворницький, в її роботі також брали участь С. Таранушенко, О. Синявський, О. Івановський.

Наприкінці 1923 року в Україні було створено третю академічну краєзнавчу комісію — Одеську, під головуванням С. Дложевського, директора Одеського історико-археологічного музею. Наскільки плідно працювала остання, свідчить хоча б той факт, що одеським дослідникам рідного краю, незважаючи на труднощі, вдалося налагодити видання «Вісника Одеської комісії краєзнавства» (1924, ч. 1; 1925, ч. 2–3; 1929, ч. 4–5; 1930, ч. 4–5), зібрати бібліотеку необхідну для постійної роботи.

У роботі комісії брали участь Д. Яворницький, Г. Цомакіон, В. Селінов, В. Стратен, Ф. Камінський, О. Трефільєв. Р. Волков очолював етнографо-діалектологічну секцію, М. Слабченко — соціально-історичну. Філії Комісії працювали в Тирасполі і Херсоні. Члени комісії займалися розкопками Ольвії, Березані, Усатова. Археологічною секцією була складена археологічна карта краю.

Відзначаючи позитивну роль краєзнавчих комісій при ВУАН в академічному звіті Президії ВУАН, академіки В. Липський, А. Кримський, А. Лобода наголошували: «Разом з тим необхідним є те, аби принаймні Центральні комісії краєзнавства у Києві, Харкові і Одесі користувались в урядових установах правами і авторитетами, які відповідають їх державному і науковому значенню».

Саме Харківська Слобожанська Комісія виступила ініціатором проведення Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції 28–31 травня 1925 р., на яку зібралися 75 делегатів — представників 22 місцевих осередків з усіх регіонів України. У доповіді секретаря Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету О. Буценка зазначалося, що «краєзнавство — це одне з найважливіших завдань відродження нашого господарства, яке може відбутися лише при новому і точному облікові природних багатств і всіх продуктивних сил країни».

Широку дискусію на конференції викликала інформація О. Лазаріса про сучасний стан краєзнавства. Поряд із визначенням основних шляхів діяльності, а саме: «вростати в широкі кола робітничо-селянських мас, найшільніше зв'язуватись з краєзнавцями на місцях, зробити краєзнавство цілим рухом», він фактично закликав нищити усю роботу старих краєзнавців-дослідників та вчених. Проти таких хибних тверджень рішуче виступили Д. Багалій, М. Яворський, О. Яната, М. Шарлемань.

Конференція прийняла звернення до всіх краєзнавчих організацій, в якому, зокрема, говорилося: «Перша Всеукраїнська конференція з краєзнавства була першою спробою виявити краєзнавчі сили УСРР, зробити перший підсумок досягнень, здобутих уже в краєзнавчій роботі, з'ясувати умови роботи та перспективи її, об'єднати краєзнавчі сили України. Конференція показала силу і життєдайність краєзнавчого руху».

Після конференції в Україні розгорнулася систематична краєзнавча робота. В окремих округах почали створюватися громадські краєзнавчі товариства (у 1920 — в Ізюмському і Роменському, 1922 — у Волинському і Житомирському, 1923 — у Коростенському, Лубенському, Одеському; 1924 — у Чернігівському, у 1925 — у Дніпропетровському, Луганському, Мелітопольському). За типовим Статутом, основними завданнями краєзнавчого товариства були: наукова обробка даних, що стосуються продуктивних сил краю (округу, району); поширення відповідних відомостей про край; заохочення широких мас до вивчення краю. Краєзнавчі товариства займалися освітньою та видавничою діяльністю: організовували лекції, екскурсії, подорожі, створювали бібліотеки, сприяли всебічному вивченню краю.

Потреба у власному краєзнавчому науковому центрі ставала все більш виразною. Вона знайшла відображення у створенні Чернігівського інституту краєзнавства (ЧІК). Керівне ядро інституту (А. Верзилов, С. Воробйов, В. Дубровський та ін.) у жовтні 1924 р. провели губернську краєзнавчу конференцію, на яку зібралось більше 80 осіб. Інститут планувався як самостійна юридична організація з відділеннями в округах. За статутом, затвердженим Чернігівським губвиконкомом, головне завдання його полягало в об'єднанні наукових установ, товариств, організацій, вузів, адміністративних та господарських установ Чернігівщини та окремих осіб для вивчення її в «природно-історичному, соціально-економічному та культурно-історичному відношеннях». М. Грушевський особисто опікувався станом справ Інституту, в липні 1924 р. він приїздив до Чернігова та зустрічався з керівниками ЧІК. На жаль, грандіозні задуми не реалізувалися, після проведення конференції діяльність Інституту припинилася.

Плідно працювали на ниві краєзнавчого руху історичні кафедри Інститутів народної освіти. З 1925 р. в системі ІНО були утворені спеціальні наукові кафедри краєзнавства. Так, наприклад, в Донецькому ІНО була відкрита науково-дослідна кафедра по вивченню Донбасу. Робота проводилась в секціях: соціально-історичній з підсекціями археології та освіти і культурної праці та вивчення природних багатств Донбасу.

Одеське товариство при ВУАН, засноване 28 березня 1926 р. під керівництвом М. Гордієвського, займалося вивченням культурних течій в регіоні, підготовкою літописів окремих населених пунктів, підприємств, організацій. Донецьке товариство, засноване 1926 р., внесло помітний вклад у розвиток музейництва. Полтавське товариство під керівництвом В. Щепотьєва займалося виявленням і опрацюванням пам'яток української матеріальної і духовної культури.

Цікаві завдання вирішували кабінети краєзнавства, одним з яких був Кабінет по вивченню Поділля, заснований при Вінницькій філії Всенародної бібліотеки України навесні 1924 р. Під керівництвом В. Отамановського він, зокрема, займався консолідацією місцевих наукових сил, розробкою питань краєзнавчої бібліографії, популяризацією історичних знань, виданням краєзнавчої літератури. В планах кабінету була підготовка «Бібліографії Поділля», циклу розвідок дослідників Поділля, створення «Енциклопедії Поділлязнавства». Велика увага приділялась вивченню та охороні пам'яток старовини і мистецтва. Фактично кабінет став координаційним центром по дослідженню історії, економіки, природи та охорони пам'яток Поділля. Такі ж кабінети діяли в Черкасах, Миколаєві та Умані.

Ідея створення краєзнавчого наукового центру реалізувалася лише в 1925 р., коли Перша Всеукраїнська краєзнавча конференція обрала Український комітет краєзнавства при Головнауці, який складали постійно діючий орган з 15 осіб (М. Яворський, Д. Багалій, О. Яната, М. Криворотченко та ін.) і Пленум з 42 представників окружних краєзнавчих осередків та зацікавлених державних і громадських організацій. (На увічнення цієї непересічної події в листопаді 1998 р. в Харкові було урочисто відкрито меморіальну дошку на будинку, де працював Український комітет краєзнавства).

У жовтні 1926 р. Президія Укрголовнауки затвердила новий склад Комітету, ввівши до нього В. Левицького, М. Волобуєва, В. Геріновича, К. Дубняка, С. Рудницького. Завдання Комітету, які були викладені в «Положенні про УКК», передбачали: облік, систематизацію та організацію всієї краєзнавчої роботи; розробку планів та програм різних галузей краєзнавчої роботи; вивчення форм і методів краєзнавчої роботи; загальне організаційне і наукове керування роботою існуючих краєзнавчих організацій і утворення нових; зв'язок з центральними, науковими, державними та господарськими установами і організаціями; участь у наукових та громадських з'їздах, що мають відношення до краєзнавчої роботи.

Для надання краєзнавчому руху масовості Український комітет краєзнавства запровадив інститут кореспондентів, на яких покладалося завдання організації краєзнавчих осередків. У програмі роботи кореспондентів Українського комітету краєзнавства, опублікованій у журналі «Краєзнавство» (1927, № 1), передбачалося збирання даних про наявність новостворених осередків, читання доповідей на краєзнавчі теми, про матеріали з питань краєзнавства, що вмішувалися в місцевій пресі. Окремо збиралися дані про ентузіастів краєзнавства і сферу їх зацікавлень.

Про досвід і ефективність роботи Українського комітету краєзнавства в ті часи свідчить реальне зростання краєзнавчих організацій і осередків. Якщо в 1925 р. в республіці нараховувалось 5 товариств, 11 гуртків у 5 округах, то на 1 січня 1929 р. діяло 51 товариство, 658 гуртків в 32 округах. Український комітет краєзнавства всебічно сприяв дослідженню історії населених пунктів України, вивченню окремих промислових і сільськогосподарських підприємств, розробці наукових засад пам'яткоохоронної роботи.

Взаємозбагаченню, обміну набутим досвідом значною мірою сприяли творчі зв'язки Українського комітету краєзнавства з Центральним бюро краєзнавства, краєзнавчими організаціями інших республік колишнього СРСР та зарубіжних країн. Зокрема, зі звіту УКК за 1929 рік довідуємося, що Комітет підтримував тісні контакти з 61 краєзнавчою організацією в союзних республіках, 8 зарубіжними.

Незважаючи на певні труднощі, здебільшого матеріального характеру, в 1927 р. співробітникам Українського комітету краєзнавства вдалося налагодити у м. Харкові видання науково-методичного журналу «Краєзнавство» розрахованого і на науковців, і на широкий краєзнавчий актив. Матеріали, опубліковані на його сторінках в 1927–1930-х рр., дають яскраве уявлення про основні напрями краєзнавчої роботи, реальні здобутки місцевих — організацій, окремих краєзнавців.

У 1927 р. вийшло 3 номери, у 1928–1929 рр. — по 10 номерів, у 1930 р. — 5 номерів. Редакція журналу вбачала своїм завданням «об'єднати краєзнавчі сили, піднести їх роботу на наукову основу, поставити перед краєзнавцями актуальні проблеми, висунуті сучасним життям».

Журнал «Краєзнавство», якому сьогодні вже виповнилося 90 років, став важливим етапом у розвитку краєзнавчої справи в Україні, він мав велике значення для консолідації краєзнавчих сил, для комплексного вивчення історії України.

Одним зі своїх головних завдань Український комітет краєзнавства вважав порушення проблеми підготовки кадрів для краєзнавчої роботи та обліку краєзнавчих сил республіки. Зусиллями Комітету в 1928 р. масовий краєзнавчий рух охопив 32 округи республіки, запроваджувалися спеціальні курси, кореспондентами УКК читалися лекції, проводилися семінари. Комітетом були засновані унікальні форми роботи, які сприяли переростанню краєзнавства в масовий рух. Зокрема, він ініціював складання докладної бібліографії методичних матеріалів з краєзнавства, почав створення центральної картотеки і фонотеки краєзнавчих об'єктів.

Реальним кроком вперед у формуванні наукових форм краєзнавства стала діяльність на цій ниві видатного українського історика М. Грушевського. Утворені ним в 1924–1925 рр. при кафедрі історії України комісії порайонного дослідження (Києва та Правобережної України, Лівобережної України, Полудневої України та Західної України) ставили розробку регіонально-історичних проблем на рівень високих вимог академічної науки, утворювали, за словами М. Грушевського, «асоціацію порайонного дослідження історії України».

Отже, в 1920-х роках академічними установами України було набуто цінний і важливий досвід краєзнавчих досліджень, їх безпосередньої організації на місцях, залучення до цієї справи широких кіл громадськості.

В умовах активного формування тоталітарної системи, панування вульгарно-соціологічних схем демократичний за своїм характером краєзнавчий пошук, студіювання певних регіонів не вкладалися в тогочасні концепції вітчизняної історії, не узгоджувалися з монопольним правом кремлівських ідеологів на істину. Саме це і стало однією з причин ліквідації численних краєзнавчих організацій, масових незаконних репресій в середовищі самовідданих дослідників рідного краю.

Звинувачені в українському буржуазному націоналізмі, ідеалізації патріархальщини, зв'язках з міфічними контрреволюційними організаціями краєзнавчі осередки були розгромлені, журнали та інші краєзнавчі видання закриті, зруйновано велику кількість унікальних пам'яток історії та культури, а найактивніші діячі стали жертвами політичних репресій.

На рубежі 1920–30-х років краєзнавчий рух в Україні почав згортатися. Зі сторінок газет і журналів все частіше сипалися звинувачення на адресу Українського комітету краєзнавства, його окремих діячів, яким приписувалися націоналізм, участь у різноманітних ухилах, у відкритій контрреволюційній діяльності. Зокрема, журнал «Советское краеведение» (1931 р. — № 2) прямо звинувачує УКК в об'єднанні «опортуністичних, антирадянських» сил, що приховуються під гаслами «академізму, аполітичності». За подібними звинуваченнями, як правило, йшли арешти. Так, на основі сфабрикованих справ були репресовані голова Українського комітету краєзнавства М. Яворський, заступник голови УКК М. Криворотченко, члени комітету М. Волобуєв, В. Герінович, С. Рудницький, О. Яната і багато інших. Практично весь склад Українського комітету краєзнавства було репресовано.

Масові незаконні репресії проводилися і на місцях. Їх жертвами стали директори і працівники багатьох музеїв, організатори та члени краєзнавчих товариств, багато авторів і видавців краєзнавчої літератури. Не можна не погодитись з відомим вченим-істориком С. Шмідтом, який вважає за необхідне говорити не про окремі репресії в середовищі краєзнавців, а про репресований краєзнавчий рух загалом.

Відродження краєзнавства поступово відбувається вже в перші післявоєнні роки. В 50-х роках намітилися позитивні тенденції збільшення випуску літератури з краєзнавчої проблематики. В цей період в Україні побачили світ цікаві роботи з історії міст — Львова, Харкова, Києва, Одеси, Севастополя, Вінниці, Житомира, Луганська, Луцька, Чернігова, окремих промислових і сільськогосподарських підприємств.

В перші повоєнні роки основна увага у краєзнавчій роботі приділялась вивченню і дослідженню історії міст і сіл України. В 1949 р., зважаючи на виключне наукове значення дослідження історії міст і сіл, при Президії АН України була утворена спеціальна комісія, до складу якої увійшли провідні вчені-історики, літератори, фахівці з інших спеціальностей. На комісію покладалось завдання наукової координації досліджень в цій галузі, залучення до їх проведення наукових установ Академії наук, кафедр вищих навчальних закладів, культурно-освітніх організацій. Сам факт створення подібної комісії свідчив про наявність сформованої громадської думки щодо необхідності активізації в Україні досліджень з історії міст і сіл.

29 травня 1962 року ЦК Компартії України прийняв постанову про видання «Історії міст і сіл УРСР». Для його підготовки була створена Головна редакційна колегія, до складу якої увійшли провідні вчені. Інститут історії АН УРСР здійснював науково-методичне керівництво роботою, Головна редакція Української радянської енциклопедії — наукове редагування усіх томів, Державна історична бібліотека формувала картотеку краєзнавчої літератури.

26-томна «Історія міст і сіл Української РСР» — праця, яка започаткувала новий напрям у вітчизняній історіографії і сьогодні не має аналогів у світі, стала результатом об'єднання зусиль понад 100 тисяч літописців — дослідників рідного краю — науковців, працівників, культури, вчителів, краєзнавців-аматорів. Завдяки цьому виданню всі міста, містечка й численні села України отримали свою біографію, в якій зафіксовано основні історичні етапи їх розвитку. Основне значення цієї праці полягає в тому, що до її написання, до витоків своєї історії долучились десятки тисяч самодіяльних дослідників, шанувальників свого минулого. А цьому немає ціни. Вона дала могутній поштовх розвитку краєзнавчого руху в Україні, сприяла розповсюдженню серед населення знань про рідний край, його історію, традиції, культуру, підвищила інтерес до пізнання і вивчення героїчної історії українського народу.

Другим важливим напрямом відродження краєзнавства став громадський рух за увічнення історії українського козацтва. Як відомо, в період 1930–50-х років козацька тематика перебувала не в пошані ідеологічних провідників нашого суспільства. Вона поступово зникла з програм наукових досліджень, активно вилучалась з видавничих планів, сторінок періодичних видань.

З метою увічнення найбільш видатних історичних подій, пов'язаних з історією українського козацтва, для збирання, систематизації і зберігання монументальних речей і споруд, матеріальних і музейних знахідок пропонувалося утворити в м. Запоріжжі на острові Велика Хортиця, що був одним з важливих центрів Запорозької Січі — Державний історико-культурний заповідник і розмістити на його території Музей історії запорозького козацтва з п'ятьма діорамами, тематичний садово-декоративний парк та етнографічний відділ. ЦК КП України, обговоривши записку з цього питання, 31 серпня 1965 року прийняв постанову «Про увічнення пам'ятних місць, пов'язаних з історією українського козацтва». Аналогічну постанову 18 вересня 1965 р. прийняв і уряд республіки. Згаданими документами територія острова Велика Хортиця в м. Запоріжжі загальною площею 3 тисячі гектарів оголошувалась Державним історико-культурним заповідником. 6 квітня 1993 р. Уряд України прийняв постанову «Про національний заповідник «Хортиця».

Велику увагу дослідники краю приділяли створенню Музею народної архітектури і побуту у Переяславі-Хмельницькому, Львові, Ужгороді та Державного музею народної архітектури та побуту УРСР в м. Києві.

Ідея створення музею під відкритим небом у Києві у повоєнні роки неодноразово піднімалась представниками наукової і творчої інтелігенції. Це питання, зокрема, ставили перед урядом України академіки Б. Патон, М. Рильський, О. Гончар, О. Корнійчук, члени-кореспонденти М. Сиваченко, Ф. Шевченко, доктори наук Г. Логвин, К. Гуслистий, О. Касименко, М. Брайчевський та ін.

17 липня 1976 року відбулося відкриття першої черги Державного музею народної архітектури та побуту України.

Як своє пріоритетне завдання краєзнавці розглядали увічнення подвигу українського народу у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр. На середину 1980-х рр. у містах і селах України було встановлено понад 8 тис. пам'ятників воїнам-землякам.

9 травня 1981 р. у Києві було відкрито меморіальний комплекс «Український державний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» На дніпровських схилах на площі 40 га створено архітектурно-скульптурний ансамбль, що включає музейний комплекс, чашу «Вогонь Слави», Алею міст-героїв, майданчик воєнної техніки часів війни, 7 скульптурних композицій.

Краєзнавці ініціювали підготовку унікального енциклопедичного видання — «Зводу пам'яток історії і культури України. «Звід», який складатиметься з 28 томів, буде першим фундаментальним виданням про нерухомі пам'ятки — археології, історії, архітектури, монументального мистецтва, які мають, історичну, наукову або художню цінність. У 1999 р. побачила світ перша частина першої книги тому «Київ».

Починаючи з 1980 року, проведено 11 всеукраїнських наукових конференцій з історичного краєзнавства (Вінниця, Полтава, Чернігів, Кам'янець-Подільський, Миколаїв, Луцьк, Черкаси, Харків, Дніпропетровськ, Донецьк, Хмельницький), першу Всесоюзну краєзнавчу конференцію (Полтава), десятки круглих столів, симпозіумів, семінарів, понад 400 регіональних конференцій значення яких для розвитку історичного краєзнавства було величезним. Вони стали науковою школою для сотень краєзнавців, сприяли переростанню краєзнавства у могутній громадський рух.

За роки державної незалежності України краєзнавчий рух, як явище громадсько-політичного, культурного і наукового життя, засіб глибокого пізнання і всебічного вивчення рідного краю, став авангардом національного відродження й національно-патріотичного виховання в країні, завдяки подвижницькій праці сотень тисяч учених і ентузіастів-аматорів, об'єднаних в громадсько-наукові товариства, краєзнавчий рух домігся у своїй діяльності значних результатів. Повернено із забуття тисячі імен громадян України.

На хвилі демократичних перетворень, національного піднесення суспільства 27 березня 1990 року за ініціативою науковців Інституту історії України НАН України та Фонду культури України у Києві відбувся I Всеукраїнський краєзнавчий з'їзд (на сьогодні проведено чотири), який мав статус установчого для Всеукраїнської спілки краєзнавців (з 16 жовтня 2008 р. — Національна спілка краєзнавців України) — повноправної спадкоємиці традицій, впроваджених свого часу Українським комітетом краєзнавства.

Головним в діяльності Національної спілки краєзнавців України, її правління, керівних органів на місцях, як визначено в Статуті — є розвиток краєзнавчого руху в органічному поєднанні всіх його державних, громадських і шкільних форм, залучення до пізнання рідного краю широких верств населення, використання досвіду, набутого в цій галузі в Україні та за кордоном.

Основними пріоритетами у своїй діяльності Спілка вважає — виховання у громадян почуття національної самосвідомості, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українського народу, а також інших народів, пов'язаних з ним своєю долею, шанобливе ставлення до скарбів рідної природи і культури, всебічне сприяння розвитку державності незалежної України, відродження духовності та історичної пам'яті українського народу.

1993 року Спілка відродила випуск репресованого журналу «Краєзнавство» У пам'ять про своїх славетних попередників, які стали жертвами тоталітарного режиму почали видаватися документальні збірники «Репресоване краєзнавство». Встановлено спілчанську Премію ім. Дмитра Яворницького.

25 грудня 1996 року відбувся Другий з'їзд Спілки, який підбив підсумки виконання статутних положень і поставив завдання на майбутнє, прийняв постанову, в якій підкреслювалося, що «демократичне за своїм характером, формами й методами роботи краєзнавство не лише виконує науково-пізнавальні функції, а й сприяє вирішенню назрілих народногосподарських проблем».

За минулі роки були створені численні краєзнавчі осередки в містах і селах, в навчальних закладах, виріс і згуртувався великий загін краєзнавців.

Неможливо переоцінити у цьому зв'язку значення шкільного краєзнавства як найбільш наближеної до підростаючого покоління форми розширення кола учасників краєзнавчого руху. Адже саме молодь має підхопити у ХХІ столітті естафету краєзнавчих пошуків.

Патріота і громадянина не можна виростити, не прищеплюючи людині з дитинства трепетну любов до своєї землі, до рідного міста чи села. Роль школи у пропаганді наукових знань про Україну, про її народ неможливо переоцінити. І дуже важливо, щоб діти були не просто пасивними слухачами чи читачами, а й співтворцями тих духовних багатств, які народжуються на наших очах.

Глибоко символічно, що саме на початку нового тисячоліття українські дослідники і літописці рідного краю отримали важливі державні документи, які відкривають нові перспективи перед членами Національної спілки краєзнавців України.

У Розпорядженні Президента України від 19 жовтня 2000 р. «Про забезпечення комплексного розвитку малих міст України» доручено Кабінету Міністрів «забезпечити підготовку за участю Національної академії наук України «Історії міст і сіл України» у новій редакції».

Указ Президента від 23 січня 2001 року «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні» надав нового поштовху в розвитку краєзнавчого руху.

Кабінет Міністрів України розробив і прийняв постанову від 10 червня 2002 року «Про затвердження Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року», яка передбачає, зокрема: утворення наукових центрів регіональних досліджень в АР Крим, областях, містах Києві і Севастополі; розробку програми з курсу «Краєзнавство» для вищих навчальних закладів гуманітарного профілю, загальноосвітніх шкіл, удосконалення підготовки та перепідготовки фахівців з краєзнавчої роботи, надання Премії ім. Д. Яворницького державного статусу.

Спілкою започатковані й власні довгострокові програми: «Пам'ять втрачених сіл», «Збережемо тую славу». З початку 1990-х років краєзнавці України брали найактивнішу участь у підготовці масштабного загальнонаціонального видання — науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» — про трагічні роки політичних репресій. В рамках Державної програми «Реабілітовані історією» (Постанова КМУ від 11.09.1992 р. № 530) видано близько 60 книг, в яких названо сотні тисяч прізвищ громадян України, котрі стали жертвами політичних репресій радянського тоталітарного режиму, вперше опубліковані унікальні архівні документи, нариси, статті. За попередніми розрахунками, загальнонаціональне видання складатиме більше 100 книг.

Окрім дослідницької, члени Спілки ведуть і значну пам'ятоохоронну роботу, розробляють туристично-екскурсійні маршрути, беруть участь у створенні нових і поповненні експозиції існуючих музейних закладів.

29–30 жовтня 2003 року відбувся ІІІ з'їзд Спілки. Серед головних завдань Спілки, визначених постановою ІІІ з'їзду, було зосередити зусилля активу на виконанні вимог Указу Президента України «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні» та практичній реалізації, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року, забезпечити піднесення наукового рівня загальнотеоретичних розробок, підготовку узагальнюючих праць з окремих напрямів краєзнавства, розширити роботу з популяризації досліджень, активніше залучати громадськість до збереження та популяризації національної історико-культурної спадщини; більш активно співпрацювати з державними установами, науково-дослідницькими центрами, закладами культури й освіти, політичними партіями та громадськими організаціями, зацікавленими в розвитку краєзнавства, відродженні історичної пам'яті українського народу, збереженні унікальних природних скарбів рідної землі.

Питання виконання рішень ІІІ з'їзду постійно перебували в полі зору правління Спілки, яке періодично скликало пленуми з найнагальніших проблем краєзнавчої діяльності, а також

Президії правління, що проводила свої засідання щокварталу. 2004 року Спілкою разом з НАН України та громадськими організаціями було підготовлено масштабну, вже XI-у за ліком Всеукраїнську наукову конференцію з історичного краєзнавства, що відбулася в місті Хмельницькому. А наступного 2005-го було проведено низку заходів, зокрема ювілейний пленум правління в Харкові, присвячених 80-річчю Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Визначальною подією для краєзнавців України стало прийняття Кабінетом Міністрів України постанови № 908 від 16 жовтня 2008 року, за якою відповідно до статті 7 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», враховуючи видатні заслуги в забезпеченні розвитку української національної культури, Спілці надано статус Національної.

З особливим піднесенням сприйняли цю звістку понад 300 делегатів і гостей IV з'їзду Спілки, який відбувся 28 жовтня 2008 року в Українському домі.

На з'їзді було прийнято звернення, в якому зазначалося: «Нам, як літописцям рідної землі, випала висока честь захищати наше історичне минуле, донести до майбутніх поколінь все те, що відбувалось на кожному клаптику української землі, у повному енциклопедичному багатотомному виданні «Історія міст і сіл України». Національна спілка краєзнавців України закликає українську громадськість наполегливо і принципово відстоювати інтереси та пропагувати досягнення національної культури, втілювати у життя нові ініціативи і важливі загальнонаціональні проекти по об'єднанню українського суспільства, зміцненню авторитету України у міжнародній гуманітарній співпраці».

Членами Спілки є близько 2 тис. осіб, серед яких — 5 Героїв України, 5 академіків, 6 членів-кореспондентів НАН України, доктори та кандидат наук, велика група працівників музеїв, архівних і бібліотечних установ, закладів культури, засобів масової інформації, авторів численних публікацій і видань з історії та культури України.

Сотні членів Спілки за активну участь у краєзнавчому русі, вагомі досягнення у відродженні правдивої української історії і культури відзначені державними нагородами, Грамотами Кабінету Міністрів, Верховної Ради, міністерств і відомств України. Понад 50 установ і краєзнавців нагороджено загальноукраїнською премією Дмитра Яворницького НСКУ.

Національна спілка краєзнавців України в інтересах відродження української історії та духовності, збереження національних традицій, активізації культурного обміну з українською діаспорою ближнього та дальнього зарубіжжя, встановила та зміцнює культурологічні та наукові зв'язки зі Спілкою краєзнавців Росії (Москва), Спілкою дослідників історії Польщі (Варшава, Краків); Українсько-австрійським товариством (Відень); культурно-просвітницькою громадськістю Чехії (Прага); Фундацією української спадщини Альберти, Канадським інститутом українських студій при Альбертському університеті, Товариством об'єднаних українців Канади (Оттава, Альберта); Українським інститутом Гарвардського університету (США); Міжнародною літньою школою молодих істориків країн СНД (Москва); Міжнародним науковим центром буковиназнавства (Чернівці); Асоціацією військових істориків США (Вашингтон) та ін.

Краєзнавцями разом з Всеукраїнським фондом відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара взято під опіку та охорону більше 50 пам'яток, що підлягають відновленню згідно з Державною програмою збереження національних святинь.

Членам спілки належить головна участь у краєзнавчих, етнографічних та фольклорних експедиціях, підтримка дієвих зв'язків з усіма бібліотечними установами держави, надання методичної допомоги колекціонерам-аматорам та досвідченим збирачам української старовини. Власні друковані видання мають місцеві осередки Спілки. В усіх областях постійно виходять у світ краєзнавчі монографії, путівники, буклети, різноманітні цікаві довідники, в т. ч. туристичні.

Надання нашій Спілці творчого статусу та вивіщення її до рангу національної безперечно свідчить про вагому роль українського краєзнавчого руху в утвердженні нашої

Незалежної Держави, донесенні до широких верств населення її правдивої історії. У повсякденній діяльності на виконання Державної програми розвитку краєзнавства ми маємо добрих побратимів і однодумців в особі багатьох наукових і творчих установ, державних органів, громадських організацій, з якими дружньо співпрацюємо на широкій ниві дослідження історії «малої батьківщини», разом сприяючи відродженню історичної пам'яті, духовності та національної гідності.

2015 року відзначено ювілейні дати в історії Національної спілки краєзнавців України. Вже більше 90 років тому, в травні 1925 року під час I Всеукраїнської краєзнавчої конференції було створено Український комітет краєзнавства. 25 років тому, в березні 1990 року його правонаступницею на I Установчому з'їзді стала Всеукраїнська спілка краєзнавців, яку очолив академік НАН України Петро Тимофійович Тронько (1915–2011), 100-річний ювілей якого припадає також на 2015 рік. Від жовтня 2008 року Спілка набула статусу національної творчої спілки. У січні 2012 року на V (позачерговому) з'їзді Національної спілки краєзнавців України її головою було обрано члена-кореспондента НАН України Олександра Петровича Реєнта.

За 2012–2015 рр. НСКУ втілює в життя започатковані ще Українським комітетом краєзнавства та Всеукраїнською спілкою краєзнавців напрацювання в розвитку краєзнавства та реалізовує нові краєзнавчі проекти.

23 січня 2012 року було скликано V (позачерговий) з'їзд Національної спілки краєзнавців України у зв'язку з необхідністю обрання нового складу керівних органів Спілки та її Голови після раптової смерті 12 вересня 2011 року засновника та протягом більше 20 років незмінного керівника Спілки, видатного державного, наукового і громадського діяча, академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька. На обласних конференціях делегатами з'їзду було висунуто 149 членів Спілки, в роботі з'їзду брало участь 134 делегати та численні гості. Головою Національної спілки краєзнавців України було обрано Олександра Петровича Реєнта, заступника директора Інституту історії України НАН України, члена-кореспондента НАН України, доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, котрий, починаючи з 2003 року, обирався заступником Голови НСКУ.

За підсумками роботи з'їзду було прийнято Звернення до української громадськості та Постанову, в якій зафіксовано наступні рішення: затверджено звіти Правління та Ревізійної комісії НСКУ за звітний період; затверджено зміни та доповнення до Статуту НСКУ та Положення про Ревізійну комісію НСКУ; обрано головою Спілки до чергового з'їзду Реєнта Олександра Петровича — заступника директора Інституту історії України НАН України, члена-кореспондента НАН України; затверджено голову та членів Ревізійної комісії НСКУ, склад Правління, Президії Правління, заступників голови та відповідального секретаря Спілки на період до чергового з'їзду. З'їзд також прийняв наступні рішення: Правлінню Спілки створити при НСКУ науково-дослідний Інститут краєзнавства за підтримки Інституту історії України НАН України та розробити Положення про нього; Президії Правління Спілки підготувати план заходів по увічненню пам'яті академіка НАН України, Героя України П.Т. Тронька; звернутися до вищих органів державної влади про затвердження Державної програми розвитку краєзнавства до 2025 року; розробити пропозиції щодо співпраці Національної спілки краєзнавців України з центральними і місцевими органами державної влади; звернутися до державних інституцій про внесення до національного класифікатору «Класифікатор професій» професії «краєзнавець»; звернутися до Президента України з пропозицією про встановлення Дня краєзнавця та запровадження звання «Заслужений краєзнавець України»; регіональним організаціям привести у відповідність Положення про регіональну організацію із внесеними змінами та доповненнями до Статуту НСКУ; приділити увагу музейному краєзнавству, сприяти створенню районних краєзнавчих музеїв, підтримати краєзнавців-колекціонерів у їх експозиційно-виставковій діяльності. З'їзд закликав регіональні організації тісно співпрацювати з центральними, регіональними та місцевими ЗМІ, постійно дбати про

поширення кращого досвіду роботи краєзнавчих осередків і окремих літописців рідного краю, брати участь у створенні краєзнавчих теле- і радіопрограм.

Протягом 2012 — початку 2015 рр. Національна спілка краєзнавців України провела V (позачерговий) з'їзд, чотири пленуми Правління, один із яких присвячувався 85-річчю журналу «Краєзнавство» в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна, тринадцять засідань Президії правління, три з яких за участю голів правлінь регіональних організацій.

На пленумах Правління та засіданнях Президії правління розглядалися питання щодо поточної діяльності НСКУ та вирішувалися нагальні проблеми, визначені на з'їзді Спілки першочерговими, зокрема, реалізація рішень V (позачергового) з'їзду НСКУ, реєстрація Державною реєстраційною службою України документів НСКУ, результати перевірки Національної спілки краєзнавців України Рахунковою палатою України (12 березня — 12 квітня 2012 р.), підготовка і проведення пленуму Правління НСКУ, присвяченого 85-річчю журналу «Краєзнавство», пропозиції до Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р., організаційна робота регіональних організацій НСКУ, рекомендація до друку чергових номерів журналу «Краєзнавство», краєзнавчих видань Національної спілки краєзнавців, висунення кандидатів на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка, положень про Премію імені академіка Петра Тронька НСКУ та Премії імені Героя України Михайла Сікорського, підготовка і проведення Урочистостей з нагоди вручення згаданих премій та Премії імені Д. Яворницького НСКУ, створення при Президії правління Спілки науково-методичного кабінету, формування бібліотеки НСКУ; затверджено розподіл обов'язків членів Президії правління НСКУ, штатний розпис апарату Спілки та план використання бюджетних коштів, заходи по увічненню пам'яті академіка НАН України П.Т. Тронька, плани заходів НСКУ, звернення до громадськості України щодо відзначення 200-річчя Т.Г. Шевченка, Положення про порядок прийому в члени Національної спілки краєзнавців України, напрями роботи та склад редколегії журналу «Краєзнавство», Положення про обласні організації НСКУ, рішення про прийом нових членів НСКУ та відзначення активістів краєзнавчого руху.

Національна спілка краєзнавців України розробила проект Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 року. Метою Програми є подальший розвиток краєзнавства, як галузі наукових знань, та розгортання краєзнавчого руху — невід'ємної складової сучасного громадянського суспільства. Завданнями Програми є:

- узагальнення теоретичного і практичного досвіду в краєзнавстві, удосконалення його науково-методологічних основ, поглиблення досліджень джерельної бази, розробка галузевих напрямів: історичного, природничого, географічного, етнографічного, культурно-мистецького, освітянського, пам'яткознавчого, музейницького, бібліотечного, туристичного, екологічного краєзнавства;

- поширення краєзнавчої складової та зміцнення навчально-методичної бази краєзнавства у системі національної освіти;

- популяризація краєзнавчих досліджень і залучення широких кіл громадськості до збереження історико-культурної спадщини України.

Президія НАН України у червні 2013 р. затвердила запропонований Національною спілкою краєзнавців України та Інститутом історії України НАН України оновлений склад Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України (33 особи, голова — О.П. Реєнт, заступники — В.М. Даниленко, В.П. Коцур, відповідальний секретар — Р.В. Маньковська). Основним завданням Ради є:

- координація наукових досліджень і громадської діяльності в галузі краєзнавства, краєзнавчої роботи навчальних закладів, архівів, музеїв та бібліотек, інших державних установ і громадських організацій;

- науково-методичне забезпечення та контроль за реалізацією завдань Державної програми розвитку краєзнавства.

Національна спілка краєзнавців України підготувала і рекомендувала до друку навчальний підручник для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства». Підручник уніфікований для всіх спеціальностей, містить сучасні теоретичні та практичні розробки з основних питань краєзнавства. Авторський колектив з урахуванням результатів найновіших наукових досліджень приділив увагу висвітленню науково-методологічних засад краєзнавства, історії розвитку науки, головних напрямів у структурі краєзнавства та впливу краєзнавчих знань на патріотичне виховання молодого покоління. У додатках вміщено навчально-методичний та хрестоматійний матеріал з дисципліни «Основи краєзнавства».

До 200-річного ювілею Т.Г. Шевченка НСКУ приурочила видання «Україна Тараса Шевченка: іст.-краєзнав. нариси» (упоряд.: Р.В. Маньковська, В.М. Мельниченко; голов. ред. О.П. Реєнт; Харків: Фоліо, 2014. — 575 с.: іл.). У пропонованій книжці комплексно розглядається краєзнавчий аспект шевченківської теми у всеукраїнському контексті. До видання увійшло 26 нарисів, підготовлених дослідниками з усіх областей України, АР Крим, міста Севастополя та міста Києва, кожен з яких висвітлює місце, пов'язані з життям та творчістю Т. Шевченка, розповідає про людей, з якими спілкувався поет, а також про музеї та пам'ятники Великому Кобзареві. Ілюстративним доповненням книжки є репродукції, архівні документи, світлини пам'ятників, твори мистецтва тощо. Книга є внеском краєзнавців України до святкування 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка.

До святкування 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка також було проведено XIII Всеукраїнську наукову історико-краєзнавчу конференцію «Краєзнавча Шевченкіана України», яка відбулася 24–25 жовтня 2014 р. у Шевченківському національному заповіднику в Каневі. На конференції у доповідях та повідомленнях охарактеризовано процес зародження та розвитку шевченківських традицій в різних кутках України, розкрито різні аспекти життя і творчості Т.Г. Шевченка. На основі використання широкого комплексу джерел (архівних документів, наукової літератури, матеріалів періодичної преси і творів мистецтва) учасники конференції висвітлили історію творення всенародної Шевченкіани в Україні, показали широку палітру форм і художньо-мистецьких засобів вшанування пам'яті Т.Г. Шевченка та популяризації його творчої спадщини в регіонах держави.

27 березня 2014 р. на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. Організатори конференції: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (кафедра етнології та краєзнавства) та Національна спілка краєзнавців України (Київська міська організація). У заході взяли участь понад 110 осіб — відомі вчені, співробітники наукових установ та викладачі вищих навчальних закладів, аспіранти, працівники бібліотек і музеїв, краєзнавці, студенти й учні — члени Малої академії наук України. Серед учасників конференції близько третини — члени Національної спілки краєзнавців України. Науковий форум розглянув широку киевознавчу тематику: Т.Г. Шевченко і Київ, вшанування пам'яті Великого Кобзаря; діяльність наукових установ, навчальних закладів і наукових товариств, окремих дослідників у галузі киевознавства, в тому числі вчених Київського університету; проблеми топоніміки, адміністративно-територіального устрою, соціально-економічного розвитку та розвитку науки, освіти, культури й мистецтва Києва; питання духовності, повсякденного життя киян.

За результатами цих конференцій побачили світ видання:

— Краєзнавча Шевченкіана України. Матеріали XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, м. Канів, 24–25 жовтня 2014 р. / За заг. ред. О.П. Реєнта. — Черкаси, 2014. — 364 с.;

— Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. — К., 2014.

Крім того, Спілка підготувала і ряд інших видань, серед яких можна виокремити:

– Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2009–2013 рр. Документи та матеріали / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: Є.В. Букет, С.Д. Гальчак, В.І. Дмитрук, Р.В. Маньковська. — Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2014. — 340 с.: 8 с. іл. У збірнику подано матеріали та документи науково-краєзнавчих експедицій Національної спілки краєзнавців України, що проводилися в 2009–2013 роках на Полтавщину, Львівщину, Дніпропетровщину, Запорозжжя та Херсонщину, Чернігівщину, Кіровоградщину, Черкащину, Київщину, Вінниччину, висвітлюються актуальні питання розвитку українського краєзнавства в перших десятиліттях ХХІ століття та внесок краєзнавців у збереження і популяризацію історико-культурної спадщини України.

– Материк Краєзнавства: Збірник присвячений лауреатам Премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України. — Донецьк: ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство «ПРОМІНЬ», 2013. — 134 с., іл. У збірнику подано біографії лауреатів Премії ім. Дмитра Яворницького НСКУ з 1992 до 2012 року, а також відомості про організації, що отримали цю премію.

– Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 20 листопада 2013 р. Науковий збірник містить доповіді та повідомлення учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України», що відбулася 20 листопада 2013 року в рамках Других краєзнавчих читань пам'яті П. Тронька в Національній історичній бібліотеці України.

— V (позачерговий) з'їзд Національної спілки краєзнавців України (23 січня 2012 року). Матеріали та документи / Упоряд.: В. Дмитрук, Р. Маньковська. — К., 2012. — 182 с., іл. У збірнику подано матеріали та документи V (позачергового) з'їзду Національної спілки краєзнавців України, який підсумував діяльність Спілки та її регіональних організацій за період з листопада 2008 р. до січня 2012 р.

— Журнал «Краєзнавство»: 1927–2011 рр. — Повні електронні версії / Національна спілка краєзнавців України. — 2012 р.

— Щоквартально видається спілчанський науковий журнал «Краєзнавство».

НСКУ продовжує один із напрямів своєї діяльності — науково-краєзнавчі експедиції. Одинадцята присвячена Житомирщині, а саме Радомишлю та його ролі в культурній спадщині України. Ця експедиція, яка відбулася 24 квітня 2012 р. у межах Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурний простір Житомирщини-Волині ХІХ–ХХ ст.», приурочена до 75-річчя Житомирської області. Метою візиту до Радомишля було відвідання однієї з туристичних перлин Житомирщини — Музею української домашньої ікони Ольги Богомолець. Участь у заході взяли понад 60 науковців, краєзнавців, дослідників і письменників із Санкт-Петербурга, Москви, багатьох міст України та Житомирщини.

6–7 червня 2012 р. Національна спілка краєзнавців України спільно з Кіровоградською обласною організацією НСКУ здійснила наукову розвідку на Кіровоградщину. Метою подорожі було ознайомлення з історико-культурною спадщиною краю, з'ясування стану збереження пам'яток, зустрічі з науковцями, музейниками, краєзнавцями щодо розвитку краєзнавчого руху на Кіровоградщині.

З метою зібрання матеріалу для видання «Україна Тараса Шевченка», присвяченого 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, була організована і проведена 24 квітня 2013 року науково-краєзнавча експедиція Національної спілки краєзнавців України на Яготинщину. Основними завданнями експедиції було зібрання краєзнавчого матеріалу про перебування на Яготинщині Т.Г. Шевченка, подвижницьку діяльність графа Кирила Розумовського, мистецьку спадщину видатної художниці Катерини Білокур.

3–4 жовтня 2013 р. відбулася науково-краєзнавча експедиція НСКУ на Вінниччину «Сакральна історія Поділля», присвячена 1000-річчю заснування Лядовського Усікновенського скельного чоловічого монастиря, метою якої було привернення уваги широкої громадськості до історико-культурної спадщини Поділля, популяризація вагомого

краєзнавчого доробку вінницьких краєзнавців серед українського загалу, висвітлення у наукових виданнях і ЗМІ унікальної сакральної історії краю.

22–23 квітня 2014 р. відбулася науково-краєзнавча експедиція «Музейне краєзнавство Житомирщини: суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації». Експедиція відвідала провідні музейні заклади в Житомирі, Бердичеві, Попільнянському і Коростишівському районах, зустрілася з науковим і краєзнавчим активом.

Національна спілка краєзнавців України проводила й інші заходи, які реалізовувалися через її науково-дослідницьку та просвітницьку діяльність.

Зокрема, 15 березня 2012 року Національна спілка краєзнавців України спільно з Інститутом історії України НАН України та Головною редколегією науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» провели наукову конференцію на тему: «Політичні репресії в Українській РСР 1937–1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації (До 75-річчя «великого терору» в СРСР)». Мета круглого столу полягала у виробленні нових підходів, оприлюдненні нововиявлених документальних матеріалів, які стосуються природи сталінського режиму, механізму державного терору, специфіки політичних репресій в Українській РСР у 1930-ті роки.

11 травня 2012 року у Донецькій обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Н.К. Крупської відбулись VII Стусівські читання «Пресвітлої дороги свічка чорна...», організовані управлінням культури і туризму Донецької обласної державної адміністрації, Благодійним фондом Василя Стуса, Донецькою обласною організацією Національної спілки краєзнавців України та обласною бібліотекою ім. Н.К. Крупської.

30 вересня 2012 р. в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького відбулося засідання Президії правління Національної спілки краєзнавців України за участю голів регіональних організацій НСКУ. Черкащина обрана місцем проведення засідання Президії правління як область, де напрацьовано значний досвід в організації краєзнавчої роботи. Головним питанням порядку денного було обговорення пропозицій до Державної програми розвитку краєзнавства до 2025 року. Важливим розділом програми заходу була шевченківська тематика, зокрема підготовка та відзначення 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка. Крім того на засіданні обговорювалися питання організаційної роботи та інші питання. Учасники заходу ознайомилися з експозицією обласного краєзнавчого музею, музеєм «Кобзаря» в Черкасах, де прийняли рішення про спільні проекти з нагоди 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка, та здійснили експедицію історичними місцями Чигиринщини. Зокрема, 1 жовтня 2012 р. члени Президії правління Національної спілки краєзнавців України та голови правлінь регіональних організацій НСКУ відвідали історичні місця, пов'язані з історією українського козацтва, життям і діяльністю Б. Хмельницького: Холодний Яр, Медведівку, Хутір Буда, Чигирин, Суботів, ознайомилися з роботою Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», домовилися про співпрацю в питаннях надання території Холодного Яру особливого статусу.

10–12 жовтня 2012 р. за участю Національної спілки краєзнавців України у м. Вінниці відбулася III Міжнародна науково-практична конференція «Роль краєзнавства в соціально-економічному і культурному розвитку регіону». Метою конференції було розкриття ролі краєзнавства в соціально-економічному та культурному розвитку регіону, поглиблення партнерських взаємозв'язків з державними установами, закладами, громадськими організаціями, творчими спілками, національно-культурними товариствами, науковцями, краєзнавцями для збереження історичної пам'яті територіальних громад, забезпечення виявлення, збору та популяризації інформації про минувшину та сьогодення рідного краю.

Під час проведення науково-методичного семінару в рамках засідання Президії правління НСКУ на Волині 4 червня 2013 р. відбувся обмін досвідом регіональних організацій НСКУ, на якому про найкращі досягнення обласних організацій виступили Г.В. Бондаренко (голова правління Волинської обласної організації), О.П. Гончаров (голова правління Київської міської організації), М.Ю. Косило (голова правління Івано-Франківської

обласної організації), М.В. Делеган (голова правління Закарпатської обласної організації), І.В. Балибіна (відповідальний секретар Полтавської обласної організації) та інші. За результатами виступів вирішено схвалити та перейняти досвід роботи Київської міської, Волинської, Івано-Франківської, Хмельницької та Черкаської обласних організацій іншим регіональним організаціям Спілки. Члени Президії правління Спілки та голови правлінь регіональних організацій НСКУ ознайомилися з експозицією Літературно-меморіального музею Лесі Українки в с. Колодяжному, роботою археологічної експедиції в Шацькому районі, відвідали пам'ятки м. Володимира-Волинського та Меморіальний музей В. Липинського в с. Затурці, зустрілися з керівництвом Волинської обласної ради та історичного факультету Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

7 липня 2014 р. відбулося виїзне засідання Президії правління НСКУ та голів правлінь регіональних організацій у Полтаві. У ході засідання було заслухано інформацію про діяльність Спілки за перше півріччя 2014 р., яку виголосив Голова Спілки, член-кореспондент НАН України О.П.Рєєнт, визначено лауреатів Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2014 р., прийнято рішення про проведення Урочистого вручення Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2014 р. 15 липня 2014 р. Разом із тим, заслухано інформацію члена Президії правління, голову правління Черкаської ОО НСКУ В.М. Мельниченка про підготовку XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Краєзнавча Шевченкіана України», присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, в жовтні 2014 р. у Шевченківському національному заповіднику в Каневі. Також із доповіддю «Краєзнавство Полтавщини: завдання на перспективу» виступив голова правління Полтавської ОО НСКУ, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі О.О. Нестуля, про полтавські краєзнавчі видання розповів керівник Центру дослідження історії Полтавщини Полтавської облдержадміністрації О.А. Білоусько. Заслухано доповідь заступника голови Спілки Р.В. Маньковської про концепцію та структуру «Літопису Національної спілки краєзнавців України (2008–2015)».

Після засідання учасникам заходу було запропоновано екскурсію університетом із відвідуванням музею та оглядову екскурсію по історичних пам'ятках м. Полтави. 8 червня в ОКІА «Новини Полтавщини» відбулася прес-конференція голови НСКУ О.П. Рєєнта та голови правління Полтавської обласної організації НСКУ О.О. Нестулі про результати засідання Президії правління НСКУ та голів правлінь регіональних організацій, розвиток краєзнавчого руху в Україні та на Полтавщині. У Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського відбулася презентація журналу «Краєзнавство», видань НСКУ та полтавських краєзнавчих видань.

НСКУ спільно з ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» щорічно з 2012 року в жовтні проводить Всеукраїнський історико-культурологічний форум «Сікорські читання». Метою його проведення є вшанування подвижницького поступу відомого музейного діяча Героя України Михайла Івановича Сікорського.

Спілка є співорганізатором щорічної Міжнародної наукової конференції «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри», яка відбувається на базі Одеського національного морського університету.

Національна спілка краєзнавців України підписала угоди про співпрацю з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, Державною архівною службою України, меморандуми про співпрацю з ГО «Вікімедіа Україна» та Інформаційним агентством «RegioNews». У рамках реалізації положень підписаних угод і меморандумів реалізуються регулярні спільні заходи. Зокрема, щорічно з 2013 року в Спілці проходить історико-краєзнавча практика студентів 4 курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Студенти, котрі проходили практику в Національній спілці краєзнавців України (керівники практики — Р.В. Маньковська,

заступник голови НСКУ та В.І. Дмитрук, відповідальний секретар НСКУ), ознайомилися з діяльністю Спілки, краєзнавчою літературою, документами тощо. Практиканти брали участь у створенні Літопису Спілки, краєзнавчої бібліотеки та архіву. Студенти, зацікавившись діяльністю Спілки, обрали теми для підготовки наукових статей з метою участі в міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а також виявили бажання стати членами НСКУ.

Інформаційне агентство RegioNews є партнером НСКУ. Меморандум про співпрацю було підписано 15 березня 2012 року. Підписанню передувала веб-конференція з керівництвом Національної спілки краєзнавців України, яка відбулася 8 лютого на сайті Інформаційного агентства. У конференції взяли участь: О.П. Реєнт — голова Національної спілки краєзнавців України, член-кореспондент НАН України; Р.В. Маньковська — заступник голови НСКУ; В.І. Дмитрук — відповідальний секретар НСКУ.

3 нагоди Міжнародного дня музеїв 18 травня 2012 року в Інформаційному агентстві RegioNews відбулася прес-конференція, присвячена реалізації культурологічного проекту Національної спілки краєзнавців України «Музейні скарби України». У прес-конференції взяли участь: Руслана Маньковська — заступник голови Національної спілки краєзнавців України, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, доцент; Світлана Махонько — керівник проекту «Музейні скарби України», головний редактор творчого об'єднання суспільних і науково-освітніх програм телерадіокомпанії УТР; Олександр Махонько — головний режисер творчого об'єднання суспільних і науково-освітніх програм телерадіокомпанії УТР; Оксана Голуб — завідувач Роменським краєзнавчим музеєм — філією Державного історико-культурного заповідника «Посулля»; Сергій Гальченко — виконавчий директор Асоціації музеїв України. Проект «Музейні скарби України» започаткований Національною спілкою краєзнавців України 2011 року. Перші вісім фільмів про осередки вивчення місцевої історії — краєзнавчі музеї, зокрема і про Роменський краєзнавчий музей, вже створені та були презентовані під час прес-конференції.

12 липня 2012 р. у столичній інформагенції RegioNews відбулася прес-конференція, організована Національною спілкою краєзнавців України і громадською організацією «Вікімедіа Україна». Вона присвячувалася 50-річчю від початку видання 26-томної «Історії міст і сіл України» і водночас 97-й річниці з дня народження відомого українського вченого, академіка Петра Тронька, одного з творців цього енциклопедичного видання. Тож було пошановано і пам'ять видатного науковця, залишивши по собі велику наукову спадщину, багато добрих справ на ниві історії і краєзнавства. У прес-конференції взяли участь заступник голови НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії НАН України, кандидат історичних наук Руслана Маньковська, директор Інституту державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, доктор історичних наук Валентина Бездрабко, голова правління Громадської організації «Вікімедіа Україна», заступник головного редактора газети «Слово Просвіти» Євген Букет, виконавчий директор ГО «Вікімедіа Україна» Юрій Пероганич.

НСКУ співпрацює з ГО «Вікімедіа Україна» в проведенні фотоконкурсів «Вікі любить пам'ятки» та «Вікі любить землю», підготовці фотоальбомів, роботі в складі журі конкурсів. До складу журі конкурсів входили заступник голови НСКУ Р.В. Маньковська, відповідальний секретар НСКУ В.І. Дмитрук, прес-секретар НСКУ Є.В. Букет. Спілка спільно з ГО «Вікімедіа Україна» видала фотоальбом «Вікі любить пам'ятки» (упорядник Є. Букет, науковий редактор Р. Маньковська).

Спілка щорічно плідно співпрацює з Малою академією наук України, зокрема в проведенні Всеукраїнського конкурсу науково-дослідних робіт членів МАН України. В організації роботи конкурсу та в складі журі від НСКУ беруть активну участь О.П. Реєнт, Р.В. Маньковська, В.І. Дмитрук, О.П. Гончаров, О.Г. Бажан, Т.В. Чухліб, В.В. Томазов, Т.Ф. Григор'єва, Г.Й. Братчук та ін.

Національна спілка краєзнавців України заснувала три всеукраїнські краєзнавчі премії.

Премія імені Дмитра Яворницького присуджується щорічно окремим краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю. Вручення премії здійснюється в листопаді, що приурочено до дня народження Д.І. Яворницького.

Премія імені академіка Петра Тронька присуджується з 2013 року щорічно окремим краєзнавцям за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю. Премія присуджується за номінаціями:

— за висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька (дослідження проблем історії міст і сіл України, теоретичного та практичного краєзнавства);

— за науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві (проведення конференцій, круглих столів, лекцій, семінарів, читань, експедицій, краєзнавчих заходів і проектів, популяризація краєзнавства працівниками наукових, освітянських, туристичних, бібліотечних, архівних установ, засобів масової інформації);

— за внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу: діяльність у сфері збирання, збереження та охорони історико-культурної спадщини України;

— за видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо.

Вручення премії здійснюється в липні, що приурочено до дня народження П.Т. Тронька.

Премія імені Героя України Михайла Сікорського присуджується з 2013 року щорічно окремим діячам за вагомий внесок у дослідження і збереження культурної спадщини України та розвиток музейної справи. Вручення премії здійснюється в жовтні, що приурочено до дня народження М.І. Сікорського, у межах Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» у м. Переяславі-Хмельницькому (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»).

2014 року за рішенням Президії правління НСКУ грошову винагороду всіх премій вирішено перерахувати Збройним Силам України. Ця традиція була продовжена і у наступному році.

Неодноразово у всеукраїнській і регіональній пресі публікувалися інтерв'ю та статті Голови НСКУ О.П. Реєнта і членів Президії правління НСКУ про діяльність Спілки та краєзнавчий рух загалом в Україні, зокрема у виданнях «Голос України», «Урядовий кур'єр», «День», «Слово Просвіти», «Культура і життя», «Освіта» та ін. Регулярно здійснюється інформаційне наповнення офіційного сайту Спілки.

Протягом 2015 року відбулося чотири засідання Президії правління НСКУ. За цей період до Національної спілки краєзнавців України вступило 134 краєзнавці. Вийшло друком чотири номери (об'єднані в два) журналу «Краєзнавство» та сигнальні примірники навчального підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства». НСКУ брала участь у парламентських слуханнях «Роль, значення та вплив громадянського суспільства на формування етнонаціональної політики єдності України» (11 березня 2015 р.) та «Правове забезпечення реформи освіти в Україні» (9 грудня 2015 р.). Оскільки цей рік для Національної спілки краєзнавців України був ювілейним, на першому цього річного засіданні Президії правління НСКУ основні питання присвячувалися відзначенню 90-річчя НСКУ та 100-річчя Героя України, академіка Петра Тронька.

У січні 2015 р. Спілка подала Київському міському голові В.В. Кличку документи та матеріали щодо перейменування однієї з вулиць Києва ім'ям академіка Петра Тронька. Комісія з питань найменувань при Київському міському голові підтримала один із поданих НСКУ варіантів про найменування вулиці в Голосіївському районі м. Києва. Київська міська рада ухвалила відповідне рішення 8 жовтня 2015 р. Крім того, з 2016 р. у Харкові вулицю та провулок Крейсера Аврора перейменовано на честь героя України Петра Тронька.

Серед проведених у 2015 році ювілейних заходів можна виокремити наступні: прес-конференція в ІА «RegioNews»; Міжнародна наукова конференція «Дев'ятнадцяті Слобожанські читання»; Всеукраїнська наукова конференція «Искать и удивляться значит то же», присвячена 100-річчю від дня народження П.Т. Тронька в Національному літературно-меморіальному музеї Григорія Сковороди на Харківщині; Урочистий пленум Правління НСКУ 27 травня 2015 р. у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна; науково-краєзнавча експедиція «Пам'ятні місця Слобожанщини Героя України, академіка Петра Тронька»; «Наукові читання на честь П.Т. Тронька» у рамках «Ольвійського форуму — 2015» на базі Чорноморського державного університету імені Петра Могили; науково-краєзнавча експедиція «Народне музейництво Закарпаття»; липневі Урочистості з нагоди відзначення 100-річчя від дня народження Героя України, академіка П.Т. Тронька, вручення Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2015 р., наукові конференції до 100-річчя академіка П.Т. Тронька в Інституті історії України НАН України та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, урочисте відкриття погруддя П.Т. Троньку в м. Богодухові та меморіальної аудиторії у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна, виставка до 100-річчя від дня народження П.Т. Тронька в Національному заповіднику «Софія Київська» та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, книжкова виставка в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського НАН України, встановлення меморіальної дошки П.Т. Троньку на приміщенні Національного заповідника «Хортиця»; просвітницький лекторій «Краєзнавство у розвитку духовних засад суспільства», Треті краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька в Національній історичній бібліотеці України; 34 Міжнародна науково-краєзнавча конференція молодих учених, присвячена 100-річчю від дня народження Героя України, академіка П.Т. Тронька у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна; виставка в Національній спілці краєзнавців України з нагоди 90-річчя НСКУ та 100-річчя академіка Петра Тронька; екскурсійний маршрут «Київські адреси Петра Тронька»; проведення ювілейних виставок, фотовиставок, краєзнавчих читань, круглих столів, видання літератури за затвердженими планами регіональних і місцевих організацій НСКУ тощо.

Крім того, Національна спілка краєзнавців України запланувала видати ряд важливих у спілчанській діяльності видань. Зараз Ви тримаєте в руках збірник «Національна спілка краєзнавців України в інформаційному просторі України». Одним із найзначніших є видання згаданого вище підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства». Також готується до друку збірник «Літопис Національної спілки краєзнавців України (2008–2015)». Ювілеям присвячено і випуск чергових номерів наукового журналу «Краєзнавство».

Рєєнт О.П.,
член-кореспондент НАН України,
голова Національної спілки краєзнавців України

Розділ 1

УКРАЇНСЬКЕ КРАЄЗНАВСТВО У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. КРАЄЗНАВЧА ХРОНІКА

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

П О С Т А Н О В А
від 16 жовтня 2008 р. N 908
Київ

Про надання Всеукраїнській спілці
краєзнавців статусу національної

Відповідно до статті 7 Закону України "Про професійних творчих працівників та творчі спілки" (554/97-ВР) Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є**:

Враховуючи видатні заслуги у забезпеченні розвитку української національної культури, надати статус національної Всеукраїнській спілці краєзнавців і надалі іменувати її - Національна спілка краєзнавців України.

Прем'єр-міністр України

Ю.ТИМОШЕНКО

Спілка краєзнавців відтепер Національна

Наприкінці жовтня відбувся IV з'їзд Спілки краєзнавців України, яка провела його вперше у статусі національної. Постанову Кабінету Міністрів України № 908 від 16 жовтня 2008 р. «Про надання Всеукраїнській спілці краєзнавців статусу національної» підписала Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко.

Український краєзнавчий рух, що веде свій славетний рід від легендарних літописців часів Київської Русі, героїчної доби козаччини, недовгої, але знаменної пори Центральної Ради, трагічних часів тоталітаризму та епохи національно-демократичного відродження, — вагома складова української національної історії, культури й духовності. Для України краєзнавство завжди було не лише міцним фундаментом історичної пам'яті, а й формою самозахисту.

Ідея створення інституції, яка займалася б проблемами регіональної історії, виникла ще у 20–40-х рр. XIX ст. 1843 року в Києві було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів, яку зазвичай називали Археографічною. У її роботі, поряд із видатними науковцями того часу брав активну участь і Тарас Шевченко.

1917 року в Києві розпочав діяльність Центральний комітет охорони пам'яток старовини і мистецтва під головуванням Михайла Грушевського. Після встановлення радянської влади, упродовж 1922–23 рр., при ВУАН було створено Київську, Харківську й Одеську комісії краєзнавства. Водночас виникали громадські краєзнавчі товариства в округах, містечках і селах. 31 травня 1925 року було утворено Український комітет краєзнавства як постійно діючий орган. Але, на превеликий жаль, в умовах активного формування тоталітарної системи численні краєзнавчі осередки було розгромлено.

Важливою віхою відродження українського краєзнавства стало залучення на початку 60-х років XX століття понад 100 тисяч літописців-дослідників рідного краю до роботи над випуском «Історії міст і сіл Української РСР» у 26 томах, а також створення 1979 року в структурі академічного Інституту історії України відділу історичного краєзнавства, на який серед інших завдань покладали підготовку «Зводу пам'яток історії та культури».

— 27 березня 1990 року в Києві відбувся Перший Всеукраїнський краєзнавчий з'їзд, який мав статус установчого для Всеукраїнської спілки краєзнавців. Відтоді впродовж 18 років Спілка здійснила низку масштабних заходів, зокрема відбулося 12 всеукраїнських та понад 400 регіональних наукових краєзнавчих конференцій. 1993 року ВСК поновила випуск репресованого в 30-ті роки журналу «Краєзнавство», власні друковані видання також мають 17 місцевих осередків Спілки. Тільки за останні п'ять років члени Спілки краєзнавців видали понад 600 науково-дослідницьких, публіцистичних та краєзнавчих книжок. Сьогодні дійсними членами спілки є 1284 особи, серед яких — п'ять Героїв України, чотири академіки та п'ять членів-кореспондентів НАН України, 69 докторів і 117 кандидатів наук, працівники музеїв, архівних і бібліотечних установ, закладів культури, засобів масової інформації. Незмінний голова Спілки з 1990 року — Герой України, академік Петро Тронько.

Євген Букет,

«Слово Просвіти», листопад 2008 р.

Постане Каменяр на кручах Дніпра

Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко — нерозривна тріада імен-символів, з якими асоціюється вся Україна, наша нація й держава. Сфера зацікавлень велета духу й інтелекту Івана Франка воістину неосяжна. Він — філософ, політик, економіст, етнограф, мовознавець, літературознавець, журналіст. Уявіть: якщо перелічити самі назви його творів, то вони складуть книжку обсягом 120 сторінок! В Інституті літератури в Києві зосереджені й вивчаються його унікальні рукописи (понад 5 тисяч одиниць) та величезна бібліотека — 12 тисяч одиниць. Обшири подвижницького життя, активної громадської діяльності та багатогранної творчості Івана Яковича свідчать про неоціненний внесок геніального українця у світову культуру.

Та, на жаль, суспільство і держава досі не пошанували його гідно. Указ Президента України Віктора Ющенка «Про заходи щодо вивчення та популяризації духовної спадщини Івана Франка», підписаний 2006 року, передбачав створення літературно-меморіального музею Івана Франка у Києві, встановлення двох пам'ятників письменникові — в Києві й Харкові, а також видання академічного зібрання творів Івана Франка у 100 томах. Але досі жодного пункту Указу не виконано. Усі відповідальні за виконання доручень Президента лише розповідають, чому це неможливо зробити.

Зрушити з місця важливу справу взялася громадськість. Ініціативу Національної спілки краєзнавців України та її голови академіка НАН України, Героя України Петра Тронька про створення «Літературного музею Івана Франка на Дніпрі» підтримали родина Франка на чолі з онуком Івана Яковича, українським ученим-математиком, громадським діячем Роландом Тарасовичем, заступник директора Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України Сергій Гальченко, Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеса Гончара, літературно-меморіальний музей І.Я. Франка у Львові та Національний музей літератури у Києві, видатні майстри слова, державні й громадські діячі, члени Національної спілки письменників України, Герої України Дмитро Павличко і Юрій Мушкетик, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, народний депутат України Павло Мовчан, численні літературознавці, які багато сил віддають збереженню духовної спадщини українського народу. Вже до кінця року музей буде відкрито у селі Халеп'я Обухівського району на Київщині, де 10 вересня відбулося перше засідання робочої групи.

Ідею створення експозицій музею Івана Франка у Халеп'ї вирішив утілити в життя талановитий краєзнавець і активний музейник, голова Обухівської районної ради Анатолій Шафаренко. Вони розташуються у вільній будівлі, що сусідить із музеєм видатного археолога Вікентія Хвойки. «Приміщення обрали не випадково — йому майже 150 років, і воно пам'ятає перші розкопки в Україні, — сказав Анатолій Шафаренко. — Це крок до створення загальнонаціонального літературно-меморіального музею Каменяра у Києві, який відіграє важливу роль у соборності українських земель, зміцненні духовного і національного єднання».

Голова Обухівської районної ради поділився з присутніми краєзнавчими здобутками району. Так, у ньому діє 16 музеїв, за останні кілька років видано п'ять книжок з історії району, 13 — з історії окремих населених пунктів, книжки з історії кожної релігійної громади. Постійно відкриваються нові пам'ятники і пам'ятні дошки на честь відомих земляків. Пересвідчитися у цьому члени робочої групи й журналісти мали змогу під час науково-краєзнавчої експедиції визначними місцями Обухівського району. Учасники обговорення відвідали музеї сіл Трипілья та Германівки, а також краєзнавчий музей в Обухові.

«Те, що тут відбувається, важливо. Це ідеальний приклад для всієї України, як слід ушановувати видатних земляків», — зазначив Петро Тронько.

Відомий лірик Микола Вороний стверджував, що І. Франко «...швидше належав до типу безпосередньо щирих і простих наддніпрянців, ніж до специфічно рафінованих галичан з їх плиткою, меркантильною вдачею, з застарілими забобонами і пристосованістю до дрібнобуржуазного трибу життя. Франко — це розмах і енергія, поєднана з елементарною простотою...»

Іван Якович Франко бував у Києві у 1885–86 роках у нині занедбаній триповерховій будівлі на Несторівському провулку, 8. Потім повертався сюди 1909-го. Він любив це велике місто і вважав його центром України. Саме з киянкою Ольгою Хоружинською у київській церкві Святого Павла тодішньої колегії П. Галагана одружився Франко, на Київщині живе нині його родина. «Створення музею у Халеп'ї — це початок повернення Івана Франка до Наддніпрянської України», — вважає онук митця та член правління НСКУ Роланд Франко. Символічно, що на високих кручах Дніпра, де кілька тисячоліть тому успішно розвивалась

одна з перших світових цивілізацій — Трипільська, нарешті заб'є джерелом невичерпний дух геніального сина українського народу, що вгору йде.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», вересень 2009 р.*

Вручення премії Національної спілки краєзнавців України імені Дмитра Яворницького

5 грудня 2009 р. у Колонному залі імені М.В. Лисенка Національної філармонії України за участю представників вищих органів влади, краєзнавчої громадськості та творчих спілок, діячів науки, культури і освіти, представників міністерств і відомств, обласних земляцтв у Києві, працівників засобів масової інформації Національна спілка краєзнавців України влаштувала Урочистості з нагоди вручення премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України за 2009 рік.

Загальноукраїнська премія імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України — найвища нагорода Спілки. Вона присуджується щорічно окремим краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю. Премія заснована 1991 року рішенням правління Всеукраїнської спілки краєзнавців. Її лауреатами стало близько 40 краєзнавців, установ та організацій.

Звання лауреата премії 2009 року здобув Василь Євдокимович Устименко — відомий краєзнавець, автор, співавтор і упорядник понад 20 книг з історії Чернігівського краю, один із фундаторів Служби спеціального фельд'єгерського зв'язку незалежної України, держслужбовець 2-го рангу, лауреат літературної премії ім. М. Коцюбинського

З нагоди презентації щорічної краєзнавчої премії імені Дмитра Яворницького та вшанування її лауреата 2009 року на адресу учасників урочистостей надійшли теплі привітання від Президента України Віктора Ющенка та Прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко.

На урочистостях виступили: голова Національної спілки краєзнавців України, академік НАН України, Герой України Петро Тронько; генеральний директор Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського НАН України, академік НАН України Олексій Онищенко; голова Українського фонду культури, академік НАН України, Герой України Борис Олійник; перший заступник Голови Державного комітету архівів України, д.і.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України Ірина Матяш; голова Ради товариства «Чернігівське земляцтво», голова Асоціації земляцтв України Віктор Ткаченко; директор Дніпропетровського історичного музею ім. Д. Яворницького, заслужений працівник культури України Надія Капустіна, голова правління Чернігівської обласної організації Спілки, д.і.н., професор, декан історичного факультету Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Шевченка Олександр Коваленко, директор видавництва «Етнос» Любов Головка.

Щирі слова вдячності за краєзнавчу роботу В. Устименку висловили лауреати премії попередніх років — директор Національної історичної бібліотеки України Алла Скорохатова; голова правління Хмельницької обласної організації НСКУ, декан історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, д.і.н., професор Лев Баженов, декан історичного факультету Донецького національного університету, професор, д.і.н. Петро Добров та професор цього вузу Олександр Бут, професор Волинського національного університету ім. Лесі Українки Геннадій Бондаренко, директор Центру краєзнавства при Харківському національному університеті ім. Василя Каразіна, професор цього вузу Сергій Куделко.

Учасників зібрання також привітали артисти Національної філармонії України, численні земляки з Чернігівського краю та односельчани В. Є. Устименка з рідного села Жукля Корюківського району, представники інших обласних земляцтв у Києві, краєзнавчий

актив України з Волині, Слобожанщини, Донбасу, Тернопільщини, Хмельниччини, Криму, Севастополя та інших регіонів України.

*Григорій Клепак,
«Архіви України», № 6, 2009 р.*

Відродження славного імені О.Д. Засядька

20 листопада 2009 року в Українському домі у м. Києві за ініціативи Національної спілки краєзнавців України, Національної академії наук України, Всеукраїнської організації «За Помісну Україну» та громадської організації «Славетні імена Полтавщини» відбулися урочистості з нагоди 230-річчя від дня народження Олександра Дмитровича Засядька — славетного українця, видатного інженера, винахідника, воєначальника, автора першої у світі порохової ракети.

Урочистості розпочалися виступом заслуженого академічного симфонічного оркестру Національної радіокомпанії України, що надавало заходу ореолу вишуканості. У заході взяли участь видатні державні та громадські діячі України, вчені, представники вузів, ракетобудівної галузі та Збройних Сил України, офіційна делегація Полтавської області, краєзнавці, українська діаспора, іноземні дипломатичні представництва, засоби масової інформації: Голова Національної спілки краєзнавців України, академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько, Руденко Анатолій Панасович — уродженець Миргородщини, заслужений творець космічної техніки (м. Москва), Борис Ілліч Олійник — уродженець Полтавщини, відомий поет та громадський діяч, онук Івана Франка — Роланд Тарасович Франко, Ігор Рафаїлович Юхновський — академік НАН України, народний депутат України І–ІV скликань, Герой України, Голова Українського інституту національної пам'яті, Зиновій Петрович Пак — экс-міністр оборонної промисловості РФ.

З вітальним словом від полтавців виступив голова Полтавської облдержадміністрації Валерій Михайлович Асадчев, який зазначив, що полтавська земля найбільше серед регіонів України подарувала країні, світу відомих митців, науковців і серед них вагоме місце займає основоположник ракетної галузі, уродженець с. Лютенська Гадяцького району Олександр Дмитрович Засядько. Валерій Михайлович наголосив, що наше головне завдання — відродити пам'ять про цих славних людей: знімати фільми про них, писати картини, книги, на їх прикладі, їх цінностях виховувати молоде покоління. Від гадяцької делегації (начальник відділу культури і туризму райдержадміністрації Л.В. Труш, депутат районної ради С.М. Бондаренко, директор Лютенської ЗОШ І–ІІІ ст., краєзнавець І.Ф. Чайка) до учасників урочистого засідання звернувся Іван Федосійович Чайка. Він розповів про життєвий шлях О.Д. Засядька, його наукові пошуки по створенню бойових ракет, про його мужність, відданість справі, козацький дух і любов до рідного краю. Іван Федосійович висловив сподівання, що завдяки і сьогоднішньому представницькому заходу, вдасться відродити в Україні славне ім'я Олександра Дмитровича Засядька, належно вшанувати його в рідному селі Лютенська. За досягнення в краєзнавчій роботі Іван Федосійович отримав звання «Почесний краєзнавець України», свідоцтво вручив Голова Національної спілки краєзнавців України П.Т. Тронько. Всі виступаючі говорили багато теплих слів про Засядька, про його наступників — ракетобудівників, космонавтів, наших земляків: Юрія Кондратюка, Сергія Корольова, Валентина Глушка, Михайла Янгеля, Павла Поповича. Від Прем'єр-міністра України Ю.В. Тимошенко було зачитано вітальний лист з нагоди 230-річчя від дня народження О.Д. Засядька. Валентина Михайлівна Асадчева презентувала книгу «Славетні імена Полтавщини. Олександр Засядько».

Після урочистого засідання всі бажаючі могли ознайомитися з художньою виставкою «Україна космічна» із колекції Проекту Петра Ющенка «Українці в світі» та фондів Полтавського державного краєзнавчого музею. Загалом вся виставка «Українці в світі» справляє незабутнє враження, переповнює гордістю за українців та Україну — тисячі портретів українців, які прославили своїми досягненнями нашу країну на весь світ.

Урочистості закінчилися і кожен їх учасник ще раз переконався, що Олександр Дмитрович Засядько — гідний нащадок козацького роду, який десятки разів демонстрував мужність, хазайновитість, допитливість, кмітливість і лицарську безкорисливість. Такими маємо бути і ми та наші нащадки. Славним іменам — слава і пошана у віках!

Тижневик EXO (<http://exo.in.ua/>), 25 листопада 2009 р.

У Києві відзначили переможців Першого Всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей

Церемонія відзначення переможців і дипломантів Першого всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей відбулася 24 грудня у Києві в Національному музеї літератури України. Конкурс ініційований Національною спілкою краєзнавців України (НСКУ) та підтриманий Міністерством культури і туризму та Міністерством освіти і науки.

«Метою цієї акції було привернути увагу державних установ та всієї української громади до унікальних осередків збереження національного надбання і підкреслити їх непересічне значення в трансформаційних процесах українського суспільства», — підкреслив, відкриваючи церемонію, голова НСКУ, академік Національної академії наук, Герой України Петро Тронько.

Він зазначив, що в Україні нараховується понад 6 тисяч громадських музеїв, з яких 4 тисячі — музеї навчальних закладів. У конкурсі взяло участь близько 1 тисячі музеїв з 24 областей України, АР Крим, міст Києва та Севастополя. До фінального туру пройшли 103 музеї, які змагалися за п'ятьма номінаціями: «Історія рідного краю», «Видатний земляк», «Традиції та звичаї моєї малої Батьківщини», «Краще експозиційне оформлення», «Краща просвітницька діяльність».

Дипломами за участь у конкурсі було відзначено 34 музеї, третє місце присуджено 37 музеям, друге — 23, перше вибороли 9 громадських музеїв України.

«Кожен з цих музеїв вніс величезний внесок у пропаганду рідного краю», — підкреслив Петро Тронько, принагідно зазначивши, що значна дослідницька робота громадських музеїв з вивчення історії рідного села чи міста особливо важлива у контексті підготовки нового енциклопедичного багатотомного видання «Історія міст і сіл України».

Переможців також привітали члени конкурсної комісії конкурсу, серед яких — і почесний директор Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», Герой України Михайло Сікорський.

На урочистому зібранні було оголошено про присвоєння одному з членів журі — народному депутату України, члену правління НСКУ Станіславу Аржевітіну звання «почесний краєзнавець України». Йому також вручили кілька дипломів переможця конкурсу — за музейні комплекси «Старе село» та «Стара школа», Музей вузькоколійки в його рідному селі Колочава на Закарпатті. «Я поставив завдання, що в Колочаві повинно бути 10 музеїв — сьогодні їх 7, що мушу написати 10 книжок з історії свого села — дві вже є, дві готую», — сказав Станіслав Аржевітін.

Цікаво, що диплом переможця для Чорторийського мистецько-меморіального музею-садиби Івана Миколайчука (Чернівецька обл.) одержала дружина відомого актора — співачка Марія Миколайчук.

Як зазначив заступник голови НСКУ, заслужений працівник культури України Григорій Клепак, НСКУ виходитиме з ініціативою до Мінкультури дозволити членам спілки безкоштовне відвідання всіх музеїв України, а також до Держкомархівів України — максимально сприяти членам спілки в роботі з архівами. Він уточнив, що членів НСКУ — близько 2 тисяч, а членів аматорського краєзнавчого руху — 30 тисяч. «Це подвижники своєї справи, люди, які безкорисливо працюють в ім'я відтворення і збереження історії України», — наголосив він.

Григорій Клепак також зазначив, що наразі збираються матеріали для першого в Україні ілюстрованого збірника, присвяченого громадським музеям.

Валентина Пащенко,
Prostir.Museum, 28 грудня 2009 р.

Віхи становлення сучасного історичного краєзнавства

26 травня 2010 року у Великому конференц-залі НАНУ Національна спілка краєзнавців України провела урочистий пленум, присвячений 85-річчю з дня її заснування.

Нині НСКУ, яку очолює академік НАНУ, Герой України Петро Тимофійович Тронько, — одна з найвпливовіших професійних творчих спілок. Вона об'єднує понад дві тисячі професійних дослідників «малої» історії — історії міст, сіл, регіонів, а також тих, хто опікується збереженням національних святинь, пам'яток історії та культури, розвиває музейництво й колекціонування, проводить активну природоохоронну діяльність, підтримує розвиток духовної культури України, сприяє збереженню національних традицій і народної творчості, повертає з небуття імена видатних співвітчизників, відкриває маловідомі сторінки історії, здійснює патріотичну роботу серед молоді. Активна науково-дослідна й просвітницька діяльність НСКУ відбувається в усіх регіонах країни. Спілка на аматорському рівні залучила до дослідної й творчої роботи понад 30 тисяч краєзнавців України. Пропонуємо до уваги читачів доповідь голови Національної спілки краєзнавців України Петра Тронька, яку він виголосив на урочистому пленумі (публікується зі скороченнями).

Український краєзнавчий рух веде свій славетний родовід від легендарних літописців часів могутньої Київської Русі та героїчної доби козаччини. Україні краєзнавство завжди слугувало не лише надійним підґрунтям історичної пам'яті, а й формою самозахисту. Безпрецедентні гоніння упродовж століть загрожували українству національною смертю і тільки самовіддані зусилля кількох поколінь подвижників уможливили зберегти від імперських зазіхань мову, культуру, самобутні традиції українського народу.

Ідея створення інституції, яка займалася б проблемами регіональної історії, виникла у 20–40-х роках XIX століття. Так, 1843 року в Києві було створено Тимчасову комісію для розгляду давніх актів, яку зазвичай називали Археографічною. У її складі поряд з видатними українськими науковцями того часу М. Костомаровим, О. Лазаревським, О. Левицьким, М. Максимовичем, В. Іконниковим працював Тарас Шевченко.

Величезний внесок у становлення українського краєзнавства зробили Товариство Нестора Літописця при Київському університеті Святого Володимира, Одеське наукове товариство історії та старожитностей, Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові, Наукове історично-філологічне товариство при Харківському університеті, Подільське церковне історико-археологічне товариство, Товариство дослідників Волині та інші об'єднання поціновувачів рідного краю на всіх українських теренах.

Подвижницька діяльність української наукової й творчої інтелігенції заклала належний фундамент подальшого розвитку краєзнавства. Навіть у роки національно-визвольних змагань українського народу на тлі Першої світової та громадянської воєн виникали й успішно функціонували численні краєзнавчі осередки, які спирались на підтримку Центральної Ради, Гетьманату, Директорії.

Провідну роль в організації й розвитку краєзнавчих досліджень взяла на себе Всеукраїнська академія наук. Показово, що в першому її статуті, затвердженому гетьманом П. Скоропадським 1918 року, йшлося, що Академія «ставити собі на меті, окрім загальних наукових завдань, виучувати сучасне і минуле України, української землі та народу».

На початку 20-х років запрацювала низка академічних комісій краєзнавчого профілю, зокрема, Київська, Харківська й Одеська. Поряд з ними виникали й громадські окружні краєзнавчі товариства: Ізюмське, Роменське, Житомирське, Коростенське, Лубенське, Чернігівське, Дніпропетровське, Луганське, Мелітопольське та інші. Діяли навіть сільські товариства, як приміром у Вільшанці на Харківщині, що налічувало 60 членів, згрупованих в етнографічній, геологічній, соціально-економічній і культурно-просвітницькій секціях.

Поставало питання про організаційне об'єднання всього науково-творчого потенціалу літописців рідного краю з усіх регіонів України, позаяк гостру потребу в координаційному органі відчували не тільки дослідники з наукових установ, а й подвижники місцевих краєзнавчих формувань. Ще в листопаді 1923 року професор Харківського інституту народної освіти Дмитро Зеленін висунув ідею проведення Всеукраїнського зібрання краєзнавців. Вона дістала підтримку. Відгукнувшись на численні пропозиції місцевих краєзнавчих осередків, Укрголовнаука Наркомосу розробила «Положення про всеукраїнську нараду по краєзнавству» й утворила Організаційне бюро для її скликання.

28 травня 1925 року в Харківському ветеринарному інституті зібралось 75 представників 22 місцевих краєзнавчих осередків. Серед делегатів — Дмитро Багалій, Дмитро Яворницький, Володимир Геринович, Валентин Отамановський, Микола Шарлемань, Матвій Яворський, Олександр Яната, Дмитро Зайцев, Дмитро Зеленін, Михайло Криворотченко, Олександр Лазарис, Нестор Гамарак, Віра Білецька, Павло Гончаренко та ін. Головну доповідь виголосив секретар ВУЦВК Опанас Буценко. Серед окреслених завдань були: «природничі досліді, вивчення продуктивних сил, опора на сільську інтелігенцію, техперсонал у містах, студентів, поширення краєзнавства на широкі кола населення». Після чотириденної жвавої дискусії про шляхи розвитку українського краєзнавства було утворено як постійний орган Український комітет краєзнавства: М. Яворський — голова, М. Криворотченко — заступник, О. Лазарис — учений секретар, М. Авдієнко, О. Анісімов, О. Ашуп-Ільзен, Д. Багалій, Д. Довженко, О. Крилов, І. Немоловський, С. Пилипенко, О. Яната. Згодом, після певних ротацій, в ньому також працювали: М. Левицький, О. Бухін, М. Волобуєв, В. Геринович, К. Дубняк, Д. Зайцев, П. Ковалевський, С. Рудницький, Д. Соловей, С. Ялі.

31 травня 1925 року було ухвалено звернення до всіх краєзнавчих формувань, у якому наголошено: «Перша Всеукраїнська конференція з краєзнавства була першою спробою виявити краєзнавчі сили в УСРР, зробити перший підсумок досягнень, здобутих уже в краєзнавчій роботі, з'ясувати умови роботи та перспективи її, об'єднати краєзнавчий рух України. Конференція показала силу і життєдайність краєзнавчого руху».

Завдяки зусиллям діячів Українського комітету краєзнавства було здійснено вагомі кроки в дослідженні історії населених пунктів, вивченні промислових і сільськогосподарських підприємств, розробці наукових і громадських засад пам'яткоохоронної роботи, залученні до краєзнавчої діяльності широких кіл громадськості. У підсумку в 32 округах України діяли 51 краєзнавче товариство і 658 гуртків, що налічували 30 тисяч краєзнавців. Із 1927 року почав виходити накладом 2000 примірників журнал УКК «Краєзнавство», який мав на меті «допомогти низовим краєзнавчим осередкам і окремим краєзнавцям в їхній щоденній роботі та об'єднати розпорошені організації, надати плановості їхній роботі і ввести цю роботу в певне русло».

На превеликий жаль, нетривалим виявився період, слушно названий дослідниками зоряним часом українського краєзнавства. В умовах формування тоталітарної системи, вульгарно-соціологічних схем, які засуджували прагнення громадянина цінувати передовсім «рідний дім і вулицю», і закликали прославляти державний лад, об'єктивний і демократичний за суттю краєзнавчий пошук не вкладався в більшовицькі концепції, які хоч і мали відмінні від попередньої імперської влади ідеологічні постулати, мало чим поступалися в амбіціях «єдиной и неделимой». Саме це і призвело до масових незаконних репресій в середовищі дослідників рідного краю. Звинувачені в українському буржуазному націоналізмі, ідеалізації патріархальщини і старовини, зв'язках із міфічними контрреволюційними організаціями численні краєзнавчі осередки було розгромлено. Випуск журналу й інших краєзнавчих видань призупинено, величезну кількість унікальних пам'яток історії та культури і музейних експозицій знищено. А найактивніші діячі краєзнавчого руху стали жертвами кривавого режиму. Тож за дефініцією «репресоване краєзнавство» стоять тисячі скалічених життів людей, єдиною «провиною» яких була щира любов до рідного

краю, міста чи села, де вони народилися й вирости, яка передалась їм від предків з молоком матері, мелодією народної пісні, милозвучністю рідної мови.

У повоєнні роки місцеві краєзнавчі осередки почали поступово відтворюватися. Величезне значення для відродження українського краєзнавчого руху, його наукових, громадських і шкільних форм мало залучення понад 100 тисяч літописців, дослідників рідного краю до роботи над випуском «Історії міст і сіл Української РСР» у 26 томах. Загальний обсяг цієї титанічної праці, що започаткувала новий напрям у вітчизняній історіографії й досі не має аналогів у світі, становив 2360 авторських аркушів.

Іншим важливим напрямом згуртування краєзнавчих сил став громадський рух за увічнення в усіх областях найбільш звияжних подій, пов'язаних з історією українського козацтва та створення Державного (нині Національного) історико-культурного заповідника на острові Хортиця, що був одним із центрів Запорозької Січі. Завдяки зусиллям краєзнавців на території понад 100 гектарів у пристолоичному передмісті Пирогові постав величний Музей (нині також Національний) народної архітектури та побуту України, відкрилися промовисті краєзнавчі експозиції в усіх обласних і районних центрах, у багатьох селах, встановлено безліч пам'ятників і меморіальних дошок.

У розвитку краєзнавства велике значення мало створення 1979 року в структурі академічного інституту історії України відділу історичного краєзнавства, на який серед інших завдань покладалася підготовка «Зводу пам'яток історії та культури». За безпосередньої участі цього відділу було започатковано проведення Всеукраїнських наукових краєзнавчих конференцій, перші з яких відбулися в Полтаві, Вінниці, Чернігові й Миколаєві. Їхні учасники порушували питання про відновлення централізованої інституції на взірць Українського комітету краєзнавства, але вже у вигляді творчої спілки дослідників і літописців рідного краю.

На хвилі демократичних перетворень, національного піднесення суспільства 20 років тому (завважте — також «кругла» дата) 27 березня 1990-го в Києві відбувся I Всеукраїнський краєзнавчий з'їзд, який набув статусу установчого для Всеукраїнської спілки краєзнавців — повноправної спадкоємиці традицій, впроваджених свого часу Українським комітетом краєзнавства. Відповідно до затвердженого з'їздом Статуту Спілки основне завдання її діяльності — виховання у громадян почуття національної самосвідомості, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українського народу, а також інших народів, пов'язаних із ним своєю долею, шанобливе ставлення до скарбів рідної природи та культури.

Вагомий внесок у відродження краєзнавчої організації зробили невтомні дослідники в усіх кутках України. Передовсім хочу згадати добрим словом незабутні імена. Це Іван Гончар, Федір Шевченко, Євген Скляренко, Олександр Маринич, Віталій Сарбей, Юрій Данилюк, Іон Винокур, Ігор Кудін, Володимир Замлинський, Ілля Дзюбо, Анатолій Бачинський, Степан Гуменюк, Роман Лях, Микола Беляєв, Павло Соса, Венедикт Лавренюк, Олександр Кириченко, Валентин Замковий та багато інших подвижників. Щиросердо вітаю всіх ветеранів Спілки, які, попри поважний вік, продовжують активну діяльність, щедро ділячись своїм досвідом з новим поколінням краєзнавців. Їхній шлях до відродження Спілки не був устелений трояндами.

Відновлена Спілка вже з перших кроків багато зробила для увічнення пам'яті й гідного пошанування в суспільстві своїх славетних попередників — дійсних членів і громадських активістів Українського комітету краєзнавства. Зокрема, видала ґрунтовний збірник «Репресоване краєзнавство», відродила випуск журналу «Краєзнавство», ініціювала встановлення в Харкові меморіальної дошки на честь I з'їзду УУК, заснувала премію імені Дмитра Яворницького.

Спілка започаткувала довгострокові програми «Пам'ять втрачених сіл», «Збережемо твою славу», «Реабілітовані історією». Окрім творчої й дослідницької, члени Спілки ведуть і значну пам'яткоохоронну роботу, розробляють туристично-екскурсійні маршрути, беруть участь у створенні нових і поповненні експозицій музейних закладів, які існують.

Діяльність краєзнавців, починаючи з 1990 року, детально проаналізовано й належно оцінено під час II (1996 рік), III (2003) і IV (2008) з'їздів Спілки. Тому сьогодні хочу привернути вашу увагу до напрацювань останнього періоду, а головне — зосередитися на важливих завданнях, які постають перед Спілкою на сучасному етапі. Відзначення ювілею — це добра нагода у дружньому, працьовитому колі найвідоміших членів Спілки обговорити позитивний досвід науково-дослідної, просвітницької та творчої діяльності краєзнавців України, виробити найактуальніші завдання на найближче майбутнє, сконцентрувати зусилля всього краєзнавчого руху в Україні на їхньому успішному розв'язанні.

16 жовтня 2008 року Кабінет Міністрів України, враховуючи видатні заслуги у забезпеченні розвитку української національної культури надав статус національної Всеукраїнській спілці краєзнавців й ухвалив надалі іменувати її Національною спілкою краєзнавців України. Дякуємо уряду за таку високу оцінку нашої праці. Вивищення нашої колишньої громадської організації до рангу національної, долучення її до числа професійних творчих спілок, безперечно, свідчить про вагомий роль українського краєзнавчого руху в становленні й утвердженні незалежної держави, донесенні до широких верств населення правдивої історії України.

Але щиро кажучи, вважаю таку високу оцінку діяльності дослідників і літописців рідного краю передовсім щедрим авансом, який ми всі повинні виправдати подальшим розгортанням плідної роботи на благо рідного українського народу, вагомішими і значнішими краєзнавчими досягненнями в ім'я будівництва нашої молоді держави. Адже народна мудрість гласить: «Кому багато дано, з того багато спитається».

Відповідно до затвердженої урядом у червні 2002 року Державної програми розвитку краєзнавства ми спільно з побратимами й однодумцями з багатьох наукових і творчих установ, державних органів, громадських організацій співпрацювали на широкій ниві дослідження історії малої батьківщини, сприяючи відродженню історичної пам'яті, духовності й національної гідності.

Зокрема, на розширеному засіданні президії правління Спілки, яке відбулося 12 березня цього року, було ухвалено видання навчального посібника «Краєзнавство» для вищих навчальних закладів. Затверджено план його підготовки, структуру й визначено персональний склад авторського колективу, до якого увійшли науковці з Києва, Луцька, Львова, Харкова, Черкас, Чернігова, Кам'янця-Подільського.

Державна програма була розрахована до кінця нинішнього 2010 року. Тому ми зобов'язані об'єктивно проаналізувати, які її положення вдалося виконати повністю, а які ні. Докласти зусиль, аби надолужити згаяне і, звичайно ж, ініціювати розробку Державної програми на подальший період, врахувавши всі реалії й виклики сьогодення.

Серед пріоритетних завдань Спілки — підготовка на основі вимог сучасної історичної науки багатотомного енциклопедичного видання «Історії міст і сіл України» із залученням можливостей Національної академії наук України, Інституту історії України, Міністерства освіти і науки України, Держтелерадіо України, Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського НАН України, Національної історичної бібліотеки, провідних ВНЗ, органів місцевої влади. На нашу думку, і ми її висловлювали неодноразово на різних рівнях, зокрема виходили з відповідними пропозиціями на уряд та президента України — під цей масштабний проект треба утворити Інститут краєзнавства у складі НАН України. Адже основний склад головної редколегії цього унікального й потрібного для України видання мають скласти професійні вчені-історики. Про жодний паралелізм з діяльністю нинішнього Інституту історії України НАНУ не йдеться. Новий Інститут краєзнавства, про який ми вже мріємо давно, має бути не лише координатором підготовки нового енциклопедичного видання «Історії міст і сіл України», а й організатором іншої багатовекторної науково-дослідної роботи в регіонах. Йому вистачить роботи не на один десяток років. Адже вивчення, як прийнято говорити у науковому світі, мікроісторії (місцевої історії) —

найбільш вдячна і найпоширеніша робота. Там багато наукових перспектив, які дає нам сама історія Української держави.

Повнокровний літопис понад 30 тисяч наших великих і малих населених пунктів має красномовно засвідчити перед народами планети, що ми — велика нація, що попри жорстокі удари долі, український народ зберіг свою ментальність, культуру, правічні традиції, зробив вагомий внесок у розвиток світової цивілізації. Концептуальні засади організаційно методичної роботи з підготовки «Історії міст і сіл України» було всебічно обговорено на спеціальній нараді та пленумі правління Спілки, які відбулися 12 червня 2009 року. Ухвалені рекомендації сприятимуть ефективній реалізації цього масштабного й амбіційного видавничого проекту.

Для надання конкретної допомоги у цій важливій справі, залучення до неї якомога більшої кількості місцевих дослідників новий склад президії правління Спілки розробив графік проведення науково-краєзнавчих експедицій до всіх областей України.

Так, у червні 2009 року першу з них було здійснено на Полтавщину. Її учасники зустрілися з краєзнавчим активом і керівниками органів влади області, Гадяцького, Зінківського й Кобеляцького районів. У вересні того самого року було проведено експедицію визначними місцями Обухівського району Київщини, в якому краєзнавчу роботу очолює голова районної ради Анатолій Шафаренко. А в Тетіївському районі під час експедиції нашої Спілки вперше відбулося вшанування пам'яті земляка, видатного українського мистецтвознавця Степана Яремича, ім'я якого було раніше маловідоме.

У листопаді 2010 року в Українському домі Спілка разом із Всеукраїнською організацією «За помісну Україну» та громадською організацією «Славетні імена Полтавщини» провела вечір, присвячений 230-річчю з дня народження винахідника, першого у світі творця ракетної техніки, генерал-лейтенанта Олександра Засядька, який походив з козацької родини села Лютенки під Гадячем. Із цієї нагоди було влаштовано виставку «Україна космічна».

5 грудня 2009 року в Національній філармонії України відбулась урочиста презентація премії Національної спілки краєзнавців України імені Дмитра Яворницького. Було пошановано всіх її лауреатів, нагороджених у період діяльності Всеукраїнської спілки краєзнавців, та вручено цю почесну відзнаку, що набула вже нового статусу, авторові фундаментального краєзнавчого дослідження про село Жукля на Чернігівщині Василеві Устименку.

Важливими центрами координації краєзнавчої роботи і виховання молодого покоління є музейні заклади. В Україні поряд із всеукраїнськими й обласними державними налічується понад 6 тисяч музеїв великих і малих населених пунктів, промислових і сільськогосподарських підприємств, установ і організацій, навчальних закладів, створених невтомними подвижниками — дослідниками і літописцями історії рідного краю. Задля активізації їхньої наукової та просвітницької діяльності, популяризації роботи місцевих музеїв в українському суспільстві Національна спілка краєзнавців України за підтримки Міністерства культури і туризму України та Міністерства освіти і науки України провели в жовтні–грудні 2009 року I Всеукраїнський конкурс на найкращий громадський музей. Схожих конкурсів серед громадського музейництва ніхто не організовував ні в радянській Україні, ні в незалежній. У його регіональному відбіркового етапі взяло участь близько тисячі музейних закладів. У завершальному турі представницьке журі визначило переможців у п'яти номінаціях: «Історія рідного краю», «Видатний земляк», «Традиції та звичаї моєї малої батьківщини», «Найкраще експозиційне оформлення», «Найкраща просвітницька діяльність». Напередодні Новоріччя майже сто представників музеїв-лауреатів з усіх куточків України зібралися в Національному музеї літератури України, де відбулась урочиста церемонія нагородження. Серед переможців — музейний комплекс «Старе село», що об'єднує велику кількість унікальних експозицій. Його створено у великому багатонаціональному селі Колочава Міжгірського району Закарпатської області з ініціативи

й за підтримки члена правління нашої Спілки, народного депутата України Станіслава Аржевітіна.

Нині готуємо Перші краєзнавчі читання на Харківщині, де 85 років тому народилось організоване краєзнавство. Фактично це буде вже 12 Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція, яку за складом учасників плануємо зробити міжнародною.

Сучасного українського краєзнавця уявляю унікальним енциклопедистом, у якого завжди є вичерпні відповіді на всі питання з історії рідного краю. Це людина з високою ерудицією, глибокою духовністю й шляхетною інтелігентністю, з бездоганним знанням мови, традицій, історії та культури власного народу, з непоборною вірою у незалежність і соборність суверенної Української держави. Такі громадяни, фактично самозречені в ім'я України, становлять цвіт нації. На жаль, їх бракує у політичному середовищі, більшість із так званих «діячів» лише намагаються видавати себе за національну еліту, а насправді заради власних економічних інтересів ладні торгувати навіть найдорожчим — національними цінностями.

Історія людства всіх країн і народів свідчить про те, що міцність кожної нації ґрунтується на патріотизмі, духовності, на любові народу до власної історії й культури. Відродженню історичної пам'яті, духовності й національної гідності повинні сприяти історична наука та її складова — історичне краєзнавство.

Нині, у непростий для України час нових випробувань і неприхованих загроз незалежності, саме Національна спілка краєзнавців України має стати могутнім джерелом зміцнення українського патріотизму.

Відомий український вчений-історик і громадський діяч Михайло Грушевський писав: «Державність немислима без краєзнавчого відродження». У наш час ці слова набирають ще більшої актуальності, аніж у 1920-ті роки, коли Українська держава лише зароджувалась.

Уявляю нашу колективну працю на ниві краєзнавства такою дружною й самовідданою, як бджолиний рій, де кожен по краплині вкладає свої щоденні знахідки у спільне духовне надбання.

*Петро Тронько,
«Слово Просвіти», червень 2010 р.*

Урочистий пленум, присвячений 85-річчю Національної спілки краєзнавців України

26 травня 2010 року у приміщенні Великого конференц-залу Національної академії наук України Національна спілка краєзнавців України провела Урочистий пленум, присвячений 85-річчю з дня її заснування.

Сьогодні НСКУ, яку очолює академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько — одна з найвпливовіших професійних творчих спілок в Україні. Вона об'єднує понад 2 тисячі професійних дослідників «малої історії» — історії міст, сіл, регіонів, а також тих, хто опікується збереженням національних святинь, пам'яток історії та культури, розвиває музейництво й колекціонування, проводить активну природоохоронну діяльність, підтримує розвиток духовної культури України, сприяє збереженню національних традицій і народної творчості, повертає з небуття імена видатних співвітчизників, відкриває маловідомі сторінки історії, здійснює велику патріотичну роботу серед молоді. Активна науково-дослідницька та просвітницька діяльність НСКУ проходить в усіх регіонах нашої держави. Всього Спілкою на аматорському рівні залучено до дослідницької та творчої роботи більше 30 тисяч краєзнавців України.

До складу Національної спілки краєзнавців України входить 5 академіків та 6 членів-кореспондентів НАН України, понад 300 докторів і кандидатів наук, 5 Героїв України, за заслуги перед Україною більше 70 членів Спілки нагороджено різними державними нагородами.

Краєзнавці України зробили значний внесок у дослідження регіональної історії. Лише у середині 70-х років минулого століття за участю понад 100 тис. авторів було підготовлено

унікальне 26-томне видання «Історії міст і сіл Української РСР», аналогів якому і до сьогодні немає на світовому та пострадянському просторі. Зараз йде активна підготовка до нового енциклопедичного видання «Історії міст і сіл України», оскільки у державі відбулося багато історичних і світоглядних змін. Протягом останнього десятиріччя члени Спілки також активно сприяють підготовці загальнонаціонального науково-документального видання «Реабілітовані історією», 57 томів якого вже побачили світ, а всього готується до друку понад 100 томів.

Члени НСКУ лише за останні 20 років видали понад 700 наукових, науково-популярних і документальних книг з краєзнавчої тематики, брали участь у створенні та розвитку всіх краєзнавчих та етнографічних музеїв України і національних заповідників, провели 11 всеукраїнських науково-краєзнавчих конференцій та близько 300 регіональних, розробили безліч туристичних маршрутів в усіх куточках України. У столиці та багатьох областях видають краєзнавчу періодику, активно впливають на розвиток культури України.

Останнім часом завдяки ініціативі НСКУ Україні повернуто імена всесвітньо відомих українців — полтавчанина Олександра Засядька, першого у світі винахідника ракети на твердому паливі; художника і мистецтвознавця, професора Ермітажу, уродженця Київщини Степана Яремича; проведено науково-краєзнавчі експедиції до Полтавської та Київської областей; розпочато роботу по створенню Літературного музею Івана Франка на Дніпрі (с.Халеп'я Обухівського району); започатковано активну науково-дослідницьку співпрацю зі Спілкою краєзнавців Росії; проведено Перший Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей; презентовано громадськості Премію імені Дмитра Яворницького НСКУ; готується науково-дослідницька та громадська експедиція до Львівської області по захисту унікального дерев'яного зодчества сакрального характеру та інші важливі для українського суспільства заходи.

Незважаючи на те, що лише у жовтні 2008 року Спілці краєзнавців надано національний статус, вона — одна з найстаріших в Україні і має унікальні заслуги перед країною. Її інтелектуальний, творчий, науковий та суспільний потенціал повною мірою служить Україні.

Національна спілка краєзнавців України надає авторитету державі та позитивно впливає на суспільне усвідомлення ініціатив Президента України по формуванню громадянського суспільства та захисту національних інтересів.

В урочистому пленумі Національної спілки краєзнавців України взяли участь члени Правління Спілки — відомі громадські і державні діячі, академіки НАН України: Петро Тронько — голова НСКУ, який виступив із доповіддю «85 років Національній спілці краєзнавців України», Петро Толочко — директор Інституту археології НАН України, Леонід Руденко — директор Інституту географії НАН України; представники вищих органів влади та ряду міністерств, активні члени Спілки — працівники наукових установ, закладів культури і освіти, архівних установ, національних бібліотек і музеїв, представники інших творчих спілок, ректори провідних вузів України: Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка — Олександр Завальнюк, Полтавського університету споживчої кооперації України — Олексій Нестуля; заступник директора Інституту історії України НАН України, заступник голови Спілки член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт, перший проректор Інституту туризму ФПУ, заступник голови Спілки Сергій Попович, заступник голови Спілки Григорій Клепак, перший заступник голови Державного комітету архівів України Ірина Матяш, перший заступник голови Державної служби з питань національної культурної спадщини Яків Діхтяр, заступник голови Українського інституту національної пам'яті Владислав Верстюк, журналісти провідних ЗМІ.

Учасникам Урочистого пленуму надійшли вітання від Голови Верховної Ради України академіка НАН України В.М.Литвина, віце-прем'єр-міністра України академіка НАН України В.П.Семиноженка, міністра культури і туризму України М.А.Кулиняка, міністра України у справах сім'ї, молоді та спорту Р.С.Сафіюлліна, президента Національної академії наук України академіка НАН України Б.Є.Патона, ректора Харківського національного

університету імені В.Н.Каразіна члена-кореспондента НАН України В.С.Бакірова, колективу Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, обласних організацій Спілки.

Групу активістів краєзнавчого руху Міністерство культури і туризму України нагородило Почесною грамотою за вагомий особистий внесок у створенні духовних цінностей та високу професійну майстерність.

Учасники зібрання прийняли Звернення до української громадськості.

Для учасників пленуму було організовано виставку з нових краєзнавчих видань України та виступ відомого хору української автентичної пісні «Гомін» під керівництвом Леопольда Яценка, який 20 років тому, 27 березня 1990 року, вітав учасників Установчого з'їзду Спілки.

*Володимир Дмитрук,
«Сумський історико-архівний журнал», № VIII-IX, 2010 р.*

З ім'ям видатного вченого

Урочисто відзначила 155-річчя від дня народження видатного українського історика, археолога, етнографа, фольклориста, лексикографа, письменника, дослідника історії українського козацтва, дійсного члена НТШ і ВУАН Дмитра Івановича Яворницького Національна спілка краєзнавців України.

У рік 85-річчя Спілки в Київському міському Будинку вчителя вручали ювілейну 20-у премію імені Дмитра Яворницького в галузі краєзнавства. Ця загальноукраїнська премія Національної спілки краєзнавців України щороку присуджується окремим краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

Упродовж року комісія розглядала пропозиції, що надходили від організацій та осередків НСКУ, врешті визначила чотирьох претендентів. Претендентами на здобуття премії імені Дмитра Яворницького визнано старшого наукового співробітника відділу «Музей «Літературне Придніпров'я» Дніпропетровського історичного музею імені Д.І. Яворницького Наталію Василенко, директора Волинського краєзнавчого музею Анатолія Силюка, керівника відділу інституту «Укрзахідпроектреставрація» (Львів) Василя Слободяна та пенсіонера Петра Житаря (Чернівці).

Лауреатом 20-ї ювілейної премії ім. Д.І. Яворницького став Василь Слободян — представник України у спільній комісії з включення українських дерев'яних церков до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Він активно займається науковою діяльністю в галузі української церковної архітектури, вивчає українську архітектуру в етнічних осередках поза межами України. Він описав і вивчив численні пам'ятки українського церковного будівництва в Україні, Росії, Білорусі, Румунії, Словаччині, Польщі. У складі колективу дослідників розробляв історичну основу для відтворення архітектурно-етнографічного ансамблю Запорозької Січі на Хортиці. Голова Національної спілки краєзнавців України Петро Тронько під час нагородження наголосив, що вручення премії імені Дмитра Яворницького, видатного історика, археолога, письменника — це велике свято краєзнавців і всіх тих, хто зберігає та популяризує історію рідного краю.

Теплими словами вітали лауреата також голова Українського фонду культури Борис Олійник, голова Всеукраїнського об'єднання «За Помісну Україну!» Петро Ющенко, заступник голови інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Сергій Гальченко та інші офіційні особи.

Видатний історик Дмитро Яворницький вважав краєзнавство найнаближенішою до простого люду галуззю історичної науки, тому приділяв йому значну увагу. А такі дослідники, як премійований 8 листопада Василь Слободян творять міцний фундамент сучасного краєзнавства і фіксують у дослідженнях історичну пам'ять українського народу.

Євген Букет,
«Слово Просвіти», листопад 2010 р.

«Тронецькі читання» в Дніпропетровську

Улітку 2010 року виповнилося 95 років від дня народження Героя України Петра Тимофійовича ТРОНЬКА — голови Національної спілки краєзнавців України, видатного науковця-історика, громадського діяча, доктора історичних наук, академіка НАН України. Це пам'ятна віха не тільки на життєвому шляху відомої людини, а й подія у громадському житті українського суспільства. Черговим доказом цього стало проведення 19 листопада в Народному музеї історії Національного гірничого університету ім. О.М. Поля в Дніпропетровську [суч. м. Дніпро] перших наукових читань на пошану П.Т. Тронецького, які назвали «Тронецькими читаннями». Учасників і гостей конференції у вступному слові привітав академік НАН України, ректор НГУ Геннадій Півняк.

Дніпропетровськ не випадково обрали місцем проведення цього наукового форуму. Петро Тимофійович частий гість гірничого університету, з 1996 року — його почесний професор. Академіка та науковців університету єднають багаторічні наукові й творчі взаємини. Про їхню історію розповів завідувач кафедри історії та політичної теорії НГУ, директор Інституту гуманітарних проблем, професор Віктор Пушкін.

Очолюваний нині П.Т. Тронецьким відділ регіональних проблем історії України Інституту історії НАН України розгорнув новий напрям наукових досліджень — історичну регіоналістику. З доповіддю про відродження краєзнавчого руху в Україні виступила Ганна Швидько — професор, доктор історичних наук, яка до останнього часу очолювала Дніпропетровську обласну організацію НСКУ. Нещодавно вона передала повноваження своєму учневі, докторанту НГУ Ігорю Кочергіну. Він теж взяв активну участь в організації і проведенні читань, виступив із доповіддю про краєзнавство Дніпропетровщини на сучасному етапі.

«Патріархом вітчизняного краєзнавства» називають Петра Тимофійовича сучасники за невтомне прагнення зберегти надбання українського народу, за науковий талант і організаційні здібності. Про постать видатного науковця на тлі епохи говорив заступник голови НСКУ Григорій Клепак.

За участю П.Т. Тронецького та під його науковим керівництвом підготовлено і вийшло друком понад 600 наукових праць, серед яких 18 монографій. Один із останніх проектів — Державна програма науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією». Сьогодні в її межах розпочато роботу зі створення Національного банку репресованих. Ця база даних уже налічує 91 700 записів, доступних для перегляду на сайті www.reabit.org.ua Про все це розповів старший науковий співробітник Інституту історії НАН України Роман Юрійович Подкур.

Про внесок П.Т. Тронецького в розвиток музейної справи, пам'яткознавство, охорону і збереження пам'яток воєнної історії, сучасну екскурсійну справу, діяльність Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка говорили відомі науковці Р.В. Маньковська, Т.І. Катаргіна, Г.Г. Денисенко, О.М. Костюкова, Г.П. Савченко.

Усіх доповідачів і гостей наукових читань переповнювали щирі почуття. Вони з непідробним пієтетом згадували щасливі миті знайомства і спілкування з Петром Тимофійовичем. Емоційного забарвлення серйозному науковому форуму додали ще й презентації книжок про П.Т. Тронецького: «Що залишаємо нащадкам?» і «Я тобою, Україно, живу» та документального фільму з серії «Знамениті українці» — «Петро Тронецький» (режисер — Олександр Махонько). Присутні влучно зазначили, що науковий форум вперше в Україні вшановує не просто людину-легенду, а нашого сучасника, який продовжує активну подвижницьку діяльність для майбутнього України. Але внесок П. Т. Тронецького у вітчизняну науку вже настільки значний, що заслуговує на окремі наукові дослідження.

Після виголошення доповідей учасники читань виїхали до м. Новомосковська Дніпропетровської області для огляду й експертної оцінки стану Свято-Троїцького собору — пам'ятки дерев'яної церковної архітектури XVIII століття. Про результати поїздки говорили на місці із новообраним мером Новомосковська Сергієм Морозом та у вівторок з представниками ЗМІ в Києві, під час прес-конференції «Чи врятуємо національне диво — сакральну дерев'яну архітектуру?», організованої Національною спілкою краєзнавців України спільно з Всеукраїнським товариством «Просвіта» ім. Тараса Шевченка. Детальніше про відвідання Новомосковська і підсумкову прес-конференцію — в наступному числі «Слова Просвіти».

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», листопад 2010 р.*

Чи бути козацькому собору?

Національна спілка краєзнавців України за сприяння Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка провела в «Укрінформі» прес-конференцію на тему «Чи врятуємо національне диво — сакральну дерев'яну архітектуру»? Ця зустріч підсумувала нещодавні експедиції НСКУ до Львівської та Дніпропетровської областей, під час яких науковці не лише збирали фактографічний і візуальний матеріал, що стосувався сакрального дерев'яного зодчества, а й зустрічалися з громадськістю та місцевими очільниками. Найбільшу увагу привернув Троїцький собор у місті Новомосковську Дніпропетровської області — єдина відома нині в світі дев'ятизрубна та дев'ятиверха церква.

Собор було зведено 1778 року, вже після скасування Запорозької Січі. З освяченням нового іконостасу головного притвору 18 квітня 1781 року (за старим стилем) будівництво храму завершили. Подальшу його історію можна переказати кількома реченнями. Троїцький собор 1830 року відремонтували, а 1887-го — пересклали «за старим зразком», але з деякими змінами. 1930 року комуністи закрили собор і віддали його під склад контори «Заготзерно». Ставлення тодішньої влади до цієї духовної пам'ятки українського народу — одна з тем роману Олеся Гончара «Собор».

Нині, як переконалися учасники перших «Троньківських читань», Троїцький собор пошкоджений грибком, атмосферними опадами і просто часом. Крім того, в храмі «іскрить» електропроводка, що може викликати пожежу. Місцевий священик Московського Патріархату має намір, якщо отримає кошти на ремонт, завезти деревину з Росії, але пообіцяв радитися з пам'яткоохоронцями...

Під час поїздки до Новомосковська відбулася також зустріч краєзнавців із новообраним мером міста Сергієм Морозом. Він повідомив, що міська рада вже має кілька проектів реконструкції собору. Один із них, зокрема, передбачає ще й створення у підземному тунелі, що йде з-під споруди до річки Самари, краєзнавчого музею. Загалом можна буде створити прибутковий туристичний маршрут. Але ми так і не почули ані термінів, ані вартості виконання цих робіт. Тим часом собор, що пережив усі лихоліття своєї понад 200-літньої історії, незабаром може зруйнуватися. «Цього нам не простять ні Господь, ні наші діти, ні їхні нащадки», — переконані краєзнавці.

Дерев'яні церкви в сучасній Україні

Про проблеми Троїцького собору зокрема і дерев'яної сакральної архітектури загалом говорили через кілька днів після повернення із Новомосковська учасники прес-конференції в Києві. Нині, за словами провідного наукового спеціаліста ДП «Укрзахідпроектреставрація» (Львів) і цьогорічного лауреата краєзнавчої премії ім. Дмитра Яворницького Василя Слободяна, налічується близько 2,5 тисяч дерев'яних храмів, понад 800 з яких перебуває на території однієї лише Львівської області. Щороку їх меншає, і не лише через стихійні лиха. Церкви зносять через міжконфесійні суперечки, вони палають (так замітають сліди крадії); іноді за рахунок дерев'яних дивовиж «вивільняють» місця під муровані. Пам'ятки гинуть і від людського невігластва: їх бездумно обшивають бляхою і пластиком, імітуючи ремонт, а

дерево через це гниє. Василь Михайлович розповів про досвід сусідньої Польщі, де дерев'яних сакральних артефактів менше, але на їх утримання та реконструкцію держава не скупиться виділяти значні кошти. «Там дбають і про історію, і про економіку», — додав він, зазначивши, що до архітектурних пам'яток із дерева туристів припрошувати не доводиться.

Московський патріархат «прихватував» храми, що мають загальнонаціональну цінність

Про це вчергове нагадав провідний співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики й етнології імені Максима Рильського НАН України, доктор богослов'я Дмитро Степовик. Відповідно до українського законодавства, справа збереження храмів лежить на плечах церкви як їхнього власника. «Але представники цієї конфесії свідомо нищать храми, виганяють із них спеціалістів і музейників, котрі радять, як берегти пам'ятки», — зазначив Дмитро Власович. Прикладів, за його словами, можна навести чимало і в столиці, і за її межами.

Сьогодні в Україні всі пам'ятки сакральної архітектури, окрім Львівської, Івано-Франківської областей і частково Києва, — у власності Московського Патріархату. Троїцький собор — не виняток.

Дмитра Власовича підтримав інший учасник прес-конференції — дослідник історії Троїцького собору, заслужений журналіст України Олександр Заєць. «Собор звели козаки на останній хвилі — імператриця Катерина вже добила Запорозьку Січ. Цей красень було видно далеко в степах», — нагадав він присутнім. Пан Заєць пригадує, як у Соборі зберігали комбікорм та збіжжя, а він пліч-о-пліч із місцевими краєзнавцями і громадою добивався відкриття там хоча б музею.

Пан Заєць показав пожовклі від часу газетні шпальти з фотографією Олеса Гончара та його дружини, який у своєму романі зобразив ерозію української моралі й духовності. «Головна причина подальшої руйнації нашої святині все та ж, визначена автором роману, — констатував О. Заєць. — Храм цей у небезпеці. Через будівельні роботи, які проводили московські попи, похилилися три з дев'яти його бань». Журналіст щиро побажав повернення козацького церковного дива Київському Патріархату. «Наразі громада вдовольняється зведеною неподалік Собору Свято-Троїцькою церквою Київського Патріархату — непоганою, 5-банною, — зазначив він. — Зібрали б необхідні гроші, то, мабуть, змогли б відновити й Собор. Вочевидь, бракує одного — волі місцевої влади». Олександр Семенович висловив припущення, що акції, подібні експедиції НСКУ до Новомосковська та прес-конференції, привернуть увагу можновладців до цієї давньої біди.

Влада планує скасувати охоронні програми

Участь у прес-конференції взяв також перший заступник голови Державної служби охорони національної культурної спадщини Віктор Вечерський. Він визначив роботу свого відомства такою, що протистоїть дії другого закону термодинаміки. Попри постійну дію цього закону, Україна все ще має 130 тисяч нерухомих пам'яток культурної спадщини, а це приблизно стільки ж, як на території Росії, і більше, ніж у багатьох європейських державах, зокрема Польщі. Віктор Васильович висловив упевненість, що навіть найбагатша країна не спроможна утримувати всі свої архітектурні раритети в належному стані державним коштом. Тому, нагадав він, обов'язок утримання пам'ятки лежить на її власникові. «Але чотири роки тому були опрацьовані концепції двох державних цільових програм — охорони замків та охорони й реставрації пам'яток дерев'яної архітектури. Кабмін їх затвердив і... все закінчилося, «як завжди в нас усе закінчується»: Мінфін сказав, що грошей нема й не буде. Думають скасувати навіть згадані програми. Через нереальність. З огляду на номінування восьми дерев'яних церков до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО наразі змогли «пробити» лише опрацювання плану заходів із наступним його затвердженням урядом. Уже й розроблено номінаційні досьє на ці церкви, уже й передано їх до паризького Центру всесвітньої спадщини, уже їх там і прийнято.

Тепер Україна має привести ці пам'ятки до такого стану, щоб будь-який незалежний — себто, ніяк із нами не пов'язаний — експерт повірив, що держава піклується про ці

раритети». Наразі, безкоштовно, як підкреслив пан Вечерський, «на голому ентузіазмі» спрацювали ДП «Укрзахідпроектреставрація» та НДІ пам'яткоохоронних досліджень — визначено території та охоронні зони цих пам'яток. Їхній титанічний труд має затвердити Міністерство культури й туризму. Решту на ентузіазмі вирішити неможливо. Як-от дороги, вказівники до пам'яток та їхню охорону. Хоч фінансисти й переконані в несвоєчасності пам'яткоохоронних видатків, за словами В. Вечерського, «нагорі» є люди з протилежною думкою. На них і надія.

Спілка краєзнавців бере на себе місію збереження пам'яток

Заступник голови Національної спілки краєзнавців Григорій Клепак, підсумовуючи, запропонував вважати відновлення козацького собору в Новомосковську справою всієї, а значить, і краєзнавчої громади. «НСКУ ініціюватиме медіа-марафони для збирання коштів на цю святу справу», — запевнив він. За словами експертів, аби реставрувати собор, необхідно близько 25 мільйонів гривень. Однак грошей немає навіть на його обстеження, що коштує близько 220 тисяч. Спілка вже звернулася до Президента України з листом про затвердження Національної програми зі збереження сакральних пам'яток архітектури України, якою, зокрема, передбачено завершення інвентаризації дерев'яних церков в Україні та на українських етнічних землях із наступним укладанням уніфікованого індивідуального пам'яткоохоронного документа.

Можливо, хоч перед проведенням чемпіонату Європи з футболу, культуру перестануть фінансувати за залишковим принципом, і зроблять перші кроки для збереження пам'яток, що формують імідж України в світі. Але поки що підстав для оптимізму бракує.

Євген Букет,

Слово Просвіти, 2 грудня 2010 р.

«Шамраївські читання» у Василькові

Період 1920-х років став часом розвитку краєзнавства. Перебуваючи в контексті національно-культурних процесів в Україні, краєзнавство із заняття одинаків виросло до рівня державної справи. Чи не центральну роль у краєзнавчому русі того часу, як і загалом у процесі розвитку української історії, відігравала школа Михайла Грушевського. Михайло Сергійович 1923 року був обраний академіком Всеукраїнської академії наук, у березні 1924-го із сім'єю переїхав до Києва. Професор історії, він працював у Київському державному університеті, був керівником історико-філологічного відділу. Очолював археографічну комісію ВУАН, метою існування якої було створення наукового опису видань, надрукованих на території етнографічної України в XVI—XVIII століттях.

Під керівництвом Грушевського тоді працювало чимало талановитих науковців, видавалися книжки й наукова періодика. Але з 1929 року розпочалося репресивне нищення української історичної школи.

Видатний дослідник проблем соціально-економічної історії України XVII–XIX століть, історичної географії України, небіж Михайла Грушевського і його учень Сергій Шамрай був знищений сталінською машиною, як і багато інших світил української історичної науки. 1933-го він був звільнений із роботи і засуджений на три роки виправно-трудових таборів.

На початку березня 1936 року закінчився перший гулагівський термін Сергія Шамрая. Він повернувся в Україну, оселився в Чернігові, де працював старшим референтом обласного управління народногосподарського обліку. Коли репресії досягли апогею, прокурор Чернігівської області підписав постанову про його арешт. Це сталося 7 серпня 1937 року. Другий вирок був винесений у Москві. Особлива нарада при НКВС СРСР 28 березня 1938 року постановила — 8 років виправно-трудових таборів. Науковець дізнався про це рішення уже на Колимі. 4 січня 1939 року С. Шамрая не стало.

Результатом лише одного десятиліття роботи невтомного науковця стали статті і монографії «Козаки м. Полтави в 1767 році за Румянцівським описом», «До історії залюднення Степової України», «Київська козаччина 1855 року», «Селянські розрухи на

Правобережжі в середині XIX століття», «Духівництво в селянських рухах Правобережжя в середині XIX століття», «Боротьба козаків Київської сотні з київськими монастирями та магістратом в XVII–XVIII століттях», «Древлянські могили» та інші. Сучасні дослідники української історичної науки називають Сергія Шамрая «зіркою першої величини серед родини Грушевських, яку ще не оцінила гідно українська історіографія».

Серед краєзнавчої спадщини, яку встиг напрацювати молодий дослідник, помітне місце належить монографії «Місто Васильків (IX–XVIII ст.)», виданій у третьому томі «Історико-географічного збірника» і окремо звичним для видань того часу накладом 55 примірників, 1929 року. Цю роботу й дотепер ніхто не перевершив. Цього року після кількох десятиліть заборон унікальна праця була перевидана і стала набутком громади міста Василькова, що на Київщині.

Черговим етапом відновлення історичної справедливості і належного вшанування пам'яті видатного вченого стало проведення 16 грудня у Василькові науково-краєзнавчої конференції «Із роду Грушевських», присвяченої С. Шамраю. Серед організаторів заходу — історичний факультет Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Історико-меморіальний музей М. Грушевського, Київська обласна організація Національної спілки краєзнавців України, Васильківська міська рада.

Привітали учасників і гостей наукового форуму Васильківський міський голова Сергій Іващенко та голова Васильківського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Анатолій Марущак. Вітального листа від голови Національної спілки краєзнавців України, Академіка НАНУ, Героя України Петра Тронька зачитав голова Київської обласної організації НСКУ, професор кафедри новітньої історії Київського національного університету ім. Т. Шевченка Григорій Савченко.

З доповідями в приміщенні міського Будинку культури виступили знані столичні науковці та місцеві краєзнавці.

Так, завідувач Історико-меморіального музею Михайла Грушевського Світлана Панькова розпочала зі штрихів до біографії учня і небожа Михайла Грушевського. Доктор історичних наук, професор Київського національного університету Григорій Казьмирчук порівняв студентські долі троюрідних братів Сергія Шамрая і Сергія Оппокова. Кандидат історичних наук, джерелознавець Ігор Гирич ознайомив присутніх з історичною школою Михайла Грушевського київського періоду, а провідний науковий співробітник Інституту історії України НАНУ Оксана Юркова розповіла, в який жахливий спосіб на початку 1930-х років історичну науку «радянлізували». Про різні сюжети з наукової спадщини С. Шамрая розповідали кандидати історичних наук Володимир Пришляк і Григорій Савченко, краєзнавці з Василькова Олександр Бабич і Олексій Шекера. А про те, яким цікавим для сільських учнів стало знайомство з матеріалами досліджень Сергія Шамрая, поділився вчитель Саливінківської ЗОШ Васильківського району Олександр Грицай.

За часів Київської Русі місто Василів (саме таку назву мав у літописні часи Васильків) мало першокласну фортецю, здатну розмістити за своїми стінами тисячне військо. У центрі міста піднімався невеликий дитинець (220x250 м), оточений могутнім валом, складеним наполовину із сирцевої цегли. Навколо величезний, майже 130-гектарний посад, який також був обнесений високим валом. У XII столітті Василів був одним із стратегічно найважливіших київських передмість, але й досі вважається найменш вивченим. Багато поколінь дослідників були вражені рештками прадавніх величних споруд, що донині збереглися у непоганому стані. 2007 року за сприяння Васильківського міського голови Сергія Іващенко під керівництвом Інституту археології НАН України були поновлені роботи з вивчення городища літописного Василева. Вони окреслили значну перспективу та необхідність подальшого наукового вивчення дитинця, викликали значний громадський резонанс, особливо зацікавили юних мешканців Василькова.

Попри те, що «мініатюрні Карпати» в центрі одного з райцентрів Київщини вже притрусив сніг, учасники і гості науково-краєзнавчої конференції «Із роду Грушевських» із непідробним ентузіазмом піднялися васильківськими валами до дитинця і оглянули місто з

найвищої його точки, створеної понад тисячоліття тому дбайливими оборонцями землі руської.

Не випадково одним із пунктів ухвали конференції стало звернення до Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Інституту археології НАНУ про продовження 2011 року археологічних досліджень Васильківського дитинця та оборонних валів міста Василькова. Сьогодні ця унікальна територія як ніколи потребує захисту від самовільних забудов і фанатичних вірян Московського Патріархату.

Учасниками форуму було ініційовано низку важливих рішень. Так, уже наступного року почнеться підготовка до перевидання повного зібрання наукової спадщини С. Шамрая, його ім'ям у Василькові незабаром планується назвати одну з вулиць, а наукові «Шамраївські читання», що їх відлік розпочала нинішня конференція, у Василькові планують зробити щорічними.

Не можу не згадати про ще кілька ініціатив обласної організації НСКУ, озвучених під час неформальної частини конференції. Наступного року Спілка планує взяти участь в організації й проведенні ще двох науково-краєзнавчих конференцій. Одна з них, присвячена Магдебурзькому праву на Київщині, має відбутися у селі Бишів Макарівського району, який наступного року відзначатиме 430-річчя цієї знаменної події. Друга — на базі Фастівського краєзнавчого музею присвячена 185-річчю від дня народження Едварда Руліковського — польського українознавця, історика, етнографа, краєзнавця, який народився в с. Велика Мотовилівка Фастівського району.

Сподіваюся, що ініціативи краєзнавців у новому році вдасться зреалізувати, адже всі вони спрямовані на найактуальніше — відродження пам'яті поколінь українців.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», грудень 2010 р.*

Відкрилась фотодокументальна виставка, присвячена Троньку П.Т.

1 квітня 2011 р. у Кабінеті Міністрів України відбулось відкриття фотодокументальної виставки, присвяченої життю та діяльності відомого державного, наукового та громадського діяча, Голови Національної спілки краєзнавців України, завідуючого відділом регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України, академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька.

Виставку відкрив Заступник Міністра Кабінету Міністрів України Юрій Авксентьев. Він зокрема відзначив: «Петро Тимофійович — людина унікальна. Він понад 17 років працював на посаді заступника Голови Ради Міністрів Української РСР. Це, якщо так можна висловитися, — рекорд. Адже за всю історію українських урядів, починаючи від 1917 року, на цій посаді так довго не перебував ніхто, крім Тронька».

На відкритті виставки з теплим словом виступила колишній заступник Голови Ради міністрів УРСР Марія Орлик, котра поділилася особистими спогадами про урядову та громадську діяльність Петра Тронька. П.Т. Тронько подякував всім присутнім та побажав плідної праці на благо України. Присутні відповідальні працівники Кабінету Міністрів України з великим інтересом ознайомилися з матеріалами виставки.

Офіційний сайт НСКУ (<http://nsku.org.ua>), 1 квітня 2011 р.

Перлина Ічнянщини

Однією з найцікавіших форм роботи Національної спілки краєзнавців України є організація і проведення науково-краєзнавчих експедицій до місць, які вважаються частиною нашої національної спадщини. Формат таких експедицій, започаткованих Петром Троньком, — це насамперед вивчення стану пам'яток. Адже збереження пам'яток національної культурної спадщини передбачає їхній розвиток — аж ніяк не занепад.

Вирушаючи до Качанівки — славного куточка Чернігівщини, науковці й краєзнавці мало розраховували відкрити для себе щось нове. До палацово-паркової перлини завітали, щоб з'ясувати реальну ситуацію.

Експедицію НСКУ очолив заступник голови Спілки, заслужений працівник культури України Григорій Клепак. До її складу також увійшли науковці, освітяни, пам'яткознавці. Вони завітали до Качанівки не як ревізійна група, а як поціновувачі заповідника. Так, Григорій Клепак під час виступу на краєзнавчому семінарі наголосив на тому, у чому може полягати допомога від «центру».

Микола Яковина пригадав, якою була Качанівка 10 років тому. На той час заклад залишило, либонь, 7 директорів, атмосфера була нестерпною: коштів на найнеобхідніші реставраційно-консерваційні заходи бракувало. Не було навіть чітких меж «Качанівки»: присадибні ділянки з домоволодіннями окремих громадян дивним чином потрапили до складу заповідника! На початку каденції Л. Кучми пан Яковина звернувся до нього з листом, у якому детально описав унікальність палацово-паркового ансамблю Качанівки. І запропонував, без змін щодо профілю заповідника, його загальної доступності й діяльності музеєфікованих пам'яток, створити тут державну резиденцію міжнародного класу. Тоді в Україні ще не було аналогів американському Кемп-Девіду чи нинішній «Синьогорі», і аргументи М. Яковини мали бути переконливими: VIP-відпочинок і ділові контакти того ж рівня. Аби лиш інфраструктуру «підтягнути»! «Візитами чиновників з Кабміну тоді ж обмежилися. Зосередилися, здається, на реконструкції Палацу «Україна», — гірко констатував автор ідеї «ошляхетнення» Качанівки початку 90-х. Тоді уряд Баварії ще давав грант для Качанівки, а британські ландшафтні архітектори називали заповідник одним із найкращих і найбільших територіально збережених парків світу... Відтоді керівництво й колектив стабілізувалися. М. Яковина висловив переконання, що незабаром Качанівка дочекається внесення до Списку ЮНЕСКО.

Генеральний директор «Качанівки» Володимир Буренко вважає, що будь-яка увага принесе очолюваному ним заповіднику лише користь. Він навів дані, що ілюструють позитивну динаміку діяльності «Качанівки» за останнє десятиліття. «Рятує оптимізм!», — так гендиректор сформулював кредо свого колективу. Він висловив переконання, що всі реставраційні роботи тут будуть закінчені протягом найближчих 10 років.

Краєзнавці вважають, що заповідник «Качанівка» — місце, що має надзвичайно великий потенціал. Край славиться «туристичним ареалом» — крім «Качанівки», не бракує приваб і в Тростянці, Сокиринцях, Ічні, Густині. А зовсім поруч, на іншому березі Петрушівського ставу знаходиться найкращий на Чернігівщині осередок сільського зеленого туризму — «Соколинний хутір».

Господар «Соколиного хутора» Микола Череп у розшитій квітами чорній шовковій сорочці та червоних шароварах справив гарне враження одразу. Випускник Київського інституту туризму, який самотужки відновлював хати та обійстя, довів: сільський зелений туризм — не абстракція для сучасної України. Далекого 2000-го першим зрушив цю справу не лише на рідній Ічнянщині — прославився на всю Україну. Занехаяна Петрушівка, завдяки старанням односельців, перетворилася за десять років на маленький рай, оазу для душі й тіла.

Тутешні дива — це 9 садиб для проживання (дві етнографічні, бо 150-річні!), конюшня, міні-зоопарк, волейбольний майданчик і козацький тир, вигін для козацьких розваг і кінних виступів. А ще — козацька лазня, зимовий і літній шинок з автентичними стравами, кузня й гончарна піч. Криниці з журавлями, вози й плетені тини з горщиками. Акваторія Петрушівського ставу, яку орендував пан Микола, облаштована водними велосипедами, човнами та козацькою бойовою чайкою з промовистою назвою «Характерник». Тут не лише проводять відпустки й медові місяці. На хуторі святкують традиційні українські свята, тут проходять етнофестивалі, творчі вечори, концерти й лекції для збагачення історичних духовних знань і відродження козацтва і лицарства, підняття військового духу козаків-

оборонців рідної землі. Відвідувачів більше: з'їжджаються поціновувачі старовини — звисно ж, і з-за кордону, — літератори й художники, козаки й козачата...

Рік тому Микола Череп розпочав шкільний проект «Ічнянщина — слава козацька земля». Розповідає про виникнення козацтва, про характерництво і лицарство, бойові мистецтва й етнографію, музейну та навігаційну справи, народні ремесла тощо. Часто відвідує Ічнянський та Прилуцький центри творчості дітей та юнацтва. Ініціював у середніх школах конкурс «Українське козацтво, лицарство та духовність».

Мене вразив контраст між майже порожнім «музеєфікованим» качанівським заповідником і надивовиж яскравим хутором, який створив петрушівський отаман. Уявилася Качанівка, якою керує Микола Череп — велична, велелюдна, яскрава... А чи не в цьому майбутнє?

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», червень 2011 р.*

Вручено премію імені Дмитра Яворницького

9 грудня 2011 р. в приміщенні Гуманітарного корпусу Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова Національна спілка краєзнавців провела пленум Правління, у рамках якого відбулося вручення щорічної краєзнавчої премії ім. Дмитра Яворницького.

Лауреатом премії 2011 року став директор Волинського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України Анатолій Михайлович Силук. Він автор низки наукових і науково-популярних публікацій з історії музейної справи та краєзнавства Волині, організатор краєзнавчих і наукових конференцій, упорядник та член редколегії наукових збірників. 2011 року Анатолій Силук сприяв проведенню наукової конференції до 140-річчя від дня народження Лесі Українки, за його безпосередньою участю у формуванні експозицій і фондів відкрито музей-садибу В'ячеслава Липинського в Затурцях.

У роботі пленуму Правління взяли участь академік НАН України, директор Інституту історії НАН України Валерій Смолій, голова Українського фонду культури Борис Олійник, народний депутат України Станіслав Аржевітін, науковці, викладачі вищих навчальних закладів, працівники музеїв з усієї України.

Краєзнавці на своєму зібранні обговорили плани на майбутнє, призначили дату проведення V позачергового з'їзду НСКУ — 23 січня 2012 року, де головним буде питання обрання очільника Спілки.

Понад 20 років головою НСКУ був видатний державний і громадський діяч, академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько, який 12 вересня нинішнього року на 97-му році пішов із життя. Керівництво Спілки нині веде активну роботу з увічнення його пам'яті. Краєзнавча громадськість, високо цінуючи внесок П.Т. Тронька у відродження та розвиток краєзнавчого руху України, глибоко усвідомлює важливість його великих починань і необхідність продовжувати традиції правдивого та об'єктивного дослідження історії рідного краю, залучення до краєзнавства молодого покоління.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», грудень 2011 р.*

Чим живуть краєзнавці?

Відповідно до постанови Пленуму правління Національної спілки краєзнавців України від 9 грудня 2011 року, 23 січня в столичному Будинку вчителя відбувся V (позачерговий) з'їзд Спілки. До Києва прибули 134 делегати, яких обрали регіональні краєзнавчі конференції для участі в його роботі.

Форум краєзнавців проходив із дещо сумним «присмаком», адже 12 вересня минулого року український краєзнавчий рух зазнав непоправної втрати — пішов із життя незмінний голова НСКУ, академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько. Тож

головне завдання найближчого часу — гідне увічнення пам'яті Великого Українця. Про це говорили всі без винятку делегати з'їзду.

Сьогодні членські квитки НСКУ отримали вже понад 900 краєзнавців у всіх областях України, процес перереєстрації членства, легалізації діяльності місцевих осередків та обласних організацій, розпочатий після минулої конференції, триває. Тож з'їзд відбувся швидко, без гучних заяв і пафосних промов, у діловій атмосфері. Внесено продиктовані часом зміни до статуту Спілки та обрано новий склад правління і ревізійної комісії. До правління увійшли понад 70 відомих дослідників рідного краю з усієї країни. Головою Національної спілки краєзнавців України став заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук Олександр Петрович Реєнт.

Як зазначено в постанові з'їзду, головними завданнями краєзнавців у найближчі роки стане створення Інституту краєзнавства при НСКУ і затвердження Державної програми розвитку цієї галузі історичної науки до 2025 року. Дослідники рідного краю також сподіваються, що державні інституції внесуть до «Національного класифікатора професій» професію «Краєзнавець», встановлять День краєзнавця та запровадять звання «Заслужений краєзнавець України».

Детальніше про те, чим живуть літописці рідного краю, у доповіді новообраного голови НСКУ О.П. Реєнта (публікується зі скороченнями).

За останні десятиліття активізувався краєзнавчий рух в Україні завдяки послідовній роботі Національної спілки краєзнавців України, яка в травні 2010 р. відзначила 85 років своєї діяльності і об'єднує понад 2 тисячі професійних дослідників рідного краю.

Вагома роль у відродженні й розвитку українського краєзнавства в II половині ХХ ст. належала академіку НАН України, Герою України П.Т. Троньку, який понад двадцять років очолював Спілку. 12 вересня 2011 р. Петра Тимофійовича не стало, та справу, якій він присвятив своє життя, продовжують його соратники, учні й послідовники.

Національна спілка краєзнавців України основними напрямками своєї науково-просвітницької діяльності визначає історичне, географічне, етнографічне, культурно-мистецьке, освітнє, пам'яткознавче, музейне, бібліотечне, туристичне краєзнавство, а також культосвітню й видавничу роботу, збереження пам'яток історії й культури України, тісну співпрацю з вищими навчальними закладами, музеями, бібліотеками, архівами всієї країни.

Одне з пріоритетних завдань Спілки — підготовка енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», яке продовжує розвивати фундаментальний напрям в українській історіографії. Історики дедалі більше цікавляться проблемами мікроісторії, актуальності набувають дослідження історії повсякденності.

В Україні історичних міст, яким виповнилося 300 років — понад 500. Деякі з них відсвяткували свій тисячолітній ювілей. 39 давніх українських міст рішенням Уряду взято під державну опіку. Серед них Київ, Чернігів, Переяслав-Хмельницький та інші. Крім того, в Україні є близько 4500 сіл, яким понад 300 років, є села, яким 800 і більше років.

Окремою проблемою в підготовці «Історії міст і сіл України» виокремлено історію двох тисяч зниклих сіл, починаючи з 1970-х рр. Зберегти духовну пам'ять цих унікальних соціально-культурних поселень — завдання краєзнавців. Літопис 30 тис. населених пунктів України засвідчить глибоку й багату історію кожного її міста й села.

Відомі вчені Спілки ініціювали й активно втілюють наукові, суспільно-значимі проекти. Державна програма «Реабілітовані історією», що розпочата 1992 року, увічнює пам'ять репресованих громадян, які незаслужено постраждали від тоталітарного режиму. У всіх областях створено науково-редакційні відділи, співробітники яких підготували близько 700 тис. карток по архівно-кримінальних справах Державного архіву СБУ та обласних управлінь. Розпочато дослідження архівів МВС України з виявлення депортованих громадян країни. На сьогодні видано 75 томів серії. Робота триває.

Ще один масштабний проект, у якому беруть активну участь краєзнавці України, — «Звід пам'яток історії й культури України». Особливість цього видання в комплексному підході до дослідження всієї культурної спадщини нашої країни. У нього ввійшли пам'ятки архітектури, археології, науки й техніки, історії, пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, монументальні пам'ятники. В Україні понад 130 тис. пам'яток історії й культури, які перебувають під охороною держави.

Особливу увагу Спілка приділяє освітянському краєзнавству. Широке обговорення нагальних проблем використання краєзнавчої складової в системі освіти привело до висновку про необхідність підручників із краєзнавства, науково-методичної роботи із викладачами і вчителями, запровадження дисципліни «Краєзнавство», розвитку форм і методів позашкільної освіти.

У вищих навчальних закладах, на гуманітарних факультетах відкрито кафедри краєзнавства. Студентська молодь бере активну участь у науково-практичних конференціях. Відповідно до розпорядження міністра освіти й науки України 2007 р., при університетах створюються науково-методичні Центри краєзнавства. Такий Центр уже діє в Харківському національному університеті ім. В. Каразіна, університетах Луцька, Івано-Франківська, Чернігова, Кам'янця-Подільського.

Спілка визначила як стратегічний напрям і пам'яткоохоронну діяльність. Дієвою формою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини України стали науково-краєзнавчі експедиції Спілки, в рамках яких проводяться тематичні круглі столи, наукові наради та консультації з провідними фахівцями. Такі експедиції були здійснені в 2009–2011 рр. на Полтавщину, Львівщину, Чернігівщину, Новомосковськ, Запоріжжя, Херсонщину, Обухівщину, а президії НСКУ доручено підготувати звернення до Президента України про затвердження Національної програми зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України. З метою широкої популяризації історії українського козацтва ініціюємо Державну програму «Часи козацькі — Січі Запорозькі», що передбачає наукове вивчення та публікацію джерельної бази з проблеми козакознавства, збереження і музеєфікацію пам'яток козацької історії та низку заходів щодо популяризації історичного минулого, пов'язаного з героїчними сторінками козацької доби.

Нові проекти НСКУ пов'язані з розвитком музейної справи України. Підтримуючи громадське музейництво, Спілка 2009 року провела Перший Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей. У ньому взяли участь близько 2000 музеїв, із них 102 музейні заклади відзначено за п'ятьма номінаціями дипломами переможців. 27 жовтня 2010 р. у с. Халеп'я на Обухівщині з ініціативи місцевих краєзнавців, зокрема А. Шафаренка, та за підтримки НСКУ постав Літературний музей Івана Франка на Дніпрі.

Нині започатковано культурологічний проект «Музейні скарби України». Його мета — створити хронікально-документальну галерею музейних колекцій України. Велика робота проведена в Сумській та Івано-Франківській областях, на черзі АР Крим, Львівщина, Тернопільщина, Житомирщина та інші регіони України, в яких через музейні цінності буде відтворено історію українського музейництва XIX–XX ст.

Важливого значення набувають сьогодні питання розвитку бібліотечного краєзнавства, вагомій джерельної та інформаційної бази українського краєзнавства. Початки його пов'язуємо зі становленням краєзнавства як галузі наукових знань. Необхідно активізувати діяльність краєзнавчих клубів, товариств дослідників рідного краю, запровадження освітніх програм, спрямованих на поширення серед молодого покоління знань про історію і культуру своєї «малої батьківщини».

Наукова конференція «Бібліотечне краєзнавство в культурному просторі України», яку проводила 22 листопада 2010 р. Національна історична бібліотека України спільно з НСКУ, вкотре підтвердила необхідність створення на базі напрацьованих обласними бібліотеками краєзнавчих програм широкомасштабного проекту «Електронний каталог краєзнавчих видань», який охопить краєзнавчу тематику всієї України.

Сучасні реалії виводять у розряд актуальних туристичне краєзнавство. Обласними осередками напрацьовано значний досвід у цій галузі, краєзнавці плідно співпрацюють із туристичними навчальними закладами та організаціями, розробляються екскурсійні маршрути.

Значну увагу Спілка приділяє просвітницькій роботі, залучаючи до своїх проєктів і заходів громадськість, а також підтримує ініціативи органів влади та краєзнавців. Постає імена видатних українців — піонера світового ракетобудування полтавчанина Олександра Засядька, всесвітньо відомого мистецтвознавця і художника, вихідця з Київщини Степана Яремича та багатьох інших.

Українське краєзнавство, потужний громадський рух дослідників рідного краю, — невід’ємна складова сучасного суспільства, активно впливає на розвиток його духовного життя, і в цьому ми вбачаємо суголосність у діяльності Національної спілки краєзнавців України та Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, культурологічного тижневика «Слово Просвіти».

*Олександр Реснт,
«Слово Просвіти», лютий 2012 р.*

Національна спілка краєзнавців України та Вікімедіа Україна уклали угоду

29 лютого 2012 о 12 годині в актовій залі Інституту історії НАН України (вул. Грушевського, 4, 6 поверх) відбулося засідання Президії Правління Національної спілки краєзнавців України. На заході урочисто підписано меморандум про співпрацю між Національною спілкою краєзнавців України та громадською організацією «Вікімедіа Україна».

Меморандум передбачає взаємодію дослідників рідного краю і редакторів української Вікіпедії у проєктах: «Населені пункти України», «Вікіекспедиції», «Вікі любить пам’ятки» та інших. А також проведення вишкочів, залучення науковців, музейних працівників та викладачів до редагування статей української Вікіпедії. З його текстом можна ознайомитися тут.

Довідка

Національна спілка краєзнавців України (до 2008 — Всеукраїнська спілка краєзнавців) — створена 1990 в Києві як громадська організація — правонаступниця Українського комітету краєзнавства, що діяв у 1925–1933. Нині — це національна всеукраїнська творча спілка, яку з часу її створення і до 2011 очолював академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько.

*Юрій Пероганич, виконавчий директор ГО «Вікімедіа Україна»
Вікімедіа Україна (<https://wikimediaukraine.wordpress.com>), 29 лютого 2012 р.*

«Радісна думка», осяяна Богом

Національна спілка краєзнавців України вже вкотре організовує експедиції країною. Одинадцята присвячена Житомирщині, а саме Радомишлю та його ролі в культурній спадщині України. Ця експедиція, яка відбулася у межах Всеукраїнської науково-практичної конференції «Культурний простір Житомирщини-Волині ХІХ–ХХ ст.», приурочена до 75-річчя Житомирської області. Метою візиту до Радомишля було відвідання однієї з туристичних перлин Житомирщини — Музею української домашньої ікони Ольги Богомолець.

Радомишлю понад 1500 років. Уперше згадується у писемних джерелах 1150 року як місто, що мало назву Мичеськ, від назви річки Мика, а потім Микгород (до річки, микатись із давньослов’янської означає «жити» або «існувати»). Місто постійно потерпало від набігів кримських татар. 1569 року виникла радісна «думка» перенести його на правий берег річки Тетерів, тож від радісної думки й місто було так названо. У джерелах зустрічається з

1569 року назва Радомисль, а з 1936-го й донині — Радомишль. 1612 року архімандрит Києво-Печерської лаври Єлисей Платенєцький заснував тут першу в Центральній Україні паперову фабрику. Досі папір завозили з Німеччини. Радомишльські папірні виготовляли папір із коноплі, льону, кропиви, додавали туди лушпиння часнику й цибулі. Тому він був грубим, мав жовтувато-сірий колір, а часник і цибуля захищали його від шкідників. 1616 року на радомишльському папері вийшло перше друковане видання Києво-Печерської лаври «Часослов». Папірня стояла на надійному природному фундаменті — гранітній скелі (15 метрів углиб, пласт граніту тягнеться 7 кілометрів). Вона пропрацювала 80 років і була зруйнована унаслідок козацьких повстань військом Богдана Хмельницького. Ще 100 років після знищення папірні Києво-Печерська лавра друкувала видання на радомишльському папері.

До 1901 року будівля (крім цокольного поверху) стояла зруйнована. 1901 року архітектор Пихоцький збудував на ньому млин у романському стилі. Млин працював на енергії води, а пізніше став електричним і працював до часів незалежності України. 2007 року міська рада виставила будівлю на продаж. Ольга Богомолець шукала приміщення для своєї колекції домашніх образів, тому цей занедбаний район і зруйновану будівлю млина викупила її сім'я. Нині на території папірні унікальний музей домашньої ікони. Навіть не віриться, що п'ять років тут було міське сміттєзвалище... До речі, перед тим, як розпочати реставрацію будівлі, звідси вивезли 60 тонн сміття.

Нас зустріла екскурсовод Оксана Лисак. Вона розповіла, що навколо папірні було засновано поселення, яке мало таку ж назву — Папірня. Спочатку це була окрема територіальна одиниця, а згодом вона увійшла до складу Радомишля.

Перед очима розкинувся насипний острів у формі серця. На ньому стоїть пам'ятник матріархату — скіфська баба (V ст. до нашої ери), яку знайшли на Запоріжжі, коли орали поле. По краю острова розцвітають тюльпани й маки. Тут започаткована нова традиція: молодята, які поєднують долі у замку в обрядовій залі, садять на острові дерева або квіти...

Також на території музею дуже багато оригінальних скульптур Архангела Михаїла, завезених із Західної України (кінець XVIII — початок XIX століття).

Ось ми в музеї. У маленькому куточку під назвою «Соціалістичний реалізм» зібрано знівечені ікони, які постраждали переважно за часів атеїзму. Тут скриня, виготовлена з образів, віконниці, зроблені з ікони Миколи Чудотворця, наскрізь проколотий образ Святої Олександри, образ Богородиці, який побував у вогні, образ Миколи Чудотворця, прострелений кулею. Ці понівечені лики нагадують, що ми втрачаємо свою душу.

Є ікони, на яких один образ накладався на інший. Пані Оксана повідала, чому так відбувалося. Виявляється, є дві версії. Перша — чудесна, коли сильніший і більш намолений образ проступав на слабшому. А інша версія практично-побутова: раніше хімічних реагентів, які б зчищали патину, не пошкоджуючи фарбу, не було. Патину зчищали дрібним піском, тому й зчищалася фарба.

У залі «Душа України» представлено домашні іконостаси Центральної України, написані переважно на початку XIX століття і народними, і професійними майстрами. Народні майстри особливо не виписували дрібні деталі, складки одягу й тілобудову святих. Усю свою любов і майстерність вони вкладали у лики святих — надзвичайно добрі й усміхнені. Це свідчення того, що українці Бога не боялися, а любили його. За такими іконостасами можна було дізнатися про українську родину майже все: від імен господарів до дат родинних свят. Такі іконостаси займали майже весь периметр української оселі. Кожна українська родина мала свій іконостас.

Іконостаси, написані професійними майстрами в монастирських школах і монастирях, проходили кілька рівнів написання. Учень прописував лише тло і дрібні деталі, підмайстер малював тіла і одяг, а майстер — лики святих. Таке майстрові дозволялося робити через 10–15 років його навчання.

Тут, у музеї, можна побачити і предмети побуту, зокрема українські амфори, сплетені з лози і соломи. Вони були поширені на Поліссі. У них перевозили не лише зерно, а й воду,

молоко, вино, пиво. А ось і вулик, на якому написані образи святих Зосима і Саватія, покровителів пасічників, та борт для диких бджіл.

Зала «Регіони України» відображає шлях завдовжки у три століття (XIX, XX, XXI ст.), який пройшли образи, та цілий пласт регіональних особливостей іконопису, адже кожний регіон України малював свого бога таким, яким він його бачив.

Образи на блакитному тлі — з Полтавського регіону. Тло неба і надзвичайно сяючі німби, а малювали їх на дубові. Сильний образ «Неопалима купина», який захищав від пожеж. Але українці вважали, що було дві пожежі: зовнішня, яка спопеляла все навкруги, а інша — внутрішня, коли людина мала побороти в собі ненависть, жадобу, пристрасть тощо.

Увагу привертають фото родин української, російської і польської аристократії, які були придбані в антикварних магазинах. Ці фото, як і образи, стали непотрібні нащадкам і тому вони знайшли свою домівку у цьому залі.

Образи Київського регіону на перший погляд дуже суворі. А суворими вони здаються через колір. Це був величезний вплив Києво-Печерської лаври. Для цього регіону характерні темні кольори німбів: темно-зелений, темно-синій, чорний, це давало додаткове враження для лику святого, який наче виходить наперед. За рахунок цього здається, що святі на нас дивляться ніби з космосу. Тут цікавий образ пророка Іллі, який їде на колісниці, а внизу сидить пророк Сансей. Чому майстер назвав його Сансеєм, невідомо. Мабуть, вплив японської культури...

Для Полісся характерний синьо-зелений колір тла. На цих образах надзвичайно багато рослинності: гілки, дерева, кущі, річки, озера. Тобто все те, що оточувало людей на Поліссі, було втілене в образах. А лики святих — натуральні поліщуки.

Чернігівські образи вирізняються статністю, портретністю і сильним флористичним мотивом. Квітки — від однієї до восьми — це певний язичницький код, який художник вкладав у зображення. На жаль, значення коду залишається поки що невідомим, але деякі науковці пов'язують його з ведами. Цікава легенда, пов'язана з образом «Богородиці-троєручиці». Іоан Дамаський писав трактат з іконопису. Жив він при царстві халіфа, за наказом якого йому відрубали руку. Він настільки перейнявся цією трагедією, що почав молитися Богородиці і просив дати змогу закінчити трактат. Коли він ліг спати і поклав біля себе праву руку, то вона на ранок дивовижним чином приросла. А коли він закінчив свій трактат, то зі срібла відлив руку і приклав її до образу тієї Богородиці, до якої молився. Відтоді народився сюжет «Богородиця-троєручиця».

Вплив російських канонів на українські ікони можна побачити в образах Сіверщини. Як відомо, канонічні — безтілесні й беземоційні. Та якщо вдивитися у образи Сіверщини, то лики святих усміхнені, а на блідих обличчях іконописці стали прописувати рум'яна, долучаючи святих до тілесності.

Образи Західної України не схожі на ікони жодного іншого регіону. У гуцульських образах відчувається стрімкість, динамізм, яскравість, багатосюжетність, надзвичайно чітка контурність. Тут немає звичних прописаних світлотіней, які ми звикли бачити на інших образах. Роль світлотіней відігравали чіткі контури. Цікаво й те, що народні майстри в Західній Україні переважно писали на сосні. А перед тим як малювати, дошку натирали часниковою масою. Це дозволяло вберегти її від шкідників, тому образи із Західної України зовсім не пошкоджені й досі пахнуть часником, якщо їх потерти.

Барокові образи, написані в різних регіонах України професійними майстрами (кінець XIX століття), вирізняє позолота й чеканка. Такі ікони могли дозволити собі лише заможні українці.

Унікальні образи, написані на склі. Ікони XX століття Полтавського регіону дуже схожі на вишивку, хоча насправді намальовані на склі олійною фарбою.

Цікавий гуцульський складень, який із розряду подорожніх або домашніх іконостасів. Подорожнім він ставав тоді, коли гуцул ішов на полонину, а іконостасом — коли повертався додому. Складається з трьох частин, центральний образ завжди залишався цілішим, ніж бокові. Бокові образи склалися з однієї-трьох частин, у кожному був вписаний свій святий.

Ще одна експозиція — вдягнені барокові образи. Українці замовляли лики святих у професійних художників, а вдягали образ, використовуючи клаптики тканини, шкіру, намистинки, фольгу, тасьму тощо. Він мав яскравий і святковий вигляд.

Цікаві ікони, написані темперною фарбою, зокрема два образи Архангела Михаїла. Один із Центральної України войовничий, а інший — із Західної України — тримає ваги в руках, ретельно зважуючи кожну душу і його обличчя при цьому надзвичайно іронічне.

Унікальний експонат XVI століття — придорожній кам'яний образ святого Миколи Чудотворця, до якого навіть можна доторкнутися.

Ікони писали не лише до релігійних сюжетів, а й на події. Так, привертає увагу образ, написаний 1888 року, коли на залізничній дорозі «Крим-Харків» Олександр III з родиною їхав у Санкт-Петербург і сталася аварія. Потяг зійшов із рейок. Олександр III тримав на своїх плечах дах вагону, доки його родина і прислуга не вийшли. На чудесне спасіння царської родини і був написаний образ.

Маленька Богородична зала завершує експозицію домашніх ікон. Загалом ми побачили 690 образів (а колекція нараховує 5000). Усі вони були куплені на барахолках або просто даровані. До речі, полотна проходять лише музейну реставрацію, зчищається бруд і патина й закріплюється фарба. Тут зібрано цілий пласт української народної духовності, який міг бути втрачений. А почалася колекція Ольги Богомолець із маленького образу «Святого Устиніана» 15 років тому, коли цю першу іконку пані Ольга купила на барахолці, ледве на неї не наступивши...

Насамкінець екскурсії ми за традицією музею піднялися на вежу, де загадали бажання і вдарили у дзвін. Тож усі мрії обов'язково здійсняться!

*Уляна Волюковська,
«Слово Просвіти», травень 2012 р.*

Урочистий пленум Правління Національної спілки краєзнавців України

29 травня об 11:00 в залі засідань Ученої ради Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, поверх 4) відбудеться урочистий пленум Правління Національної спілки краєзнавців України, присвячений 85-річчю виходу в світ першого номера журналу «Краєзнавство». Під час роботи пленуму буде обговорено нинішній стан краєзнавчого руху, заслухано доповідь Голови Спілки, члена-кореспондента НАН України О.П. Реєнта «Журнал «Краєзнавство»: історія та перспективи». На схвалення Правлінням буде подано Положення про Премію імені академіка Петра Тронька НСКУ та відзначено нагородами активістів краєзнавчого руху.

У 2012 році славнозвісному часопису «Краєзнавство», який протягом тривалого часу виступав в ролі методичного порадики для низових краєзнавчих організацій, краєзнавців-аматорів України, був популяризатором краєзнавчого руху, виповнюється 85 років.

Наприкінці травня 1925 року в Харкові відбулася велика нарада за участі 22 регіональних краєзнавчих осередків — Перша Всеукраїнська конференція краєзнавства, на яку зібралися спеціалісти різних галузей науки, причетні до справи дослідження рідного краю. На конференції було ухвалено рішення про створення Українського комітету краєзнавства (УКК).

8 січня 1927 року УКК ухвалив: «Приступити до видання періодичного органу в розмірі 2 друкованих аркушів, накладом в 2000 примірників». Перший номер журналу «Краєзнавство» побачив світ у квітні 1927 року на друкарських верстатах найбільшого Харківського виробництва «Пролетарій», після того, як УКК мав чіткі дані про бюджет, у якому, до речі, ніяких коштів на видавничу справу передбачено не було. І все ж таки, маючи незначні операційні фонди, Комітет почав видавничу справу і спромігся випустити в 1927 році три номери; у 1928 році — десять; у 1929 році — десять номерів у трьох випусках; у 1930 році — п'ять номерів часопису. Всього світ побачило 16 000 екземплярів періодичного органу УКК.

Тоталітарний режим швидко згорнув цю діяльність, знищивши 30 тис. дослідників рідного краю. І тільки в повоєнні роки життя українського краєзнавства відродилося.

1990 року було створено Всеукраїнську спілку краєзнавців — правонаступницю УКК, яка відновила 1993 р. журнал «Краєзнавство». На сьогодні світ побачило вже 77 його номерів. Журнал виходить щоквартально. Значно поліпшилися обсяги, наклад і вагомість журналу після 2008 року, коли Всеукраїнська спілка краєзнавців отримала статус Національної. З 2009 року журнал отримав фахову реєстрацію у ВАК України і безкоштовно надходить у 140 найбільших фондосховищ країни (університети, бібліотеки, архіви, музеї), крім того його pdf-версія доступна для завантаження на сайтах НСКУ, Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та Інституту історії України НАН України. Напередодні ювілею інформація про журнал «Краєзнавство» з'явилася і в українському мовному розділі вільної інтернет-енциклопедії Вікіпедії.

Ініціатором відродження і незмінним головою Спілки краєзнавців (до 2011 р.) був доктор історичних наук, професор, академік НАН України, Герой України Петро Тронько. Нині Національну спілку краєзнавців України очолює Олександр Реєнт — доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України.

У найближчій перспективі редколегія журналу планує започаткувати рубрики, присвячені історії садів, палаців, генеалогічним дослідженням, історичній урбаністиці, історії повсякденності, розгорнути дискусію з питань, які допомагатимуть окреслити пріоритетні напрями краєзнавства.

«Преса України», 25 травня 2012 р.

Засновано Премію імені академіка Петра Тронька

29 травня в залі засідань Ученої ради Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна відбувся урочистий пленум Правління Національної спілки краєзнавців України, присвячений 85-річчю виходу в світ першого числа журналу «Краєзнавство».

Наприкінці травня 1925 року в Харкові відбулася велика нарада за участю 22 регіональних краєзнавчих осередків — Перша Всеукраїнська конференція краєзнавства, на яку зібралися спеціалісти різних галузей науки, причетні до справи дослідження рідного краю. На конференції ухвалили рішення про створення Українського комітету краєзнавства (УКК).

8 січня 1927 року УКК вирішив: «Приступити до видання періодичного органу в розмірі 2 друкованих аркушів, накладом в 2000 примірників». Перше число журналу «Краєзнавство» побачило світ у квітні 1927 року на друкарських верстатах найбільшого Харківського виробництва «Пролетарій», після того, як УКК мав чіткі дані про бюджет, у якому жодних коштів на видання не передбачалося. І все-таки, маючи незначні операційні фонди, Комітет почав видавничу справу і спромігся видати 1927 року три числа; 1928 року — десять; 1929 року — десять чисел у трьох випусках; 1930 року — п'ять чисел часопису. Але тоталітарний режим швидко згорнув цю діяльність, знищивши 30 тисяч дослідників рідного краю. І тільки в повоєнні роки життя українського краєзнавства відродилося.

1990 року створено Всеукраїнську спілку краєзнавців — правонаступницю УКК, яка відновила 1993 року і журнал «Краєзнавство». Світ побачило вже 77 його чисел. Журнал виходить щоквартально. Значно поліпшилися обсяги, наклад і вагомість журналу після 2008 року, коли Всеукраїнська спілка краєзнавців отримала статус Національної. З 2009 року журнал отримав фахову реєстрацію у ВАК України та безкоштовно надходить у 140 найбільших фондосховищ країни (університети, бібліотеки, архіви, музеї), крім того його pdf-версія доступна для завантаження на сайтах НСКУ, Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та Інституту історії України НАН України. Напередодні ювілею інформація про журнал «Краєзнавство» з'явилася і в українському мовному розділі Вікіпедії.

А на урочистостях у Харкові дослідники рідного краю презентували диск, на який вмістили повну електронну версію свого часопису з 1927 до 2011 року.

Також під час урочистого пленуму йшлося про сучасні тенденції українського краєзнавчого руху, проекти Спілки, зокрема цикл документальних фільмів «Музейні скарби України», презентований нещодавно в інформаційній агенції «RegioNews» та краєзнавчі експедиції. Свої видання учасникам пленуму презентували харківські краєзнавці, видавці й редактори української Вікіпедії. Члени правління НСКУ також відвідали місця, де працював у 1920-ті Український комітет краєзнавства та розміщувалася редакція журналу «Краєзнавство».

Ініціатором відродження і незмінним головою Спілки краєзнавців (до 2011 р.) був доктор історичних наук, професор, академік НАН України, Герой України Петро Тронько. Нині Правління Спілки одностайно вирішило вшанувати його пам'ять, заснувавши краєзнавчу Премію імені академіка Петра Тронька НСКУ. Її вручатимуть, починаючи з 2013 року, в липні щорічно окремим краєзнавцям за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризацію історико-культурних і природних багатств рідного краю у кількох номінаціях. Майбутні лауреати премії отримуватимуть диплом, почесний знак і грошову винагороду, розмір якої поки що становитиме 500 гривень.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», червень 2012 р.*

«Великий терор» 1937–1938 рр. в Україні: роздуми про відзначення трагічних подій

В історії кожного народу є героїчні й трагічні сторінки. У нашій історії чи не найтрагічніші ті, що пов'язані з репресивною політикою більшовицького режиму. В історичній пам'яті народу назавжди закарбувалися людські трагедії 1930-х років, коли за необережне слово можна було заплатити життям. Сотні тисяч загинули безвинно, бо спрацьовувала заохочувана режимом система доносів і наклепів. Непоправних і нічим не виправданих втрат зазнав український народ унаслідок масових політичних репресій, різноманітних утисків прав і свобод, які торкнулися всіх верств населення, обірвали та скалічили життя мільйонів наших співвітчизників.

Звільнення від негативної спадщини минулого — завдання непросте. Воно вимагає не тільки формального відтворення картини злочинів, а й глибокого осмислення їхніх коренів. Воно може бути успішно вирішене лише за величезної концентрації зусиль науковців, ентузіастів, які вбачають у чесному відтворенні історичної правди запоруку неповернення до часів страшного лихоліття.

Перший, дуже важливий крок до реалізації цього завдання було зроблено ще в Радянській Україні. 17 квітня 1991 р. Верховна Рада республіки ухвалила Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», в якому знайшла у собі мужність визнати: «Мільйони безвинних людей на підставі антигуманних і антидемократичних законів та внаслідок прямого беззаконня і свавілля зазнали переслідувань за свою політичну діяльність, висловлювання та релігійні переконання». Рішуче відмежувавшись від терористичних методів керівництва, Верховна Рада України, як відомо, одним зі своїх пріоритетів проголосила відновлення історичної справедливості.

Відповідаючи на соціальний запит українського суспільства, керівництво Національної академії наук, Інституту історії України НАНУ, Служби безпеки України, спільно з Державним комітетом по пресі, Українським історико-просвітницьким товариством «Меморіал», Всеукраїнською спілкою краєзнавців ініціювали Державну програму науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» — видання, в яких відновлено історичну пам'ять про трагічні сторінки нашої історії.

Багатотомне видання покликане служити відтворенню історичної справедливості, ґрунтовному висвітленню трагічних подій в історії України, повернути їй незаслужено забуті

імена державних діячів, науковців, митців, робітників і селян, вшанувати тих, хто боровся за свободу й незалежність України.

На цих аспектах діяльності наголошували учасники конференції «Політичні репресії в Українській РСР 1937–1938 рр.: дослідницькі рефлексії та інтерпретації (до 75-річчя «Великого терору» в СРСР)». Науковий форум ініціювали Інститут історії України НАН України, Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», Національна спілка краєзнавців України. На відкритті конференції директор Інституту історії України НАН України Валерій Смолій наголосив на результатах проведеної дослідницької роботи — виданні 77 томів науково-документальної серії «Реабілітовані історією», виявленні за архівно-кримінальними справами СБУ понад 720 тис. жертв політичних репресій, опублікуванні наукових праць з історії державного терору в СРСР.

Науковці зосередилися на актуальних проблемах вивчення «Великого терору» в Україні, реакції населення на громадські ініціативи щодо відзначення цієї сумної роковини. Зокрема доктор історичних наук, радник міністра юстиції України Ірина Матяш акцентувала увагу на правових колізіях щодо доступу до архівної інформації про жертв тоталітаризму, директор Галузевого державного архіву СБУ, кандидат історичних наук Світлана Ляковська ознайомила дослідників з перспективними науковими дослідженнями щодо «Великого терору» та його наслідків, які проводять співробітники архіву з науковими установами Чехії, Німеччини, Польщі тощо. Актуальною була доповідь директора Галузевого державного архіву МВС України Наталії Татусь про матеріали щодо депортованих громадян як джерело у вивченні масових політичних репресій в Україні в 1930-ті роки. Про неоднозначність у результатах «польської операції» 1937–1938 рр. НКВС України наголосив доктор історичних наук перший заступник директора Українського інституту національної пам'яті Володимир Кривошея.

У доповіді Тамари Вронської розкривалися потаємні аспекти штучної маргіналізації членів родин «ворогів народу». Дослідниця наголошувала на потребі міждисциплінарного підходу у вивченні державного терору радянської доби, зокрема залученні фахівців-правознавців.

Про перенесення «досвіду» проведення масових операцій під час «Великого терору» 1937–1938 рр. крізь призму кадрового забезпечення органів УНКВС західноукраїнських областей доповідав кандидат історичних наук Андрій Жив'юк (м. Рівне).

Особливість цієї конференції — жвавий обмін думками про регіональні особливості «Великого терору». Участь в обговоренні брали Едуард Петровський (Одеса), Валерій Стойчев (Запоріжжя), Людмила Ровчак (Харків), Наталія Романець (Дніпропетровськ), Лариса Копійченко (Житомир), Дмитро Омельчук (Сімферополь), Олена Лисенко (Чернігів) та ін.

Під час обговорення дослідники почали окреслювати певні напрями майбутніх досліджень: вивчення змін у соціальних, національних групах населення України, вплив «Великого терору» на розвиток економіки та культурної сфери, вплив історичної пам'яті про репресії радянської доби на прийдешні покоління. Учасники конференції одностайні в думці про необхідність відзначення на державному рівні 75-річчя «Великого терору» в Україні, у доречності активної публікації матеріалів у ЗМІ.

Науковці акцентували на необхідності залучення потенціалу громадських організацій (зокрема Національної спілки краєзнавців) для збирання усних свідчень громадян, які пам'ятають важкі роки лихоліття, хрущовських реформ, брежнєвського «застою», і на основі цих спогадів укомплектувати новий пласт «архіву усної історії».

*Роман Подкур,
«Слово Просвіти», червень 2012 р.*

Черкаський вояж

30 вересня 2012 р. у Черкаському національному університеті ім. Б. Хмельницького відбулося засідання Президії правління Національної спілки краєзнавців України за участю голів регіональних організацій НСКУ. Черкащина обрана місцем проведення засідання Президії не випадково. Адже це область, де напрацьовано значний досвід в організації краєзнавчої роботи.

Відкрив засідання голова правління Черкаської ОО НСКУ, кандидат історичних наук, директор навчально-наукового інституту історії і філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького Василь Мельниченко. Із вітальним словом на початку засідання виступив заступник голови Черкаської обласної ради Василь Касян.

Головне питання порядку денного — обговорення пропозицій до Державної програми розвитку краєзнавства в Україні до 2025 року. На цьому у своєму виступі детально зупинився голова НСКУ Олександр Реєнт. Він запропонував програмні заходи виділити за напрямками: науково-організаційні, науково-дослідні, науково-просвітницькі та видавнича справа.

Так, для покращення організаційної роботи і підвищення суспільного авторитету Спілки необхідно збільшити її фінансування з метою підтримки її регіональних організацій, які працюють на громадських засадах; забезпечити приміщеннями регіональні організації НСКУ; залучити краєзнавців як експертів до роботи державних комісій, колегій, громадських рад тощо для професійного відстоювання інтересів суспільства та громадськості; поновити роботу Міжвідомчої ради з краєзнавства при Президії НАН України; запровадити спеціальності «Краєзнавство» під час присудження наукових ступенів; встановити державні щорічні та довічні стипендії Президента України, Міністерства культури України для членів НСКУ; внести до державного реєстру професію «краєзнавець»; на державному рівні запровадити День краєзнавця; започаткувати почесне державне звання «Заслужений краєзнавець України».

«Краєзнавство, як галузь наукових знань, пройшовши свій шлях розвитку, вибудувало власні теоретико-методологічні засади, сформувалося структурно, виокремило власну специфіку в системі гуманітарних наук, тому назріла об'єктивна необхідність для узагальнення теоретичного і практичного досвіду в краєзнавстві, поглибленого дослідження його джерельної бази, подальшої розробки галузей краєзнавства: історичного, природничого, культурно-мистецького, пам'яткоохоронного, освітянського, музейного, туристичного, бібліотечного», — зазначив О.П. Реєнт.

Важливим розділом програми має стати й шевченківська тематика, зокрема підготовка та відзначення 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка (щодо цього ухвалили окреме Звернення).

Учасники заходу ознайомилися з експозицією обласного краєзнавчого музею, музеєм «Кобзаря» в Черкасах і здійснили експедицію історичними місцями Чигиринщини. 1 жовтня члени Президії правління та голови обласних організацій Спілки відвідали місця, пов'язані з історією Української козацької держави, життям і діяльністю Богдана Хмельницького: Холодний Яр, Медведівку, Суботів, Чигирин, Хутір Буда, ознайомилися з роботою Національного історико-культурного заповідника «Чигирин». Національна спілка краєзнавців України і надалі проводитиме подібні виїзні засідання задля обміну досвідом і налагодження тіснішої співпраці між обласними організаціями Спілки.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», жовтень 2012 р.*

Звернення до громадськості України

Дорогі співвітчизники!

2014 року виповнюється 200 років від дня народження видатного сина українського народу Тараса Григоровича Шевченка, життя і творчість якого справило визначальний вплив

на історію і державотворення України. Неоцінимий його внесок у розвиток української культури.

Велику увагу Т.Г. Шевченко приділяв пізнанню історико-культурної самобутності різних куточків України. Його зацікавленість краєзнавчими дослідженнями особливо виявилася під час роботи в Археографічній комісії, коли він брав участь у наукових експедиціях зі збору місцевого матеріалу. Життя і культурне розмаїття України знайшли відображення в літературних та художніх творах Великого Кобзаря, що мало неабияке значення для розвитку краєзнавства.

В умовах незалежної України, коли краєзнавство набуло якісно нового змісту і стало дієвим засобом формування історичної свідомості молодого покоління, національно-культурні ідеї Шевченка сприяють поглибленню нашого розуміння національного духу українського народу. А його творча спадщина сьогодні складає духовну основу виховання любові до рідної землі і своєї держави.

Доброю нагодою для розширення знань про Україну, історію і сучасність її регіонів є підготовка до 200-річного ювілею від дня народження Т.Г. Шевченка.

Ми, учасники Всеукраїнської наради членів Президії правління та голів регіональних організацій Національної спілки краєзнавців України, яка відбулася 30 вересня 2012 року в Черкасах, звертаємося до громадськості України, передусім до краєзнавців, членів творчих спілок, науковців і дослідників-аматорів, працівників освіти і культури, усіх, хто займається краєзнавчими дослідженнями і виховною роботою і закликаємо активізувати вивчення і популяризацію спадщини Великого Кобзаря в Україні та за її межами, розгорнути патріотичний рух за гідне відзначення 2014 року 200-річного ювілею Т.Г. Шевченка. Змістом цієї роботи і внеском у національну духовну скарбницю має стати участь у реалізації державної цільової програми «Шевченківський дім», оновленні експозицій музеїв і музейних кімнат, шевченківських світлиць, проведення тематичних читань, літературно-краєзнавчих конкурсів та інших заходів із ушанування пам'яті та популяризації творчості Тараса Шевченка, які б стали складовою частиною всенародної Шевченкіани.

*м. Черкаси, 30 вересня 2012 року
«Слово Просвіти», жовтень 2012 р.*

Краєзнавці взяли під опіку музеї «Кобзаря»

Державну програму розвитку краєзнавства в Україні до 2025 року обговорювали на виїзному засіданні національної спілки краєзнавців України у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького.

Учасники заходу ухвалили звернення до всіх дослідників рідного краю, членів творчих спілок, науковців, працівників освіти та культури до 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка активізувати вивчення і популяризацію творчості великого Кобзаря в Україні та за її межами. Зокрема, взяти активну участь у реалізації державної цільової програми «Шевченківський дім», в оновленні експозицій музеїв та музейних кімнат, шевченківських світлиць, проведенні тематичних читань, літературно-краєзнавчих конкурсів тощо.

Гості черкащан ознайомилися з експозиціями музею «Кобзаря» Тараса Шевченка, обласного краєзнавчого музею, археологічного музею Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, роботою Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» та історичними місцями Чигиринщини.

Під час відвідання музею «Кобзаря» Національна спілка краєзнавців України, дослідники з усіх куточків держави вирішили взяти шефство над цим унікальним осередком просвітницько-виховної роботи і надати посильну допомогу у виданні тематичного каталогу та інших довідкових матеріалів.

«Голос України», 18 жовтня 2012 р.

Скарб Михайла Сікорського

Ім'я Героя України Михайла Івановича Сікорського навіки залишиться вписаним золотими літерами у родовід вітчизняного музейництва. Адже його внесок у популяризацію української народної культури, збереження історичних, духовних і культурних цінностей просто неймовірний. Подвижництво Михайла Івановича, його відданість справі сприяли утвердженню національної свідомості українців у час, коли бути національно свідомим було небезпечно. Але він завжди відстоював свою життєву позицію. Його творіння по праву називають безцінним скарбом. Власне, «безцінним скарбом» був і сам Михайло Сікорський, адже його подвижницький поступ засвідчив високодуховне та безкорисливе начало у процесі створення першого в Україні Національного історико-культурного заповідника в Переяслав-Хмельницькому, що зробило місто справжньою перлиною з-поміж багатьох історичних міст і містечок України.

7 листопада Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди зустрічав учасників і гостей Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання». Таким чином переяславці вирішили вшанувати Михайла Івановича. Співзасновники заходу: університет, громадська культурно-просвітницька організація «Переяславський скарб» та Національна спілка краєзнавців України.

До участі у Форумі запросили побратимів М.І. Сікорського, його друзів, колег, тих, із ким Михайло Іванович працював і товаришував протягом тривалого часу. Із-поміж них відомі науковці, політики, громадські діячі, краєзнавці, журналісти, поважні мешканці міста, колишні та нинішні музейні працівники. Актова зала університету, де відбувалося пленарне засідання, була переповнена.

Із привітанням до учасників Форуму звернулися голова організаційного комітету, ректор університету Віктор Коцур, міський голова Переяслава-Хмельницького Олександр Шкіра, голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт. Про людські якості Михайла Івановича Сікорського розповіла його племінниця Валентина Сікорська.

До питання збереження спадщини Михайла Сікорського апелювали у своїх виступах Герой України Іван Драч, заступник Голови Верховної Ради України Микола Томенко, радник-організатор Комітету з Національної премії України ім. Тараса Шевченка Борис Войцехівський, президент Всеукраїнського благодійного фонду «Журналістська ініціатива» Людмила Мех, заслужений журналіст України, письменник і краєзнавець, біограф М.І. Сікорського Микола Махінчук.

Микола Томенко у своєму виступі акцентував увагу на тому, що протягом останніх двох років відбувається у музейній сфері: «Ці процеси сміливо можна назвати цілеспрямованою політикою руйнування історичних і культурних скарбів. Доктрина, проголошена владою, спрямована на те, щоб замінити фахових музейників на так званих менеджерів або, як я їх називаю, заробітчан на музеях. Вона призвела до того, що в абсолютній більшості національних заповідників відбуваються конфлікти, тотальне скорочення фахових працівників. Музеї перетворюють на місця для гулянок чиновників та торгівлі».

Усі виступи засвідчили стурбованість проблемами, що виникли в музейній галузі на рівні держави й міста зокрема. Так, нинішнє керівництво Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» фактично проігнорувало Форум, присвячений пам'яті його багаторічного директора. Колишні й нинішні працівники заповідника розповідали про той жахливий стан, у якому нині перебуває дітище Михайла Івановича після чергової зміни «менеджерів».

До слова також запросили голову Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Григорія Савченка, заступника генерального директора з наукової роботи НІЕЗ «Переяслав» Юрія Коптюха, заступника директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, заслуженого працівника культури України Сергія Гальченка, голову Вишгородського районного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса

Шевченка Олександра Дробаху, голову Всеукраїнської асоціації музеїв Сергія Кролевця, керівника проекту «Скарби музеїв України» Нелю Куковальську, члена Національної спілки письменників України, заслуженого журналіста України Сергія Шевченка, голову громадської культурно-просвітницької організації «Переяславський скарб» Тараса Нагайка та інших.

Організатори Форуму для учасників запропонували два основні блоки, що увібрали чимало заходів: виставково-експозиційний і науковий. У межах першого з них відбулися: виставка книжкових фондів бібліотеки університету «Музейний зодчий України», експозиція світлин із домашнього фотоархіву М.І. Сікорського «Михайло Сікорський: фотолітопис», виставкові експозиції художніх творів і майстер-класи з народного мистецтва.

Науковий блок роботи Форуму представили два круглі столи: «Скарб Михайла Сікорського — надбання для поколінь» і «Музеї ВНЗ педагогічного профілю: історія, досвід, перспективи». На них учасники Форуму обговорили конкретні кроки, які варто зробити для захисту спадщини М. І. Сікорського та вшанування пам'яті видатного музейника. Так, серед іншого, одностайно було підтримано встановлення у Переяславі-Хмельницькому пам'ятника Герою України М.І. Сікорському, присвоєння Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» ім'я Михайла Івановича Сікорського, присвоєння імені М.І. Сікорського одній із вулиць міста Переяслава-Хмельницького, започаткування премії імені М.І. Сікорського у галузі краєзнавчої роботи, карбування ювілейної монети до 90-річчя від дня народження Героя України М.І. Сікорського (серія «Визначні постаті України»), перевидання вже існуючих та підготовка до друку нових видань, які присвячені постаті М.І. Сікорського, запровадження у ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» щорічного збірника наукових праць, присвяченого пам'яті М.І. Сікорського. І звісно, звернутися до Уряду України з відкритим листом щодо ситуації, яка склалася в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» та вжиття відповідних заходів...

За задумом засновників, проведення «Сікорських читань» має стати традиційним, адже шана до постаті Героя України М.І. Сікорського, його внеску у розвиток вітчизняного музейного будівництва, зобов'язує громадськість продовжувати розвивати ідеї патріарха музейної галузі України, турбуватися про збереження та примноження скарбів народної культури та історії, досліджувати життєвий шлях і спадщину видатного подвижника.

*Свєген Букет,
«Слово Просвіти», листопад 2012 р.*

Вручено краєзнавчі нагороди

Нещодавно у приміщенні Гуманітарного корпусу Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова відбулося урочисте нагородження лауреатів премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України 2012 року.

Найвідомішу й найпрестижнішу краєзнавчу нагороду отримали директор Центру із дослідження історії Полтавщини Полтавської обласної ради, заслужений учитель України Олександр Білоусько, відомий подвижник краєзнавчого руху України, який відродив і довгий час очолював краєзнавчий рух Житомирщини, доктор географічних наук Микола Костиця і відомий киевознавець і музеєзнавець Дмитро Малаков.

У руслі історичної науки та краєзнавства великим «козацьким материком» протягом 1880–1930 років була діяльність Д.І. Яворницького. Він зробив справді вагомий внесок у становлення історичного краєзнавства. Золотою сторінкою української регіональної історії називають його подвижницьке і найвищою мірою комплексне — географічно-топографічне, історико-археологічне, фольклористично-етнографічне — дослідження території і пам'яток запорозького козацтва. Дмитро Іванович Яворницький був членом Українського комітету краєзнавства — організації, від якої веде свій родовід Національна спілка краєзнавців України.

Дослідники рідного краю початку 1990-х прагнули повернути широкому загалу кращі здобутки попередників. Вони прагнули бути гідними спадкоємцями невтомних подвижників, серед яких чільне місце належало Дмитру Івановичу Яворницькому. 1991 року рішенням правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, яку очолював Герой України, академік НАН України Петро Тимофійович Тронько, було засновано першу в Україні краєзнавчу премію — імені Дмитра Яворницького, яка сьогодні є найвищою нагородою Національної спілки краєзнавців України. Премія присуджується щорічно краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю. Із часу заснування до сьогодні лауреатами премії стали близько 50 краєзнавців, установ і організацій.

У цьогорічних урочистостях узяли участь представники державних і громадських установ, відомі діячі науки й культури. Голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт у своєму вступному слові відзначив, що «цією найвищою нагородою Спілки відзначили краєзнавців, які своєю діяльністю зробили вагомий внесок у дослідження історії і культури рідного краю, сприяли поширенню знань про неповторну спадщину нашого народу, видатних постатей України».

Першого лауреата Олександра Білоуська чудово знають на Полтавщині. Закінчив історичний факультет Полтавського державного педагогічного університету. Історик-краєзнавець, був ініціатором та безпосереднім учасником створення навчально-методичного комплексу, який включав серію підручників «Історія Полтавщини» для 6–11 класів, 33-томний «Іменний звід Історії Полтавщини», комплекти кольорових репродукцій «Ілюстрована історія Полтавщини», методичні посібники для вчителів. Завдячуючи діяльності комплексу, Полтавська область посідає одне з пріоритетних місць впровадження курсу краєзнавства у навчальних закладах.

Втілив у життя низку масштабних науково-дослідних, навчально-методичних і видавничих проєктів: «Полтавщина: Природа. Традиції. Культура», «Реабілітовані історією. Полтавська область», «Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років. Полтавська область», «Герої землі Полтавської», «Державотворці Полтавщини», «Митці Полтавщини», «Мecenати. Колекції. Виставки».

Олександр Білоусько — автор ідеї, керівник проєкту й головний редактор 12-томної «Полтавіки: Полтавської Енциклопедії», для якої написав сотні статей і яка нині перебуває в активному творчому процесі. Цю роботу дослідник вважає наймасштабнішою краєзнавчою роботою Полтавщини.

Другу премію ім. Д. Яворницького Олександр Реєнт передав сину Миколі Костриці, адже сам лауреат не зміг бути присутнім на нагородженні. Син житомирського краєзнавця, теж Микола, — кандидат економічних наук, доцент Житомирського державного технологічного університету.

Микола Костриця — фундатор краєзнавчого руху на Житомирщині, доктор географічних наук. Закінчив географічний факультет Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Працював учителем, викладачем у вищих навчальних закладах Житомира та Києва.

1990 р. виступив одним із фундаторів відродження Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині, яке діяло в регіоні у 1900–1920 роках, став його керівником, об'єднав розрізнені краєзнавчі осередки Житомирщини, Волині, Рівненщини, Хмельниччини, Тернопільщини, скоординував їхню діяльність у єдиному руслі дослідження Волинсько-Подільського регіону. Організатор понад трьох десятків міжнародних і всеукраїнських науково-краєзнавчих конференцій.

Автор понад 60 книг, більшість яких із географічного краєзнавства. Багато років очолював обласну організацію та обласний відділ Українського географічного товариства, є дійсним членом зарубіжного Українського історичного товариства ім. Михайла Грушевського (штат Огайо, США) та ін.

Третю премію ім. Д. Яворницького отримав Дмитро Малаков, відомий києвознавець і музеєзнавець, постійний автор нашого тижневика. Він закінчив Київський інженерно-будівельний інститут. Працює старшим науковим співробітником у Музеї історії Києва.

Дмитро Васильович є автором 36 книг, а загалом кількість його публікацій на історико-краєзнавчу тематику сягає понад 600.

Дмитро Малаков відомий на Батьківщині та за її межами як знавець київської минувшини, автор численних путівників, які відкривають українцям і світу Україну. Творчий доробок Д.В. Малакова охоплює широке коло історико-краєзнавчих проблем: забудова Києва, київські архітектори, Київ часів Другої світової війни, забуті особистості, подорожі й путівники Україною, життя і творчість відомих киян. Зусиллями Дмитра Малакова створено низку фільмів про відомих українців, увічнено їхню пам'ять на меморіальних дошках, у друкованих виданнях, під час громадських заходів.

В українських краєзнавців нові творчі плани, наполеглива робота над складанням історичної мозаїки минулого та нові стимули. Адже наступного року, окрім уже традиційної премії імені Дмитра Яворницького, Національна спілка краєзнавців уперше вручатиме ще дві нагороди — премії імені Петра Тронька та Михайла Сікорського.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», грудень 2012 р.*

До 210-річчя О. Духновича підготувались закарпатські краєзнавці, письменники та художники

24 квітня на Закарпатті відзначатимуть 210-річчя від дня народження О. Духновича. Про низку заходів, які готує до дати видатного будителя Закарпатська організація Національної спілки краєзнавців України, розказали члени товариства: Сергій Федака, Михайло Делеган, Василь Густі, Петро Ходанич та Іван Сенько.

«24 квітня область відзначатиме 210-річницю з дня народження Олександра Духновича. Хоча ювілей не надто круглий, але так повелося, що на не зовсім круглих датах відбувалися помітні зрушення у спадщині великого будителя, — розповів Сергій Федака. — Наприклад, до 120-річчя було засноване Товариство ім. О. Духновича, до 160-річчя у Пряшеві відбулася дуже потужна наукова конференція, до 190-річчя в Ужгороді вперше після багатьох десятиліть вийшов збірник творів О. Духновича тощо». Цього року до святкувань долучається нещодавно створена Закарпатська організація Національної спілки краєзнавців України, яку очолює Михайло Делеган.

«Символічно, що до святкувань долучаються спеціалісти, які знають, що таке історична пам'ять, що таке краєзнавство. Хоча закарпатську організацію Національної спілки краєзнавців України було створено у лютому цього року (однією з останніх областей в Україні), у нас майже півсотні членів (до порівняння у провідній організації в Івано-Франківську — близько 90 членів). Це спеціалісти, які знають, де шукати історію, як її оберігати, — розповів Михайло Делеган.

Закарпатські краєзнавці ґрунтовно підготувалися до відзначення дати видатного діяча. Зокрема С. Федака підготував та видав Календар з найбільш важливим датами у житті та творчості Духновича. «Це привід привернути увагу до відомої особистості, — каже Сергій Федака. — На Календарі у 48-ми кадрах відображено яскраві моменти з життя і творчості О. Духновича. Зокрема, місця, де минули дитячі і підліткові літа Духновича, де він навчався. Показано початок творчої біографії, бурхлива громадсько-політична діяльність, 8-денний арешт, заснування літературного товариства на Пряшівщині тощо. Робота стане у нагоді для сучасних студентів, які ніби все знають, але конкретно про Духновича сказати не завжди можуть. Календар буде розміщено на сайті, звідки його можна скачати».

Закарпатські письменники теж долучилися до відзначення історичної дати. За словами Сергія Федаки, нещодавно Василь Густі розширив свою поему «Зоря Біловежі» (про О. Духновича), перетворивши твір у віршовану п'єсу. Написав п'єсу і Петро Ходанич.

«Підготовчий період тривав довго, я планував поставити сучасну п'єсу, — розповідає сам автор Петро Ходанич. — Події відбуваються у 1842 рік, у переддень революції з прибуття в Ужгород австрійського імператора. В основі п'єси — стосунки двох молодих людей угорки Ержіки і слуги Михайла Лучкая Івана, який з Радванки. Йдеться про конфесійні проблеми які ми мали, неможливість одруження двох людей з різних конфесій». Крім того, вже півроку в Закарпатському обласному музично-драматично театрі «лежить» п'єса про будителів «Віват імператорам!» авторства П. Ходанича.

Важливим є також поширення знань про Духновича серед освітян, — зазначили присутні. Нещодавно в Ужгороді відбулася науково-практична конференція для педагогів, де йшлося про популяризацію творчості О. Духновича. Із Спілкою художників заплановано також виставку сакрального живопису, готуються тематичні концерти за участі Спілки композиторів

Науковець Іван Сенько видав книжку «Від Лаборця до сьогодення». «Книжка мала називатися «Будителі», — уточнює сам автор. — Але у процесі видання книжки дещо змінили назву, оскільки йдеться і про інші постаті: Корятовича, Івана Ірлявського, Дмитра Вакарова і т. д. Є поняття «будителі» у вузькому розумінні, завершується 19-м століттям, зокрема, це Духнович, Павлович».

Михайло Делеган також зазначив, що закарпатська Спілка краєзнавців незабаром відновить спільно з В. Кухтою видання краєзнавчого журналу «Світ Карпат»: «Ми є також співзасновниками наукового вісника Закарпатського краєзнавчого музею. Маємо добру співпрацю з журналом «Краєзнавець».

«Закарпаття. Про головне», 2013 р.

Форум краєзнавців столиці

27 лютого 2013 р. в Інституті туризму Федерації профспілок України відбулася III конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України. Колектив Інституту на чолі з ректором С.І.Поповичем, краєзнавчий осередок закладу надали міській організації НСКУ значну допомогу у проведенні на належному рівні важливого форуму. Учасники конференції мали можливість ознайомитися з роботою навчального закладу, книгами на краєзнавчу тематику, які були представлені на виставці, та туристично-краєзнавчими публікаціями викладачів Інституту туризму ФПУ.

З часу проведення Установчої конференції Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України, яка відбулася 26 лютого 2010 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, минуло три роки. Відповідно закінчився термін повноважень виборних керівних органів КМО НСКУ: Правління та Ревізійної комісії, які обирались згідно «Положення про Київську міську організацію Національної спілки краєзнавців України» на три роки. Необхідністю обрання нового складу керівних органів й зумовлено проведення III (звітно-виборчої) конференції, як вищого керівного органу організації (II (позачергова) конференція відбулася у січні 2012 року, напередодні V з'їзду НСКУ). В роботі звітно-виборчої конференції взяли участь 44 делегати. Окрім делегатів на конференцію прибули високоповажні гості: Скорохатова Алла Віталіївна — генеральний директор Національної історичної бібліотеки України та Смілянець Світлана Іванівна — заступник генерального директора з наукової роботи, Войцехівська Галина Анатоліївна — директор Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В.Г.Заболотного, Сериков Анатолій Никифорович — директор Фондації Героя України, академіка Петра Тронька, Грищенко Надія Борисівна — завідувач відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Публічної бібліотеки імені Лесі Українки, Галайба Василь Васильович — відомий києвознавець та ін.

Із привітанням звернувся до учасників конференції ректор Інституту туризму ФПУ С.І. Попович. Він ознайомив присутніх з діяльністю навчального закладу та побажав плідної праці на ниві краєзнавства. У вітальному слові голова НСКУ, заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України О.П. Реєнт розповів про

діяльність Спілки, означив проблемні питання та основні завдання на сучасному етапі. Найактивніші члени міської організації були нагороджені відзнаками Спілки — званнями, грамотами та подяками. Звання “Почесний краєзнавець України” здобули Сергій Вакулишин, Віктор Киркевич, Віктор Колесник, Сергій Попович, грамотами НСКУ відзначено Світлану Бабушко, Бориса Войцехівського, Надію Голоту, Лілію Іваницьку, Григорія Казьмирчука, Людмилу Соловей, Юрія Сороку, Наталію Терес, подяками НСКУ — колектив Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В.Г.Заболотного, Павла Бабенка, Лалі Гриценко, Надію Грищенко, Ірену Грінченко, Сергія Макеєва, Віктора Пилипенка, Володимира Семенюка, Олену Соболеву, Віктора Соколова, Геннадія Черевичного, Володимира Яковенка. Голова НСКУ вручив також членські квитки новим членам Спілки: Марині Гримич, Ігорю Курусу, Антоніні Макаревич, Віталію Шевченку.

Із звітною доповіддю виступив член президії правління НСКУ, голова правління КМО НСКУ Олександр Гончаров, котрий зазначив, що у звітний період пріоритетним напрямом діяльності Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України була організаційна робота у зв'язку з реформуванням Спілки у професійну творчу спілку, необхідністю державної реєстрації організації тощо. Виконуючи постанову Установчої конференції, президія правління КМО НСКУ здійснила заходи з реєстрації міської організації в органах влади згідно з Законом України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки”. У вересні 2010 року зареєстровано “Положення про Київську міську організацію Національної спілки краєзнавців України” та отримано “Свідоцтво про державну реєстрацію творчої спілки”. У листопаді того ж року отримано “Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи” та здійснено низку інших організаційних заходів.

Члени президії правління КМО НСКУ брали участь в усіх заходах, які проводилися Спілкою, пленумах правління, засіданнях президії правління НСКУ, які відбувалися як у Києві, так і в інших містах України. Значну організаторську, наукову та культурно-просвітницьку роботу проводять Вакулишин С.М., Гончаров О.П., Дмитрук В.І., Киркевич В.Г., Маньковська Р.В., Соболева О.В. Президія правління здійснювала інформаційне наповнення офіційного веб-сайту НСКУ, організовано регулярне надсилання матеріалів про заходи, які проводились міською організацією. На конференції також обговорювалося питання про створення власного сайту організації, що бачиться як потужний електронний ресурс з киевознавства, який би широко висвітлював досвід краєзнавчої роботи столичних установ та організацій, розміщував методичні матеріали тощо.

У звітний період проводилася робота по залученню нових членів в ряди Спілки. Київська міська організація налічує 122 члени НСКУ і має значні перспективи зростання, оскільки в Києві велика кількість людей, діяльність яких пов'язана з краєзнавством. В столиці діють 6 первинних осередків КМО НСКУ. Два з них було створено у звітний період. Окрім цього, формуються осередки в Солом'янському районі, Київському університеті туризму, економіки і права. В ряді вищих навчальних закладів є достатньо членів організації, щоб створити там первинні осередки Спілки. Доповідач визнав, що процес створення осередків, особливо за територіальним принципом, йде повільно. У зв'язку з цим наголошувалося на необхідності активізації роботи зі створення територіальних осередків у наступний період діяльності, а згодом на їх основі й районних організацій.

Відзначена діяльність існуючих первинних осередків Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України. Так, члени первинного осередку Інституту історії України НАН України, які входять до керівних органів НСКУ — Реєнт О.П., Маньковська Р.В., Дмитрук В.І. (голова осередку), проводять значну організаторську роботу. Зокрема, масштабну діяльність здійснює Голова НСКУ Олександр Петрович Реєнт, який багато сил і енергії віддає питанням облаштування офісу Спілки, створення кабінету краєзнавства, бібліотеки, архіву, зміцненню регіональних організацій тощо. Члени осередку проводять також значну науково-дослідницьку, видавничу роботу в галузі краєзнавства, зокрема видання науково-документальної серії книг “Реабілітовані історією”, журналу

“Краєзнавство” тощо. Активно працюють члени осередку: Бажан О.Г., Вербиленко Г.А., Григорєва Т.Ф., Гриценко Л.А., Денисенко Г.Г., Катаргіна Т.І., Подкур Р.Ю. та ін.

Члени первинного осередку Київського національного університету імені Тараса Шевченка підготували наукові статті та книги з історії України, про життя і діяльність діячів науки і культури України, про розвиток науки в Київському університеті. Здійснюється підготовка наукових кадрів через аспірантуру, зокрема з етнокраєзнавчого напрямку, забезпечується проведення практик для студентів, публікуються наукові статті в журналі “Краєзнавство”. Плідно працюють викладачі — члени осередку: декан історичного факультету, член-кореспондент НАН України Колесник В.Ф., професори Казьмирчук Г.Д., Коцур А.П., Сорока Ю.М., Патриляк І.К., доценти Гончаров О.П., Іваницька Л.В., Короткий В.А., Пилипенко В.В., Терес Н.В., Черевичний Г.С. та ін.

Святошинський районний осередок (голова — Вакулишин С.М.) виступив з ініціативою про відновлення історичних назв і перейменування низки місцевих вулиць. За поданням осередку в червні 2011 р. міська організація направила 3 офіційні листи на адресу Головного управління внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Київської міської державної адміністрації з пропозицією перейменування 11 вулиць Святошинського району.

Члени Голосіївського районного осередку (голова — Терес Н.В.) досліджували історію перейменувань вулиць Києва, беруть активну участь у підготовці відповідних праць. Голова осередку працює в комісії КМДА з найменувань та пам'ятних знаків. Доповідач наголосив на актуальності проблем топонімії і необхідності продовжувати й розширювати роботу в цьому напрямі.

Викладачі — члени первинного осередку Інституту туризму Федерації профспілок України (Попович С.І., Бабушко С.Р., Соловей Л.С., Макеєв С.В.) проводять значну роботу з розробки екскурсій по Києву та Україні, підвищення кваліфікації гідів-перекладачів тощо. Значну туристсько-краєзнавчу роботу також проводить первинний осередок КМО НСКУ в Міжнародному центрі дитячо-юнацького туризму (голова — Семенюк В.Є.).

У доповіді підкреслювалося, що організація зростає і це вимагає активнішої роботи з удосконалення її структури. Зокрема, йшлося про створення комісій і секцій з метою активізувати киевознавчі студії за різними напрямками. Без цього неможливо задіяти значний потенціал столичної організації. Цю роботу вже розпочато й після конференції її слід активізувати.

Київська міська організація НСКУ розширює співробітництво з іншими організаціями та установами краєзнавчого та освітньо-культурного напрямку. Наприкінці 2011 р. укладено “Договір про спільну діяльність та співробітництво” з Міжнародним центром дитячо-юнацького туризму міста Києва на безстроковий термін. Договором передбачено спільну діяльність і співробітництво у сфері туризму, краєзнавства, проведення подорожей, екскурсій, конференцій, семінарів, конкурсів тощо. Розпочато спільну конкретну роботу в рамках договору. 2012 р. укладено ще дві угоди про співробітництво: з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка та кафедрою етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, якими передбачено проведення спільних наукових і науково-практичних конференцій та семінарів з проблем краєзнавства, культурно-просвітніх заходів, організації студентської практики тощо. Загалом Київською міською організацією НСКУ, або ж за її посередництвом і допомогою, було укладено 9 договорів про співробітництво між різними закладами й установами. Доповідач зазначив, що цей напрям роботи є дуже важливим і договірні відносини з різними установами та організаціями потрібно розвивати.

Представники КМО НСКУ беруть участь в установчих зборах інститутів громадянського суспільства з формування нового складу громадських рад на 2013–2014 рр.: при Печерській, Шевченківській, Подільській, Голосіївській та Святошинській райдержадміністраціях м. Києва. У зв'язку з цим наголошувалося на використанні цих і будь-яких інших можливостей, щоб доносити проблеми краєзнавства до владних структур, намагатися впливати на їх вирішення.

У галузі науково-дослідної роботи та видавничої діяльності з ініціативи КМО НСКУ були підготовлені й видані Національною спілкою краєзнавців України матеріали та документи Установчої конференції КМО НСКУ – “Установча конференція Київської міської організації національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (26 лютого 2010 року). Нац. спілка краєзнавців України, Київ. міськ. орг.; упоряд.: О. Гончаров [та ін.]” (К.: ТОВ Вид-во “Телесик”, 2011. — 66 с.) та книга науковця 20-х років минулого століття О.О.Тулуба “Київ та його давня давнина у творах народних” (К.: Унісерв, 2011. — 242 с.). Частину тиражу цих книг було розіслано в бібліотеки, наукові установи та навчальні заклади Києва та областей України, 200 примірників передано Публічній бібліотеці імені Лесі Українки для бібліотек столиці. Під грифом КМО НСКУ вийшла монографія А.П.Коцура (член правління КМО НСКУ) та О.В.Гордійчука “Становлення та діяльність Київського товариства грамотності (1882 — 1908 рр.)” (К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2011. — 196 с.). Під грифом НСКУ вийшли книги члена правління КМО НСКУ В.Є. Устименка: “Зведи свій храм (З історії Свято-Покровського трипрестольного храму с. Жукля на Чернігівщині): історико-документальне дослідження”. (К.: Вид-во «Академпрес», 2011. — 240 с.), “Обов’язок. Звитяга. Честь: З історії Урядового військово-кур’єрського зв’язку та Служби дипломатичних кур’єрів України” (К.: Етнос, 2011. — 528 с.) та “У кожного своя правда. Істина одна: Корюківка: довічний біль” (К.: Україна, 2013. — 440 с.), яка побачила світ напередодні 70-х роковин Корюківської трагедії (березень 1943 р.).

Всього за звітний період членами КМО НСКУ видано понад 60 книг, брошур, навчальних посібників. У первинних осередках КМО НСКУ є також колективні напрацювання, котрі, однак, не були видані за відсутністю коштів. Члени організації активно друкують свої праці також у спілчанському науковому журналі “Краєзнавство”. За звітний період опубліковано 50 статей і матеріалів. Окрім цього, низку статей було опубліковано за посередництвом і сприянням КМО НСКУ представниками інших організацій, закладів, установ, краєзнавцями. Прослідковується тенденція: якщо в журналі у попередні роки публікували свої праці здебільшого співробітники Інституту історії України НАН України, то останнім часом усе активніше публікуються працівники вищих навчальних закладів та інших установ Києва. В цьому заслуга, зокрема, й міської організації НСКУ, оскільки вона популяризує журнал серед своїх членів, серед працівників різних установ краєзнавчого напрямку м. Києва.

Важливою формою наукової роботи Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України була участь у наукових конференціях, “круглих столах”, семінарах, наукових експедиціях. Так, з ініціативи КМО НСКУ в стінах Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва проведено три “круглі столи” з проблем киевознавства (перший відбувся 10 грудня 2010 р., другий — 23 грудня 2011 р., третій — 24 грудня 2012 р.). Особливістю цих заходів є те, що вони збирають разом представників різних установ та організацій для обговорення широкого кола питань, пов’язаних із вивченням і викладанням киевознавства в закладах освіти, наукових установах, бібліотеках, архівах і музеях, формулювання наявних проблем та шляхів їх розв’язання. Результатом дискусій стало ухвалення конкретних пропозицій щодо покращення краєзнавчої роботи в столиці, заплановано ряд киевознавчих проєктів. Матеріали про ці заходи подавалися до журналу “Краєзнавство” та на сайт Спілки.

Члени міської організації брали активну участь у ряді всеукраїнських науково-практичних конференцій та “круглих столів”, зокрема в тих, що відбувалися в столиці: Всеукраїнській науково-практичній конференції “Київ у соціокультурному просторі ХІХ — ХХІ століть: національний та європейський контекст”, яка щорічно проводиться у стінах Київського університету Бориса Грінченка у квітні; “круглих столах” з проблем столичної топонімії “Топонімія Києва: вчора, сьогодні, завтра”, які проводяться в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Всеукраїнській науково-практичній конференції „Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України”, яка відбулася в листопаді 2011 р. в рамках започаткованих Національною

історичною бібліотекою України краєзнавчих читань, присвячених пам'яті багатолітнього голови Національної спілки краєзнавців України, академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька, та інших заходах, які організовувалися НСКУ.

Важливим напрямом роботи КМО НСКУ є освітянське краєзнавство. Члени організації (Реєнт О.П., Маньковська Р.В., Гончаров О.П.) входять до складу авторського колективу з підготовки підручника “Основи краєзнавства” для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Міська організація бере активну участь в організації історико-краєзнавчої практики для студентів історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. За договором з Університетом, який укладено на п'ятирічний термін, навчальний заклад буде направляти на практику в КМО НСКУ 10 студентів. За посередництвом і активною участю міської організації Київський національний університет імені Тараса Шевченка уклав угоди на проходження студентської практики з установами й організаціями, в яких існують осередки КМО НСКУ: з Національною спілкою краєзнавців України, Інститутом історії України НАН України, Центром позашкільної роботи Святошинського району м. Києва та Міжнародним центром дитячо-юнацького туризму міста Києва. Окрім цього, за посередництвом і допомогою КМО НСКУ Університет уклав договори про студентську практику з Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою імені В.Г.Заболотного та Публічною бібліотекою імені Лесі Українки міста Києва. Ця робота важлива, оскільки дає змогу залучити студентів провідного вузу країни до дослідження киевознавчих тем в установах і організаціях краєзнавчого напрямку, посилює співробітництво КМО НСКУ з різними краєзнавчими структурами. 2012 р. розпочалася також співпраця з Київським територіальним відділенням Малої академії наук України (секція “Історичне краєзнавство”). Було запропоновано для учнів низку заходів, зокрема проведено екскурсію в Музеї історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Члени Київської міської організації НСКУ проводили різноманітні просвітницькі заходи. Відзначено діяльність киевознавця, колекціонера Віктора Киркевича, який брав участь у створенні музеїв і понад 50 виставках у різних містах України та за кордоном, має 17 персональних виставок. Він — ініціатор створення в Шевченківському районі м. Києва Музею історії центру міста (планується розмістити в Національному заповіднику “Софія Київська”). Активно працює на ниві краєзнавства, просвітницької роботи Борис Войцехівський. Він, зокрема, був куратором художньої виставки „Людина на всі часи”, присвяченої 290-й річниці від дня народження видатного українського просвітителя-гуманіста, філософа, поета, педагога Григорія Савича Сковороди, яка відбулася в січні 2012 р. в стінах Києво-Могилянської академії. Плідно працюють у цьому напрямі й інші члени організації.

Київська міська організація НСКУ налагодила співпрацю з Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою імені В.Г.Заболотного, яка проводить цікаві краєзнавчі заходи. Інформація про них публікувалась у журналі “Краєзнавство”, розміщувалася на сайті НСКУ. З Публічною бібліотекою імені Лесі Українки КМО НСКУ співробітничав в рамках проекту про сучасних киевознавців. У листопаді 2011 р. у відділі краєзнавчої літератури та бібліографії Публічної бібліотеки імені Лесі Українки проведено презентацію нових видань Національної спілки краєзнавців України, присвячених краєзнавчій освіті, історії міста Києва.

Завершуючи виступ, доповідач зазначив, що правління КМО НСКУ виконало практично всі пункти постанови Установчої конференції і закликав учасників конференції брати активнішу участь у діяльності організації, спільними зусиллями поставити роботу так, і вийти на такий рівень, щоб організація була znana в столиці, її районах, у регіонах країни, а той за межами України.

В обговоренні звітної доповіді взяли участь голови первинних осередків КМО НСКУ, члени організації, гості. Людмила Соловей — викладач кафедри іноземних мов Інституту туризму ФПУ, голова первинного осередку в Інституті, зупинилася на краєзнавчій діяльності

колективу навчального закладу — це й розробка нових туристичних маршрутів, і здійснення туристично-краєзнавчих подорожей, і активна науково-дослідницька та просвітницька робота з популяризації національної історико-культурної спадщини. З метою підвищення кваліфікації викладачів регулярно організовуються цільові навчально-методичні семінари, котрі мають виїзний характер. Загалом за звітний період сумісними зусиллями професорсько-викладацького колективу та студентів Інституту було проведено 36 туристично-краєзнавчих заходів. Значна увага приділяється освітянському краєзнавству, зокрема 2012 р. розпочато новий проект “Туристичну освіту у школу”. Навіть у своїй міжнародній діяльності Інститут пропагує краєзнавчі ідеї, ознайомлює зарубіжних колег з мережею вітчизняних туристично-екскурсійних маршрутів України, зі станом і перспективами розвитку туризму в Україні. Члени первинного осередку проводять певну роботу з підтримки сайту НСКУ, надають допомогу в підготовці до друку номерів журналу “Краєзнавство”. Не тільки члени первинного осередку, а й інші викладачі Інституту друкуються в журналі “Краєзнавство”.

Володимир Семенюк — завідувач краєзнавчого відділу Міжнародного центру дитячо-юнацького туризму міста Києва, голова первинного осередку установи — ознайомив присутніх з туристсько-краєзнавчою роботою, яку проводить заклад, зокрема, в рамках міської туристсько-краєзнавчої акції учнівської молоді “Пізнай свій край — пізнай себе”, міського краєзнавчого конкурсу “Історії живі сліди”, фотоконкурсу “Мій улюблений Київ” тощо. Виступаючий зазначив, що в організації акцій беруть участь і члени Національної спілки краєзнавців України.

Надія Грищенко — завідувач відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Публічної бібліотеки імені Лесі Українки розповіла учасникам конференції про краєзнавчу діяльність бібліотеки. Зокрема, відділ краєзнавчої літератури та бібліографії готує та видає бібліографічні покажчики з серії “Києвознавці”, інформаційний бюлетень “Київ”, формує інформаційний блок на сайті бібліотеки “Наш Київ”, веде блоги “Як тебе не любити, Києве мій” та “Кияни: від А до Я” тощо.

Олена Жидецька — завідувач науково-методичного відділу Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В.Г.Заболотного у своєму виступі розповіла про краєзнавчі аспекти роботи бібліотеки. Зокрема в рамках соціально-бібліотечного проекту “Історія малих міст України” у форматі бібліотечного клубу “Національні святині” відбулося вже двадцять два засідання. Традиційною на них є присутність керівників міста й району, які презентують своє місто. Активну участь у засіданнях беруть — архітектори, історики, мистецтвознавці, викладачі профільних вищих навчальних закладів, краєзнавці, музейні та бібліотечні працівники. Бібліотека проводить творчі зустрічі, презентації книг на архітектурну тематику, зокрема про київських архітекторів.

Сергій Вакулишин — методист Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва, голова Святошинського осередку КМО НСКУ підкреслив, що головне завдання організації на найближчий період — заявити про себе, заявити принципово! Поки що на офіційні пропозиції організації щодо найменування вулиць, збереження унікальних пам’яток Києва від міських структур отримані лише формальні відписки. Зазначив, що вартою запозичення може бути ініціатива осередку з розробки переліку екскурсійно-туристичних об’єктів для молоді в рамках Всеукраїнської експедиції “Моя Батьківщина — Україна” (53 об’єкти). Виступаючий схвалив ідею створення Науково-дослідного інституту краєзнавства і запропонував заснувати в ньому структурний підрозділ з києвознавства. Було порушено також питання про налагодження зв’язків з пам’яткоохоронними структурами та столичними організаціями інших творчих спілок.

Світлана Смілянець — заступник генерального директора Національної історичної бібліотеки України з наукової роботи, розповіла про співпрацю бібліотеки з НСКУ і запросила учасників конференції взяти участь у роботі Всеукраїнської науково-практичної конференції „Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України”, яка відбудеться 20 листопада 2013 р. в рамках Других краєзнавчих читань, присвячених пам’яті видатного

українського державного і громадського діяча, вченого-історика, академіка НАН України Петра Тимофійовича Тронька.

Обговоривши звіт правління міської організації за три роки, конференція визнала роботу правління задовільною. Також було заслухано звіт ревізійної комісії і затверджено “Положення про ревізійну комісію Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України”. Конференція обрала новий склад правління та ревізійної комісії.

В цей же день відбулося засідання правління Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України, на якому обрано президію правління у складі 11 осіб, голову правління, заступників та відповідального секретаря. Очолюватиме організацію впродовж наступної каденції Олександр Гончаров.

*Олександр Гончаров, Володимир Дмитрук,
«Краєзнавство», № 1, 2013 р.*

Краєзнавчі форуми на Волині та в Києві: реалії та проекти розвитку

4 червня 2013 р. на Базі практик табору «Гарт» Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (с. Світязь Шацького р-ну Волинської обл.) відбулося засідання Президії правління НСКУ та голів правлінь регіональних організацій.

У ході засідання було заслухано інформацію про діяльність Спілки за лютий-травень 2013 р., яку виголосив Голова Спілки, член-кореспондент НАН України О.П. Рєєнт.

Заслухано доповідь заступника голови Спілки Р.В. Маньковської про підготовку збірника «Краєзнавча Шевченкіана України», присвяченого 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка, структуру якого попередньо було надіслано усім головам правлінь регіональних організацій НСКУ. В цій фундаментальній праці за безпосередньої участі регіональних організацій НСКУ спільно з науковцями, музейниками, шевченкознавцями, бібліотекарями та місцевими краєзнавцями передбачається висвітлити історичні місця перебування Т.Г.Шевченка в Україні та традиції вшанування й увічнення пам'яті Великого Кобзаря в усіх регіонах країни. Прийнято рішення до 1 жовтня 2013 р. кожній регіональній організації подати матеріал у відповідності до затвердженої структури.

З метою зібрання матеріалу для видання „Краєзнавча Шевченкіана України”, присвяченого 200-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка було організовано та проведено 24 квітня 2013 року науково-краєзнавчу експедицію Національної спілки краєзнавців України на Яготинщину. Основними завданнями експедиції було зібрання краєзнавчого матеріалу про перебування на Яготинщині Т.Г. Шевченка, подвижницьку діяльність графа Кирила Розумовського, мистецьку спадщину видатної художниці Катерини Білокур.

Щодо організаційної роботи регіональних організацій НСКУ доповів відповідальний секретар НСКУ В.І. Дмитрук. Було наголошено на необхідності обов'язкового надання регіональними організаціями до 1 липня 2013 р. інформації про їх організаційно-статутну діяльність та всі реєстраційні документи, регулярного проведення чергових конференцій та пленумів Правління, дотримання вимог щодо подання клопотання про вступ нових членів у відповідності з Положенням про порядок прийому в члени Спілки. На сьогодні членські квитки отримали понад 1700 осіб, близько 400 з них протягом останнього року.

Останнім часом маємо ряд позитивних зрушень в організації роботи регіональних організацій.

Кримська республіканська організація вже отримала Свідоцтво про реєстрацію творчої спілки (голова правління — професор Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, доктор історичних наук А.А. Непомнящий). Формується Севастопольська міська організація, реєстрація якої планується цього року. 2012 року створено Запорізьку обласну організацію (голова правління — директор Національного заповідника «Хортиця» Остапенко Максим Анатолійович). У лютому 2013 р. за організаційного сприяння члена Правління Спілки Станіслава Михайловича Аржевітіна також створено Закарпатську обласну організацію (голова правління — Делеган Михайло Васильович), яка вже досить

активно включилася в краєзнавчу роботу. В процесі реєстрації перебуває Харківська обласна організація (голова правління — директор Центру краєзнавства ім. П.Т. Тронька Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна С.М. Куделко). На шляху до створення перебувають Херсонська та Чернівецька обласні організації.

Особливо потрібно виокремити плідну, гідну наслідування діяльність Київської міської (голова правління — доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка О.П. Гончаров), Волинської (голова правління — професор Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки Г.В. Бондаренко), Івано-Франківської (голова правління — директор Івано-Франківського обласного державного центру туризму та краєзнавства учнівської молоді М.Ю. Косило), Хмельницької (голова правління — професор Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, доктор історичних наук Л.В. Баженов) та Черкаської (голова правління — директор Інституту історії і філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, доктор історичних наук В.М. Мельниченко) обласних організацій. Зокрема, серед іншого, Київська міська організація уклала ряд угод із провідними установами, організаціями та закладами (бібліотеки, краєзнавчі центри, вищі навчальні заклади, наукові установи та ін.) про співпрацю в краєзнавчій сфері. Одним із нововведень є запровадження історико-краєзнавчої практики студентів історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка вперше проводилася в лютому цього року на базі Інституту історії України НАН України, НСКУ, КМО НСКУ, провідних бібліотек Києва. Хмельницька обласна організація є найкращою в роботі з районними та міськими організаціями, проведенні на високому організаційному рівні звітно-виборних конференцій, засідань правлінь із наступною публікацією їх матеріалів, роботі з якісного підбору членів Спілки. Особливо потрібно наголосити на зразковому веденні особових справ членів організації. На сьогодні — це найбільша організація Спілки — 300 членів. Волинська, Івано-Франківська, Черкаська обласні організації, і особливо їхні очільники, своєю діяльністю вже не перший рік показують, що вони є найкращими в проведенні на найвищому організаційному рівні як всеукраїнських, так і місцевих краєзнавчих заходів, налагодженні партнерських і продуктивних зв'язків із державними органами, що також є показовим і для інших організацій.

Президія правління вирішила тимчасово призупинити прийом нових членів Спілки від регіональних організацій, які мають заборгованість зі сплати вступних внесків та не подали Президії правління повного переліку установчих документів.

Під час проведення науково-методичного семінару в рамках засідання Президії правління відбувся обмін досвідом регіональних організацій НСКУ, на якому про найкращі досягнення регіональних організацій виступили Г.В. Бондаренко (голова правління Волинської обласної організації), О.П. Гончаров (голова правління Київської міської організації), М.Ю. Косило (голова правління Івано-Франківської обласної організації), М.В. Делеган (голова правління Закарпатської обласної організації), І.В. Балибіна (відповідальний секретар Полтавської обласної організації) та інші.

Члени Президії правління та голови регіональних організацій НСКУ ознайомилися з експозиціями Літературно-меморіального музею Лесі Українки в с. Колодяжне Ковельського р-ну, Меморіального музею В.Липинського в с. Затурці Локачинського р-ну, відвідали археологічні розкопки літописного міста Рай, пам'ятки с. Старий Чорторийськ Маневського р-ну, м. Володимира-Волинського, цілющі Оконські джерела та зустрілися з краєзнавчим активом Волинської області.

Насамкінець на історичному факультеті Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки відбулося підсумкове засідання з проблем розвитку краєзнавства Волині за участю заступника голови Волинської ОДА Олександра Курилюка, керівництва факультету та журналістів. Було вручено членські квитки новим членам Спілки та відзначено активістів краєзнавчого руху.

12 липня 2013 року в Києві, в конференц-залі Інституту історії України НАН України відбувся пленум Правління Національної спілки краєзнавців України. На порядку денному — підбиття підсумків діяльності НСКУ за період червня 2012 — червня 2013 рр., розгляд питань щодо організації роботи наукового інституту краєзнавства та обговорення поточних проектів НСКУ.

У своїй доповіді голова Національної спілки краєзнавців України О.П. Реєнт повідомив, що протягом минулого року від останнього пленуму Правління, присвяченого 85-річчю журналу «Краєзнавство», який відбувся 29 травня 2012 р. в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна, на якому було затверджено Положення про Премію імені академіка Петра Тронька, Національна спілка краєзнавців України провела чотири засідання Президії правління (25 жовтня 2012 р., 18 лютого 2013 р. в залі засідань Інституту історії України НАН України), два з яких за участю голів регіональних організацій — 30 вересня 2012 р. в Черкаському національному університеті ім. Богдана Хмельницького та 4 червня 2013 р. на Базі практик табору «Гарт» Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки в с. Світязь Шацького р-ну Волинської обл.

На реалізацію рішень Президії правління Спілки 9 квітня 2013 р. відбулася зустріч Міністра культури України Л.М. Новохатька та Голови НСКУ О.П. Реєнта. Під час зустрічі обговорювалися питання щодо затвердження Кабінетом Міністрів України Програми розвитку краєзнавства на період до 2025 року, а також підписання Угоди про співпрацю між Міністерством культури України та НСКУ.

Президія НАН України в червні 2013 р. затвердила оновлений склад Міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України (33 особи, голова — О.П. Реєнт, заступники — В.М. Даниленко, В.П. Коцур, відповідальний секретар — Р.В. Маньковська).

17 грудня 2012 р. і 23 квітня 2013 р. відбулося засідання авторського колективу навчального підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства», на якому обговорювалися авторські рукописи.

Започатковано підготовку ілюстрованого публіцистично-документального видання «Краєзнавча Шевченкіана України», присвяченого 200-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка. НСКУ готує до друку збірник, присвячений лауреатам Премії ім. Д. Яворницького НСКУ, в якому висвітлюватимуться основні досягнення видатних краєзнавців України, відзначених високою нагородою Спілки, підготовлено до друку збірник матеріалів науково-краєзнавчих експедицій Спілки за 2009–2012 рр.

Підписано Угоди про співпрацю з Державною архівною службою України, Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Затверджено Положення про Премію імені М.І. Сікорського НСКУ. Вручення премії здійснюватиметься в жовтні, що приурочено до дня народження М.І. Сікорського (13 жовтня 1923 р.), у межах Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» у м. Переяслав-Хмельницькому (ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»).

Обговорювалися також питання щодо створення при Президії правління Спілки науково-методичного кабінету з краєзнавства, формування бібліотеки НСКУ, затверджено заходи по увічненню пам'яті академіка НАН України П.Т.Тронька.

З 11 до 28 лютого 2013 р. вперше проходила історико-краєзнавча практика студентів 4 курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Студенти, котрі проходили практику в НСКУ, ознайомилися з діяльністю Спілки, краєзнавчою літературою, документами тощо. Практиканти брали участь у створенні Літопису Спілки, краєзнавчої бібліотеки та архіву. Студенти, зацікавившись діяльністю Спілки, обрали теми для підготовки краєзнавчих наукових статей з метою участі у ряді міжнародних наукових конференцій, а також виявили бажання стати членами НСКУ.

Спілка активно співпрацює з ГО «Вікімедіа Україна», зокрема, у проведенні краєзнавчих фотоконкурсів. 10-12 жовтня 2012 р. за участю Національної спілки краєзнавців України у м. Вінниці відбулася III Міжнародна науково-практична конференція «Роль краєзнавства в соціально-економічному і культурному розвитку регіону». НСКУ була співорганізатором IV Міжнародної наукової конференції «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри», яка відбулася 26-27 квітня 2013 р. на базі Одеського національного морського університету. Спілка плідно співпрацює з Малою академією наук, зокрема, в проведенні Всеукраїнського конкурсу науково-дослідних робіт членів МАН України, з Інформаційним агентством RegioNews. 12 липня 2012 року в інформагенції RegioNews відбулася прес-конференція, організована Національною спілкою краєзнавців України і громадською організацією «Вікімедіа Україна». Вона присвячувалася 50-річчю від початку видання 26-томної «Історії міст і сіл України» і водночас 97-й річниці з дня народження академіка Петра Тронька.

24 листопада 2012 р. в приміщенні Гуманітарного корпусу Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова відбулося урочисте нагородження лауреатів Премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України 2012 року. Найвідомішу і найпрестижнішу краєзнавчу нагороду отримали директор Центру по дослідженню історії Полтавщини Полтавської обласної ради, Заслужений вчитель України Олександр Білоусько, відомий подвижник краєзнавчого руху України, який відродив і довгий час очолював краєзнавчий рух Житомирщини, доктор географічних наук Микола Костриця та відомий києвознавець і музеєзнавець Дмитро Малаков.

Неодноразово у всеукраїнській і регіональній пресі публікувалися інтерв'ю Голови НСКУ, інформація про діяльність Спілки та краєзнавчий рух, зокрема у виданнях «Голос України», «Урядовий кур'єр», «День», «Слово Просвіти», «Сільські вісті», «Освіта» та ін.

Завершуючи виступ, О.П. Реєнт запропонував Правлінню затвердити сформований за поданнями регіональних організацій план заходів Спілки на 2014 рік.

Окремим питанням на пленумі Правління НСКУ 12 липня 2013 року прозвучала доповідь заступника голови Спілки Р.В. Маньковської «Інститут краєзнавства: першочергові завдання та шляхи їх вирішення». Було вирішено розробити поточний та перспективний план роботи науково-методичного кабінету краєзнавства, який вважається першим етапом до створення Інституту краєзнавства, з вересня 2013 року.

Під час пленуму Правління НСКУ відбулося традиційне урочисте вручення квитків новим членам Спілки. Серед них були Віктор Петрович Андрущенко — доктор філософських наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, Президент асоціації ректорів педагогічних університетів України, ректор Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова; Віль Савбанович Бакіров — доктор соціологічних наук, професор, академік НАН України, член-кореспондент НАПН України, ректор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна; Олексій Дмитрович Брайченко — заступник директора інституту — начальник відділу Національної академії Державного управління при Президентові України.

Про підсумки III туру історико-географічної експедиції учнівської молоді «Історія міст і сіл України» за 2012 рік розповів член Президії правління НСКУ Д.Г. Омельченко. Переможці конкурсу пошуково-дослідних робіт отримають грамоти НСКУ.

З вітальним словом до учасників пленуму звернулися директор Літературно-меморіального музею-садиби Олеса Гончара в с. Суха на Полтавщині Т.В. Бондаревська, перший заступник директора Українського інституту національної пам'яті В.В. Кривошея і головний редактор тижневика «Освіта» О.С. Коноваленко, яка вручила Олександрі Петровичу Реєнту почесну відзнаку кращого освітянина 2012 року в номінації «Народ мій завжди буде».

12 липня спілчани відзначали день народження першого голови НСКУ, академіка Петра Тимофійовича Тронька (1915–2011). Ще до початку пленуму краєзнавчий актив вшанував пам'ять першого голови Спілки покладанням квітів на його могилу на Байковому

цвинтарі. Під час пленуму було ухвалено звернення до Міністра культури України Л.М. Новохатька про присвоєння імені П.Т. Тронька Національному музею народної архітектури та побуту України. Також у програмі роботи Пленуму — вручення Премії імені Петра Тронька, започаткованої цьогогоріч Спілкою.

Загальноукраїнська Премія імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України присуджується за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю у чотирьох номінаціях. Цього року премія вручатиметься вперше. На вручення запрошена донька академіка, голова правління Фондації Героя України, академіка П.Т. Тронька Лариса Тронько.

У першій номінації «За висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька» премію присуджено посмертно Юрію Данилюку (1958–2005) — одному з ініціаторів відновлення діяльності Спілки краєзнавців, автору понад 300 наукових праць із краєзнавчої тематики та проблем політичних репресій 1920 — 1980-х рр. в УРСР. Також у цій номінації премію отримали Марія Вощевська — дослідниця історії рідного села Галиця на Чернігівщині та Дмитро Мохорук — відомий колекціонер і автор багатьох художньо-краєзнавчих творів з Івано-Франківщини.

У другій номінації «За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві» Президія правління визначила лауреатами члена правління НСКУ Василя Устименка (м. Київ) — автора, співавтора, упорядника понад 20-ти книжок краєзнавчого характеру та Віктора Прокопчука — директора Наукової бібліотеки, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, доктора історичних наук, члена правління НСКУ, автора наукових праць і підручників з освітянського краєзнавства.

Третя номінація «За внесок у музейну та пам'яткоохорону справу» — Віра Комзюк (Волинська обл.) — завідувач Літературно-меморіального музею Лесі Українки, Наталія Пушкар (Волинська обл.) — головний хранитель Волинського краєзнавчого музею, Наталія Булаєвська (Київська обл.) — член правління НСКУ, заступник голови правління Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури України, автор понад 100 публікацій, присвячених краєзнавчій та пам'яткоохоронній роботі.

У четвертій номінації «За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо» премію Петра Тронька присуджено Станіславу Аржевігіну — члену правління НСКУ, творцю музею-скансену «Старе село» в с. Колочава на Закарпатті, автору трьох книг з історії краю, Валерію Мельнику — автору десятків книг, кількох сотень краєзнавчих і природничих публікацій, присвячених Волині, та авторському колективу праці «Криві Коліна крізь терни і роки. В історії села — історія України» (Черкаська обл.): доктору економічних наук Володимирі Мовчану, поету Івану Нерубайському та краєзнавцю, колишньому директору школи Василю Олійнику.

Усім нагородженим присвоєно звання «Лауреат Премії імені академіка Петра Тронька» з врученням Диплома, почесного знака та грошової премії у розмірі 500 грн. за кожен номінацію.

Вітаючи лауреатів, голова НСКУ О.П. Реєнт, зокрема, сказав: «Цією високою нагородою ми відзначили наших видатних краєзнавців. І це — не випадково. Адже успішне творення нашої державності не можливе без відтворення правдивої історії України, виховання почуття патріотизму».

*Володимир Дмитрук, Євген Букет,
«Краєзнавство», № 3, 2013 р.*

Спілка краєзнавців цього річ уперше вручила премію ім. Петра Тронька

12 липня 2013 року у Києві, в конференц-залі Інституту історії України НАНУ (вул. Грушевського, 4, 2 поверх) відбувся Пленум правління Національної спілки краєзнавців України — у день народження першого голови НСКУ, академіка Петра Тимофійовича Тронька (1915–2011).

У програмі роботи Пленуму було покладання квітів на могилу П.Т. Тронька на Байковому цвинтарі (о 9 годині), вручення Премії його імені, започаткованої цього річ Спілкою, а також розгляд питань щодо організації роботи наукового інституту краєзнавства та обговорення поточних проектів НСКУ.

Загальноукраїнська Премія імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України присуджується за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю у чотирьох номінаціях. Цього року премія вручатиметься вперше. На вручення була запрошена донька академіка, керівник благодійної організації «Фундація Героя України, академіка П. Тронька» Лариса Тронько.

У першій номінації «За висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька» премію присуджено посмертно Юрію Данилюку (1958–2005) — одному з ініціаторів відновлення діяльності Спілки краєзнавців, автору понад 300 наукових праць із краєзнавчої тематики та проблем політичних репресій 1920–1980-х рр. в УРСР. Також у цій номінації премію отримають Марія Воцевська — дослідниця історії рідного села Галиця на Чернігівщині та Дмитро Мохорук — відомий колекціонер і автор багатьох художньо-краєзнавчих творів з Івано-Франківщини.

У другій номінації «За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві» Президія правління визначила лауреатами члена правління НСКУ Василя Устименка (м. Київ) — автора, співавтора, упорядника понад 20-ти книжок краєзнавчого характеру і Віктора Прокопчука — директора Наукової бібліотеки, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, доктора історичних наук, члена правління НСКУ.

Третя номінація — «За внесок у музейну та пам'яткоохорону справу» — Віра Комзюк (Волинська обл.) — завідувач Літературно-меморіального музею Лесі Українки, Наталія Пушкар (Волинська обл.) — головний хранитель Волинського краєзнавчого музею, Наталія Булаєвська (Київська обл.) — член правління НСКУ, заступник голови правління Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури України, автор понад 100 публікацій, присвячених краєзнавчій та пам'яткоохоронній роботі.

У четвертій номінації «За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо» премію Петра Тронька присуджено Станіславу Аржевітіну — члену правління НСКУ, творцю музею-скансену «Старе село» в с. Колочава на Закарпатті, автору трьох книг з історії краю, Валерію Мельнику — автору десятків книг, кількох сотень краєзнавчих та природничих публікацій, присвячених Волині та авторському колективу праці «Криві Коліна крізь терни і роки. В історії села — історія України» (Черкаська обл.): доктору економічних наук Володимир Мовчану, поету Івану Нерубайському та краєзнавцю, колишньому директору школи Василю Олійнику.

Усім нагородженим присвоєно звання «Лауреат Премії імені академіка Петра Тронька» з врученням Диплома, почесного знака і грошової премії у розмірі 500 грн. за кожен номінацію.

«День», 12 липня 2013 р.

Волинського журналіста-краєзнавця нагородили в Києві

Національна спілка краєзнавців України вирішила нагородити трьох волинян премією імені Петра Тронька.

Цю нагороду встановили для відзначення вагомих внесків у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств нашої держави, — повідомили у прес-службі мерії.

Так, у номінації «За внесок у музейну та пам'яткоохорону справу» нагородою відзначена завідувач Літературно-меморіального музею Лесі Українки, заслужений працівник культури України Віра Комзюк, яка більше третини століття творить і поглиблює присвячену нашій геніальній землячці експозицію у Колодяжному.

Нагородили і головного хранителя фондів Волинського краєзнавчого музею, почесний краєзнавець України Наталію Пушкар, яка утвердженню високого професіоналізму музейної справи на Волині віддала майже півстоліття свого життя.

А у номінації «За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо» премію імені академіка Петра Тронька вручено власному кореспонденту газети «Урядовий кур'єр» по Волинській області Валерію Мельнику. Він — автор десятка книг, сотень публікацій на краєзнавчу та природничу тематику, тривалий час проводив активну природоохоронну діяльність.

Усім нагородженим присвоєно звання «Лауреат Премії імені академіка Петра Тронька» із врученням Диплома, почесного знака і грошової премії.

Довідка

Академік Петро Тимофійович Тронько (1915–2011 рр.) — перший голова НСКУ. Він був багаторічним головою Українського товариства охорони пам'ятників історії та культури, ініціатор створення та голова редколегії фундаментального 26-томного видання «Історія міст і сіл Української РСР».

«Волинь-пост», 2013 р.

Закарпатець став першим лауреатом Премії імені академіка Петра Тронька

Загальноукраїнська Премія імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України (НСКУ), заснована нинішнього року, присуджується за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризацію історико-культурних і природних багатств рідного краю у чотирьох номінаціях.

12 липня 2013 року в ході роботи Пленуму правління Національної спілки краєзнавців України в конференц-залі Інституту історії України Національної академії наук України, в день народження першого голови НСКУ академіка Петра Тимофійовича Тронька (1915–2011), вперше відбулося урочисте вручення премії його імені. Вручення проводили голова НСКУ Олександр Петрович Ресніт та донька академіка, керівник благодійної організації «Фундація Героя України, академіка П. Тронька» Лариса Тронько.

У четвертій номінації «За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо» премію Петра Тронька присуджено Станіславу Михайловичу Аржевітіну — члену Закарпатської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, члену правління НСКУ, творцю музею-скансену «Старе село» в с. Колочава Міжгірського району Закарпатської області, автору трьох книг з історії краю. Як відомо, 15 червня 2013 р. під час проведення першого фестивалю ріп'янки у с. Колочаві відбулася перша презентація третього тому багатотомника Станіслава Михайловича «Карпатська Україна: епоха в добі». Вручення премії — чергове загальноукраїнське визнання активної та продуктивної діяльності знаного як в Україні так і далеко за її межами краєзнавця. С.М. Аржевітін член Національної спілки краєзнавців України з 2007 р. Саме він один із ініціаторів створення Закарпатської обласної організації НСКУ, до якої, після її створення, Станіслав Михайлович і перейшов.

Крім С.М. Аржевітіна у четвертій номінації Премію Петра Тронька вручено Валерію Мельнику — автору десятків книг, кількох сотень краєзнавчих та природничих публікацій, присвячених Волині та авторському колективу праці «Криві Коліна крізь терни і роки. В історії села — історія України» (Черкаська обл.): доктору економічних наук Володимирі Мовчану, поету Івану Нерубайському та краєзнавцю, колишньому директору школи Василю Олійнику.

У першій номінації «За висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька» премію присуджено посмертно Юрію Данилюку (1958–2005) — одному з ініціаторів відновлення діяльності Співки краєзнавців, автору понад 300 наукових праць із краєзнавчої тематики та проблем політичних репресій 1920–1980-х рр. в УРСР. До речі, саме з ініціативи і за поданням Ю. Данилюка після відрядження до Закарпаття і ознайомлення персонально з роботою, за підписом академіка П.Т. Тронька у 2001 р. нинішнього голову Закарпатської обласної організації Національної співки краєзнавців України було нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

У цій номінації нагороди отримали також Марія Вошецька — дослідниця історії рідного села Галиця на Чернігівщині та Дмитро Мохорук — відомий колекціонер і автор багатьох художньо-краєзнавчих творів з Івано-Франківщини.

У другій номінації «За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві» лауреатами стали член правління НСКУ Василь Устименко (м. Київ) — автор, співавтор, упорядник понад 20-ти книжок краєзнавчого змісту і Віктор Прокопчук — директор Наукової бібліотеки, професор Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, доктор історичних наук, член правління НСКУ.

Нагороди у третій номінації — «За внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу» — отримали Віра Комзюк (Волинська обл.) — завідувач Літературно-меморіального музею Лесі Українки, Наталія Пушкар (Волинська обл.) — головний охоронець Волинського краєзнавчого музею, Наталія Булаєвська (Київська обл.) — член правління НСКУ, заступник голови правління Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури України, автор понад 100 публікацій, присвячених краєзнавчій та пам'яткоохоронній роботі.

Усім нагородженим згідно Положення присвоєно звання «Лауреат Премії імені академіка Петра Тронька» з врученням Диплома, почесного знака і грошової премії у розмірі 500 грн. за кожну номінацію.

Краєзнавці, науковці, дослідники і представники творчої інтелігенції щиро вітають і поздоровляють Станіслава Михайловича Аржевітіна — представника Закарпаття в числі перших лауреатів нової авторитетної загальноукраїнської краєзнавчої премії і бажають йому нових творчих успіхів.

«Трибуна», 2013 р.

На пошану видатного подвижника

У теплі жовтневі дні Переяслав-Хмельницький вшановував пам'ять видатного подвижника музейної справи, засновника Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», лауреата Шевченківської премії, Героя України Михайла Івановича Сікорського. 13 жовтня йому виповнилося б 90 років. Тож два найбільші колективи, де працював «великий зодчий» землі Переяславської, згадали його ім'я знаковими науковими форумами, які нам пощастило відвідати.

10–11 жовтня 2013 року в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав» відбулася міжнародна історико-краєзнавча конференція «Наукові студії Михайла Івановича Сікорського». На конференції були представлені, крім українських, дослідження музейників Російської Федерації (музей народного дерев'яного зодчества «Вітославліци» м. Великий Новгород), Республіки Білорусь (Білоруський державний музей

народної архітектури та побуту), Литви (Тракайський історичний музей). У програмі конференції було 100 доповідей і виступів, загалом у її роботі взяло участь 108 науковців.

До учасників конференції з вітальним листом звернувся голова Національної спілки краєзнавців, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАНУ, заступник директора Інституту історії України НАН України Олександр Петрович Реєнт. Плідної роботи, наукових дискусій, нових відкриттів, збагачення цікавими ідеями та відкриттями учасникам конференції побажали заступник директора Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей Міністерства культури України Віктор Васильович Вечерський і генеральний директор НІЕЗ «Переяслав» Павло Олександрович Довгошия. Учасники конференції відвідали могилу Михайла Івановича Сікорського на Заальтицькому кладовищі, Меморіальну кімнату М.І. Сікорського, ознайомилися з фотовиставкою «Михайло Сікорський. Літопис життя...» в Музеї Заповіту Т.Г. Шевченка. 10 жовтня в актовій залі дитячої музичної школи Переяслава-Хмельницького імені Павла Сениці відбулася презентація колективної монографії працівників заповідника «Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу», присвяченої 90-річчю з дня народження патріарха музейної справи М.І. Сікорського. А 11 жовтня завершив конференцію вечір пам'яті видатного музеєзнавця в приміщенні районного будинку культури.

За тиждень, 18 жовтня, на базі Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» відбувся II Всеукраїнський історико-культурологічний форум «Сікорські читання».

Програма форуму включала: вручення Національною спілкою краєзнавців України щорічної Премії імені Героя України Михайла Сікорського, що відбулося під час спільного засідання Президії Національної спілки краєзнавців України та вченої ради Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, урочистий концерт «Чудотворцю музейної справи», презентацію особистого архіву М.І. Сікорського, проведення круглих столів: «Михайло Сікорський у культурному просторі України» та «Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті».

Упродовж дня в університеті, де від 1996 року Михайло Сікорський був почесним доцентом, експонувалися виставки: фоторобіт Віктора Сокола «Моє життя — мої музеї», присвячена переяславським музеям та Михайлу Сікорському; книжкових фондів бібліотеки університету «Музейний зодчий України»; художніх робіт кафедри мистецьких дисциплін університету «Мистецький вернісаж», а також проводилися майстер-класи з народного мистецтва «Дивотвори».

Загальноукраїнська премія імені Героя України Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України присуджувалася цього року вперше за вагомих внесок у дослідження і збереження культурної спадщини України та розвиток музейної справи, тож до Переяслава-Хмельницького приїхала чимала делегація краєзнавців на чолі з головою НСКУ Олександром Петровичем Реєнтом і керівником краєзнавчої організації столичної області Григорієм Петровичем Савченком. А також гості — народний депутат України Микола Томенко, Президент Всеукраїнського благодійного фонду «Журналістська ініціатива» Людмила Мех, член Національної спілки письменників України Сергій Шевченко, лауреат Шевченківської премії, заступник голови Українського фонду культури Леонід Андрієвський.

Отже, в урочистій обстановці, під час спільного засідання Президії Національної спілки краєзнавців України та вченої ради Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди назвали імена перших лауреатів цієї краєзнавчої відзнаки. Ними стали:

Борис Михайлович Войцехівський — культуролог, радник-організатор комітету Національної премії України імені Тараса Шевченка, член правління Українського фонду культури та Громадського організаційного комітету «Великого проекту» «Григорій Сковорода — 300», член Національних спілок краєзнавців і журналістів України, почесний громадянин смт. Чорнухи, почесний громадянин м. Переяслав-Хмельницький, багаторічний

помічник та соратник М.І. Сікорського на громадських засадах. З 2004 року очолював Комітет з організації «Музею Заповіту Т.Г. Шевченка» у складі Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»;

Лариса Петрівна Грузька — директор Житомирського обласного краєзнавчого музею;

Віктор Петрович Коцур — ректор Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, доктор історичних наук, професор, академік НАПН України;

Микола Гаврилович Махінчук — заслужений журналіст України;

Валентина Іванівна Сікорська — ветеран краєзнавчого руху на Київщині.

Пропонуємо Вам у підписах до світлин ексклюзивні коментарі лауреатів, записані після завершення урочистостей.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», жовтень 2013 р.*

Відбувся Всеукраїнський історико-культурологічний форум «Сікорські читання»

18 жовтня в Переяславі (Київська область) відбувся II Всеукраїнський історико-культурологічний форум «Сікорські читання», приурочений до 90-річчя Героя України М.І. Сікорського.

З вітальним словом до учасників зібрання виступили: Олександр Реєнт — голова Національної спілки краєзнавців України, Віктор Коцур — ректор університету, голова організаційного комітету, Микола Томенко — народний депутат України, Олександр Шкіра — міський голова м. Переяслава-Хмельницького, Валентина Сікорська — племінниця М.І. Сікорського.

За результатами спільного засідання Президії Національної спілки краєзнавців України та вченої ради Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди були вперше вручені премії імені Героя України Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України.

На форумі був презентований «Особистий архів М.І. Сікорського». Також відбулись круглі столи: «Михайло Сікорський в історико-культурному просторі України», «Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті».

Громадсько-політична газета «Вісник Переяславщини», 2013 рік

Голова НСКУ зустрівся з краєзнавцями Черкащини

30 жовтня 2013 р. в науковій бібліотеці Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького відбулася прес-конференція та зустріч з краєзнавчим активом Голови Національної спілки краєзнавців України, члена-кореспондента НАН України Олександра Петровича Реєнта.

Відомий український вчений, організатор краєзнавчого руху в Україні розповів присутнім про програмні засади та практичну діяльність Національної спілки краєзнавців України. Він наголосив, що основною метою діяльності Спілки є розвиток національної культури та краєзнавчого руху в органічному поєднанні всіх його державних, громадських і освітянських форм, залучення до пізнання рідного краю широких верств населення, використання досвіду, здобутого в цій галузі в Україні та за кордоном, створення й оприлюднення документально-публіцистичних і науково-популярних творів із історії та культури краю.

Спілка прагне виховувати в громадян почуття національної самосвідомості, глибокої поваги до історії, культури, мови, традицій українського народу, а також інших народів, пов'язаних із ним своєю долею, шанобливого ставлення до скарбів рідної природи.

Голова НСКУ наголосив, що патріотичним обов'язком краєзнавців України є участь у підготовці і відзначенні 200-річного ювілею Т.Г. Шевченка. Змістом цієї роботи і внеском у

національну духовну скарбницю має стати участь у оновленні експозицій музеїв та музейних кімнат, шевченківських світлиць, проведення тематичних читань, літературно-краєзнавчих конкурсів та інших заходів з вшанування пам'яті та популяризації творчості Тараса Шевченка, які б стали складовою частиною всенародної Шевченкіани. Президія НСКУ здійснює роботу над проектом «Краєзнавча Шевченкіана України», до участі у якому залучені усі регіональні організації Спілки.

Відповідаючи на запитання журналістів, О.П. Реєнт зазначив, що сьогодні в практичній роботі Спілки акцентується увага на професіоналізації краєзнавчої роботи. Тому важливу роль в роботі осередків відіграють науковці вищих навчальних закладів. На Черкащині — це Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаський державний технологічний та Уманський державний педагогічний університети. Голова Спілки відзначив добру роботу ряду регіональних організацій НСКУ, в тому числі і Черкаської обласної організації. Заступник головного редактора газети «Черкаський край» Роман Кирей попросив О.П. Реєнта допомогти з'ясувати автора проекту архітектурної пам'ятки — приміщення, в якому сьогодні розміщується редакція газети. Тележурналісти телерадіокомпанії «Рось» ставили питання щодо відновлення музею хліборобства в Тальному.

Почесний краєзнавець України, лауреат обласної премії імені Максимовича Марія Приліпко вручила О.П. Реєнту перший том книги про історію населених пунктів Чорнобаївщини, а директор наукової бібліотеки ЧНУ імені Богдана Хмельницького доцент Г.М. Голиш передав йому підбірку останніх краєзнавчих видань викладачів — членів первинного осередку НСКУ університету. В свою чергу Голова НСКУ О.П. Реєнт вручив відзнаки Спілки групі краєзнавців Черкащини.

Під час перебування в Черкасах, О.П. Реєнт відвідав Навчальний центр Державної прикордонної служби України та ознайомився з експозицією музею прикордонної служби.

*Черкаська обласна організація НСКУ
(www.nsku.ch.ua, 2013 рік)*

Бердичівляни про природниче краєзнавство Житомирщини

У приміщенні Житомирської обласної наукової універсальної бібліотеки імені О. Ольжича відбулась Всеукраїнська науково-краєзнавча конференція «Природниче краєзнавство Житомирщини-Волині: історія та сучасність». Співорганізаторами конференції виступили Національна спілка краєзнавців України, Житомирське науково-краєзнавче товариство дослідників Волині та Житомирський обласний краєзнавчий музей.

Відкрила конференцію, привітала її учасників і виступила з вступним словом голова Житомирської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директор Житомирського обласного краєзнавчого музею Лариса Петрівна Грузська. На пленарному засіданні виступили директор Музею історії міста Бердичева Павло Скавронський, старший науковий співробітник відділу природи Житомирського обласного краєзнавчого музею Галина Коленко, вчитель історії Радомишльської гімназії Геннадій Цвік, директор Володарськ-Волинського народного музею історії району Олександр Голяченко, старший науковий співробітник, кандидат біологічних наук, науковий куратор фондів колекцій рептилій зоологічного музею Національного науково-природничого музею Національної академії наук України Ірина Доценко (м. Київ), старший науковий співробітник відділу природи Волинського краєзнавчого музею Оксана Гаврилюк (м. Луцьк) та вчитель Малинського загальноосвітнього навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей №1 ім. Н. Сосніної» І–ІІІ ступенів Марія Максименко. Їх змістовні доповіді «Природниче краєзнавство Житомирщини: історія, досвід, перспективи», «О.В. Клоссовський — перший російський і український метеоролог і геофізик», «Радомишльський музей флори і фауни», «Внесок академіка О.Є. Ферсмана у розвиток «Уралу в мініатюрі», «Історія експерименту з акліматизації скельних ящірок до каньйону у руслі річки тетерів біля села Дениші

Житомирської області», «Виховання екологічної культури методом використання народних традицій, прикмет, символів» та «Екзотичні рослини серед флори Малинщини» з інтересом і увагою вислухали як власне учасники конференції так і присутні на заході студенти природничого факультету Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Після пленарного засідання працювали секції з історії природничих досліджень, географічних особливостей Житомирщини-Волині, екологічних аспектів вивчення довкілля, геолого-палеонтологічних, зоологічних і ботанічних досліджень Житомирщини, українських природничих експозицій та музейної справи, дослідників природи і постатей Великої Волині. Було заслухано чимало цікавих доповідей з природничого краєзнавства з якими виступили краєзнавці з Бердичева, Володарськ-Волинська, Дніпропетровська, Києва, Львова, Мелітополя (Запорізька область), Мінська (Білорусь), Ніжина (Чернігівська область), Новоград-Волинська, Рівного та Хмельницька.

Численне представництво на конференції мали бердичівляни. Так на конференції виступили наші краєзнавці: вчитель хімії загальноосвітньої школи № 11 Любов Биченко з доповіддю «Спогади про викладачів природничого факультету Житомирського державного педагогічного інституту», вчитель географії загальноосвітньої школи № 11 Тетяна Кашук з доповіддю «Г.С. Корбут — вчитель, колега, товариш», науковий співробітник Музею історії міста Бердичева Лариса Коломієць з доповіддю «Титулований експерт — Л.В. Баль-Прилипка», кандидат педагогічних наук, вчитель-методист міської гуманітарної гімназії № 2 Мілада Мартинюк з доповіддю «Антропоморфна парадигма символів в українських піснях», кандидат медичних наук, краєзнавець Володимир Сінчук з доповіддю «Екологічні аспекти водопостачання в місті Бердичеві», голова Бердичівського міськкому профспілки працівників науки та освіти Анжела Цветкова з доповіддю «Одна з наймолодших докторів біологічних наук на Україні — бердичівлянка Т.М. Фалалєєва».

Учасники конференції взяли участь у відкритті меморіальної дошки російському поетові Саші Чорному (Олександр Глікбергу), життя якого пов'язане з містом Житомиром та переглянули авторський фільм члена Національної спілки краєзнавців України В'ячеслава Майбороди «Ненаписана історія» про витoki трипільської цивілізації.

Заключним етапом конференції було проведення круглого стола в ході якого і було підбито остаточні підсумки роботи Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції.

За матеріалами конференції буде видано науковий збірник доповідей, де будуть вміщені і статті наших краєзнавців.

*Павло Скавронський,
голова Бердичівської міської організації НСКУ,
«Бердичівські новини», 27.11.2013 р.*

Нові лауреати премії ім. Дмитра Яворницького

Всеукраїнська премія імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України, заснована 1991 року, щороку присуджується окремим краєзнавцям, колективам краєзнавців чи краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

Положення про премію передбачає, що кандидатури на її здобуття мають право висувати не лише правління регіональних організацій НСКУ, а й наукові установи, навчальні заклади, музеї, архіви, бібліотеки, громадські об'єднання, редакції ЗМІ, у яких діють осередки Спілки. Попередньо вивчаються краєзнавчі монографії, нариси, описи, путівники, довідники, окремі публікації, цикли статей, сценарії кінофільмів, теле- і радіопередач тощо, науково-пізнавальний і суспільний рівень яких заслуговує на все-українське визнання.

Президія правління НСКУ розглянула 21 пропозицію про нагородження, що надійшли від організацій та осередків Спілки 2013 року та визначила п'ять лауреатів. Ними стали: Віктор Петрович Андрущенко — ректор Національного педагогічного університету

ім. М. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, член-кореспондент НАНУ; Віль Савбанович Бакіров — ректор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, доктор соціологічних наук, професор, академік НАНУ; Микола Іванович Бушин — завідувач кафедри історії України Черкаського державного технологічного університету, доктор історичних наук, професор; Михайло Юрійович Косило — голова правління Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директор Івано-Франківського обласного державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді МОН України; Ганна Кирилівна Швидько — професор кафедри історії та політичної теорії Національного гірничого університету.

Урочисте вручення премії відбулося 22 листопада в гуманітарному корпусі Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, під час пленуму Правління Національної спілки краєзнавців України. У заході взяли участь представники державних і громадських установ, відомі діячі науки і культури. Відбулася презентація біографічного покажчика лауреатів Премії ім. Д. Яворницького 1991–2012 років «Материк краєзнавства», який видали з нагоди урочистої події.

Також на пленумі розглянули питання про відзначення Національною спілкою краєзнавців України 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. Зокрема у вересні 2014 року Спілка проведе XIII Всеукраїнську наукову історико-краєзнавчу конференцію, присвячену 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Краєзнавчий форум має відбутися у Шевченківському національному заповіднику в Каневі, в ньому візьмуть участь представники всіх регіональних організацій Спілки, науковці, музейники, архівісти та представники громадських організацій. Також завершується перший етап роботи над ілюстрованою публіцистично-документальною книгою «Краєзнавча Шевченкіана України» та виданням про цінні раритети з колекції Музею «Кобзаря» Т.Г. Шевченка у Черкасах, яке Спілка готує спільно з Музеєм.

*Євген Букет,
«Слово Просвіти», грудень 2013 р.*

17 листопада 2014 року — 25 років від часу створення Волинського обласного товариства краєзнавців (1989)

Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України (з 2009 року) бере свій початок від часу, коли було створено Волинське обласне товариство краєзнавців 17 листопада 1989 року на III Волинській історико-краєзнавчій конференції, в роботі якої взяли участь делегати з багатьох районів і міст Волинської області, представники державних установ і громадських організацій.

З утворенням Всеукраїнської спілки краєзнавців, яку очолив академік НАН України Петро Тимофійович Тронько, обласна організація була зареєстрована як складова частина спілки у 1993 р.

До краєзнавства постійно прилучаються все нові й нові сили, але, на жаль, мало молоді, хоча учнівські олімпіади, робота Малої Академії Наук, курсові та дипломні роботи студентів, наукові дослідження аспірантів дають кожного разу нові імена та підстави для оптимізму. Серед краєзнавців — не просто любителі історії, культури, природи краю. Серед них є досвідчені, з глибокими знаннями і багатою дослідницькою працею науковці, архівісти, працівники бібліотек, музеїв, вчителі. Саме їхніми трудами збираються документи та експонати, виринають із забуття відомі колись, забуті або нововідкриті історичні постаті. Саме завдяки краєзнавству, подвижникам краєзнавчого руху заповнюється певний «вакуум» у збереженні традицій, звичаїв, побуту, багатьох культурних надбань для збереження історичної пам'яті, забезпечення національної самосвідомості та національно-культурного розвитку краю і держави.

Серед великого загону краєзнавців Волинської області 130 стали членами національної спілки, створено осередки у Володимир-Волинському, Ковельському, Маневицькому, Луцькому, Любомльському районах.

За 25 років діяльності ВООНСКУ було зроблено чимало у справі національно-культурного відродження та дослідження і вивчення краю видано сотні книг і опубліковано тисячі статей на краєзнавчу тематику. Чимало волинян відзначено різними нагородами за плідну діяльність у розвитку краєзнавчого руху. Серед них у різні роки стали заслуженими працівниками освіти та культури Г. Бондаренко, Г. Гуртовий, Б. Заброварний, І. Кічий, Г. Маслай, О. Огнева, Г. Охріменко, О. Ошуркевич, А. Силук, Є. Франчук та інші; вісім — лауреатами премії імені Дмитра Яворницького Всеукраїнської спілки краєзнавців, 4 — почесними і 4 — дійсними членами Правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, лауреати обласних премій імені Миколи Куделі, Галшки Гулевичівни, Агатангела Кримського, «Одержимість» та інших. А. Силука — директора Волинського краєзнавчого музею відзначено у 1998 р. регіональною премією «За відродження Волині».

У 2009 році Грамотою Кабінету Міністрів України нагороджено археолога, керівника багатьох археологічних експедицій О. Златогорського, Грамотою Міністерства культури України — відомого дослідника Луцька В. Пясецького.

Першими лауреатами премії НСКУ імені Академіка Петра Тронька у 2012 році стали музейні працівники Віра Комзюк, Наталія Пушкар та журналіст Валерій Мельник.

Слід згадати добрим словом і тих, кого вже немає з нами, але котрі багато зробили для розвитку музейної справи у Волинській області та в краєзнавчому русі. Це імена вчених Р. Оксенюка, О. Михайлюка, вчителя М. Корзонюка з с. Бужанки Іваничівського району, дослідника Горохівщини Я. Димнича, засновника історико-краєзнавчого музею у Камені-Каширському В. Кмединського, наукового співробітника Луцького історико-культурного заповідника Б. Сайчука, дослідника Полісся і Любешівщини О. Бренчука. Серед них — також члени правління обласної організації, заслужені працівники народної освіти і лауреати премії ім. Д. Яворницького І. Кічий, Є. Франчук і Б. Заброварний, поет і журналіст О. Бобак, письменник С. Борисюк. Непоправною втратою для краєзнавства стала смерть лауреата премії ім. Д. Яворницького та багатьох інших премій, орденоносця, почесного громадянина Волинської області, директора Торчинського історичного музею Г. Гуртового. Звичайно, цими іменами список відомих волинських краєзнавців далеко не вичерпується. Про це свідчать матеріали, підготовлені для краєзнавчого словника та енциклопедичного довідника про Волинську область. Упродовж багатьох років у товаристві краєзнавців ведуть велику роботу члени Правління — заслужений працівник культури М. Онуфрійчук, заслужений працівник народної освіти Г. Маслай, лауреат премії ім. Д. Яворницького, заслужений працівник культури А. Силук, лауреат премії ім. О. Цинкаловського, директор державного архіву В. Гика, директор Любомльського краєзнавчого музею О. Остапук, директор Маневицького краєзнавчого музею П. Хомич, директор обласної універсальної наукової бібліотеки Л. Стасюк, голова Волинського відділення УТОПІК Г. Марчук, декан історичного факультету СНУ, доцент А. Шваб та інші члени Правління і Спілки. Саме ці люди забезпечують проведення різних краєзнавчих заходів, працюють в оргкомітетах та редакційних колегіях, визначають їх високий рівень з точки зору організаційного, фінансового і наукового забезпечення.

Спільно з обласними та міськими органами влади, обласним геральдичним товариством, обласна Спілка активно включилась у вивчення, дослідження і розробку сучасної волинської символіки.

17 грудня 1997 року на сесії Волинської обласної Ради народних депутатів було прийнято герб і прапор Волинської області. Понад 50 проектів гербів було підготовлено для сільських рад Ковельського, Старовижівського і Шацького районів, частини міст Волині.

Краєзнавці мають можливість публікуватися у журналі обласного інституту післядипломної освіти «Педагогічний пошук», у періодичних виданнях Волинського краєзнавчого музею, а також у фаховому часописі «Літопис Волині» Центру досліджень

Волині при Східноєвропейському національному університеті ім. Лесі Українки. Обласна організація НСКУ має постійну підтримку ректорату університету.

До святкування 20-річчя ВООНСКУ було випущено спеціальний випуск «Минуле і сучасне Волині та Полісся», у якому зібрано відомості про діяльність обласної спілки, про її членів, про лауреатів різних премій, опубліковано Статут обласної спілки, Кодекс честі та інші документи, вміщено перелік майже всіх видань краєзнавчої літератури у Волинській області, змісти усіх збірників конференцій «Минуле і сучасне Волині та Полісся». Новий спеціальний випуск вийде і до 25-річчя обласної організації, в якому будуть опубліковані матеріали, що розповідатимуть про п'ять останніх років діяльності ВООНСКУ.

Бондаренко Г.,

Календар знаменних і пам'ятних дат Волині на 2014 рік. —

Луцьк: Твердиня, 2013. — С. 162–168.

«Руська трійця» в камені

З ініціативи Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України 31 грудня 2013 року в Івано-Франківську відкрили перший в Україні пам'ятник засновникам українського літературно-краєзнавчого гуртка «Руська трійця» (Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький).

Відкрив урочистості голова Івано-Франківської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, заслужений працівник освіти України Михайло Косило, який запросив освятити пам'ятник «Руській трійці» духовних наставників усіх конфесій. Очолив освячення і виступив із вітальним словом високопреосвященний владика Архієпископ і митрополит Івано-Франківський Української Греко-Католицької Церкви Володимир.

На урочистому відкритті виступили краєзнавці, письменники, освітяни: Михайло Верес, заступник Івано-Франківського міського голови, Зінаїда Болюк, заступник голови облдержадміністрації, Ольга Бабій, генеральний директор ОТБ «Галичина», голова постійної комісії обласної ради, Василь Тимків, голова обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Володимир Качкан, академік, доктор філологічних наук, професор Національного медичного університету, Євген Баран, голова обласної організації Національної спілки письменників, кандидат філологічних наук, доцент Прикарпатського національного університету, Степан Пушик, професор, лауреат державної премії ім. Т. Шевченка, перший лауреат премії «Русалка Дністровая», Богдан Гаврилів, ініціатор встановлення пам'ятника та керівник історико-патріотичної акції «Збудуємо перший в Україні пам'ятник «Руській трійці» в Івано-Франківську, заслужений працівник культури України, Почесний громадянин м. Івано-Франківська, Роман Пастух, член Національних спілок краєзнавців, письменників, журналістів із Дрогобича, Роман Любко, поет із Долини та правнук Івана Вагилевича — Іван Дем'янович Вагилевич.

Перший в Україні пам'ятник «Руській трійці» збудовано на народні кошти без жодної копійки з бюджету. Ініціатори збору коштів Івано-Франківські обласні організації Національних спілок краєзнавців, письменників, обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури у червні 2012 р. оголосили історико-патріотичну акцію на Прикарпатті «Збудуємо методом народної будови пам'ятник «Руській трійці» в Івано-Франківську — зачинателям українського національного відродження в Галичині, авторам альманаху «Русалка Дністровая» — першої книги українською мовою на західноукраїнських землях Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича та Якова Головацького, яка тривала понад 500 днів.

В акції взяли участь понад 20 тис. добровольців на теренах області, України та зарубіжжя. Зібрали 180 тис. грн. За підсумками акції заплановано видати брошуру з історії його створення і загальний список усіх благодійників.

*Прес-служба Івано-Франківської обласної організації НСКУ,
«Слово Просвіти», січень 2014 р.*

Часопис «Краєзнавство» на шляху оновлення

Наприкінці 2013 року виповнилося 20 років із виходу в світ першого числа відновленого журналу «Краєзнавство» — спадкоємця і продовжувача часопису, заснованого 1927 року Українським комітетом крає-знавства. Першим відгуком на появу часопису було привітання першого Президента України Л.М. Кравчука, яке надійшло на адресу редакції: «Щиро бажаю творчих успіхів у відновленні історичної пам'яті народу і відродженні національної духовності задля розбудови й розквіту нашої незалежної держави України та щасливої долі її громадян».

Поява цього спочатку науково-популярного, а згодом суто наукового журналу має передісторію, яка сягає у 20-ті роки ХХ ст. Як відомо, 1925 року, у Харкові, під час роботи першого всеукраїнського з'їзду краєзнавців була обрана президія Українського комітету краєзнавства (УКК), який почав координувати і керувати розвитком краєзнавчого руху в Україні. Виникла потреба мати свій друкований орган. Долаючи організаційні й матеріальні труднощі, перше число журналу «Краєзнавство» з'явилося в квітні, 1927 року видруковано ще два числа. Наступного року видано 1, 2, 3, 4, 5, 6–10; 1929 — 1, 2, 3–10; 1930 — 1, 2, 3, 4, 5 числа (всього 28).

Відповідальним редактором журналу «Краєзнавство» був Михайло Григорович Криворотченко — учений секретар УКК, людина складної долі. Коли ж краєзнавство стало непотрібне тоталітарному режимові, випуск журналу було припинено, а Михайло Криворотченко, інші члени редакції та чимало авторів видання стали жертвами політичних репресій.

Відтоді збігло 60 літ занепаду та відродження краєзнавчого руху в Україні. У час борінь за її державну незалежність 27 березня 1990 р. у Києві відбувся установчий з'їзд краєзнавців України, який заснував Всеукраїнську спілку краєзнавців, що взяла на себе зусилля з національно-культурної розбудови суверенної держави засобами всенародного розгортання краєзнавства. Водночас ВСК проголосила себе правонаступником і продовжувачем справ Українського краєзнавчого комітету. Цілком логічно, що головний друкований орган ВСК отримав назву «Краєзнавство» від свого попередника 1920-х років і продовжив свою нумерацію з 29 випуску. (Останнє число журналу за 2013 року є 85-м). У липні 1992 року часопис зареєструвало Міністерство України у справах преси й інформації. До складу редакційної ради увійшли доцент Прикарпатського університету ім. В. Стефаника Петро Арсенич, заступник голови правління Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Наталя Булаєвська, науковий співробітник Інституту історії України НАНУ Юрій Данилюк, доцент кафедри історії Сумського державного університету Віктор Звагельський, відомий житомирський краєзнавець Георгій Мокрицький, подвижник краєзнавчого руху на Черкащині Михайло Пономаренко, директор Інституту історії України НАНУ Валерій Смолій та ін. Головним редактором із 1993-го до вересня 2011 рр. був багаторічний організатор і керманіч краєзнавчого руху в країні, Герой України, голова ВСК-НСКУ, академік НАНУ Петро Тимофійович Тронько. Редакція часопису у складі Григорія Гайового, Анатолія Ситника, Михайла Кириченка та Ірини Стариковської тривалий час (упродовж 1992–1998 років) розташовувалася у місті Києві по вул. Липській, 17. У першому числі журналу «Краєзнавство» за 1993 рік академік П.Т. Тронько писав: «Відроджений... часопис, за нашим задумом, повинен стати справжньою трибуною для великого загону літописців рідного краю, які плідно і безкорисливо вивчають і пропагують безцінні природні та історико-культурні скарби батьківської землі» (с. 7). У зверненні до читачів редколегія у цьому ж числі деталізувала головні завдання видання: «Журнал «Крає-знавство» вважає за обов'язок... плекати український національний патріотизм, протистояти тяжким наслідкам політики денационалізації народу, сприяти пробудженню синівських почуттів до батьківської домівки, до материнської пісні, утверджуватиме єдність наших країн із Гуцульщини і Слобожанщини, Поділля і Полісся, Наддніпрянщини і Криму, з інших історико-етнографічних областей — У СВОЇЙ ДЕРЖАВІ, У НАШОМУ СЬОГОДЕННІ».

Перше число відродженого журналу представлено важливими в методологічному та науково-теоретичному плані для перспектив розвитку краєзнавства статтями П. Тронька «Родовід українського краєзнавства», президента Українського історико-географічного товариства О. Маринича «Україна: історико-географічні краї», О. Нестулі «Хрипкий віддзвін «великого перелому» (про втрачені церковні цінності за роки тоталітарного режиму). Водночас часопис розпочав публікувати біобібліографічний словник краєзнавців України, пропагує засновану правлінням ВСК Всеукраїнську премію Спілки імені Дмитра Яворницького, висвітлює хроніку діяльності ВСК за 1990–1992 роки, містить інші цікаві матеріали, які засвідчують наукову і пізнавальну актуальність видання. Журнал прагне відобразити свій зв'язок із регіонами України та осередками ВСК у них. Візьмемо за приклад Хмельниччину. До складу редколегії часопису ввійшов член правління ВСК, один із фундаторів Хмельницької обласної організації Спілки краєзнавців і її Дунаєвецького районного відділення В. Прокопчук. У часопису вміщені краєзнавчі статті І. Безручка «Сльоза моля — Патринці» (нарис про село Кам'янець-Подільського району, що на Хмельниччині) та Л. Тимофєєвої «Артіль імені Леніна» (за матеріалами Державного архіву Хмельницької області та обласного архіву СБУ).

Перші п'ять років журнал видавався за зразком часопису «Краєзнавство» 1920-х років. Із 1999 року й до сьогодні він виходить широким форматом (60x84/8) із поступовим збільшенням обсягу. З цього часу і до 2008-го журнал друкувався щорічно одним томом, який об'єднував у собі чотири числа. З 2009 року часопис почав виходити кожні півроку, а з 2010-го й досі Національна спілка краєзнавців видає чотири числа на рік, що вдвічі збільшило обсяг видання. Упродовж 2000–2006 років основним спонсором журналу «Краєзнавство» виступав Кам'янець-Подільський державний (нині національний) університет, і в цьому місті він видавався. Оскільки редколегія часопису переважно працювала в Кам'янці-Подільському, то до її складу серед інших членів із різних регіонів тоді входили місцеві організатори краєзнавчого руху А. Копилов, Л. Баженов, Л. Місінкевич, В. Прокопчук, В. Савчук (заступник головного редактора). Із 2008 р. редакція зосередила свою роботу при правлінні Спілки в Києві (вул. Грушевського, 4) і тут здійснює випуски часопису. З кінця 2008 року журнал став друкованим органом Національної спілки краєзнавців, із травня 2009 р. входить до переліку наукових фахових видань за спеціальністю «Історичні науки».

За 20 років видання журналу «Краєзнавство» його редколегія та автори прагнули всебічно висвітлювати розвиток краєзнавчого руху та регіональних досліджень, бути на вістрі сучасних досягнень та інноваційних процесів у науці та краєзнавстві. У часопису склалися постійні тематичні рубрики, а також з'являються нові, які охоплюють усю організаційну, наукову та науково-методичну сфери своєї галузі. Серед головних рубрик варто назвати «Літопис українського краєзнавства», «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення», «Краєзнавство в особах», «Церковно-історичне краєзнавство: витоки та сучасний дискурс», «Історія України у світлі регіональних досліджень», «Музейництво в Україні: історія та проблеми сучасного розвитку», «Вітчизняне пам'яткознавство: традиції, досвід, перспективи», «Регіональні аспекти історичної демографії», «Джерелознавчі і біографічні студії».

Статті й аналітичні матеріали допомагають читачам отримати уявлення про різноманітні форми і методи краєзнавчих студій у XIX–XX століттях, ознайомитися з методологічними принципами мікроісторичних досліджень і розвідками в царині соціології повсякденності, біографістики, музеології. Матеріали рубрики «Краєзнавство та туризм» розкривають історико-туристичну привабливість окремих регіонів України. Розділи «Огляди» та «Наукова інформація» — це презентація нових книг, знайомство з науковими заходами, які стосуються всебічного пізнання рідного краю. Як друкований орган Національної спілки краєзнавців, журнал у розділі «Національна спілка краєзнавців України: панорама сучасного життя» висвітлює найпомітніші події та акції громадської організації, які стосуються відродження й захисту історичної, духовної та культурної спадщини

українського народу, формування патріотичних настроїв у суспільстві. Зазначені рубрики формують «обличчя» часопису та вирізняють його поміж інших історичних періодичних видань сьогодення.

Журнал спирається на великий загал авторів і кореспондентів із числа науковців, краєзнавців, аспірантів, магістрів, освітян, архівістів, музейників, бібліотекарів та інших професій. Його постійними авторами були і є такі відомі вчені України — подвижники краєзнавства, як П. Тронько, Р. Пиріг, Ю. Мицик, Т. Чухліб, Г. Казьмирчук, С. Кульчицький, А. Климов, В. Прокопчук, О. Завальнюк, О. Тригуб, М. Костриця, А. Непомнящий, О. Нестуля, Р. Маньковська, Г. Швидько та чимало інших.

Реформований і оновлений в останні роки науковий журнал «Краєзнавство» не тільки заглиблений у дослідження і популяризацію етапів розвитку краєзнавчого руху, проблем його нинішнього життя, а й спрямований на прогнозування його розбудови на далеку перспективу (див. часопис № 1 за 2013 р. проект «Програми розвитку краєзнавства України на період до 2025 р.»).

Отже, за 20 років видання журнал «Краєзнавство» став справжньою розгорнутою енциклопедією, літописом, невичерпним багатющим джерелом краєзнавства і регіоналістики, здобув серед науково-краєзнавчої спільноти авторитет і визнання, сформував своє поліграфічне обличчя, значно підвищив наукову якість і розширив мозаїку опублікованих на своїх шпальтах статей і матеріалів, посів належне місце в науковій періодиці України.

Хочеться вірити, що кожне число журналу читацька публіка і надалі сприйматиме як вісник останніх новин краєзнавчого життя в Україні, джерело глибоких матеріалів з історії України, новітніх методик викладання краєзнавства в школі, публікацій про кращих літописців рідного краю.

Щиро вітаючи з 20-річчям журналу «Краєзнавство», зичимо редакційній колегії, авторському колективу й усім, причетним до його видання, творчих звитяг у подальшій розбудові часопису, збільшення числа дописувачів і вдячних читачів, нових цікавих матеріалів, продовжувати залишатися одним із організаторів і керманців краєзнавчого руху і регіональних досліджень в Україні.

*Олександр Реєнт, Лев Баженов, Олег Бажан,
«Слово Просвіти», січень 2014 р.*

Всеукраїнська наукова літературно-краєзнавча конференція «Тарас Шевченко в духовному бутті України»

Нема в Україні більш шанованого імені, ніж ім'я Тараса Григоровича Шевченка. На оновленій нашій землі вічно житиме в народі пам'ять про Великого Кобзаря, геніального сина України, поборника святої правди. З метою вшанування світлої пам'яті видатної людини, відзначення 200-ліття та 150-ліття з дня перепоховання поета 22 березня 2014 року в Обухівському районному центрі культури і дозвілля відбулася Всеукраїнська наукова літературно-краєзнавча конференція «Тарас Шевченко в духовному бутті України».

Організаторами заходу є Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київська обласна організація національної спілки краєзнавців України, Обухівська міська рада, Управління освіти виконавчого комітету Обухівської міської ради, Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, НВК «Спеціалізована школа — загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 1 імені А.С.Малишка».

В урочистій залі Обухівського будинку культури зібралися школярі, освітяни та звичайні громадяни міста, небайдужі до прославлення пам'яті Великого Земляка. Перед присутніми виступили, розкриваючи питання феномена творчості й особистості Шевченка, визначні вітчизняні науковці, літератори, краєзнавці, дослідники, громадські діячі та учні.

В цей день не лише знаменна дата та подія об'єднали людей, а й повага і любов до генія та світоча українського народу Тараса Григоровича Шевченка, який на тлі історичних епох відбиває нашу національну природу, наше світосприймання, наше минуле і надію на майбутнє. Він символізує душу українського народу, втілює його гідність, дух і пам'ять. Нині, коли Україна стала місцем найжорстокіших експериментів віку, Шевченкове сонце зазирає нам у вічі так, як ще ніколи. Шевченко національний у всіх виявах — і Шевченко скрізь ставить проблеми загальнолюдські. Він несе ідеал згармонізованої людини, яка живе у згоді з собою:

Добре жить

Тому, чия душа і дума

Добро навчилися любити.

Поет живе в серці свого народу і донині. Саме НІМ вічно марить душа народу, щоб причаститись його словом, побачити його очима себе на плінному плесі життя.

Сайт департаменту освіти і науки Київської ОДА, 23 березня 2014 р.

Виховання патріотизму починається з любові та вивчення рідного краю

7 липня 2014 р. в конференц-залі Полтавського університету економіки і торгівлі відбулося засідання Президії правління НСКУ та голів правлінь регіональних організацій.

У ході засідання було заслухано інформацію про діяльність Спілки за перше півріччя 2014 р., яку виголосив Голова Спілки, член-кореспондент НАН України О.П. Реєнт. Зокрема, повідомлено про засідання авторського колективу підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства», на якому обговорювалися остаточні варіанти авторських рукописів. НСКУ продовжує один із напрямів своєї діяльності — науково-краєзнавчі експедиції. 22–23 квітня відбулася науково-краєзнавча експедиція «Музейне краєзнавство Житомирщини: суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації». Експедиція відвідала провідні музейні заклади в Житомирі, Бердичеві, Попільнянському і Коростишівському районах, зустрілася з науковим і краєзнавчим активом. 27 березня 2014 р. на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. Вийшли друком видання НСКУ:

– Україна Тараса Шевченка: іст.-краєзнав. нариси / упоряд.: Р.В.Маньковська, В.М.Мельниченко; голов. ред. О.П.Реєнт. — Харків: Фоліо, 2014. — 575 с.: іл.;

– Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2009–2013 рр. Документи та матеріали / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О.П.Реєнта; упоряд.: Є.В.Букет, С.Д.Гальчак, В.І.Дмитрук, Р.В.Маньковська. — Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2014. — 340 с.: 8 с., іл.;

– Материк Краєзнавства: Збірник присвячений лауреатам Премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України. — Донецьк: ТОВ «Видавничо-поліграфічне підприємство «Промінь», 2013. — 134., іл.;

– побачив світ перший номер журналу «Краєзнавство» 2014 року;

– Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 20 листопада 2013 року у рамках Других краєзнавчих читань пам'яті П.Тронька.

Спілка спільно з ГО «Вікімедіа Україна» видала фотоальбом «Вікі любить пам'ятки – 2013» – альбом найкращих фотографій конкурсу «Вікі любить пам'ятки – 2013» в Україні.

На засіданні також було визначено лауреатів Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2014 р., прийнято рішення про проведення Урочистого вручення Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2014 р. 15 липня 2014 р., а грошовий фонд Премії перерахувати на підтримку Збройних Сил України.

Разом із тим, заслухано інформацію члена Президії правління, голову правління Черкаської ОО НСКУ В.М.Мельниченка про підготовку XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Краєзнавча Шевченкіана України», присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г.Шевченка, в жовтні 2014 р. у Шевченківському національному заповіднику в Каневі.

Також із доповіддю «Краєзнавство Полтавщини: завдання на перспективу» виступив голова правління Полтавської ОО НСКУ, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі О.О.Нестуля, про полтавські краєзнавчі видання розповів керівник Центру по дослідженню історії Полтавщини Полтавської облдержадміністрації О.А. Білоусько.

Заслухано доповідь заступника голови Спілки Р.В. Маньковської про концепцію та структуру «Літопису Національної спілки краєзнавців України (2008–2014)». Прийнято рішення підготувати і подати тексти розділів «Літопису» головам правлінь регіональних організацій до 1 листопада 2014 р. на затвердження Президією правління НСКУ.

Президія правління НСКУ затвердила план заходів НСКУ на 2015 р. Також головам правлінь регіональних організацій НСКУ до 1 жовтня 2014 року необхідно підготувати на розгляд Президії правління НСКУ пропозиції заходів щодо відзначення 2015 року 90-річчя НСКУ та 100-річчя від дня народження П.Т.Тронецького із зазначенням місця проведення, орієнтовні дати та відповідальних організаторів і виконавців.

Щодо інших питань порядку денного доповів відповідальний секретар НСКУ В.І. Дмитрук. Зокрема, затверджено обов'язковий перелік бібліотек і установ, за яким розповсюджуватиметься журнал «Краєзнавство» та інші видання НСКУ. Відповідальність за розповсюдження видань покладено на голів правлінь регіональних організацій НСКУ та членів редколегії журналу «Краєзнавство» у відповідності до затвердженого переліку.

На завершення за поданнями обласних організацій було прийнято рішення про прийом нових членів Спілки та відзначення активістів краєзнавчого руху.

Після засідання учасникам заходу було запропоновано екскурсію університетом із відвідуванням музею та оглядову екскурсію по історичних пам'ятках м. Полтави.

8 червня в ОКІА «Новини Полтавщини» відбулася прес-конференція голови НСКУ О.П. Ресента та голови правління Полтавської обласної організації НСКУ О.О. Нестулі про результати засідання Президії правління НСКУ та голів правлінь регіональних організацій, розвиток краєзнавчого руху в Україні та на Полтавщині.

У Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського відбулася презентація журналу «Краєзнавство», видань НСКУ та полтавських краєзнавчих видань.

*Володимир Дмитрук,
«Краєзнавство», № 3/4, 2014 р.*

Зібрання в Полтаві

У конференц-залі Полтавського університету економіки і торгівлі відбулося засідання Президії правління Національної спілки краєзнавців України та голів правлінь її обласних організацій. Такі відвідини керівництвом спілки областей стали вже доброю традицією. Вони дають можливість зустрітися з місцевим краєзнавчим активом, ознайомитися з творчими досягненнями дослідників рідного краю і мають широкий резонанс у місцевих творчих і наукових колах.

Під час засідання у Полтаві голова НСКУ, член-кореспондент НАН України О. Ресент розповів про діяльність спілки у першому півріччі 2014 р., зокрема, про підготовку до друку підручника для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства» та науково-краєзнавчі експедиції і конференції. На засіданні також визначили лауреатів Премії імені академіка Петра Тронецького НСКУ 2014 року. Вона присуджується з нагоди дня народження видатного науковця з 2013 року щорічно окремим краєзнавцям за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

Члени президії правління заслухали інформацію голови правління Черкаської ОО НСКУ В. М. Мельниченка про підготовку XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Краєзнавча Шевченкіана України».

Із доповіддю «Краєзнавство Полтавщини: завдання на перспективу» виступив голова правління Полтавської ОО НСКУ, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі О. Нестуля, про полтавські краєзнавчі видання розповів керівник Центру дослідження історії Полтавщини Полтавської облдержадміністрації О. Білоусько.

Заступник голови спілки Р. Маньковська презентувала концепцію та структуру «Літопису Національної спілки краєзнавців України», який планують видати на початку наступного року з нагоди 90-ліття НСКУ. Також наступного року дослідники відзначатимуть 100-річчя від дня народження Петра Тронька. Обласним організаціям доручено підготувати пропозиції заходів щодо святкування цих ювілеїв.

Після засідання учасникам провели пізнавальні екскурсії університетом із відвідуванням музею та історичними пам'ятками Полтави.

Наступного дня в ОКІА «Новини Полтавщини» відбулася прес-конференція голови НСКУ О. Реєнта та голови правління Полтавської обласної організації НСКУ О. Нестулі про розвиток краєзнавчого руху в Україні і на Полтавщині. А в Полтавському краєзнавчому музеї ім. В. Кричевського відбулася презентація журналу «Краєзнавство», видань НСКУ, а також праць полтавських науковців.

*Володимир Дмитрук,
«Культура і життя», № 29, 9–18 липня 2014 р.*

Краєзнавці презентували останні здобутки наукових пошуків

Чергова конференція краєзнавців Чернігівського району розпочалася з презентації книги заслуженого журналіста України Миколи Будлянського «Вільхова гілка» про козацьке містечко Олишівку. Уявіть: її перші публікації відбулися на сторінках районки ще 20 років тому. І лише тепер вона проторувала шлях до масового читача, в першу чергу завдяки фінансовій підтримці депутата районної ради (до речі, уродженця Олишівки) Олександра Мисюри. Перші примірники книжки надійшли до сільських бібліотек, а кошти від її реалізації підуть на підтримку земляків, які беруть участь в бойових діях на Сході країни.

Під час конференції презентовано і черговий випуск (9-го числом) відеокнижки про район та його людей «Пізнай свій рідний край». Втілення в життя цього проекту стало можливим в тому числі і завдяки співпраці краєзнавців з журналістами обласного телебачення. Особливість нинішнього показу в тому, що героїв представлених стрічок можна було побачити не лише на екрані, а й у залі. І послухати їх розповіді наживо.

Учасники конференції — науковці, краєзнавці, вчителі, бібліотекарі ділилися думками щодо подальшої активізації своєї роботи на місцях, і звичайно власними новинами і планами.

Анатолій Скуратович, краєзнавець (с. Михайло-Коцюбинське): «Работая в архивах, интернете, с людьми мы нашли сведения о сорока известных выпускниках нашей школы, 15 из них — ученые. Эти материалы можно использовать с воспитательной целью. Молодежь нужно воспитывать на примерах созидания, а не разрушения».

Йшлося і про створення первинних краєзнавчих осередків. Така робота активно ведеться, зокрема, у Михайло-Коцюбинському. До речі, найактивніший дослідник селищної історії Анатолій Скуратович нещодавно став членом Національної спілки краєзнавців, з чим його привітав голова обласної організації професор Олександр Коваленко. А ще відзначив, що Чернігівський район, як і завжди, за інтенсивністю і результативністю краєзнавчої роботи значно випереджає колег з інших мікрорегіонів області.

Олександр Коваленко, голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України: «Здобутки тут однозначні, щороку виходять нові ґрунтовні дослідження як фахівців, так і аматорів, краєзнавців. Хто, як не історики, краєзнавці покликані знайомити

загал з історією, героїчною і трагічною. Людина, народ, які погано знають свою історію, приречені на негаразди. А той, хто володіє історичним матеріалом, здатний впевнено прокладати маршрут у майбутнє».

Загалом пошукова, дослідницька робота — це дорога без кінця. Отож краєзнавці попереду чекають численні, часом несподівані відкриття, а нас — нові цікаві видання з історії рідного краю.

«Сівер-центр», 2014 р.

Краєзнавці знайшли нове про Шевченка

Днями в Шевченківському національному заповіднику в Каневі відбулася XIII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Краєзнавча Шевченкіана України», присвячена 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка. Її організатори — Національна спілка краєзнавців України та її обласна організація, Інститут історії України НАН України, ННІ історії і філософії Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Цією конференцією Національна спілка краєзнавців України та її регіональні організації продовжили заходи ювілейного Шевченківського року. На конференції у доповідях та повідомленнях було охарактеризовано процес зародження та розвиток шевченківських традицій в різних куточках України, розкрито аспекти життя і творчості Т.Г. Шевченка.

На основі використання широкого комплексу джерел (архівних документів, наукової літератури, матеріалів періодичної преси і творів мистецтва) учасники конференції висвітлили історію творення всенародної Шевченкіани в Україні, показали широку палітру форм і художньо-мистецьких засобів вшанування пам'яті Т.Г. Шевченка та популяризації його творчої спадщини в регіонах держави.

Вітаючи учасників конференції, в.о. ректора Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор економічних наук О.В. Черевко зазначив: «Нинішня конференція відбувається в унікальний історичний час творення нової України, яку заповів нам Шевченко. Глибоко переконаний, що вона стане важливою віхою у справі дослідження і наукового осмислення феномена Тараса Шевченка, розкриттю нових граней його творчості, зарядженої потужною енергетикою загальнолюдських гуманістичних цінностей».

Підбиваючи підсумки всеукраїнського наукового форуму, голова Національної спілки краєзнавців України, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України О.П. Реєнт наголосив: «Особливість конференції не тільки у широкому колі порушених проблем шевченкознавства, а й у тому, що зроблена успішна спроба розширити межі пізнання Т.Г. Шевченка. Не обмежуючись аналізом його літературної творчості, учасники конференції акцентували увагу на історико-краєзнавчих, мистецтвознавчих, філософських аспектах Шевченкіани. І не менш важливо, що бачення проблеми висвітлювалося крізь призму самотності різних куточків України, де знають і шанують Великого Кобзаря. Конференція засвідчила великий інтерес науково-краєзнавчої громадськості до шевченківської тематики. Її учасники — науковці, працівники музеїв, освітніх закладів, архівів, історико-культурних заповідників представляли Київ, Харків, Львів, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Луганськ, Слов'янськ, Івано-Франківськ, Чернігів, Одесу, Переяслав та інші міста України».

Серед виступаючих на конференції — викладачі ЧНУ: д.і.н., професор А.Ю. Чабан; к.і.н., професор В.М. Мельниченко; д.і.н., професор С.В. Корновенко; д.ф.н., професор Л.І. Ромащенко; к.і.н., доцент Г.М. Голиш; к.і.н., доцент Т.А. Клименко; к.і.н., доцент А.П. Іржавська; к.і.н. О.М. Абразимова.

Учасники конференції мали можливість ознайомитися з книгами черкаських авторів, присвячених Т.Г. Шевченку, які представило черкаське видавництво «Брама-Україна». На

згадку про перебування на Черкащині гості отримали від університету та спілки краєзнавців підбірку презентаційної літератури про Шевченків край.

*Микола Бориц,
заступник голови правління Черкаської обласної організації НСКУ,
«Черкаський край», листопад 2014 р.*

У Луцьку стартувала 52-га Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція

52-га Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Минуле і сучасне Волині та Полісся» розпочала свою роботу. Про це інформує прес-служба облдержадміністрації.

Тематика цьогорічного форуму присвячена розвитку краєзнавства і краєзнавчої освіти на Волині та приурочена 25-річчю заснування Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

Під час відкриття конференції заступник голови облдержадміністрації Світлана Мишковець зазначила, що волинці пишаються тим, що такий поважний всеукраїнський науково-дослідницький форум отримав традиційну прописку на Волині.

«Велика Волинь, як ні один з теренів України, уособлює в собі всю її історію. Велика — не стільки у сенсі території, скільки у величчї подій, культури, традицій і постатей. Саме Волинь, після спустошення Київської держави, за словами Михайла Грушевського, залишалася головним резервуаром української державності і культури, виробленої київською добою», — сказала посадовець.

Вона також відзначила величезний вклад волинських краєзнавців у справу національно — культурного відродження, дослідження і вивчення історії не лише області, а й країни.

«За умови, що час — швидкоплинний, історія — примхлива, а пам'ять людська — коротка, ваша праця це те, що зберігає нашу самобутність та ідентичність, дає підстави пишатися минулим і сподіватися на майбутнє, мати твердь під ногами і височінь над головою», — зауважила Світлана Мишковець.

Учасникам конференції вона побажала успішної роботи і нових відкриттів.

«Волинська правда», 21 листопада 2014 р.

У Луцьку відбулася Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція

У Луцьку відбулася 52-га Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Минуле і сучасне Волині та Полісся. Розвиток краєзнавства і краєзнавчої освіти на Волині».

Ця наукова імпреза була присвячена 25-річчю створення Волинської обласної організації спілки краєзнавців України. Розпочалася вона нагородженням кращих дослідників історії та природних скарбів рідного краю, вшануванням пам'яті тих краєзнавців, які відійшли в інші світи. Звання «Почесний краєзнавець України» присвоєно й автору цих рядків. На конференції було обрано голову обласної організації НСКУ. Ним знову став професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Геннадій Бондаренко.

*Микола Якименко,
«Голос України», 21 листопада 2014 р.*

Представники Спілки краєзнавців України поділилися актуальними аспектами діяльності

Серед творчих спілок Черкащини, що заявили про себе в роки незалежності України, помітне місце посідає обласна організація Національної спілки краєзнавців України, якій 9 грудня виповнюється 25 років. Про це пише «Нова Доба». Цього грудневого дня 1989 року

на установчій конференції обласного краєзнавчого товариства його головою було обрано Павла Сосу. Через кілька місяців товариство набуло статусу обласної організації Всеукраїнської (тепер — Національної) спілки краєзнавців України. 1990 року було започатковано випуск журналу «Краєзнавство Черкащини». У 1994 році засновано обласну літературно-краєзнавчу премію (з 2001 року — краєзнавча) ім. Михайла Максимовича. Сьогодні Черкаська обласна Спілка краєзнавців визнана однією з найкращих в Україні. В її лавах нараховується 99 осіб. Напередодні ювілейної дати в редакції газети «Нова Доба» відбулася прес-конференція. Про актуальні аспекти діяльності Спілки та її регіональних відділень розповіли журналістам голова обласної організації НСКУ, професор Черкаського Національного університету ім. Б. Хмельницького Василь Мельниченко, заступник голови обласної організації НСКУ, професор, проректор Черкаського державного технологічного інституту Валентин Лазуренко, директор наукової бібліотеки ЧНУ ім. Б. Хмельницького, доцент Григорій Голиш, старший науковий співробітник Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», лауреат обласної краєзнавчої премії ім. М. Максимовича 2014 р. Надія Кукса, вчитель історії та правознавства Черкаської загальноосвітньої школи № 32, Почесний краєзнавець України Микола Щербина. Найголовнішим «продуктом» дослідницько-пошукової роботи краєзнавців є, безперечно, книги. Тож на тему ролі й місця краєзнавчої літератури в громадянському суспільстві говорили чи не найбільше. За 25 років членами обласної Спілки краєзнавців видано понад 200 найменувань книжок. Малу дециму з них, найсвіжіших, було представлено на імпровізованій виставці. Найбільша проблема, яка дошкуляє краєзнавцям, — видання власних книжок, які пишуться «в поті чола». На книговидання подвижникам збереження для нащадків історії рідного краю доводиться просити гроші де тільки й у кого тільки можна! А про цю справу державної ваги й мала би подбати держава, адже мова йде про патріотичне виховання підростаючого покоління. З прикрістю говорили на прес-конференції про те, що цьогорічна обласна краєзнавча премія ім. М. Максимовича зменшилася в обсязі. До того ж, її досі не видали лауреатам, хоча вони вже давно й визначені. З якими б труднощами не стикалися краєзнавці, вони продовжують займатися улюбленою справою, бо за визнанням усіх присутніх, краєзнавець — це стан душі! Як зауважив Василь Мельниченко, бучних святкувань з нагоди 25-річного ювілею не буде. Будуть лише скромні виступи в ЗМІ. А от у травні наступного року мають відбутися розширені врочисті збори обласної Спілки. Травень для цього вибрано не випадково. Саме в цьому місяці минає 90 років з часу заснування Українського краєзнавчого комітету й 100 років від дня народження історика, Героя України, академіка Петра Тронька, чийм дітищем і була Спілка краєзнавців України.

«Вчасно. Служба Новин», 04 грудня 2014 р.

Форум краєзнавців Чернігівського району

30 січня 2015 року у великому залі Чернігівської райдержадміністрації відбулась краєзнавча конференція. Подібні форуми тут вже стали доброю традицією за підтримки районного керівництва. Зокрема, дослідників рідного краю, вчителів історії, сільських бібліотекарів та інших учасників конференції вітали в.о. голови Чернігівської райдержадміністрації Анатолій Кругол, заступник голови райдержадміністрації Лідія Гаєвська.

Учасники заходу вшанували пам'ять всіх загиблих захисників Суверенності, Соборності та Незалежності нашої держави в бою під Крутами та в зоні проведення АТО на сході України, невинно убієнних мирних жителів у Волновасі та Маріуполі хвилиною мовчання.

Відбулась презентація книги заслуженого журналіста України Миколи Будлянського «Вільхова гілка» про козацьке містечко Олишівку, написаної ще 20 років тому, яка лише тепер змогла побачити світ. За відсутності автора з поважних причин, видання представив

депутат районної ради, уродженець Олишівки Олександр Мисюра. Він пообіцяв, що книги отримають всі бібліотеки та школи району.

Черговий, вже 9-й диск відеоматеріалів з циклу «Пізнай свій рідний край» про відомих земляків Чернігівського району представив Андрій Курданов, голова районної організації Національної спілки краєзнавців України. Герої окремих сюжетів — доктор геологічних наук Іван Степанович Рослий (народився в с. Ведильці) та заслужений працівник сільського господарства України Микола Трохимович Ларченко (32 роки працював керівником сільгоспдприємства в с. Халявин) — виступили з промовами до аудиторії. А журналіст обласного телебачення Тетяна Ільчук, яка разом з Андрієм Курдановим підготувала сюжети, подякувала краєзнавцям за їх любов до рідного краю та невтомні пошуки призабутих сторінок минулого, а також запросила до подальшої співпраці. Незабаром диск з матеріалами буде передано школам району.

Краєзнавець Віктор Єрема, уродженець Андріївки, повідомив про намір громади відродити у майбутньому церкву, збудовану наприкінці XVIII ст. за кошти генерал-майора Олександра Рігельмана. На сьогодні вирішується питання землевідведення.

Сергій Горобець, науковий співробітник Українського інституту національної пам'яті, розповів про публікації з історії населених пунктів району, що останнім часом з'явилися на сайті «Чернігівський формат», і запросив місцевих дослідників пропонувати свої здобутки Інтернет-виданню.

Учасники конференції заслухали інформацію про пошукову діяльність приватного музею «Старобілоуська садиба», яку представила його організатор і керівник Олена Малишко. Творчими планами поділився з присутніми краєзнавець Олександр Ляшев, уродженець с. Роїще. Він готує другий том нарисів про козацькі прізвища рідного села, а також видання про священників місцевої церкви.

Андрій Курданов поінформував про видання книги, присвяченої загиблим воїнам у селах району у вересні 1941 та 1943 років. Роботу над книгою завершено, для її видання необхідні чималі кошти — 60 тисяч гривень. Це при тому, що в районному бюджеті витрати на книгодрукування взагалі не передбачені, відтак доведеться збирати кошти, як то кажуть, «всім миром».

Також члени районної спілки краєзнавців висунули свого представника для участі в Громадській раді при Чернігівській райдержадміністрації нової каденції — відомому поетесу Надію Галковську.

Голова Чернігівської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Олександр Коваленко відмітив плідну працю та вагомі здобутки дослідників минулщини в Чернігівському районі, а також повідомив про створення першого в області кущового осередку Національної спілки краєзнавців у селищі міського типу Михайло-Коцюбинське, що стало можливим завдяки активній діяльності керівника цього невеличкого відділення Анатолія Скуратовича.

На конференції також прийняли наступне звернення:

«Шановні жителі району, керівники та працівники установ та організацій та просто небайдужі люди!

Краєзнавці Чернігівського району підготували матеріали до видання другого тому книги «Літопис доль та днів минулих», присвяченої воїнам, які поховані в селах нашого району в вересні 1941 та 1943 років та нагороджені бойовими нагородами, описано спомини очевидців, розповіді про людей, які допомагали воїнам або упродовж років вшановували пам'ятні місця їхнього упокоєння.

Цьогоріч відзначатимемо 70-річчя Перемоги над нацизмом. Відбудуться чисельні заходи по вшануванню ветеранів, напередодні свята впорядковуватимуть сільські пам'ятники та братські могили, ми згадуватимемо рідних, які воювали на фронтах Другої світової війни, наближаючи велику Перемогу.

Багато унікальних і досі невідомих фактів про ті роки зібрано на 870 сторінках майбутньої книжки, відновлено призабуті події та імена. Вперше друкується уточнена та

розширена інформація майже на 2,5 тисячі імен воїнів, чий прізвища викарбувані на сільських пам'ятниках, розміщено тексти нагородних листів на воїнів, які виявили мужність і героїзм в боях за села нашого району під час звільнення від нацистських окупантів. Ми хочемо, щоб кожен житель району, його гості знали величні й трагічні сторінки нашої історії, пам'ятали людські долі та знали більше про них.

Нова книжка в першу чергу надійде до сільських і селищних рад, районних закладів освіти та культури, в наукові та музейні установи Чернігова та Києва.

*Олександр Майшев,
член Національної спілки журналістів України
«Товариство «Чернігівське земляцтво» в Києві», 01 лютого 2015 р.*

У краєзнавців великі плани з нагоди ювілеїв

У Національній спілці краєзнавців України (НСКУ) 10 лютого 2015 р. відбулося засідання Президії правління НСКУ. На початку засідання голова Спілки, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт (на першому знімку — перший зліва) вручив спілчанські відзнаки, членські квитки та значки новим членам НСКУ (серед них є активісти ВБФ «Журналістська ініціатива» на чолі з президентом Фонду Людмилою Мех), а також поінформував присутніх про діяльність НСКУ 2014 року, протягом якого відбулося чотири засідання Президії правління НСКУ, одне з них (7–8 липня) разом з головами правлінь регіональних організацій — на базі Полтавського університету економіки і торгівлі.

Офіційно зареєстровано Чернівецьку обласну організацію (голова правління — Олександр Добржанський, декан факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України), а також у процесі реєстрації Рівненська обласна організація (голова правління — Андрій Жив'юк, керівник науково-редакційної групи книги «Реабілітовані історією. Рівненська область», завідувач кафедри історії Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. академіка С. Дем'янчука, кандидат історичних наук).

До 200-річчя Т.Г. Шевченка НСКУ приурочила XIII Всеукраїнську наукову історико-краєзнавчу конференцію «Краєзнавча Шевченкіана України» (24–25.10.2014), проведену в Шевченківському національному заповіднику в Каневі. На історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти» (27.03.2014), присвячена 200-річчю від дня народження Кобзаря та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. У Національній історичній бібліотеці України відбулася презентація спільного бібліографічного проекту «Історична Шевченкіана» (04.03.2014); проект започатковано 2013 року як складову частину Національного електронного ресурсу «Шевченкіана».

Вийшли друком:

— Україна Тараса Шевченка: іст.-краєзнав. нариси / упоряд.: Р.В. Маньковська, В.М. Мельниченко; голов. ред. О.П. Реєнт. — Харків: Фоліо, 2014. — 575 с.;

— Краєзнавча Шевченкіана України. Матеріали XIII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка, м. Канів, 24–25 жовтня 2014 р. / За заг. ред. О.П. Реєнта. — Черкаси, 2014. — 364 с.;

— Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. — К., 2014;

— Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2009–2013 рр. Документи та матеріали / за заг. ред. О.П. Реєнта; упоряд.: Є.В. Букет, С.Д. Гальчак, В.І. Дмитрук, Р.В. Маньковська. — Вінниця, 2014;

- Материк Краєзнавства: Збірник присвячений лауреатам Премії імені Дмитра Яворницького Національної спілки краєзнавців України. — Донецьк, 2013;
- журнал «Краєзнавство». — 2014. — № 1, 2, 3/4;
- Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України», що відбулася 20 листопада 2013 р. у рамках Других краєзнавчих читань пам'яті П. Тронька;
- рекомендовано до друку навчальний підручник для студентів вищих навчальних закладів «Основи краєзнавства».

Протягом року визначено нових лауреатів премій НСКУ: 15 липня вручено Премію імені академіка Петра Тронька; 13 жовтня на Всеукраїнському історико-культурологічному форумі «Сікорські читання» у Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті ім. Григорія Сковороди вручено Премію імені Героя України Михайла Сікорського; Премія імені Дмитра Яворницького вручалася на урочистих заходах за місцем професійної діяльності лауреатів. Грошову винагороду всіх премій вирішено переказати Збройним Силам України.

У Міністерстві культури України 11 грудня 2014 р. відбулася зустріч віце-прем'єр-міністра — міністра культури України В'ячеслава Кириленка, а 6 лютого 2015 р. — заступника Міністра культури України Ростислава Карандеєва з керівниками національних творчих спілок України щодо вирішення проблемних питань національних творчих спілок.

У лютому-березні 2014 р. в Спільці проходила історико-краєзнавча практика студентів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а 9 лютого 2015 р. — розпочалася практика студентів 4 курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Одним з напрямів діяльності НСКУ й далі залишаються науково-краєзнавчі експедиції. Так, 22–23 квітня 2014 р. відбулася науково-краєзнавча експедиція «Музейне краєзнавство Житомирщини: суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації». Експедиція відвідала провідні музейні заклади в Житомирі, Бердичеві, Попільнянському і Коростишівському районах.

Спілка співпрацює з Малою академією наук, зокрема в проведенні Всеукраїнського конкурсу науково-дослідних робіт членів МАН України, та з ГО «Вікімедіа Україна» в проведенні фотоконкурсів «Вікі любить пам'ятки» та «Вікі любить землю», підготовці фотоальбомів, роботі в складі журі конкурсів. Відновив роботу оновлений офіційний сайт Спілки.

На попередніх засіданнях Президії правління НСКУ затверджено план основних заходів щодо відзначення 2015 року 90-річчя НСКУ та 100-річчя Героя України, академіка Петра Тронька. Спілка подала Київському міському голові В.В. Кличку документи й матеріали щодо перейменування однієї з вулиць Києва, яку запропоновано назвати іменем академіка Петра Тронька. Серед інших запланованих ювілейних заходів: прес-конференція в ІА «RegioNews»; Міжнародна наукова конференція «Дев'ятнадцять Слобожанські читання»; урочистий пленум Правління НСКУ; науково-краєзнавча експедиція «Пам'ятні місця Слобожанщини Героя України, академіка Петра Тронька»; «Наукові читання на честь П.Т. Тронька» у межах «Ольвійського форуму-2015» на базі Чорноморського державного університету імені Петра Могили; науково-краєзнавча експедиція «Народне музейництво Закарпаття»; липневі урочистості з нагоди відзначення 100-річчя від дня народження Героя України, академіка П.Т. Тронька, вручення Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ 2015 р., круглий стіл «Петро Тронько: державник, учений, громадський діяч», урочисте відкриття погруддя П.Т. Троньку в м. Богодухові та меморіальної аудиторії у Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна, виставка до 100-річчя від дня народження П.Т. Тронька в Національному заповіднику «Софія Київська», встановлення меморіальної дошки П.Т. Троньку на приміщенні Національного заповідника «Хортиця»; просвітницький лекторій «Краєзнавство у розвитку духовних засад суспільства», Треті краєзнавчі читання

пам'яті Петра Тронька в Національній історичній бібліотеці України; XXXIV Міжнародна науково-краєзнавча конференція молодих вчених, присвячена 100-річчю від дня народження Героя України, академіка П.Т. Тронька в Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна; виставка в НСКУ з нагоди її 90-річчя та 100-річчя академіка Петра Тронька; екскурсійний маршрут «Київські адреси Петра Тронька»; проведення ювілейних виставок, фотовиставок, краєзнавчих читань, круглих столів, видання літератури за затвердженими планами регіональних і місцевих організацій НСКУ.

За результатами обговорення, в якому взяли участь голова Спілки, член-кореспондент НАН України О.П. Реєнт, заступник генерального директора з наукової роботи Національної історичної бібліотеки України С.І. Смілянець, голова правління Київської міської організації НСКУ О.П. Гончаров, голова правління Черкаської обласної організації НСКУ В.М. Мельниченко, лауреат Премії імені академіка Петра Тронька М.І. Шакін, член правління НСКУ, член-кореспондент НАПН України О.А. Удод, заступник голови НСКУ Г.О. Клепак, відповідальний секретар НСКУ В.І. Дмитрук, член Президії правління НСКУ Л.П. Тронько, було вирішено Президії правління НСКУ підготувати урочистий пленум правління, присвячений 90-річчю НСКУ та 100-річчю від дня народження Героя України, академіка П.Т. Тронька в травні 2015 р. у Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна; Президії правління НСКУ та Харківській обласній організації НСКУ організувати науково-краєзнавчу експедицію «Пам'ятні місця Слобожанщини Героя України, академіка П.Т. Тронька» в травні 2015 р.; регіональним організаціям НСКУ взяти активну участь у ювілейних заходах за затвердженими планами Президії правління НСКУ, регіональних і місцевих організацій; головам правлінь регіональних організацій НСКУ звернутися до органів місцевої влади та самоврядування щодо увічнення імені академіка Петра Тронька в назвах вулиць населених пунктів; інформацію про проведені заходи регулярно надсилати на електронну адресу Спілки.

На засіданні також розглядалося питання про видання навчального підручника для студентів вишів «Основи краєзнавства», з якого виступили О.А. Удод і О.П. Реєнт. Наголошувалося про підтримку Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна у виданні підручника, особливості введення курсу «Основи краєзнавства» у вищих навчальних закладах, популяризацію через електронні засоби масової інформації тощо.

Член правління НСКУ С.М. Аржевітін і голова правління Закарпатської обласної організації НСКУ М.В. Делеган презентували програму науково-краєзнавчої експедиції «Народне музейництво Закарпаття», запланованої на 13–15 червня 2015 р. Експедиція, як і більшість цьогорічних заходів, також відбуватиметься в рамках відзначення ювілеїв, у її програмі заплановано й засідання Президії правління НСКУ за участю голів правлінь регіональних організацій.

Про особливості видання журналу «Краєзнавство» 2015 року доповів голова Спілки О.П. Реєнт, вказавши про необхідність фінансової підтримки й інформаційного наповнення часопису матеріалами від регіональних організацій.

Заслухано доповідь В.І. Дмитрука щодо звітності регіональних організацій, в якій високо оцінено активну діяльність Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Хмельницької, Черкаської обласних і Київської міської організацій НСКУ протягом 2014 р. Вказувалося також на необхідність до 1 вересня 2015 р. головам правлінь Харківської та Херсонської обласних організацій НСКУ офіційно зареєструвати організації, Миколаївської та Полтавської — перереєструватися згідно із Законом України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», Одеської — набуті статусу юридичної особи.

Згідно з вимогами й наказами Міністерства юстиції України «Про проведення реєстраційних дій щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, місцезнаходженням/місцем проживання яких є Автономна Республіка Крим та місто Севастополь» і «Про проведення реєстраційних дій щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, місцезнаходженням/місцем проживання яких є територія проведення антитерористичної операції» Кримській республіканській, Севастопольській міській,

Донецькій та Луганській обласним організаціям НСКУ необхідно перереєструвати їхнє місцезнаходження.

Схвалено низку інших організаційних і видавничих питань.

Наприкінці засідання за поданнями регіональних організацій прийнято рішення про виключення з членства і прийом нових членів НСКУ та відзначення краєзнавців нагородами Спілки.

Володимир Дмитрук, відповідальний секретар НСКУ
ВБФ Журналістська ініціатива, <http://mediafond.com.ua/show/none/1258>

З іменем Петра Тронька

10 лютого в залі засідань Національної спілки краєзнавців України відбулося засідання президії її правління.

Було затверджено план основних заходів Спілки щодо відзначення 2015 року 90-річчя Національної спілки краєзнавців України та 100-річчя Героя України, академіка Петра Тронька. Уже цього року Спілка подала Київському міському голові Віталію Кличку документи та матеріали щодо перейменування однієї з вулиць Києва ім'ям академіка Петра Тронька.

Серед інших запланованих ювілейних заходів можна виокремити наступні: Міжнародна наукова конференція «Дев'ятнадцять Слобожанські читання», науково-краєзнавча експедиція «Пам'ятні місця Слобожанщини Героя України, академіка Петра Тронька», «Наукові читання на честь П. Тронька» у рамках «Ольвійського форуму — 2015» на базі Чорноморського державного університету імені Петра Могили, науково-краєзнавча експедиція «Народне музейництво Закарпаття».

Також передбачаються: урочисте відкриття погруддя П. Троньку в м. Богодухові та меморіальної аудиторії в Харківському національному університеті імені В. Каразіна, виставка до 100-річчя від дня народження П. Тронька в Національному заповіднику «Софія Київська», встановлення меморіальної дошки академіку на приміщенні Національного заповідника «Хортиця», Треті краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька в Національній історичній бібліотеці України.

У рамках святкування в Харківському національному університеті імені В. Каразіна відбудеться 34-та Міжнародна науково-краєзнавча конференція молодих вчених, присвячена 100-річчю від дня народження Героя України, академіка П. Тронька, та відкриється екскурсійний маршрут «Київські адреси Петра Тронька».

Володимир Дмитрук,
«Культура і життя», № 8–9, 20 лютого 2015 р.

Пленум Правління Національної спілки краєзнавців України

У Каразінському університеті відбувся урочистий пленум Правління Національної спілки краєзнавців України, присвячений 100-річчю від дня народження Героя України, академіка Національної академії наук України П.Т. Тронька та 90-річчю з дня заснування Національної спілки краєзнавців України.

Захід пройшов за участю ректора університету, академіка Віля Бакірова, голови Національної спілки краєзнавців України, професора Олександра Реєнта, заступників голови Національної спілки краєзнавців України — проректора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, професора Богдана Андрусишина та доцента Руслани Маньковської, — декана історичного факультету, професора Сергія Посохова, директора Центру краєзнавства імені П. Т. Тронька університету, професора Сергія Куделка, а також представників обласних організацій Національної спілки краєзнавців України з різних регіонів.

З вітальним словом до присутніх звернувся Віль Бакіров: «Мені дуже приємно, що цей урочистий пленум відбувається саме в стінах нашого університету, який завдяки діяльності його науковців був безпосередньо причетний до створення Українського комітету краєзнавства 90 років тому. Також варто відзначити, що Петро Тимофійович Тронько, який дуже багато зробив для відродження і розвитку краєзнавчого руху в нашій державі, був першим головою Наглядової ради Харківського університету. Тому наше зібрання, яке об'єднало представників краєзнавчих спільнот з різних регіонів України, вкотре демонструє єдність, патріотизм, бажання краще зрозуміти, збагачувати та передавати майбутнім поколінням наші історичні традиції».

В рамках пленуму Олександр Реєнт презентував доповідь «Ювілеї українського краєзнавства: історичний поступ майбутнього», в якій розповів про історію створення Національної спілки краєзнавців України, роль П.Т. Тронька у відродженні та становленні краєзнавчого руху в Україні в часи її незалежності, окреслив основні досягнення та поточні напрямки діяльності спілки. Крім цього, голови обласних відділень Національної спілки краєзнавців України поділилися з присутніми своїми здобутками, розповіли про наявні проблеми в їх осередках тощо. Також було введено нових членів до правління Національної спілки краєзнавців України, відзначено активістів краєзнавчого руху.

Під час заходу ректора, академіка Віля Бакірова та професора Сергія Куделка було нагороджено медалями імені Петра Орлика «За наукові досягнення. Гуманітарні науки», у свою чергу ректор вручив Олександру Реєнту університетську відзнаку — медаль імені В.Н. Каразіна, а голова правління Донецької обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців Валерій Романько — відзнаку «Почесний краєзнавець Донеччини».

З нагоди 90-річчя від дня заснування Національної спілки краєзнавців України надійшов лист-вітання від Президента України Петра Порошенка.

ХНУ імені В.Н. Каразіна (<http://www.univer.kharkov.ua>), 27 травня 2015 р.

Троньківська премія у ювілейний рік академіка Петра Тронька

12 липня 2015 р. в недільний день апостолів Петра і Павла виповнилося 100 років від дня народження видатного українця, Героя України, академіка Петра Тронька (1915–2011). Гідно оцінюючи краєзнавчо-подвижницьку діяльність Петра Тимофійовича, ще на початку року, 11 лютого, постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв» закріплено відзначення на державному рівні його 100-літнього ювілею.

Увічненню пам'яті про патріарха краєзнавства присвячено й цього річню діяльність Національної спілки краєзнавців України та її територіальних організацій, переважна більшість їхніх заходів має безпосереднє відношення до відзначення ювілею. Одним із таких є урочисте вручення спілчанської Премії імені академіка Петра Тронька.

Загальноукраїнська Премія імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України присуджується з 2013 року щорічно окремим краєзнавцям за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

Цьогорічне урочисте вручення відбулося 13 липня у залі засідань НСКУ після вшанування пам'яті Героя України покладанням квітів на його могилу на Байковому цвинтарі. Наступник Петра Тимофійовича на посаді голови Національної спілки краєзнавців України, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України Олександр Петрович Реєнт у присутності членів Президії правління НСКУ та гостей розповів про цьогорічні ювілейні заходи, теплими та зворушливими словами згадав найяскравіші сторінки життя й діяльності академіка П. Т. Тронька, його неоціненний внесок у розвиток краєзнавства, наголосив на характерній для Петра Тимофійовича глибокій мудрості, завдяки якій, незважаючи на перипетії долі, він зумів пронести протягом всього життя любов до рідної землі та сформувати професійну краєзнавчу наукову школу з його послідовників і учнів.

В особливий рік ювілею Президія правління НСКУ вирішила удостоїти в чотирьох номінаціях почесним званням Лауреата Премії імені академіка Петра Тронька з врученням Диплома й почесного знака, крім краєзнавців, кандидатури яких запропоновані територіальними організаціями Спілки, і найближчих соратників Петра Тимофійовича на краєзнавчій ниві, які пліч-о-пліч не одне десятиліття разом гідно несли справу збереження і популяризації історико-культурної спадщини України:

– за висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька (дослідження проблем історії міст і сіл України, теоретичного та практичного краєзнавства): Бондаренко Геннадій Васильович — голова правління Волинської обласної організації НСКУ, завідувач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України; Гаврилів Богдан Михайлович — заступник голови правління (1996–2009 рр. — голова правління) Івано-Франківської обласної організації НСКУ, доцент Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України; Тригуб Петро Микитович — член правління (1991–2011 рр. — голова правління) Миколаївської обласної організації НСКУ, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету ім. Петра Могили, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

– за науково-організаційну та просвітницьку діяльність у краєзнавстві (проведення конференцій, круглих столів, лекцій, семінарів, читань, експедицій, краєзнавчих заходів і проєктів, популяризація краєзнавства працівниками наукових, освітянських, туристичних, бібліотечних, архівних установ, засобів масової інформації): Андрущенко Віктор Петрович — ректор Національного педагогічного університету ім. Михайла Драгоманова, член-кореспондент НАН України, академік НАПН України та АНВШ України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України; Косило Михайло Юрійович — член Президії правління НСКУ, голова правління Івано-Франківської обласної організації НСКУ, директор Івано-Франківського обласного державного центру туризму та краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, заслужений працівник освіти України; Онищенко Олексій Семенович — радник Президії НАН України, почесний директор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України, академік НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України; Смолій Валерій Андрійович — член Президії правління НСКУ, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України, директор Інституту історії України НАН України, академік НАН України, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

– за внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу: діяльність у сфері збирання, збереження та охорони історико-культурної спадщини України: Іршенко Валентина Михайлівна — член правління НСКУ, виконавчий директор Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара, заслужений працівник культури України; Ситник Анатолій Андрійович — член правління (1990–2012 рр. — відповідальний секретар) НСКУ, заслужений журналіст України; Франко Роланд Тарасович — член правління НСКУ, голова правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара, кандидат технічних наук;

– за видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо: Добров Петро Васильович — член Президії правління НСКУ, професор кафедри історії України Донецького національного університету, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України; Поліщук Володимир Трохимович — завідувач кафедри української літератури і компаративістики Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького, доктор філологічних наук, професор; Шевченко Віталій Федорович — член ради ГО «Центр

громадських ініціатив "Інформаційне суспільство"», народний депутат України 2–4-го скликань, голова Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (2005–2009 рр.), заслужений журналіст України.

Грошову премію у розмірі 500 грн. за кожну номінацію, як і минулого року, за рішенням Президії правління НСКУ, було перераховано на потреби Збройних Сил України.

*Володимир Дмитрук,
«Краєзнавство», №3/4, 2015 р.*

Лауреати Премії імені Дмитра Яворницького 2015 року

10 листопада 2015 р. Національна спілка краєзнавців України урочисто, за участю членів Президії правління НСКУ, відомих істориків, діячів культури та науки, працівників музеїв і бібліотек Києва, відзначила Премією імені Дмитра Яворницького активістів краєзнавчого руху. Вручав Премію голова Національної спілки краєзнавців України, заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України Олександр Ресент. Грошову винагороду Премії, як і минулого року, за рішенням Президії правління НСКУ, було перераховано на потреби Збройних Сил України.

У 160-річний ювілей від дня народження академіка Дмитра Яворницького за вагомий внесок у збереження історико-культурної спадщини в Україні високу нагороду громадськості отримали:

Дмитренко Микола Костянтинович — фольклорист, етнограф, краєзнавець, літературознавець, письменник, журналіст, педагог, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України.

Член Національної спілки письменників України, Національної спілки краєзнавців України. Член редакційних колегій серії «Український історичний роман» видавництва «Український центр духовної культури», журналів «Матеріали до української етнології», «Фольклористичні зошити», «Міф і фольклор», «Київська старовина».

Член Комітету з присудження державної премії при Президентові України «Українська книжка року», лауреат премії ім. І.Патмара в галузі фольклористики (Чуваська Автономна Республіка). Автор понад 350 наукових праць.

Учасник багатьох міжнародних з'їздів славістів, конференцій, симпозіумів, фольклорних і кінофестивалів в Україні, Франції, Голландії, Польщі, Росії, Грузії, Білорусі, Киргизстані, книжкових виставок. Записав понад дві тисячі народних пісень, сотні легенд, переказів, загадок, прикмет, повір'їв, прислів'їв і приказок.

Організатор, науковий керівник науково-дослідних робіт «Український фольклор: від архаїки до модерну», «Український фольклор: динаміка функціонування, методологія дослідження», проектів «Історія української фольклористики: В 3-х т.», «Українська фольклористична енциклопедія: У 2-х т.», «Українські народні думи: В п'яти томах». Досліджує проблеми наукової методології, теорії фольклору, історії фольклористики, фольклорно-літературні зв'язки.

За його редакцією опубліковано понад 30 монографій, навчальних посібників, фольклорних збірників. Значним внеском в українське краєзнавство став фольклорно-етнографічний часопис «Народознавство» (1914–2014), засновником, головним редактором і видавцем якого є М.К.Дмитренко. Упродовж тривалого часу в часопису опубліковано десятки матеріалів у спеціальних рубриках «Ріднокрай», «Народознавці України», «Студії», «Символи» та ін.

Киркевич Віктор Геннадійович — краєзнавець, дослідник історії Києва, колекціонер, літератор, автор понад 500 статей та 27 книг з історії Києва і України, а також путівників, туристичних карт. Заслужений працівник культури України.

Підготував 15 авторських передач на телебаченні. За сценаріями Віктора Киркевича знято десять науково-популярних фільмів, серед яких: «Реріх і Україна», «Зайди на гори

київські», «Княжий пам'ятник» (Студія науково-популярних фільмів); «Владислав Городецький», «Таємниця Міжгір'я» («Укртелефільм») та ін.

Величезна колекція Віктора Киркевича містить: поштівки та листівки, книги, журнали та газети, гравюри та твори живопису, твори декоративно-ужиткового мистецтва та предмети побуту тощо. Більшість експонатів колекції існує в обмеженій кількості примірників. Протягом кількох останніх років В.Киркевич намагається передати свою колекцію державі для створення у місті Києві Музею історії державотворення та незалежності України. Брав участь у понад 20 виставках у різних містах України та за кордоном, має чимало персональних виставок.

Багато років по усьому світу збирає усе, що має відношення до шведсько-українських дипломатичних відношень, постатей його улюблених героїв І.Мазепи та Карла XII та їх оточення. Це зібрання демонструвалася на виставках у Льончопінгу (Швеція), Нью-Йорку (США), Києві.

Кот Сергій Іванович — член Правління НСКУ, керівник Центру історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України.

Дослідник теоретичних і практичних проблем збереження історико-культурної спадщини, історії становлення пам'яткоохоронної справи в Україні, питань повернення та реституції культурних цінностей.

Член редколегій журналів «Пам'ятки України», «Розбудова держави». Учасник міжнародних переговорів з питань повернення в Україну культурних цінностей. Автор базового Закону України «Про ввезення, вивезення та повернення культурних цінностей» (1999), член робочої групи з підготовки Закону України «Про охорону культурної спадщини» (2000).

Нестуля Олексій Олексійович — голова правління Полтавської обласної організації НСКУ, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі, доктор історичних наук, професор, Лауреат Державної премії у галузі науки і техніки України, заслужений працівник освіти України. Член Президії Науково-методичної комісії з торгівлі Міністерства освіти і науки України, голова ради директорів та директорів ВНЗ споживчої кооперації України, голова Полтавського навчального комплексу «Освіта», очолює наукову школу університету з дослідження пам'яток та культурних цінностей України.

Має близько 200 опублікованих наукових праць, з них 9 монографій. Як науковий керівник підготував 10 кандидатів наук, двох докторів наук, є головним редактором вісника Полтавського університету економіки і торгівлі, членом редакційних колегій наукових журналів «Археологічний літопис Лівобережної України», «Історична пам'ять».

Шакін Микола Іванович — лауреат Премії імені академіка Петра Тронька НСКУ, громадський діяч, письменник, краєзнавець, журналіст, художник, кандидат технічних наук.

Його роботи отримали визнання як на Харківщині, так і за її межами. Він автор, ініціатор та організатор понад 20-ти пам'ятних меморіальних дощок відомих і видатних людей Слобожанщини та України, зокрема Героя України, академіка Петра Тронька.

Шакін М.І. зробив вагомий внесок в уславлення пам'яті українських письменників і краєзнавців. Ним у 2013 р. започаткована Всеукраїнська літературно-мистецька та краєзнавча премія ім. Петра Василенка, того ж року відновлена у новому форматі Всеукраїнська літературна премія ім. М.Чабанівського. Його коштом розроблено та виготовлено нагородну атрибутику цих премій (нагрудний знак — медаль, посвідчення та диплом).

В низці населених пунктів на Харківщині установлені знаки, що позначають назви та дати заснування цих населених пунктів. Шакін М.І. піклується та капітально ремонтує, відновлює пам'ятники видатним вченим та науковцям.

За видання 4-томного «Тернопільського енциклопедичного словника» (2004–2009 рр.) та 3-томного енциклопедичного видання «Тернопільщина. Історія міст і сіл» (2014 р.):

Мельничук Богдан Іванович — головний науковий редактор енциклопедичного видання «Тернопільщина. Історія міст і сіл», почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта», письменник, редактор, журналіст, краєзнавець, лауреат ряду всеукраїнських літературно-мистецьких премій, член Національних спілок журналістів, письменників, краєзнавців України, Наукового товариства ім. Т.Шевченка.

Видав 43 своїх книги драматургії, прози й поезії. Автор і співавтор 40 краєзнавчих книжок. У академічних обласних і народних театрах поставлено 36 п'єс та інсценізацій Б.Мельничука, ряд вистав отримали високі відзнаки.

Автор сотень статей, нарисів, рецензій та інших публікацій у ЗМІ. Укладач і редактор більше 600 книжок. Пісенні твори на слова Б.Мельничука відзначені на різноманітних фестивалях і конкурсах.

Уніят Віктор Богданович — керівник редакційно видавничої групи енциклопедичного видання «Тернопільщина. Історія міст і сіл», заступник голови правління Тернопільської обласної організації НСКУ, голова Тернопільської обласної організації «Асоціація краєзнавців-енциклопедистів Тернопільщини», первинного осередку Тернопільської обласної організації НСЖУ, член правління обласних організацій «Асоціації релігієзнавців», Геральдичної спілки Тернопільської області, член «Меморіалу» та НТШ.

Автор та співавтор 15 книг на історико-краєзнавчу тематику, упорядник ряду книг. Близько 4-х тисяч статей у 4-х томному «Тернопільському Енциклопедичному Словнику» і енциклопедичному виданні «Тернопільщина. Історія міст і сіл».

*Володимир Дмитрук,
Краєзнавство, №3/4, 2015 р.*

1.2. ІНТЕРВ'Ю З ОЧІЛЬНИКАМИ СПІЛКИ

Я ТОБОЮ, УКРАЇНО, ЖИВУ

Нечасто з'являються в Україні особистості з такою енергією, наполегливістю та завзяттям, з такою любов'ю до рідної землі, з такою незламністю духу і масштабністю державного мислення. Його життєвий шлях — майже століття — проходить через три епохи. Як видатний історик, він вже й сам — його життя, неповторні національні проекти, виразний слід у долі рідної держави і народу — належить історії.

Наш співрозмовник — академік Петро Тимофійович Тронько — людина-легенда, керівник однієї з найавторитетніших творчих спілок — Національної спілки краєзнавців України. Відзначивши нещодавно 95-й день народження, Петро Тимофійович продовжує активно працювати задля майбутнього Української держави.

— *Петре Тимофійовичу, Ви пережили Голодомор, Другу світову війну, зміни політичного курсу і політичних лідерів. Що залишилось Вашими справжніми цінностями?*

— Ви ще не згадали царські часи, в які мені довелося народитись і жовтневий переворот, який мені судилося зустріти дворічним... Тяжко жилося моїй родині, як і всім незаможним. Проста селянська сім'я — що вона мала, окрім працюючих рук? Руїна, бідність, голод...

А ще більші потрясіння чекали попереду. Голодомор я «скуштував» також. І ворон пробував, і коріння. Люди рятувалися, чим могли. Жив, як інші. Може, що до науки тягнувся, вчився непогано, то мене призначили директором дитячого будинку при місцевому спиртзаводі на Богодухівщині. Рятував тих діточок, як міг, хоч від підопічних й сам мало відрізнявся — ледь виповнилося 17. А коли у моєму рідному селі Забродах дізналися, що я харчі роздаю з великого казана, потяглися туди вервечкою односельці. Роздавав усім до останнього, доки денний раціон закінчувався...

Усе було на моєму довгому віку. Скуштував шахтарського хліба на «Дзержинці» у Донецькому краї. Із 1933 року — член гірничої профспілки. І пишаюся цим. Працював у

школі, потім у комсомолі. Робота з молоддю найбільше подобалась. Бо й сам був молодий, вірив у світле майбутнє. А літа ж молодії завжди сповнені надій, енергії.

Часто згадую твори мого улюбленого письменника Джека Лондона, особливо про «золоту лихоманку». Коли заради крихти золота люди могли піти на все, аби ця крихта дісталася саме їм, а не сусідам. Були примарні ідеї особистого збагачення й ідеї побудувати міцну багату державу, де була б рівність, справедливість і щастя для всіх. Багато у нас вийшло. Але історія цими здобутками розпорядилася по-своєму. Прикро, що все, що було найліпше — в економіці, гуманітарній і соціальній сферах — втрачено. Старі плоди закінчились, нові ще не достигли...

Ніщо не замінить людського життя, бо воно — для мене найбільша цінність. Усе інше — вторинне. У роки війни я на власні очі бачив, як гинули мої фронтові друзі, жертвні люди. Україна втратила ціле покоління, а, може, й кілька. І дотепер нам дається взнаки війна.

Порядність і совість — цими поняттями керувався завжди й у всьому, хоч би як мене «шліфувала» доля, хоч би куди вона мене закидала. І після війни я повертався до тих трагічних років. Тисячі братських могил по всій Україні й за її межами. Наша совість велить пам'ятати про них. І я не раз на урядовому рівні займався їх збереженням і доглядом.

Моїми справжніми цінностями залишилися спогади про батьків. Щороку їджу на могилу мами Євдокії Олексіївни і брата Дмитра, інших близьких мені людей, яких вже немає серед живих — Володимира Щербицького, Олеса Гончара, Олександра Ляшка, Івана Кожедуба. Одні з них дали мені життя, інші повірили мені й довіряли високі посади чи щире дружбу. Все, чого я досягнув у житті, починалося з цих людей...

Не люблю людей лицемірних, перефарбованих, як Лис Микита, нещирих...

— *«Україно, ти для мене диво!» — здається Ви живете з цим відчуттям. Що є основою Вашого українства?*

— Україна — це справді диво для світу. Найкращі світові запаси чорнозему, мальовнича природа, тисячолітня історія, традиції й звичаї, дивовижне народне мистецтво і народна творчість. Де, у якого ще народу, так щиро сміються і жалісно плачуть від народної пісні?

А мова наша? Триста років її забороняли, а вона живе і дивує чарівною мелодикою найцивілізованіші країни! Коли мені кажуть про якесь «двуязыччє», то відповідаю, що ті думки не від Бога. Тільки одна тварина у світі має «двуязыччє» — гадюка...

Напередодні мого ювілею колеги з Національної спілки краєзнавців України запропонували видати документально-художній альбом фотографій про моє життя. Не дуже цього хотів. Але коли побачив цю книжку, в мене в серці щось затремтіло. «Я тобою, Україно, живу...» — така її назва. Як точно описано моє життя! Не уявляю свого існування без України, без її прекрасних і щирих людей. Україна — держава зі світовою славою, з великою історією. Нам є чим пишатися.

Основа мого українства — це безмежна любов до України. Для кожної мислячої людини немає у світі ріднішого куточка за той, де вона народилася. Тільки у перекотиполя немає рідного місця. Частина нашого суспільства полюбила інші краї. І все, що відбувається тут, їх мало цікавить. Бур'ян іноді буйно розкошує на наших полях, але плодів корисних не приносить... Яка з того радість?

— *Історія рідного краю — це і є те, що пробуджує в людині патріотизм. Чому ж багато людей живуть без цього почуття?*

— Тому, що вони не патріоти своєї країни. На жаль, багато з нас думає, що злодійкуватий чиновник — це і є держава, і що ми всі маємо йому низенько кланятись. Я у владі був дуже довго, всяке бачив, і скажу відверто: народ — це влада, всі ми — влада, а чиновник, як колись казали — слуга народу. Дуже погано, що настали такі часи, коли все переплуталось.

Які ж будуть у таких людей почуття, якщо вони не підтримують і не захищають власного національного виробника, годують власний народ закордонним непотребом,

цураються мови тої країни, в якій живуть і працюють, не шанують рідних місць, скептично ставляться до тих героїв, які за волю України віддали життя?

Це ще гірше, ніж космополітизм. З такими заможної держави не побудуєш. Прикро, що й сама держава усунулась від виховання патріотів, кинула молодь — і в соціальному плані й у виховному — напризволяще. Народ розрізнений, не згуртований навколо національної ідеї, яку ми шукаємо усі 20 років незалежності. Капітали нинішніх українських буржуїв працюють на економіки інших країн. Багато хто заявляє про потребу об'єднання нації, але мало хто робить це, полишаючи власні інтереси. В радянські часи, звичайно, були «партійні перегиби», але не було таких катастрофічних форм казнокрадства високими чинами, не було такої байдужості влади до ветеранів, малозабезпечених! У багатьох житейських (та й стратегічних) питаннях у людей немає надії на державу. Тому багато зневірених, байдужих до проблем суспільства. Багато людей, для яких слово Вітчизна — порожній звук. Ми пожинаємо гіркі плоди непрофесійної й нечесної влади.

— *Доля людини на тлі історії — чи це не найточніше гасло для справжнього підручника з історії України?*

— Як історик скажу, що це мені найбільше болить. Звичайно, історія нашої Вітчизни повинна бути об'єктивна і повна, а ще краще — без партійних замовлень і вказівок влади. Її повинні писати фахівці, а не міністри і лідери партій, а ще, не дай Боже, закордонні ідеологи.

Що дала історія пересічному українцеві, як відбилась політична епоха на його житті, родині, поглядах і уподобаннях — мистецтво і талант історика не погіршити проти істини, що трапляється дуже часто. Нині в нас історичної літератури — аж надто, ще більше підручників. І може трапитися так, що кожна школа матиме власний підручник з історії, а справжньої історії держави не знатиме ніхто, крім фахівців. У цьому теж проблема України. Не кажу про фахові наукові видання з історичної науки. До нас надходять листи з областей, що знайшлося кілька спритників, які пишуть за великі гроші з місцевого бюджету історію області, району, села чи міста на замовлення губернатора або голови сільської ради. І головне завдання «авторського колективу» — догодити замовникові. Така собі історія на замовлення. З цим треба боротися не лише історикам, а й державі. А то вже є таке, що історія Великої Вітчизняної війни, написана у Львові, — діаметральна протилежність історії, написаній у Донецьку. Навіть це використовують для роз'єднання нації!

Ще 2002 року уряд України було ухвалив постанову про видання багатотомної «Історії міст і сіл України». Минуло вісім років. Не вийшло жодного тому. Держава не надала жодної копійки на підготовку дуже потрібного видання.

Ми втрачаємо час, втрачаємо власну історію. Може, це комусь потрібно? Адже з часу виходу попередньої «Історії міст і сіл УРСР» минуло понад 30 років, протягом них з мапи України зникло більш як 2 тисячі населених пунктів. Це трагічна ситуація для держави. Тому ми втрачаємо генетичну пам'ять — визначальне для кожного народу. Може, комусь замість української нації потрібна нація манкуртів?

— *Люди, які Вам запам'яталися найбільше, — і вороги, і друзі...*

— Звичайно найбільше запам'ятались друзі. З великою теплотою завжди згадую Микиту Хрущова, Володимира Щербицького, Андрія Гречка, Івана Кожедуба, Петра Шелеста, Олександра Ляшка, Василя Костенка, Юрія Єльченка, Марію Орлик, Валентину Шевченко, Олексія Романовського, Олеся Гончара, Павла Тичину, Івана Козловського, Наталію Ужвій. З багатьма працював, у багатьох вчився. Завжди була взаємоповага і висока вимогливість.

Правда, були й такі постаті в історії мого життя, що нічим особливим не запам'яталися. Робота з ними не принесла ні морального задоволення, ні особливої користі для держави.

Згадую 1947 рік, коли ЦК КПУ керував присланий Сталіним із Москви Лазар Каганович. Хамовитий був чоловік. Я тоді працював другим секретарем ЦК комсомолу України, доводилося зустрічатися, доповідати про роботу з молоддю. Завжди було хамство, підозри у зраді й змовах, навіть документи кидав мені в обличчя. Добре, що недовго він був в Україні, а то лиха наробив би. Не знаю, наскільки щирим був Й. Сталін, але після його слів

«У мене к українському народу вопросов нет» Кагановича відкликали до Москви. Поїхав відпочивати у Піцунду, а звідти в Україну не повернувся.

Добре знав багаторічного міністра закордонних справ СРСР Андрія Громика, вихідця з України, голову КДБ СРСР Семичастного, дружив з першим секретарем ЦК Компартії Білорусії Петром Машеровим... Усе це були порядні, скромні люди, які вболівали передусім за державу.

Добре знав і дружив із сином Івана Яковича Франка Тарасом, у Канаді зустрічався з дочкою Великого Каменяра Ганною...

— Ви людина поважного віку, яка завжди багато працювала і працює. Що тримає у формі?

— У формі мене тримає любов до життя і людей. Скільки себе пам'ятаю — весь час працюю...

Нині майже щодня мені доводиться зустрічатися або спілкуватися по телефону з багатьма людьми: вченими-істориками з відділу регіональних проблем, який очолюю, та Інституту історії України, членами президії НАН України, державними і громадськими діячами, керівниками і рядовими членами регіональних організацій Національної спілки краєзнавців України, журналістами, керівниками органів влади, ветеранами війни і праці. До мене часто заходять люди на прийом, багато листів підписую, видаю членські квитки, працюю над новими науковими працями й державними видавничими програмами у Фонді Олеса Гончара, у Харківському земляцтві, очолюю Наглядову раду Харківського національного університету ім. В. Каразіна.

У мене вірна дружина Валентина Іванівна і дочка Лариса Петрівна. Я щаслива людина, бо почувуюся потрібним людям. Мій вік мені не шкодить. Палити кинув давно, ще в молодості, алкоголем ніколи не зловживав. Трішки займаюся зарядкою. Мене ніколи не покидав оптимізм, навіть у складні моменти життя. Людина живе вірою у краще. А в нас, українців, це національна риса. Раніше щороку їздив до рідного села Заброди і ходив босоніж по землі. Така сила повертається!

— Що найбільше цінуєте з Вами зробленого?

— Пишаюся тим, що свого часу доклав серце і розум до «Історії міст і сіл УРСР». Фактично це біографія кожного населеного пункту нашої країни у багатьох поколіннях. Такого видання не має жодна країна.

З великою радістю згадую Національний музей народної архітектури і побуту України в Пирогові, Національний музей Великої Вітчизняної війни, Національний музей Запорозького козацтва на острові Хортиця. Україна має пишатися такими музеями, адже це наша справжня, нелакована історія.

Для багатьох поколінь це можливість пізнати історію власної нації, її героїзм, природний талант, щедрість, багатство душі й творчості, її сильний дух і любов до волі, побожність і працьовитість, гостинність і незборимість.

А ще я радий, що шириться Україною краєзнавчий рух, набирає нових професійних висот і авторитету, дедалі відчутніше впливає на духовне, культурне, наукове і громадське життя.

Найбільша радість — коли живе і має безмежні перспективи справа, якій ти віддав і сили, і життя, і душу свою...

*Розмовляв Євген Букет,
«Слово Просвіти», серпень 2010 р.*

Краєзнавство і політика пам'яті

Олександр Ресніт: «Ця наука об'єднує людей осмисленою справою»

50 років тому, у травні 1962 року, ЦК КПУ ухвалив постанову «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР», якою офіційно започаткував створення однойменної 26-томної енциклопедії. Робота над текстами нарисів і довідок для енциклопедії відбувалася на

громадських засадах. До процесу зібрання матеріалів було залучено понад 100 тисяч людей. Тож не дивно, що й досі «Історія міст і сіл Української РСР» не має аналогів у світі ні за обсягом, ні за охопленням території дослідження, ані за багатьма іншими показниками. 26-томне видання вважають найбільшим здобутком українського краєзнавства 1960 — 1980-х років, а роботу над ним — відродженням потужного громадського руху дослідників рідного краю, який за часів незалежності набуває нових прихильників.

Про перспективи і проблеми сучасного краєзнавства «День» поспілкувався з Олександром Реєнтом, доктором історичних наук, професором, завідувачем відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України, головою Національної спілки краєзнавців України.

— *Олександр Петровичу, проведіть паралелі між діяльністю Українського комітету краєзнавства в 1920-х — 1930-х рр. і нинішньою Спілкою краєзнавців. Що спільного та відмінного є між ними?*

— Український комітет краєзнавства і Національна спілка краєзнавців України утворилися в різних історичних реаліях. УКК створено 1925 року в Харкові при Головнауці. Перед комітетом стояли завдання обліку, систематизації та організації всієї краєзнавчої роботи: розробки планів і програм, загального керування роботою діючих краєзнавчих організацій та утворення нових, зв'язку з науковими, державними й господарськими організаціями тощо. Саме УКК розпочав створення центральної картотеки і фонотеки краєзнавчих об'єктів, а також проводив підготовчу роботу зі створення центрального науково-дослідного Інституту краєзнавства.

Однак на початку 1930-х рр. більшість його членів було репресовано. На довгі роки над головами тих, хто любив рідний край і намагався зберегти його красу та правду для нащадків, завис дамоклів меч сталінських геростратів. За дефініцією «репресоване краєзнавство» стоять долі сотні видатних і маловідомих творів історії та її літописців, усіх, хто не бажав, щоб тоненька ниточка історичного родоводу перервалася...

Національна спілка краєзнавців України (до 2008 року — Всеукраїнська спілка краєзнавців) була створена 1990 року в Києві як громадська організація — правонаступниця УКК. Спілка продовжує традиції, закладені фундаторами краєзнавчого руху. Важливими результатами її діяльності є зростання ролі краєзнавства в українському суспільстві, зміцнення регіональних осередків та їхній вплив на духовне життя громадськості. Нині це національна всеукраїнська творча спілка, яку з часу її створення і до 12 вересня 2011 року очолював академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько, який зумів не лише відродити краєзнавчий рух, а й зберегти традиції, закладені його попередниками. І сьогодні перед Спілкою стоїть важливе завдання увічнення пам'яті Петра Тронька.

— *Що є дороговказом у діяльності сучасної НСКУ, що вона може запропонувати науковцям?*

— Сьогодні НСКУ, яка в травні відзначила 87 років діяльності, об'єднує понад дві тисячі професійних дослідників рідного краю. В її складі — чотири академіки та шість членів-кореспондентів НАН України, понад 350 докторів і кандидатів наук, працівники наукових, музейних, бібліотечних, архівних установ і навчальних закладів. Основні напрямки діяльності — історичне, географічне, етнографічне, культурно-мистецьке, освітянське, пам'яткознавче, музеєзнавче, бібліотечне, туристичне краєзнавство, а також культосвітня й видавнича робота, збереження пам'яток історії та культури України.

Цього року Спілка заснувала краєзнавчу Премію імені академіка Петра Тронька НСКУ. Починаючи з 2013 року, її вручатимуть щорічно в липні краєзнавцям за вагомий внесок у вивчення, дослідження та популяризацію історико-культурних і природних багатств рідного краю.

На жаль, 2010 року закінчився термін дії Державної програми розвитку краєзнавства. Важливими результатами її реалізації стали зростання ролі краєзнавства в українському суспільстві, зміцнення регіональних осередків та їхній вплив на духовне життя громадськості, надання Спілці статусу національної. Проте ціла низка конкретних завдань

залишилися невирішеними. Саме тому необхідно в найближчій перспективі ініціювати Програми розвитку краєзнавства до 2025 року.

— *Сьогодні з'являються численні й різноманітні видання з історії міст та сіл України. Чи Спілка якось відстежує та систематизує ці праці?*

— Для нас пріоритетним завданням залишається підготовка енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», яке продовжує розвивати фундаментальний напрямок в українській історіографії. Істориків дедалі більше цікавлять проблеми мікроісторії, історії повсякденності. В Україні не менше ніж п'ятсот міст, чий вік становить понад 300 років. Деякі з них відсвяткували свій тисячолітній ювілей. Проблему літочислення населених пунктів активно досліджують та обговорюють українські вчені, які глибоко вивчають архівні джерела з історії регіонів. Окремою проблемою є зниклі села, яких, починаючи з 1970-х рр., налічується понад 2000. Зберегти духовну пам'ять цих унікальних соціально-культурних поселень — завдання саме краєзнавців.

Сьогодні вже напрацьований значний матеріал. Цікавими є видання «Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Юхима Сіцінського та Миколи Теодоровича)», «Енциклопедія Львова», «Краєзнавці Слобожанщини», розроблено концепцію 10-томної «Історії Галичини» та багато інших. Перед нами стоїть непросте завдання вивчити, узагальнити і скоординувати велику роботу з підготовки наукового загальнонаціонального енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України».

Державна програма «Реабілітовані історією», розпочата 1992 року, покликана увічнити пам'ять репресованих громадян, які постраждали від тоталітарного режиму. В усіх областях створено науково-редакційні відділи, співробітниками яких підготовлено персональні картки на близько 700 тисяч безневинно репресованих — за матеріалами архівно-кримінальних справ Державного архіву СБУ й обласних управлінь. Розпочато дослідження архівів МВС України з виявлення депортованих громадян. На сьогоднішній день видано 80 томів цієї серії. Треба сказати, що нічого подібного немає в жодній пострадянській республіці.

Ще один напрям діяльності Спілки — пам'яткоохоронна. Масштабним проектом є «Звід пам'яток історії й культури України». Особливість цього видання — в комплексному підході до дослідження всієї культурної спадщини нашої країни. У нього увійшли пам'ятки архітектури, археології, науки й техніки, історії, пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, монументальні пам'ятники. В Україні понад 130 тисяч пам'яток історії та культури, які перебувають під охороною держави. Ця робота активізувала дослідницьку діяльність із виявлення нових пам'яток, уточнення даних про існуючі. Вийшли дві книжки по Києву, підготовлено до видання книжки по Чернігівській, Херсонській областях, місту Севастополю.

Значну пам'яткоохоронну роботу розгорнуто в усіх регіональних організаціях. Краєзнавці АР Крим опікувалися встановленням охоронних дошок на 78 об'єктах історико-культурної спадщини в регіоні. Члени Спілки брали участь в увічненні місць, пов'язаних з видатними діячами краю. В Обухівському районі на Київщині зусиллями активіста-краєзнавця Анатолія Шафаренка відкрито 67 меморіальних дошок відомим землякам. Традиційними стали щорічні Аркасівські читання в Миколаєві; Кирило-Мефодіївські читання на Вінниччині; Слобожанські, Сумцовські читання на Харківщині; Одеські етнографічні читання та інші...

Загалом члени НСКУ лише за останні три роки видали понад тисячу наукових, науково-популярних і документальних книжок з краєзнавчої тематики. Серед пріоритетних завдань — і формування цифрової бібліотеки краєзнавчої літератури. А для упорядкування зібраної інформації перед виданням «Історії міст і сіл України» плануємо використати можливості Вікіпедії. Спільна робота над цим проектом — одне з головних положень меморандуму про співпрацю з ГО «Вікімедіа Україна», який було нещодавно підписано.

— *Які ще заходи проводить Спілка? Адже краєзнавство — це не лише наука, а й широкий громадський рух...*

— Дієвою формою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини України стали науково-краєзнавчі експедиції. Такі виїзди на місця були здійснені в 2009–2012 роках на Полтавщину, Львівщину, Чернігівщину, Дніпропетровщину, Запоріжжя, Херсонщину, Кіровоградщину та Донеччину. В рамках експедицій проводяться тематичні круглі столи, наукові наради та консультації з провідними фахівцями, розглядаються проблеми збереження духовної та матеріальної культурної спадщини України.

Наприклад, у червні минулого року НСКУ здійснила науково-краєзнавчу експедицію, присвячену 300-річчю Олешківської Січі (1711–1728 рр.). У ній взяли участь провідні вчені-історики, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, викладачі, вчителі, музеєзнавці, краєзнавці, громадські діячі з Києва, Дніпропетровська, Запоріжжя, Херсона, Цюрупинська. Метою цього заходу було привернення уваги суспільства до славних сторінок української історії. Експедиція охопила острів Хортицю, Кам'янську та Олешківську Січі.

Нові проекти НСКУ пов'язані з розвитком музейної справи України. 27 жовтня 2010 року в с. Халеп'є на Обухівщині з ініціативи краєзнавців, за підтримки НСКУ і за участю Роланда Франка, постав Літературний музей Івана Франка на Дніпрі. Нині започатковано культурологічний проект «Музейні скарби України», де планують створити хронікально-документальну відеогалерею музейних колекцій України. Мета — відтворити історію українського музейництва XIX–XX ст.

Також краєзнавці брали участь у створенні Музею-садиби В'ячеслава Липинського в Затурцях на Волині, Музею історії Луцького братства в Луцьку, Етнографічного музею на історичному факультеті Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського, Музею Визвольної боротьби у Львові спільно з Всеукраїнським фондом імені Олеса Гончара та родиною Героя України академіка Петра Тронька — його Меморіального музею в Києві та багатьох інших.

Також краєзнавці плідно співпрацюють із туристичними навчальними закладами та організаціями, розробляються екскурсійні маршрути. Наприклад, співробітники Центру краєзнавства Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна розробили 25 етнічних туристичних маршрутів Харковом, а в Сумах краєзнавці здійснили змістовні екскурсії «Шляхами Конотопської слави» тощо.

Поширення набуває й зелений туризм. Позитивний приклад — «Соколинний хутір» на Чернігівщині, де зусиллями члена НСКУ Миколи Черепа на п'яти гектарах розмістився краєзнавчий музей з етнографічними та історичними колекціями. На хуторі відзначають традиційні українські свята, урочистості та проводять етнофестивалі. Туристичне краєзнавство має великі перспективи в Україні, і, на наш погляд, його потенціал досі не розкрито.

— *Яким чином ви залучаєте молодь до краєзнавчого руху, чим зацікавлюєте її?*

— Президія Спілки започаткувала роботу з підготовки навчального посібника «Основи краєзнавства» для студентів. До його написання залучено відомих вчених, педагогів, фахівців з краєзнавства Києва, Луцька, Чернігова, Харкова, Кам'янця-Подільського. Поява такого підручника є нагальною потребою освітянського краєзнавства і сприятиме новому поштовху краєзнавчих досліджень.

Заповідь «Шануй минуле свого народу, своїх предків» мусить бути реалізована у вигляді обов'язкових предметів у школах, середніх та вищих навчальних закладах так само, як і створення там низових осередків НСКУ. Можна подумати над організацією дитячо-юнацької спілки зі схожим призначенням.

Також слід активно залучати молодіжні організації, товариства різних напрямів до всеукраїнських акцій та програм на зразок «Пам'ять втрачених сіл», «Збережемо тую славу» та інших.

— *Чи маєте зв'язок з аналогічними організаціями інших країн світу, можливо, спільні заходи?*

— Багато років триває співпраця НСКУ зі Спілкою краєзнавців Росії, почесним головою якої є відомий вчений Сігурд Шмідт. Минулого року ми вручили йому Грамоту Верховної Ради України за активну наукову та громадську співпрацю з українськими краєзнавцями. Неодноразово члени Спілки були учасниками краєзнавчих форумів у Росії.

Тісні контакти підтримуємо і з колегами із Польщі та Чехії. Зацікавлені у співпраці з нами краєзнавці Білорусі. Члени Київської міської організації НСКУ організували екскурсійні поїздки студентів Гельсінського університету із Фінляндії до Полтави, Одеси, Криму. Херсонська організація налагодила зв'язки з Ягеллонським університетом у Кракові та Південно-Східним інститутом у Перемишлі. Спільно з Генеральним Консульством Румунії одеські краєзнавці проводять змістовні науково-просвітницькі заходи. А Київська обласна організація встановила творчі контакти з Євразійським університетом ім. Гумільова в Астані, з Державним Ермітажем та Російським музеєм у Санкт-Петербурзі.

— *Як поширюєте інформацію про діяльність Спілки?*

— НСКУ спільно з Інститутом історії України НАН України видає науковий журнал «Краєзнавство», який виходить щоквартально й висвітлює важливі питання українського краєзнавства. За сприяння Василя Устименка, дослідника Чернігівщини, журнал з 2010 року поширюється в усі класичні університети, обласні бібліотеки, музеї та архіви України. Свої друковані органи мають і регіональні краєзнавчі організації.

Також важливим засобом інформації про діяльність Спілки є наш інтернет-сайт — nsku.org.ua.

— *Які можете назвати перепони у краєзнавчій роботі? Вони визначаються глобальними чи локальними чинниками?*

— Сучасні методологічні прориви, стрімке поширення авангардних дослідницьких методик у соціогуманітарних науках, новомодних концепцій, що претендують на універсалізм, відводять краєзнавству периферійне місце і штучно нівелюють його статус і роль у науковому осягненні минулого й в інших сферах діяльності, зокрема інформаційно-освітній, виховній, пам'яткоохоронній, музейній та інших.

Очевидно, без інтелектуального штурму, системних інноваційних зусиль тут не обійтися. На часі — спеціальна дискусія про перспективи краєзнавства, його вузлові теоретичні проблеми, історико-філософський та інтерпретаційний потенціал. Лише на цій базі можна створити висококваліфіковані методичні розробки, які міститимуть як виважені й апробовані теоретичні положення, так і практичні рекомендації.

Сьогодні важливо вивести діяльність місцевих ланок НСКУ на якісно новий рівень. Зважаючи на урізноманітнення пізнавальних можливостей та інтересів людей, особливо молоді, слід осучаснити форми роботи в цьому середовищі, аби залучити нових, творчих, небайдужих ентузіастів до наших лав.

— *Як зацікавити й об'єднати людей спільною справою, «прищепити» їм любов до рідного краю?*

— Нині, коли кризовий стан суспільної свідомості дійшов до критичної позначки, саме краєзнавство може зацікавити й об'єднати широкі верстви населення потрібною, осмисленою справою.

Краєзнавство — це міждисциплінарний комплекс знань, який належить і до сфери науки, і до сфери громадської діяльності. Важливо, щоб цей подвійний статус не знижував, а примножував його потенціал. Масовість не повинна бути перешкодою науковості. Накопичення масиву корисних відомостей має, зрештою, дати ефект переходу з екстенсивного стану в інтенсивний.

Залучення до співпраці нових ентузіастів розширює можливості не лише обміну інформацією, а й використання нових, нетрадиційних форм роботи (інтернет-конференцій, реалізації проектів у Вікіпедії тощо). Інтеграція в соціальні мережі створить додатковий інструментарій впливу на потенційних майбутніх краєзнавців.

Визначаючи перспективи подальшого розвитку краєзнавчого руху, ми хочемо сконцентрувати головні ініціативи в Державній програмі з розвитку краєзнавства до 2025 року.

— *Що ви хочете включити в цю програму, за якими напрямками роботи бачите перспективи?*

— Сьогодні назріла потреба у створенні за підтримки НАН України науково-дослідного Інституту краєзнавства, який буде здійснювати методологічне забезпечення краєзнавчих студій, систематизацію й теоретичне осмислення емпіричних знань, реалізацію всеукраїнських науково-видавничих проєктів тощо.

Я переконаний, що сфера дії краєзнавства перебуває у площині державної ідеології та політики пам'яті. Тому існує необхідність предметного визначення «зон взаємодії» НСКУ з державними органами в пам'яткоохоронній галузі, змістовного наповнення колективної історичної пам'яті, креативних просвітницьких та виховних акцій.

НСКУ планує домогтися внесення до Державного класифікатора професії «краєзнавець», на державному рівні запровадити День краєзнавця та почесного звання «Заслужений краєзнавець України».

*Розмовляв Євген Букет,
«День», вересень 2012 р.*

Олександр Реєнт: «Мета краєзнавця — розкривати історію малої батьківщини»

Наш співрозмовник — доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук, заступник директора з наукової роботи, завідувач відділу історії України XIX — початку XX століття Інституту історії України НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Реєнт.

— *Олександр Петровичу, чим є краєзнавчий рух сьогодні? Яка роль у ньому Національної спілки краєзнавців, котру ви очолюєте?*

— Нині стали актуальними питання культурного і духовного розвитку. Особливо це стосується значення краєзнавчого руху в розбудові й утвердженні української державності на засадах демократизму, високої духовності та громадянськості. В українському краєзнавчому русі авангардна роль належить творчій професійній організації — Національній спілці краєзнавців України. Головне покликання дослідника рідного краю впливає зі світоглядної, людинотворчої функції краєзнавства як комплексної галузі знань та широкого громадського руху.

— *Чим українська держава має завдячувати подвижникам-краєзнавцям?*

— Мета краєзнавця — розкривати історію малої батьківщини в усій її неповторності, підтримувати високі гуманістично-духовні ідеали та загальнолюдські цінності, впливати на формування у молодого покоління самостійного і свідомого вибору власної перспективи. Праця краєзнавців закладає міцний фундамент національної свідомості, утверджує високі морально-етичні ідеали. Краєзнавство — могутній чинник успішного розвитку українського суспільства XXI століття, воно сприяє прискоренню важливих процесів у різних сферах суспільно-політичного й духовного життя.

— *Спілка виступила з ініціативою розробки і затвердження державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 року. Яка її мета?*

— Своєчасність програмних перспектив у краєзнавстві зумовлюється новими суспільно-політичними викликами на тлі глобалізаційних процесів у світі. Основні тенденції розвитку та суспільно значуща роль краєзнавства виявляють необхідність повноцінного використання його широкого потенціалу. Метою програми є подальший розвиток краєзнавства як галузі наукових знань та розгортання краєзнавчого руху — невід'ємної складової сучасного громадянського суспільства.

— *Які завдання спілки в найближчій перспективі?*

— Насамперед мусимо узагальнити теоретичний і практичний досвід у краєзнавстві, вдосконалити його науково-методологічні основи, поглибити дослідження джерельної бази. Ми зобов'язані розробити галузеві напрями у краєзнавстві: історичний, природничий, географічний, етнографічний, культурно-мистецький, освітянський, пам'яткознавчий, музейницький, бібліотечний, туристичний, екологічний. Також необхідно поширювати та зміцнювати навчально-методичну базу краєзнавства у системі національної освіти, популяризувати краєзнавчі дослідження та залучати широкі кола громадськості до збереження історико-культурної спадщини України.

— *Для багатьох краєзнавство — це насамперед музейна і видавнича робота. Які конкретні проекти в цих напрямках плануються в найближчі десять років?*

— Головне сьогодні — залучити краєзнавчий актив до програм та проектів зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України, збереження та музеєфікації пам'яток козацької історії, інших періодів. Хочемо найближчим часом розробити програму розвитку та популяризації діяльності громадських музеїв та музейних кімнат у населених пунктах та навчальних закладах, вивчити питання про заснування Музею історії краєзнавчого руху. Також у планах — започаткувати проект «Закарбовані історією», що передбачає встановлення в усіх регіонах країни пам'ятних таблиць, присвячених видатним постатям та знаменним подіям; запровадити культурологічний медіа-проект «Музейні скарби України» для відтворення через музейні збірки історії українського музейництва ХІХ — початку ХХІ століття; започаткувати програму усної історії «Свідчення сторіч» (збирання й узагальнення розповідей людей різних поколінь, приватних документів, речей, що дасть змогу правдиво відтворити сторінки історії). Щодо видавничої справи, то й надалі виходитимуть друком наукові збірники та науково-популярні праці, присвячені академіку П. Троньку та іншим видатним постатям українського краєзнавства, журнал «Краєзнавство», літопис НСКУ, збірники науково-краєзнавчих експедицій. Краєзнавці ведуть активну роботу в Державній програмі з підготовки науково-документальної серії книжок «Реабілітовані історією», працюють над багатотомником «Звід пам'яток історії й культури України». Зобов'язані ми також вирішити питання організаційної та науково-методичної роботи з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», за яке вболівав академік П. Тронько. Програмою передбачено також видання фундаментальних праць «Енциклопедія українського краєзнавства», «Історія краєзнавчих досліджень та краєзнавчого руху в Україні», «Біобібліографічний довідник «Українські краєзнавці», «Музейна енциклопедія України». Не забудемо й про краєзнавчі регіональні видання, підручники, посібники та навчально-методичну літературу з краєзнавства для шкіл і вищих навчальних закладів, туристичні довідники та путівники, біографічні та бібліографічні каталоги, буклети, плакати, листівки, календарі тощо. Паралельно хочемо запровадити проект «Електронний каталог краєзнавчих видань», в якому було б зібрано краєзнавчу літературу з усієї країни, а також створити електронну базу даних з історії населених пунктів України та зниклих сіл.

— *А яку науково-дослідну діяльність ініціює і підтримує НСКУ?*

— На часі розробка концепції інституціонального розвитку краєзнавства і започаткування Науково-дослідного інституту краєзнавства як науково-методичного та координаційного центру краєзнавчих досліджень в Україні. Такий інститут, на чолі якого були б науковці — члени НСКУ, мав би розробити перспективний план проведення міжнародних, усеукраїнських та регіональних науково-практичних конференцій, круглих столів, читань із краєзнавчої проблематики, проводити навчально-методичні наради, науково-методичну роботу з викладачами та вчителями навчальних дисциплін із проблем краєзнавства, готувати відповідні підручники та посібники. Не завадило б поновити роботу Міжвідомчої ради з краєзнавства при Президії НАН України та розробити програму її співпраці з науковими краєзнавчими інституціями, запровадити спеціальність «Краєзнавство» при присудженні наукових ступенів, залучати краєзнавців експертами державних комісій, колегій, громадських рад тощо. Сьогодні триває підготовка

універсального підручника «Основи краєзнавства» для студентів вузів усіх спеціальностей, підтримуємо секцію «Історичне краєзнавство» МАН України та відзначаємо кращі роботи дипломами НСКУ, за можливості сприяємо відкриттю у вищих навчальних закладах на гуманітарних факультетах кафедр краєзнавства. У перспективі маємо створити на базі провідних вузів науково-методичні центри краєзнавства, розглянути питання про підготовку та захист бакалаврських, дипломних, магістерських та дисертаційних досліджень із проблем краєзнавства, передбачити в програмах із підвищення кваліфікації вчителів, викладачів, держслужбовців та працівників закладів культури навчальний курс із краєзнавства. Ідей і перспективних проектів чимало, головне — розуміння і підтримка держави.

— Як спілка і держава мають стимулювати такий потужний рух?

— Маємо систему нагород — Подяку, Почесну грамоту, звання «Почесний краєзнавець України». Починаючи з цього року вручатимемо три премії НСКУ: імені Дмитра Яворницького, академіка Петра Тронька та пам'яткознавця Михайла Сікорського активістам краєзнавчого руху, підтримуємо ініціативи заснування регіональних премій за краєзнавчу діяльність. Серйозною підтримкою краєзнавчого руху буде присудження державних щорічних та довічних стипендій Президента України, Міністерства культури для членів НСКУ, дозвіл на безплатне відвідування членами НСКУ музеїв усіх форм власності та виставок, користування архівними фондами. Також нами розроблено пропозиції про внесення до Державного реєстру професії «краєзнавець», запровадження на державному рівні Дня краєзнавця та започаткування почесного державного звання «Заслужений краєзнавець України». Підтримка цих ініціатив піднесла б авторитет дослідників минувшини в суспільстві.

*Розмовляв Євген Букет,
«Голос України», лютий 2013 р.*

Олександр Реєнт: «Краєзнавство — невід'ємна складова сучасності»

В умовах державотворення України початку ХХІ ст. надзвичайно актуальними є питання культурного й духовного розвитку. Краєзнавчий рух в Україні, де авангардна роль належить творчій професійній організації — Національній спілці краєзнавців України, об'єднує дослідників рідного краю, які опікуються збереженням національних святинь, пам'яток історії та культури, розвивають музейництво й колекціонування, проводять активну просвітницьку діяльність, підтримують розвиток духовної культури України, сприяють збереженню національних традицій і народної творчості, повертають із небуття імена видатних співвітчизників, відкривають маловідомі сторінки історії, здійснюють велику патріотичну роботу, виховуючи почуття національної гідності, любові до рідного краю, поваги до народних традицій.

Нещодавно в с. Світязь Шацького р-ну Волинської обл. відбулося розширене засідання Президії правління Національної спілки краєзнавців України за участю голів правлінь регіональних організацій НСКУ.

Члени Президії правління затвердили структуру збірника «Краєзнавча Шевченкіана України», який має побачити світ із нагоди 200-ліття Великого Кобзаря. Також було ухвалено провести черговий Пленум правління Спілки у Києві 12 липня 2013 року — в день народження першого голови НСКУ, академіка Петра Тимофійовича Тронька.

Під час роботи Пленуму передбачається покладання квітів на могилу П.Т. Тронька, вручення Премії його імені, започаткованої цьогоріч Спілкою, а також розгляд питань щодо організації роботи наукового інституту краєзнавства.

Про все це спілкуємося з доктором історичних наук, професором, член-кореспондентом Національної академії наук України, заступником директора з наукової роботи, завідувачем відділу історії України ХІХ — початку ХХ ст. Інституту історії України НАН України, головою Національної спілки краєзнавців України Олександром Петровичем Реєнтом.

— *Олександр Петровичу, нещодавно стало відомо, що Спілка виступила з ініціативою розробки та затвердження Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 року. Чим зумовлена поява такої програми саме зараз?*

— Справді, проект, розроблений нами, нині вивчає Міністерство культури України. Сподіваємося, що Державна програма розвитку краєзнавства на період до 2025 року буде затверджена цього річ. Своєчасність програмних перспектив у краєзнавстві зумовлюється новими суспільно-політичними викликами на тлі глобалізаційних процесів у світі. Основні тенденції розвитку та суспільнозначима роль краєзнавства виявляють необхідність повноцінного використання його широкого потенціалу. Мета Програми — подальший розвиток краєзнавства як галузі наукових знань та розгортання краєзнавчого руху — невід’ємної складової сучасного громадянського суспільства.

Ми зобов’язані розробити галузеві напрями у краєзнавстві: історичний, природничий, географічний, етнографічний, культурно-мистецький, освітянський, пам’яткознавчий, музейницький, бібліотечний, туристичний, екологічний. Також необхідно поширювати й зміцнювати навчально-методичну базу краєзнавства у системі національної освіти, популяризувати краєзнавчі дослідження та залучати широкі кола громадськості до збереження історико-культурної спадщини України.

— *На Президії правління говорили зокрема про початок функціонування науково-методичного кабінету з краєзнавства, який стане першим етапом до створення інституту краєзнавства. Розкажіть детальніше, яку науково-дослідну діяльність ініціює і підтримує НСКУ?*

— 12 липня ми відкриваємо науково-методичний кабінет із краєзнавства, для якого з початку року формується бібліотека краєзнавчої літератури. На часі розробка концепції інституціонального розвитку галузі й започаткування Науково-дослідного інституту краєзнавства як науково-методичного та координаційного центру краєзнавчих досліджень в Україні. Саме такий інститут, на чолі якого були б науковці-члени НСКУ, мав би розробити перспективний план проведення міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференцій, круглих столів, читань із краєзнавчої проблематики, проводити навчально-методичні наради, науково-методичну роботу з викладачами та вчителями навчальних дисциплін із проблем краєзнавства, готувати методичні розробки, підручники та посібники з краєзнавства, навчальні курси для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

До речі, у червні поновлено роботу Міжвідомчої ради з краєзнавства при Президії НАН України, у її складі 33 особи: представники урядових кіл, Державної архівної служби України, ректори провідних університетів і керівники регіональних організацій НСКУ, розробляється програма співпраці Ради з науковими інституціями.

Сьогодні ми продовжуємо підготовку універсального навчального підручника «Основи краєзнавства» для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей, підтримуємо секцію «Історичне краєзнавство» МАН України та відзначаємо кращі роботи дипломами НСКУ, в міру можливості сприяємо відкриттю у вищих навчальних закладах на гуманітарних факультетах кафедр краєзнавства. У перспективі ж повинні створити на базі провідних вищих навчальних закладів державної форми власності науково-методичні центри краєзнавства, розглянути питання про підготовку та захист бакалаврських, дипломних, магістерських і дисертаційних досліджень із проблем краєзнавства, передбачити в програмах із підвищення кваліфікації вчителів, викладачів, державних службовців і працівників закладів культури навчальний курс із краєзнавства. Тож ідей і перспективних проектів маємо чимало, головне — розуміння і підтримка держави.

— *Наступного року Україна відзначатиме ювілей Тараса Григоровича Шевченка. У чому унікальність проекту «Краєзнавча Шевченкіана України»?*

— Готуючись до відзначення 200-річного ювілею від дня народження Т.Г. Шевченка, з метою розширення знань про Україну, історію і сучасність її регіонів, Національна спілка краєзнавців України започатковує проект «Краєзнавча Шевченкіана України».

Підсумком проекту має стати створення ілюстрованої публіцистично-документальної книги «Краєзнавча Шевченкіана України». У цій фундаментальній праці за безпосередньої участі регіональних організацій НСКУ спільно з науковцями, музейниками, шевченкознавцями, бібліотекарями та краєзнавцями передбачається висвітлити історичні місця перебування Т. Г. Шевченка в Україні та традиції вшанування і увічнення пам'яті Великого Кобзаря в усіх регіонах держави.

У книзі на основі використання широкого комплексу джерел (архівних документів, наукової літератури, матеріалів періодичної преси і творів мистецтва) має бути висвітлена історія творення народної Шевченкіани, охарактеризовані форми і художньо-мистецькі засоби вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка та популяризації його творчої спадщини в тому чи тому регіоні. Видання складатиметься із самостійних тематичних частин, які представить АР Крим, кожна область і міста Київ і Севастополь. Публіцистично-документальні нариси супроводжуватимуться ілюстративно-довідковим матеріалом. Робота над проектом уже розпочалася. До 1 жовтня обласні краєзнавчі організації повинні здати свої напрацювання до редакційної колегії.

Викладений у книзі і запропонований широкий громадськості, зокрема й зарубіжній, краєзнавчий матеріал про самобутність шевченківських традицій у регіонах України сприятиме розширенню знань громадян і гостей України про нашу державу і роботу, яка здійснюється, з ушанування пам'яті Т. Г. Шевченка та популяризації його духовної спадщини.

— *Як Спілка дбає про спадщину і вшановує пам'ять академіка Петра Тронька?*

— Спадщина Петра Тимофійовича масштабна і цінна для нас. Він — неперевершений літописець краєзнавчого руху. Чого варта, скажімо, лише одна його монографія про історичне краєзнавство на межі тисячоліть. А загалом у доробку Петра Тимофійовича понад 600 друкованих праць, серед яких 17 монографій. Краєзнавці й надалі ведуть активну роботу в ініційованій ним Державній програмі з підготовки науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», працюють над багатотомним виданням «Звід пам'яток історії й культури України». З його подачі і під його керівництвом розгорнуто довгострокову програму відтворення видатних пам'яток України. Разом з письменником О. Гончаром та архітектором О. Силиним він підняв громадськість на масштабну роботу з повернення із небуття національних святинь. Зобов'язані ми також вирішити питання організаційної та науково-методичної роботи з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», про яке дуже вболівав академік П. Т. Тронько.

Президія правління НСКУ спільно з дирекцією Інституту історії України НАНУ розробили пропозиції до керівництва держави щодо присвоєння імені Петра Тронька Національному музею народної архітектури і побуту України в Пироговому, фундатором якого він був, Спілка ініціює створення меморіальних музеїв, виготовлення меморіальних дощок і присвоєння його імені вулицям у Києві й на малій батьківщині вченого — на Харківщині.

Також наша Спілка заснувала щорічну краєзнавчу премію імені академіка Петра Тронька за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

— *На Президії правління було визначено імена цьогорічних лауреатів премії імені академіка Петра Тронька. Наша газета виходить 11 липня, а лауреати будуть названі 12-го, тож чи не могли б Ви розповісти, хто отримає премію?*

— Загальноукраїнська Премія імені академіка Петра Тронька Національної спілки краєзнавців України присуджується у чотирьох номінаціях. Цього року премію вручатимемо вперше. Тому маємо по кілька лауреатів у кожній номінації.

У першій — «За висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька» премію присуджено посмертно Юрію Данилюку (1958–2005) — одному з ініціаторів відновлення діяльності Спілки краєзнавців, автору понад 300 наукових праць краєзнавчої тематики та проблем політичних репресій 1920–1980-х рр. в УРСР. Також у цій

номінації премію отримують Марія Вощевська — дослідниця історії рідного села Галиця на Чернігівщині та Дмитро Мохорук — відомий колекціонер і автор багатьох художньо-краєзнавчих творів з Івано-Франківщини.

У другій номінації «За науково-організаційну та просвітницьку діяльність в краєзнавстві» Президія правління визначила лауреатами члена правління НСКУ Василя Устименка (м. Київ) — автора, співавтора, упорядника понад 20-ти книжок краєзнавчого характеру і Віктора Прокопчука — директора Наукової бібліотеки, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, доктора історичних наук, члена правління НСКУ.

Третя номінація — «За внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу» — Віра Комзюк (Волинська обл.) — завідувач Літературно-меморіального музею Лесі Українки, Наталія Пушкар (Волинська обл.) — головний хранитель Волинського краєзнавчого музею, Наталія Булаєвська (Київська обл.) — член правління НСКУ, заступник голови правління Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури України, автор понад 100 публікацій, присвячених краєзнавчій та пам'яткоохоронній роботі.

І нарешті у четвертій номінації «За видання краєзнавчої літератури: монографій, нарисів, описів, путівників, довідників, окремих публікацій, циклів статей тощо» премію ім. Петра Тронька присуджено Станіславу Аржевітіну — члену правління НСКУ, творцю музею-скансену «Старе село» в с. Колочава на Закарпатті, автору трьох книг з історії краю, Валерію Мельнику — автору десятків книг, кількох сотень краєзнавчих та природничих публікацій, присвячених Волині, та авторському колективу праці «Криві Коліна крізь терни і роки. В історії села — історія України» (Черкаська обл.): доктору економічних наук Володимирі Мовчану, поету Івану Нерубайському та краєзнавцю, колишньому директору школи Василю Олійнику.

Усім нагородженим присвоюється звання «Лауреат Премії імені академіка Петра Тронька» з врученням Диплома, почесного знака і грошової премії у розмірі 500 грн за кожен номінацію. Пленум правління, де буде вручено премію, відбудеться 12 липня об 11 годині в конференц-залі Інституту історії України НАНУ (вул. Грушевського, 4, 2 поверх). Щиро запрошую всіх читачів «Слова Просвіти» відвідати цю важливу для українського краєзнавства подію.

*Спілкувався Євген Букет,
«Слово Просвіти», липень 2013 р.*

Олександр Реєнт: «Хай надихають славні імена»

Наша незалежність породила можливість втамувати спрагу до пізнання й оприлюднення маловідомої правдивої історії свого роду, малої батьківщини, української минувшини загалом, яка протягом багатьох віків подавалась у вигідному лише для сусідів трактуванні. Хоча й за тих умов знаходились патріоти-подвижники, які полишили нам віднайдені ними та збережені матеріальні й духовні свідчення незаперечної реальності минувшини.

Найближчої до нас доби такими видатними постатями стали Д. Яворницький, П. Тронько, М. Сікорський та Б. Возницький. Троє останніх — Герої України. Державний діяч, академік П. Тронько багато літ очолював відроджену ним Всеукраїнську, а згодом Національну спілку краєзнавців України.

Сьогодні біля її керма — член-кореспондент НАН України, заступник директора академічного Інституту історії України О.П. Реєнт. З ним і ведемо розмову про наступність і послідовність у роботі НСКУ, зусилля цієї досить активної громадської організації у розкритті малодосліджених пластів історії і духовного життя рідного краю, поверненні із небуття імен славних співвітчизників, популяризації їхньої спадщини, вшануванні пам'яті видатних особистостей на ниві краєзнавства.

— *Олександр Петровичу, вам випало продовжити справу видатного історика-краєзнавця Петра Тимофійовича Тронька. Продовжити і скорегувати її на реалії сучасного життя.*

— Звичайно, Україна вже втягнена у вир потужних світових глобалізаційних процесів, тож рамки нашої діяльності значно розширились. Поряд з традиційними напрямками у краєзнавстві — історичним, природничим, етнографічним, культурно-мистецьким, географічним, освітянським, пам'яткознавчим, музейницьким та бібліотечним, які в умовах незалежності наповнюються новим змістом, — дедалі ширшого розмаху набувають туристичний та екологічний. Усе це вимагає ґрунтовних довгострокових програм, як всеукраїнських, так і регіональних.

— *Та ще й, певно, зведених воєдино і схвалених на державному рівні?*

— Так. З цією метою і розроблено Державну програму розвитку краєзнавства до 2025 року. Нею передбачено реалізацію всіх названих напрямків краєзнавства і, зокрема, розширення та зміцнення нашої навчально-методичної бази у системі національної освіти. Ми вже маємо науково-методичний кабінет, що започатковує підвалини майбутнього науково-дослідного інституту. При Президії НАН України діє поновлена Міжвідомча рада з краєзнавства. Триває робота з підготовки універсального навчального підручника «Основи краєзнавства» для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. У перспективі — створення на базі вишів державної форми власності науково-методичних центрів, захист бакалаврських, дипломних, магістерських та дисертаційних досліджень з нашої тематики.

— *Певно, у ній належне місце займуть дослідження спадщини авторитетних краєзнавців, зокрема й академіка Тронька?*

— Безумовно. Адже Петро Тимофійович — видатний літописець саме краєзнавчого руху. Він полишив нащадкам понад 600 ґрунтовних праць, зокрема й монографію про історичне краєзнавство на межі тисячоліть.

— *Потребують завершення і деякі програми, започатковані ним.*

— Безперечно. Тому триває підготовка до видання нових праць із розпочатої ним серії «Реабілітовані історією», поповнюється багатотомний «Звід пам'яток історії і культури України», вивчаються з метою відновлення пам'ятки рідної землі. Тронько планував здійснити і багато зробив для енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», тож і цю справу ми маємо продовжити.

— *Унікальна постать академіка-краєзнавця заслуговує всілякого пошанування.*

— Над цим теж працюємо. Президія правління НСКУ спільно з дирекцією Інституту історії України внесли пропозиції до керівництва держави про присвоєння його імені Національному музею народної архітектури і побуту в Пирогові, фундатором якого він був, встановлення меморіальних дощок і присвоєння його імені вулицям у Києві та на малій батьківщині вченого — Харківщині.

Цього року наша спілка започаткувала щорічну краєзнавчу премію імені академіка Петра Тронька за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природничих багатств рідного краю. А 12 липня, в день народження Петра Тимофійовича, її вручено першим лауреатам. Це пройшло в урочистій обстановці у конференц-залі Інституту історії України. Поважною премією відзначено 13 кращих із кращих краєзнавців.

— *Ого! Чи не забагато?*

— Усі вони варті того. Тим більше, що Положенням про цю премію передбачено щорічне відзначення достойників аж у чотирьох номінаціях: за висвітлення науково-краєзнавчої та громадської діяльності академіка Петра Тронька; за науково-організаційну та просвітницьку діяльність у краєзнавстві; за внесок у музейну та пам'яткоохоронну справу; за видання краєзнавчої літератури. У кожній номінації для нагородження було представлено багато відомих краєзнавців. Президія НСКУ вшанувала 13. Назву лише кількох, яких рекомендували різні регіони: Юрія Данилюка і Василя Устименка, Віру Комзюк і Наталію Булаєвську, Станіслава Аржевітіна та Валерія Мельника.

Наша премія досить скромна у грошовому виразі, адже вона наповнюється за рахунок членських і добродійних внесків, а також надходжень від госпрозрахункових підприємств і організацій, заснованих спілкою на правах окремої юридичної особи. Але присвоєння звання «Лауреат премії імені академіка Петра Тронька» з врученням диплома і почесного знака — велика громадська данина пам'яті видатному подвижнику конче потрібної справи і неабиякий стимул для подальшої роботи кожного краєзнавця на благо рідного краю.

Донедавна найбільшим пошануванням у нашій сфері була відзнака імені Дмитра Яворницького, встановлення якої ініціював Петро Тимофійович. Тепер же краєзнавці мають за честь виборювати премію і його імені.

— *Олександр Петровичу, вам добре відомо, що Тронько мав великого соратника краєзнавчої справи — творця і директора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», Героя України Михайла Івановича Сікорського. Незабаром виповниться два роки, відколи пішов у засвіт цей музейний подвижник. На порозі — і 90-річчя з дня його народження. У цьому зв'язку громадськість Переяслава-Хмельницького та широке коло діячів культури і мистецтва вже давно клопочуть про гідне вшанування його імені. Та поки що безрезультатно. Що думають з цього приводу краєзнавці? Адже Михайло Іванович — величина рівня Тронька. І саме у краєзнавстві.*

— Ми надзвичайно шануємо внесок Михайла Сікорського в українську культуру, в історичне краєзнавство зокрема. Він створив і полишив нащадкам неперевершені музеї доби Київської Русі, Богдана Хмельницького, Григорія Сковороди, Тараса Шевченка та пізніших часів. Зібрані ним свідчення трудового життя, культури і духовності українства, не обмежені рамками середньої Наддніпрянщини, упродовж багатьох віків надзвичайно цінні для вивчення і пізнання глибин історії нашого народу.

Я добре знаю, яку активну роль відіграв Михайло Іванович у роботі товариств охорони пам'яток історії і культури та краєзнавців не лише Київщини. У багатьох широкомасштабних культурологічних акціях він пліч-о-пліч працював з Петром Тимофійовичем. Його зусиллями Переяславський скарб став відомим в усьому світі. Тож наша спілка всіляко підтримує ініціативи про увічнення пам'яті подвижника-краєзнавця та гідне пошанування його імені.

Торік на базі Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди і заповідника «Переяслав» пройшли заходи, присвячені пам'яті Михайла Івановича. У них активну участь взяли не лише краєзнавці Київщини, які підтримали звернення переяславської громади до державних інституцій щодо вшанування пам'яті Героя України Михайла Сікорського.

18 лютого цього року на засіданні президії правління Національної спілки краєзнавців України було розглянуто звернення учасників Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» у Переяславі-Хмельницькому в жовтні 2012 року та прийнято рішення про заснування загальноукраїнської премії імені Героя України Михайла Сікорського НСКУ за вагомий внесок у дослідження і збереження культурної спадщини України та розвиток музейної справи.

— *Розкажіть, будь ласка, про цю краєзнавчу відзнаку докладніше: як і хто висуває претендентів на її здобуття?*

— Як передбачено Положенням про премію, починаючи з цього року її присуджуватимуть окремим діячам культури і музейної справи. Кандидатури на здобуття премії висуваються керівними органами НСКУ та наших регіональних організацій, а також науковими установами, навчальними закладами, музеями, архівами, бібліотеками, громадськими об'єднаннями, редакціями засобів масової інформації, у яких діють осередки спілки.

Висунення кандидатів на здобуття премії повинно здійснюватись в умовах високої вимогливості, об'єктивного й аргументованого попереднього вивчення краєзнавчої роботи чи краєзнавчих досліджень, науково-пізнавальний та суспільний рівень яких заслуговує на всеукраїнське визнання.

Пропозиції про висунення кандидатур на здобуття премії надсилаються до президії правління НСКУ до 20 вересня поточного року. На здобуття премії подаються клопотання керівних органів НСКУ та регіональних організацій про присудження премії, витяг із протоколу засідання, біографічна довідка кандидата, характеристика краєзнавчої діяльності та творчого доробку, копії документів, які посвідчують нагородження державними і відомчими відзнаками. Матеріали подаються за адресою: 01001, м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, Національна спілка краєзнавців України.

— *І коли ж будуть відомі перші лауреати чи лауреат цієї премії?*

— Вручення премії відбудеться у жовтні, що приурочено до дня народження Михайла Сікорського (13 жовтня), у межах Всеукраїнського історико-культурологічного форуму «Сікорські читання» у Переяслав-Хмельницькому державному педуніверситеті імені Григорія Сковороди в урочистій обстановці за участю краєзнавчого активу та широкої громадськості.

— *Вже маєте подання на майбутніх лауреатів?*

— Так. І претендентів доволі чимало: авторитетних, із солідними краєзнавчими напрацюваннями. Це і не дивина: адже їх надихають славні імена.

— *Упевнений, що премія імені Героя України Михайла Сікорського Національної спілки краєзнавців України буде ще одним стимулом активності у вашій роботі та її симпатиків.*

— Безперечно. З цією метою і засновано авторитетну премію.

*Микола Махінчук, член НСКУ,
«Урядовий кур'єр», 13 вересня 2013 р.*

Знайомтеся: Національна спілка краєзнавців України

Краєзнавчий рух в Україні об'єднує дослідників рідного краю, які опікуються збереженням національних святинь, пам'яток історії та культури, розвивають музейництво й колекціонування, проводять активну просвітницьку діяльність, підтримують розвиток духовної культури України, сприяють збереженню національних традицій і народної творчості, повертають із небуття імена видатних співвітчизників, відкривають маловідомі сторінки історії, здійснюють велику патріотичну роботу.

Про останні досягнення у цій галузі спілкуємося з очільником Національної спілки краєзнавців України, доктором історичних наук, професором, членом-кореспондентом Національної академії наук України Олександром Петровичем Реєнтом.

— *Олександр Петровичу, який проект, ініційований спілкою, має стати найвагомішим досягненням 2014 року?*

— Сьогодні ми завершуємо підготовку універсального навчального підручника «Основи краєзнавства» для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Цей посібник, що став результатом кількарічної праці провідних українських науковців, — без сумніву, найбільше наше досягнення. Він закладає засади розуміння поняття загального краєзнавства як комплексної галузі знань про окремо взятий край, а також формує в молодих людей повагу до історії своєї малої батьківщини, акцентує на необхідності зберігати її духовну спадщину як унікальну складову не лише українського, але і світового надбання.

— *Цього року Україна відзначає ювілей Тараса Шевченка. Нещодавно, з нагоди 200-ліття Великого Кобзаря, побачило світ фундаментальне видання «Україна Тараса Шевченка». Розкажіть детальніше про участь спілчан у, так би мовити, «Всеукраїнській Шевченківській толоці»?*

— Ми пишаємося тим, що ініціювали створення ілюстрованої публіцистично-документальної книги «Україна Тараса Шевченка». У цій фундаментальній праці за безпосередньої участі регіональних організацій НСКУ спільно з науковцями, музейниками, шевченкознавцями висвітлено історичні місця перебування поета в Україні та традиції вшанування і увічнення пам'яті Великого Кобзаря в усіх куточках держави.

Чимало заходів із нагоди 200-ліття Тараса Григоровича ініціюють і проводять наші місцеві організації. Детальніше з їхніми результатами можна ознайомитися на нашому офіційному сайті, а завершити рік Тараса Шевченка плануємо на XIII Всеукраїнській науковій історико-краєзнавчій конференції «Краєзнавча Шевченкіана України», яка відбудеться у жовтні 2014 року в Шевченківському національному заповіднику в Каневі.

*Євген Букет,
«Культура і життя», липень 2014 р.*

Мала батьківщина

1 жовтня відбулося засідання Президії правління Національної спілки краєзнавців України.

Про ухвалені рішення та плани подальшої роботи Спілки розмовляємо з її очільником, доктором історичних наук, професором, членом-кореспондентом Національної Академії наук України Олександром Ресентом.

— Почнемо з того, що відбувається в країні. Як відбилися події останніх місяців на роботі краєзнавців?

— Це наше четверте в цьому році засідання Президії правління. Приїхали всі її члени з усіх куточків України. Тяжка ситуація нині в суспільстві, люди дуже стривожені, імпульсивні. Але роботу треба проводити, незважаючи ні на що.

Нагороди Спілки краєзнавців — премія імені Дмитра Яворницького, премія імені академіка Петра Тронька і премія імені Героя України Михайла Сікорського — цього року вручаються без грошової частини. У додаток до дипломів і відзнак йдуть квитанції про переказ коштів на потреби Збройних сил України. Але від цього претендентів не меншає.

Також ми вирішили цього року не проводити гучних урочистостей. Приїхати на місце, вручити премії в робочій атмосфері, серед трудових колективів. І в цьому ми однастайні.

— Які важливі рішення, окрім визначення лауреатів краєзнавчих премій, були ухвалені на останньому засіданні?

— Найголовніше, що затвердили сьогодні, — підручник «Основи краєзнавства», який буде виданий для студентів вишів і для всіх краєзнавців. Доповідь щодо цього питання робив директор Інституту інноваційних технологій, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук Олександр Удод. Сподіваємося на введення вже найближчим часом навчального курсу «Основи краєзнавства» до гуманітарного циклу обов'язкових дисциплін у вищих навчальних закладах усіх профілів.

Також висунули на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка 2015 року художній альбом «Київ живописний».

— І кілька слів про найближчі плани...

— 24–25 жовтня у Шевченківському національному заповіднику в Каневі проводимо XIII Всеукраїнську наукову історико-краєзнавчу конференцію «Краєзнавча Шевченкіана України», присвячену 200-річчю від дня народження Т. Шевченка.

Ми плануємо також поїздки по Україні. Зокрема, на наступний рік запланували поїздки до села Колочава на Закарпатті. Проведемо засідання Президії правління на базі Закарпатської обласної краєзнавчої організації, залучимо членів президії, голів обласних організацій. Вивчимо краєзнавчий досвід Закарпатської області.

Наша головна ідея — любити рідний край, поважати рідний край, сповідувати його цінності, виховувати молоде покоління патріотів. Адже без поваги до малої батьківщини не можна виховати патріота України, який нам сьогодні, як ніколи, потрібен.

*Євген Букет,
«Культура і життя», жовтень 2014 р.*

Подвійний ювілей

Провідна роль у популяризації спадщини Петра Тронька належить Національній спілці краєзнавців України.

Ще в липні минулого року обласним організаціям спілки було поставлено завдання: до 1 жовтня 2014 року підготувати на розгляд президії правління пропозиції заходів щодо святкування в 2015 році 90-річчя інституції та 100-річчя від дня народження голови спілки у 1990–2011 роках Петра Тимофійовича Тронька.

«Культура і життя» поцікавилася в голови Спілки краєзнавців Олександра Петровича Ресента про те, як спілчани планують відзначати ці дві ювілейні дати.

— Цей рік для всіх нас, для Спілки особливий. Адже маємо подвійний ювілей. І відзначати ці дві дати ми теж будемо синхронно.

Вже у травні планується проведення урочистого пленуму правління Спілки в Харкові — місті, де було створено Український комітет краєзнавства. Після пленуму відбудеться науково-краєзнавча експедиція «Рідний край академіка Петра Тронька», що відвідає рідне село Петра Тимофійовича — Заброди Богодухівського району Харківської області, міста Богодухів, Лебедин, Харків та інші, які пов'язані з життям і діяльністю Петра Тронька.

Особливим цього літа буде вручення щорічної краєзнавчої премії імені Петра Тронька, яку ми започаткували 2013 року, а восени в Дніпропетровську відбудуться традиційні «Троньківські читання». Обласні організації також планують низку науково-краєзнавчих конференцій, круглих столів, зустрічей із краєзнавцями, музейниками, освітянами та науковцями, присвячених систематизації й науковому аналізу внеску Петра Тронька в українську культуру й науку.

Також плануємо взяти участь в організації виставок, присвячених Петру Троньку в наукових, освітніх та архівних установах. Національна спілка краєзнавців України з нагоди подвійного ювілею планує впродовж року видання науково-популярної літератури, присвяченої спілці та її першому очільнику. Зокрема, «Літопис Національної спілки краєзнавців України», який оповідатиме про діяльність Спілки та її обласних організацій із часу набуття нею статусу національної. Окрім цього, ми плануємо всіляко популяризувати проекти, започатковані Петром Троньком у засобах масової інформації. Свого часу ми підготували два науково-документальні фільми про життя Петра Тимофійовича. У ювілейні липневі дні їх обов'язково покажуть на телебаченні. Національна спілка краєзнавців України, безумовно, цього року, як і в попередні роки, по мірі своїх можливостей сприятиме реалізації ініціатив щодо вшанування пам'яті Петра Тронька, які надійдуть від наших друзів та партнерів. Адже пам'ять про першого очільника Спілки є дуже важливою складовою нашої діяльності.

Семен Василенко,

«Культура і життя», № 6, 6–12 лютого 2015 р.

Видання, що пройшло крізь репресії

Чи можливо нині дослідникам історії сіл, селищ, малих міст України опублікувати свої розвідки не окремими книжками, видання яких часто потребує чималих коштів, а нарисами в спеціалізованому науковому виданні? Наш гість Олег Григорович Бажан — «Відмінник освіти України», старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, заступник головного редактора журналу «Краєзнавство», Голова Ревізійної комісії Національної спілки краєзнавців України, доцент кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

— Олегу Григоровичу, журнал «Краєзнавство», де Ви є заступником головного редактора, нині офіційний друкований орган Національної спілки краєзнавців України. В анотації зазначено, що його 1927 року заснував Український комітет краєзнавства, 1930-го

видання було репресоване і 1993 року відроджене. Розкажіть детальніше, яким був часопис у 1920-ті роки?

— «Краєзнавство» — друкований орган УКК, видавався в Харкові в 1927—1930 рр. Був започаткований як «журнал для масового краєзнавця». Одне з головних його завдань — забезпечення координації у краєзнавчому русі. Основними розділами журналу стали: «Загальний», у якому висвітлювалися теоретичні основи і загальні питання краєзнавства; «Методика краєзнавчої роботи», де вміщувалися матеріали, в яких були практичні вказівки з краєзнавчої роботи; «Шкільне краєзнавство», де обговорювали проблеми методики і висвітлювали результати краєзнавчої роботи в освітніх установах; «Наш край», де друкувалися матеріали, що ілюстрували практичні досягнення у справі вивчення окремих районів України; «Життя краєзнавчих організацій», де публікувалися відомості про роботу первинних краєзнавчих осередків; «Керуючі матеріали», в якому подавалися інструкції та методичні рекомендації УКК. Часопис вміщував історико-географічні та етнографічні дослідження, наукові розвідки з історичної урбаністики, літописи з фольклористичної, діалектологічної, екологічної тематики.

До складу редколегії журналу «Краєзнавство» входили науковці, громадські діячі, журналісти, зокрема мовознавець і етнограф Олексій Ветухов, історик Володимир Геринович, біолог Дмитро Зайцев, географ і економіст Кость Дубняк, картограф Степан Рудницький, природоохоронець Олександр Яната. Незмінним відповідальним редактором журналу був заступник голови УКК Михайло Криворотченко. Через брак коштів журнал виходив нерегулярно. В 1927—1930 рр. побачило світ 28 чисел, об'єднаних в 11 випусків, накладом 1000—3000 примірників кожен.

У 1930-ті роки в умовах браку фінансування, встановлення ідеологічного контролю над краєзнавчим рухом в УРСР, розпочатих політичних репресій проти членів УКК, журнал припинив існування.

— А яким є журнал «Краєзнавство» сьогодні?

— Часопис відроджений 1993 року як друкований орган Всеукраїнської спілки краєзнавців із періодичністю виходу чотири числа на рік. Через економічні негаразди, брак фінансування перші числа відродженого журналу видавали незначними накладками, були вони не такого обсягу, як хотілося. Але журнал виходив більш-менш регулярно. Від 2000 року його співзасновником є Інститут історії України, «Краєзнавство» із науково-популярного перетворилося на наукове видання. Значно поліпшилися обсяги, наклад і вагомість журналу після 2008 року, коли Всеукраїнська спілка краєзнавців отримала статус національної. Нині видання безкоштовно надходить у 140 найбільших фондосховищ країни (архіви, музеї, бібліотеки), крім того його pdf-версія доступна для завантаження на сайтах НСКУ, Національної бібліотеки ім. В. Вернадського і Інституту історії України. Головним редактором журналу «Краєзнавство» з часу відродження і до 2011 року був Петро Тимофійович Тронько.

У журналі публікуються статті, присвячені історико-краєзнавчому рухові в Україні в XIX—XX століттях, збереженню, використанню, популяризації пам'яток історії та культури, витокам і сьогоденню українського музейництва, питанням історичної регіоналістики. Журнал має постійні рубрики: «Літопис українського краєзнавства» (форми краєзнавчої діяльності в XIX — першій половині XX століття), «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення», «Церковно-історичне краєзнавство: витоки та сучасний ракурс», «Краєзнавство в особах», «Музейництво в Україні: історія та проблеми сучасного розвитку», «Регіональні аспекти історичної демографії», «Історія України у світлі регіональних досліджень», «Вітчизняне пам'яткознавство: традиції, досвід, перспективи», «Національна спілка краєзнавців України: панорама сучасного життя» та інші. Також ми публікуємо огляди, наукову інформацію, іноді у нас з'являються рубрики, присвячені певним ювілейним датам. Так, у нас були рубрики, приурочені до 300-річчя Олешківської Січі, 150-річчя скасування кріпосного права, 70-річчя початку Великої Вітчизняної війни, 75-річчя стаханівського руху в Україні. Незабаром побачить світ чергове число журналу, в

якому вміщені матеріали, присвячені 70-літтю партизанського руху на окупованих нацистами українських землях. У таких тематичних рубриках є своя «родзинка» — вони значно розширюють бібліографічне поширення видання, адже більшість бібліотек формують до таких дат окремі тематичні каталоги.

— *Хто автори журналу «Краєзнавство»? Які плани на майбутнє?*

— Краєзнавство — всебічне вивчення певної частини території країни (міста, села, району, області), тобто природи, населення, господарства, історії та культури. Оскільки краєзнавство — комплекс наукових дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, але таких, що ведуть до спільної мети — наукового і всебічного пізнання краю, ми запрошуємо до співпраці істориків, географів, етнографів, освітян...

Виокремлюємо три основні функції в доборі матеріалів: педагогічну, що показує краєзнавство як дидактичний принцип, за допомогою якого можна підвищити ефективність навчально-виховного процесу, повчальну й наукову.

Виходячи з цього, в останнє число журналу увійшли матеріали XII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвяченої 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича (6–7 жовтня 2011 р., м. Івано-Франківськ). Читачам пропонуємо статті, в яких розкрито теоретико-методологічні засади освітянського краєзнавства, висвітлюється краєзнавча робота в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах, туристичне краєзнавство в освітній галузі. Хочемо, щоб наш часопис став не тільки опорою для краєзнавчої науки, а й практикумом щодо організації співпраці у науково-дослідницькій і краєзнавчо-пошуковій роботі з учнівською та студентською молоддю.

Вивчення рідного краю передбачене як складова у навчальних програмах з історії України та географії. Ми заохочуємо залучення учнівської та студентської молоді до пошуково-краєзнавчої діяльності та співпраці з НСКУ. Нині відбувається інтегрування вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір. За таких умов важливо зберегти її національний характер, сприяти збереженню культурної спадщини, формуванню національної самосвідомості через любов до рідного краю. У зв'язку з цим важливого значення набуває краєзнавча освіта на всіх ступенях загальноосвітньої школи. Освітнянське краєзнавство має стати в майбутньому постійною рубрикою нашого часопису.

А ще, найближчим часом плануємо започаткувати рубрики, присвячені історії садиб, палаців, генеалогічним дослідженням, історичній урбаністиці (історія міста, міське середовище, побут міста, культурний простір, мода і т. ін.), а також історії повсякденності. Це один із сучасних напрямів розвитку історичної науки, в межах якого ведуться дослідження умов життя, праці та відпочинку сучасної людини.

— *Із журналом «Краєзнавство», загалом, усе зрозуміло. А чи є у НСКУ ще якісь видання?*

— На початку 2001 року було видано Указ Президента України «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні», тож наша наукова галузь розвивається доволі динамічно. Звісно, маємо чимало обласних періодичних видань на краєзнавчу тематику. Найбільші з них: «Краєзнавець Хмельниччини» — щоквартальний бюлетень Хмельницької обласної організації НСКУ; «Краєзнавство Черкащини» — часопис Черкаської обласної організації НСКУ; «Краєзнавець Прикарпаття» — регіональний науково-методичний альманах Івано-Франківської обласної організації НСКУ; «Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки» — науковий щорічник Національного гірничого університету за участю Дніпропетровського осередку НСКУ; «Історична пам'ять» — журнал, співзасновниками якого є НСКУ і Полтавське наукове товариство краєзнавців.

Є також кілька видань в областях, засновником яких була не Спілка, але члени НСКУ є їхніми очільниками. Так, Віктор Звагельський — головний редактор журналу «Сумська старовина», Сергій Дегтярьов — відповідальний секретар наукового журналу «Сумський історико-архівний журнал», Сергій Павленко — шеф-редактор журналу «Сіверянський

літопис», Іван Доцин — головний редактор «Броварської минувшини» і «Краєзнавчого вісника», Віктор Савченко — головний редактор історико-краєзнавчого альманаху «Південний захід. Одесика» (виходить і українською, і російською мовами). У селищі Олексієво-Дружківка на Донеччині вийшло перше число альманаху «Відома і невідома Олексієво-Дружківка» (редактор — член НСКУ Євген Шаповалов). Є у нас і російськомовні краєзнавчі видання. Так, у м. Дружківка Донецької області з 1997 р. видається журнал «Неизвестная Дружковка» (редактор Євген Фіалко), а в Маріуполі з 2010 р. виходить «Мариупольский краеведческий сборник» (редактор Раїса Божко — голова Маріупольської міської організації НСКУ). Також члени Спілки ведуть чимало краєзнавчих рубрик у всеукраїнській, обласній і районній періодиці.

*Спілкувався Євген Букет,
«Слово Просвіти», грудень 2011 р.*

Григорій Савченко: «Члени Спілки проводять багатопланову краєзнавчу роботу»

Наш співрозмовник — Григорій Петрович Савченко — голова правління Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, кандидат історичних наук, професор кафедри новітньої історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Макарівщина познайомилася з Григорієм Петровичем і практичною роботою Спілки краєзнавців наприкінці минулого року, коли в Макарові й Бишеві відбулися наукові конференції.

— *Отже, Григорію Петровичу, коли і як організаційно сформувалися краєзнавчі осередки в Україні й на Київщині? Що привело Вас у краєзнавство?*

— Український краєзнавчий рух веде свій родовід від легендарних літописців часів Київської Русі. 31 травня 1925 року було утворено Український комітет краєзнавства, як постійно діючий орган. Його члени взяли за мету поширення краєзнавства серед широких кіл населення. На початку 30-х років в Україні було понад 30 тисяч активних краєзнавців. Проте незабаром багатьох з них було репресовано.

У повоєнні роки почали знову створюватися місцеві краєзнавчі осередки. Важливе значення для відродження українського краєзнавчого руху, його наукових, громадських і шкільних форм, мало залучення понад 100 тисяч дослідників рідного краю до роботи над «Історією міст і сіл Української РСР» у 26 томах.

На хвилі національного піднесення суспільства 27 березня 1990 року у Києві відбувся Перший Всеукраїнський краєзнавчий з'їзд, який мав статус установчого для Всеукраїнської спілки краєзнавців — повноправної спадкоємиці традицій, впроваджених свого часу Українським комітетом краєзнавства.

Вагома роль у відродженні і розвитку українського краєзнавства в другій половині ХХ століття належала академіку НАН України, Герою України П.Т. Троньку, який понад двадцять років очолював Спілку. 12 вересня минулого року Петра Тимофійовича не стало, ще раніше, 17 листопада 2008 року пішов із життя відомий український історик, доктор історичних наук, професор Євген Михайлович Складенко — перший голова Київської обласної організації НСКУ. Та справу, якій патріархи краєзнавства присвятили життя, продовжують їхні соратники, учні й послідовники.

Київська обласна організація спілки нині має 12 первинних осередків — у Макарівському, Фастівському, Обухівському, Кагарлицькому, Броварському, Бориспільському районах, містах Василькові і Білій Церкві, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Інституті історії України НАН України, Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова, Інституті національної пам'яті.

17 січня в стінах Київського національного університету ім. Тараса Шевченка відбулася звітно-виборча конференція обласної організації НСКУ. На конференції проведено вибори керівних органів КОО НСКУ, окреслені конкретні заходи щодо розвитку краєзнавчого руху в столичній області.

А якщо говорити про себе — то мене привели у цей рух мої вчителі: історик Олександр Якович Коляда і філолог Клавдія Олександрівна Чернявська, мої університетські викладачі і друзі, зокрема, Юрій Данилюк, і безумовно П.Т. Тронько, з яким я особисто познайомився на зламі 1970-80-х рр.

Але й Макарівщина для мене дорога по-особливому. Адже любов до історії мені прищепили твори Володимира Малика і Петра Сиченка...

— У жовтні 2008 року Спілка отримала статус Національної, невдовзі після цього Ви очолили її обласну організацію. Який досвід співпраці з державними органами, установами та громадськими організаціями напрацьовано за цей час?

— Київська обласна організація Національної спілки краєзнавців України співпрацює з органами державної влади: управлінням культури і туризму та головним управлінням освіти і науки Київської обласної державної адміністрації, районними (Обухівська, Вишгородська, Тетіївська) радами та адміністраціями, міськими радами Білої Церкви та Василькова.

Якщо говорити про Макарівщину, то мені надзвичайно приємно було спілкуватися і відчувати реальну підтримку від районної державної адміністрації (голова — О.І. Куцук, заступник — О.М. Гуменюк), районної ради (голова — В.М. Гудзь, заступник — О.М. Майстренко), відділом освіти (В.М. Савченко), Бишівською сільською радою (голова — О.О. Мірошкін), громадською організацією «Рідне місто» (керівник — М. Кравчення).

Особливо плідною була співпраця в 2008–2011 роках з Обухівською районною радою (голова — Анатолій Шафаренко). Під керівництвом А. Шафаренка краєзнавці та пам'яткоохоронці району створили 8 історико-краєзнавчих музеїв та два меморіальних комплекси: пам'яті жертв голодомору 1932–1933 рр. (об'їзна дорога Обухова) та Янівська висота (село Семенівка), де в боях з гітлерівськими загарбниками в 1943–1944 роках загинуло більше 6000 обухівців. Дуже хотілося, щоб подібним чином була налагоджена робота і на Макарівщині. Зокрема, нас дуже турбує доля пам'ятки архітектури ХІХ століття — палацу фон-Мекків у селі Копилів. Його потрібно негайно реставрувати. Я думаю, що макарівці, згадавши минуле, могли б зорганізуватися і провести загальнорайонну толоку. Пам'ятку потрібно рятувати! Вона була окрасою Макарівщини в минулому і має залишитись такою в майбутньому.

Тісні творчі стосунки в КОО НСКУ склалися з Київською обласною організацією Українського товариства охорони пам'яток історії і культури (голова Ради — заступник голови Київської обласної державної адміністрації Т.Л. Подашевська), Всеукраїнським фондом відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара (в.о. голови — Р.Т. Франко). За ініціативи і на кошти пам'яткоохоронців і краєзнавців Київщини у селі Галайках Тетіївського району 30 вересня 2009 року було відкрито меморіальну дошку Степану Яремичу — художнику, мистецтвознавцю, професору Ермітажу. Ключову роль в проведенні цієї акції відіграли заступник голови Ради Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури Наталія Булаєвська та активіст-краєзнавець із Згурівки Галина Щур.

А прикладом співпраці КОО НСКУ з середніми навчальними закладами є тісні творчі контакти з Макарівським НВК «ЗОШ І ступеня — районна гімназія» (директор — член НСКУ Н.В. Ащенко).

— Ви згадали про новостворені музеї. Як поєднується краєзнавча робота і музейництво?

— Зусиллями краєзнавців та пам'яткоохоронців за активної підтримки громадськості та науковців були відкриті музеї Івана Франка на Дніпрі (жовтень 2010 р.) та Вікентія Хвойки в селі Халеп'я, А. Солов'яненку в селі Козин Обухівського району. На Обухівщині також відкрилися і активно працюють історико-краєзнавчі музеї в селах Перегонівка, Витачів, Трипілля. «Селом-музеєм» за кількістю встановлених пам'ятних знаків та роботою музейних осередків можна назвати Германівку. У цьому населеному пункті працюють 4 історико-краєзнавчі музеї (козацтва, Великої Вітчизняної війни, освіти, картинна галерея).

Велику роботу по налагодженню музейної справи на Бориспільщині проводить спілчанин П.Ф. Зінченко. Його зусиллями музей у селі Іванків зажив слави одного із найкращих історико-краєзнавчих музеїв області. Музей набув статусу Бориспільського районного історико-краєзнавчого музею.

Особливо хочу відзначити плідну роботу спілчанина Валерія Вікторовича Обухівського, який з 1982 року активно працює над розбудовою історико-краєзнавчого музею села Бишів. Мені здається, що в перспективі музейна експозиція отримає нове приміщення, оформлення. Запорукою цьому є зацікавлення сільської громади, яку очолює О.О. Мірошкін. У 2010 році в с. Ясногородка Макарівського району за ініціативи члена НСКУ Любові Миколаївни Шамоти відкрито кімнату-музей «Ясногородська світлиця».

Багатопланову краєзнавчу роботу проводять члени Спілки — співробітники Фастівського історико-краєзнавчого музею (директор Т.В. Неліна). Музей є базовим і координуючим центром для фастівського осередку НСКУ. У музеї історії та культури «Уваровський дім» (сmt Ворзель) традиційними стали краєзнавчі заходи наукового спрямування. Зокрема, там у 2010 році започатковані і вже тричі проведені наукові читання «Сторінками історії Київщини».

Не можу обійти увагою і не сказати про співробітництво з історико-меморіальним музеєм Михайла Грушевського, директор якого, Світлана Панькова, та наукові працівники є ініціаторами, радниками і безпосередніми учасниками багатьох справ краєзнавців Київщини. Тісні творчі контакти ми маємо з меморіальним комплексом «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.», з Національним військово-історичним музеєм України.

Впродовж років активна краєзнавчо-пошукова робота проводиться в літературно-меморіальному музеї Г. Кочура в м. Ірпінь, історико-краєзнавчому музеї села Велика Олександрівка Згурівського району.

— *Чільне місце в діяльності спілчан займає просвітницька робота. Які заходи, на Ваш погляд, заслуговують на увагу?*

— Власне вся діяльність членів Спілки носить просвітній характер. Серед таких заходів особливе місце посідають презентації історико-краєзнавчих досліджень членів НСКУ. Як приклад, у серпні 2010 року відбулася презентація дослідження О.О. Салія «Богуслав історія і сучасність» громадськості Богуславського району.

У листопаді 2010 року в сmt. Макарові у літературній світлиці місцевого ліцею за ініціативи члена НСКУ Д.С. Нетреби презентували книжку, на жаль, покійного члена Національної спілки письменників України Петра Сиченка «Вітер з Холодного Яру». Ім'я Діни Свиридівни відоме як невтомної трудівниці по поверненню і належному вшануванню пам'яті уродженців району — партизанів, підпільників, літераторів. Заснований нею історико-краєзнавчий клуб «Пошук» широковідомий на Київщині.

У січні-травні 2011 року Київська обласна організація НСКУ виступила співорганізатором літературного конкурсу до 265-річчя від дня народження гайдамацького ватажка Івана Бондаренка. Урочисте нагородження переможців конкурсу відбулося в приміщенні Макарівського районного центру творчості дітей і юнацтва ім. Данила Туптала. До речі, директор центру, член спілки Ігор Годенков щороку видає літературні альманахи юних письменників Макарівщини.

Добре слово подяки адресую краєзнавцям Макарівського району, де останніми роками вийшло чимало ґрунтовних книжок по історії сіл. Всього, що робиться, не злічити...

— *«Макарівські вісті» регулярно висвітлюють діяльність НСКУ на своїх шпальтах. Члени спілки є нашими постійними авторами. Яким чином Ви популяризуєте свою діяльність, які ще ЗМІ є інформаційними партнерами спілки?*

— Ми дуже вдячні «Макарівським вістям» за підтримку, за те, що переймається краєзнавчими справами рідного району редактор газети Петро Сухенко. Зазначу, що історико-краєзнавча тематика широко представлена в обласній та районній пресі Київщини. Сподіваємося, що ця співпраця буде поглиблюватися.

КОО НСКУ організовувала регулярне наповнення офіційного веб-сайту НСКУ (nsku.org.ua), а також висвітлення заходів, які проходили під егідою обласної організації, в друкованих та електронних засобах масової інформації (газети «Слово Просвіти», «Київська правда», «Газета по-киевски», «Макарівські вісті», «Тисячолітній Васильків», інформаційне агентство «Регіональні новини» та ін.). У січні 2012 року розпочали роботу інтернет-сайти: офіційний сайт Київської обласної організації НСКУ (nsku.kiev.ua) та сайт «Краєзнавство Макарівщини» (bouquet.org.ua).

— *Одним із найцікавіших проектів НСКУ є краєзнавчі експедиції. Які подорожі вже були проведені за участі краєзнавців Київщини?*

— У серпні 2010 року за участі відбулася краєзнавча експедиція до с. Пустовийти Миронівського району, яку організував уродженець села, заступник директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України Сергій Гальченко. Співорганізатором краєзнавчого «десанту» на Миронівщину був і почесний громадянин села, письменник Олесь Довгий.

Минулого року вперше в Україні Київська обласна організація Національної спілки краєзнавців України спільно з ГО «Вікімедіа Україна» (українське відділення «Фонду Вікімедіа») 26–27 серпня провела Вікіекспедицію до Макарівського району, а 10 грудня — до міста Василькова. Мета експедицій — фотофіксація пам'яток природи, історії, культури тощо та зустрічі з місцевими краєзнавцями, громадськістю, владою. Відзняті фотоматеріали розміщено у Вікісховищі на умовах cc-by-sa 3.0 unported для ілюстрування статей Вікіпедії. Крім того, статті Вікіпедії були суттєво доповнені краєзнавчими матеріалами, а інформацію про ці заходи поширили десятки інформаційних інтернет-сайтів, теле- і радіокомпаній.

— *Григорію Петровичу, на Макарівщині значний резонанс викликали минулорічні краєзнавчі конференції. Наукова робота — основна ланка краєзнавства. Які здобутки КОО НСКУ на цій ниві?*

— Спілка виступила головним співорганізатором низки науково-краєзнавчих конференцій, які викликали значний резонанс серед вітчизняних і зарубіжних науковців, громадськості Київщини. Так, 29 вересня 2009 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка розпочала роботу науково-практична конференція «Мистецтвознавець. Художник. Людина», присвячена 140-річчю від дня народження С. Яремича. 30 вересня конференція продовжила роботу на його батьківщині в селі Галайки Тетіївського району Київської області. У роботі конференції взяли участь відомі дослідники творчості С. Яремича із Києва та Санкт-Петербурга. Ця конференція була першим науковим заходом на його честь в Україні. 16 грудня 2010 року у Василькові відбулася науково-краєзнавча конференція «Із роду Грушевських», присвячена 110-річчю від дня народження історика Сергія Шамрая. 7–9 квітня 2011 року в м. Біла Церква — міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Археологія: спадок віків». 18 травня — в Музеї історії та культури «Уваровський дім» смт Ворзель — VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи». 25 листопада — «Макарівські історико-краєзнавчі читання» в смт. Макарів. Цю наукову конференцію вирішено проводити щорічно. 16 грудня — в селі Бишів Макарівського району — «Магдебурзьке право на Київщині: історія та люди», до 430-річчя надання Магдебурзького права Бишеву. Також щорічні конференції присвячені П. Чубинському проводять краєзнавці Бориспільського району (А.А. Власенко, З.А. Вихрова).

У друкованому органі НСКУ, науковому журналі «Краєзнавство» членами Спілки була опублікована низка наукових статей. Крім того за 2008–2011 роки краєзнавці Київщини видали понад 100 книг, брошур, навчальних посібників.

Наголошу, що наша наукова діяльність має плідні результати завдяки постійній підтримці зі сторони ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка академіка НАН України Леоніда Васильовича Губерського та декана історичного факультету, члена-кореспондента НАН України Віктора Федоровича Колесника. Ми

відчуваємо потужну підтримку співробітників Інституту історії України НАН України і особисто його директора, академіка НАН України В.А. Смолія.

— *Наукова діяльність обласної організації обмежується лише Київщиною?*

— Безумовно ні. Члени КОО НСКУ взяли активну участь в ряді всеукраїнських науково-практичних конференцій та круглих столів, зокрема, у XII Всеукраїнській науковій історико-краєзнавчій конференції «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи» (Івано-Франківськ, жовтень 2011 р.); у «Троньківських читаннях», які проходили на базі Дніпропетровського Національного гірничого університету та інших заходах, які організовувалися НСКУ.

КОО НСКУ налагоджує й міжнародну співпрацю. Спільно з Державним Ермітажем та Російським Музеєм (Росія, Санкт-Петербург) проведено вищезгадану конференцію присвячену С. Яремичу. Я провів консультації щодо виконання спільних проектів у місті Астана (Казахстан) з професорсько-викладацьким складом Євразійського університету імені Л. Гумільова. У листопаді 2011 р. проведені зустрічі в Санкт-Петербурзі з науковцями Інституту історії РАН та з редакціями журналів «Клио», «История Петербурга».

— *Які перспективи діяльності КОО НСКУ в майбутньому?*

— Звичайно, це проблеми організаційної розбудови. Ми прагнемо створити краєзнавчі осередки у кожному із районів області. В задумах ціла низка заходів просвітнього і наукового характеру. Сподіваємося, що все це буде реалізоване. Зазначу, що планованості в нашій роботі, визначенні її ключових напрямків сприяло і сприяє керівництво Національної спілки краєзнавців України. Ми постійно відчували зацікавленість і допомогу в нашій роботі покійного Петра Тимофійовича Тронька — Героя України, академіка НАН України. Сьогодні традиції роботи Петра Тимофійовича продовжуються. Усі наші починання підтримують і допомагають в їх реалізації заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт, який 23 січня на V позачерговому з'їзді був обраний головою НСКУ, заступники голови спілки Руслана Маньковська, Григорій Клепак, відповідальний секретар Володимир Дмитрук. Небайдужими до нашої роботи є обласні та районні органи влади.

— *Дякую Вам, Григорію Петровичу за вичерпні відповіді. Сподіваюся, що цьогоріч матимемо ще не одну нагоду розповісти про здобутки краєзнавчого руху Київщини.*

Спілкувався Євген Букет,

«Макарівські вісті», № 6 (10706), 10 лютого 2012 р.

Василь Мельниченко: «Потрібна комплексна програма розвитку краєзнавства»

Серед творчих спілок Черкащини, що заявили про себе у роки незалежності України, помітне місце посідає обласна організація Національної спілки краєзнавців України, якій цьогоріч у грудні виповнюється 25 років. Про те, чим живе громадське об'єднання, розповідає голова правління обласної організації НСКУ, професор Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького Василь Мельниченко.

— *Василію Миколайовичу, попри ювілейну дату, — чверть століття — краєзнавча робота на Черкащині має глибшу історію.*

— Зародження краєзнавчого руху на Черкащині пов'язане з іменем уродженця краю, відомого вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича. Вивчаючи самотність різних куточків України, він особливу увагу приділяв дослідженню своєї «малої батьківщини». Зокрема, вивчав полково-сотенний устрій на землях краю в часи козаччини, історію міст і сіл, монастирів та культурно-побутових традицій. Це знайшло відображення в багатьох його працях, серед яких — «Спогади про Золотоношу», «Спогади про стародавній монастир Канівський», «Мліївський староста Данило Кушнір» та цілої низки інших досліджень з історії Черкащини.

На початку ХХ століття в списках членів Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зустрічаємо 23 представників Черкащини з Умані, Черкас,

Звенигородки, Канева, Чигирини, Кам'янки і Городища. А 27 листопада 1913 року відбулися установчі збори Уманського відділення цього товариства, яке, об'єднавши дослідників краю, спрямовувало зусилля краєзнавців на обстеження та вивчення історико-культурних пам'яток краю.

У Черкасах 12 грудня 1923 року відбулися організаційні збори краєзнавців, на яких розглядалося питання утворення краєзнавчого товариства. Воно було створене в Черкаській окрузі після першої всеукраїнської краєзнавчої конференції, що відбулася у травні 1925 року в Харкові.

З утвердженням у 1930-х роках тоталітарної системи, політичні репресії не оминули й краєзнавців — багато з них зазнали переслідувань і були безпідставно засуджені, а краєзнавчий рух на Черкащині згас.

Його поживавлення розпочалося в повоєнний період, коли всенародного характеру набуло увічнення пам'яті полеглих співвітчизників у роки, ще близької в часі, війни. Згодом, в умовах хрущовської «відлиги», краєзнавство набуло подальшого розвитку, передусім у шкільних формах та громадському музейництві.

Важливим етапом його розвитку стало створення 9 грудня 1989 року обласного краєзнавчого товариства. Згодом було започатковано випуск журналу «Краєзнавство Черкащини», обласну літературно-краєзнавчу премію (з 2001 року — краєзнавча) імені Михайла Максимовича.

— *Як максимально використати пізнавально-виховний потенціал краєзнавства?*

— Одними заходом чи вказівкою суттєвих змін досягти не вдасться. Потрібна довготривала комплексна програма розвитку краєзнавства в області, яка б забезпечила координацію наукових досліджень та просвітницької роботи закладів освіти, культури, туризму, історико-культурних заповідників, архівів, інших державних установ та громадських організацій. Спілка готова взяти безпосередню участь у розробці такої програми і внести проект на розгляд влади.

Прийняття такої програми не тільки засвідчило б державну підтримку краєзнавчого руху, а й зламало б стереотипи недооцінки й зневажання окремими чиновниками вивчення і поширення знань про рідний край.

Необхідно показувати історичну унікальність Черкащини, де сконцентрована значна кількість об'єктів історико-культурної спадщини національного значення. В тематиці краєзнавчих пошуків провідне місце має посідати історія козацтва, визвольна боротьба українського народу середини XVII ст., події Української революції 1917–1920 рр., трагічні сторінки Голодомору 1932–1933 років та політичних репресій, інші сторінки історії, пов'язані з Черкащиною, життя і діяльності геніальних постатей України — Богдана Хмельницького і Тараса Шевченка.

Особливої уваги потребують музеї — ці, воістину, безцінні джерела пізнання історико-культурних цінностей і духовних реліквій нашого народу. Справа честі місцевих громад — сприяти розширенню мережі громадських музеїв та музейних кімнат, які є найближчими до людей осередками пам'яті про минуле своїх міст і сіл.

Окремим рядком слід передбачити видання краєзнавчої літератури та навчальних посібників з історії Черкащини.

— *Невже у цій справі є проблеми?*

— Розпочну з констатації того, що на сьогодні, на жаль, обізнаність багатьох черкащан в історії своєї «малої батьківщини» вкрай обмежена. Головна причина — не у відсутності необхідної краєзнавчої літератури. Вона є. Зусиллями краєзнавців (як професійних, так і аматорів) у роки незалежності видано понад 200 найменувань книг різної тематики. Проблема в іншому — майже всі вони видрукувані на гроші, випрошені авторами у заможних благодійників, а тому малотиражні (100–300 примірників). І відразу стають раритетами, майже не доходючи до бібліотек і закладів освіти.

А кошти обласної державної програми книговидавання, згідно з усталеною традицією, виділяються переважно на видання художньої літератури, бо книжки, мовляв, пишуть

письменники. Хоча це питання дискусійне, оскільки в бібліотеках попит на історико-документальні та публіцистичні книги краєзнавчого спрямування не поступається літературним творам, підтверджуючи суспільну значимість краєзнавчих видань.

— *Як спілка знавців краю співпрацює з закладами освіти?*

— Навіть те, що одним із складників терміну «краєзнавство» є слово «знання», засвідчує органічний зв'язок освіти і краєзнавства, що підтверджується конкретними справами. Члени НСКУ беруть участь у журі обласних конкурсів-захистів учнівських наукових робіт Малої академії наук у номінації «Історичне краєзнавство» та журі з проведення учнівських олімпіад з історії України, підготовці й проведенні учнівських науково-краєзнавчих конференцій у Черкасах, Смілі, Умані, Кам'янському, Чигиринському та інших районах області. Учні та студенти мають можливість друкувати свої дослідження в журналі «Краєзнавство Черкащини».

До речі, НСКУ спільно з Міністерством освіти і науки завершили розробку навчальної програми та підручника з дисципліни «Основи краєзнавства» з тим, щоб у 2015 році запровадити вивчення цієї дисципліни у вищих навчальних закладах усіх профілів. Наша обласна організація бере участь у реалізації цього проекту — я працюю у складі авторського колективу, багато його положень апробовано у навчальному процесі в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького та Уманському державному педагогічному університеті.

— *Чим живе організація сьогодні?*

— Первинні осередки НСКУ, що викристалізувалися з широкого краєзнавчого руху, об'єднують понад 90 дослідників і літописців рідного краю. Однак краєзнавців, які ще не оформили своє членство у спілці, набагато більше. Демократичний, творчий характер нашої організації дає краєзнавцям змогу сповна проявляти свою творчу самобутність, зосереджувати увагу на актуальних проблемах місцевої історії, в тому числі й раніше замовчуваних. У кожному місті й районі десятки людей займаються пошуковою роботою, досліджують свої родоводи, пишуть історію населених пунктів та окремих колективів, повертають пам'ять про наших, незаслужено забутих, відомих земляків.

Для того, щоб їх напрацювання стали надбанням широкої аудиторії, і враховуючи нинішню фінансову скруту, спілка прийняла рішення про створення електронної бібліотеки краєзнавчої літератури. До цієї книгозбірні ввійдуть електронні версії книг черкаських краєзнавців, номери журналу «Краєзнавство Черкащини». Доступ до них буде можливий через сайт обласної організації НСКУ «Краєзнавча Черкащина» всім користувачам Інтернету в найвіддаленішому куточку нашого краю.

За участю краєзнавчого активу ведеться збір матеріалів до бібліографічного довідника «Краєзнавці Черкащини», в якому буде вміщено понад 400 довідок-нарисів про подвижників краєзнавства, починаючи з початку минулого століття. У кінці жовтня у Каневі відбувся один із заключних заходів ювілейного року Т.Г. Шевченка — Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Краєзнавча Шевченкіана України», співорганізатором якої виступила наша обласна організація.

Тетяна Король,

«Kray.sk.ua. Черкаський край — інформаційний портал достовірних новин», 12 грудня 2014 р.

1.3. ІНТЕРВ'Ю КРАЄЗНАВЦІВ У ЗМІ

Головне завдання — створити Інститут краєзнавства

23 січня 2012 року відбувся V з'їзд Національної спілки краєзнавців України. Про враження, плани на майбутнє, актуальні проблеми краєзнавчого руху ми поцікавилися у делегатів з'їзду.

— *Які найголовніші завдання на 2012 рік у царині краєзнавства?*

Анатолій Ситник, член президії правління НСКУ, член редколегії журналу «Краєзнавство»:

— На V з'їзді зібралися представники з усієї України, щоб окреслити шлях Спілки на майбутній період уже без опіки великого українця Петра Тронька. Найголовніше завдання на майбутнє — продовження тієї величезної справи, яку він колись започаткував, випустивши історію міст і сіл України. Це справді було унікальне видання, Петро Тимофійович хотів перевидати його на новій науковій основі у незалежній Україні, бо в нашій історії багато білих плям і їх необхідно ліквідувати і правдиво про все розповісти. Члени Спілки докладуть максимум зусиль, щоб таке фундаментальне видання, яке ознайомить із біографією усіх населених пунктів, побачило світ.

На цьому з'їзді вирішували не тільки творчі питання. 2008 року Спілка набула статусу Національної, і в нас виникає багато організаційних питань, бо тепер кожен член Спілки стає професійним краєзнавцем. Важливо мати місцеві осередки, які були б офіційно зареєстровані, у деяких областях цю роботу ще не провели, тому зараз будуть деякі зміни до статуту, які допоможуть краєзнавцям об'єднатися і продовжувати свій творчий пошук.

Григорій Савченко, професор КНУ імені Т. Шевченка, голова правління Київської обласної організації НСКУ:

— Серед найголовніших пріоритетів розвитку краєзнавчої науки — створення Інституту краєзнавства, який міг би координувати всю наукову роботу, і безпосередньо робота в осередках.

Сергій Корновенко, професор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор історичних наук:

— Необхідно створювати Науково-дослідний інститут, який би в межах Інституту історії України займався вивченням і розробкою питань краєзнавчої науки. Краєзнавство як спеціальну дисципліну потрібно запровадити у школі, ВНЗ. У нас на Черкащині ця наука інтенсивно розвивається, поквартально виходить періодичне видання «Черкащина», створено сайт обласної організації, регулярно проводимо конференції. Адже саме Черкащина — осереддя духовності України, а Чернеча гора — святиня українського народу. Також діє проект «Золота підкова Черкащини», оновлено резиденцію Богдана Хмельницького в Чигирині, прокладено дороги.

— Як поєднано краєзнавство і літературознавство, дослідження життєписів видатних українців та минулого їхньої батьківщини?

Сергій Гальченко, заступник директора Інституту літератури імені Т. Шевченка НАН України:

— Більшість наших видатних людей родом зі звичайних українських сіл та містечок. Часто про ту чи іншу особистість ми дізнаємося завдяки краєзнавцям, які записують спогади, знаходять у когось із мешканців невідомі документи. Іноді краєзнавці розшукують просто безцінні матеріали. Тоді це стає надбанням академічної науки, музеєзнавства й історії.

— Одним із пріоритетних напрямів краєзнавчої науки є пам'яткоохоронна діяльність...

Галина Денисенко, член правління НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії України:

— Зараз готуємо «Звіт пам'яток історії та культури України», куди входить понад 140 тисяч пам'яток, які є в нашій державі. Дуже важливо, щоб громадськість приділяла увагу нашому культурному надбанню. Нині руйнують багато пам'яток, історичних центрів, зокрема і в Києві (через тотальну забудову). Саме тепер нам необхідно зберегти серце нашого міста — Андріївський узвіз, бо там вирішили замінити старі комунікації, а вийшло так, що зруйнували все: і бруківку, і будинки... Звичайно, громадськість запротестувала. Я вважаю, що краєзнавці також повинні сказати своє тверде «Ні». У кожній області є об'єкти, які потребують нашого захисту.

— Дуже важливо, щоб краєзнавство стало справою молодих...

Ігор Кочергін, голова правління Дніпропетровської обласної організації НСКУ:

— Ми залучаємо молодь до краєзнавчої роботи через генеалогію, музейну роботу, ініціюємо екскурсії, у школах впроваджуємо нетрадиційні підходи до викладання, наприклад, через дисципліни, які не обов'язкові, намагаємося зацікавити дітей вивченням історії їхнього міста, району. Іноді вдається. Якщо хоч небагато дітей зацікавилася — це вже велика перемога.

— Краєзнавство і Донецщина. Чи висвітлюється ця тема на сторінках української і російської преси?

Валерій Романько, голова правління Донецької обласної організації НСКУ, доцент Слов'янського державного педагогічного університету, член НСПУ:

— Широко і повно висвітлюється краєзнавча тема в єдиній українськомовній газеті «Донецщина». Саме вона допомогла нам видавати історико-краєзнавчий журнал «Рідний край»: світ побачило лише чотири числа, через матеріальну скруту не маємо можливості далі його видавати.

У нашому регіоні у багатьох містах є гуртки «Молодий краєзнавець», варто оформити їх юридично, розробити положення про наші молоді сили. Важливу роботу провадимо в школах, МАН, краєзнавчих гуртках.

— Які завдання перед собою ставить фундація П. Тронька?

Лариса Тронько, голова правління Фундації імені П. Т. Тронька:

— Я виконую волю батька. Заплановано видання 5 томів його спогадів. У квартирі моїх батьків маю намір зробити музей. На малій батьківщині Петра Тронька, на Сумщині, також буде створено музей. Це справа не на один рік. Та й підтримка держави мізерна.

— Просвіта і краєзнавство: два шляхи, одна мета...

Петро Арсенич, заступник голови Івано-Франківської обласної організації ВУТ «Просвіта»:

— «Просвіта» і НСКУ повинні виховувати молодь у національному християнському патріотичному дусі. Всі краєзнавці мають дбати про поповнення джерельної бази.

Я зібрав велику колекцію матеріалів (рідкісні твори, які видавали у Львові, Коломиї та інших містах), на основі якої можна зробити Музей народної шани до Шевченка. Також готую книжку «Тарас Шевченко і Прикарпаття», де детально описано про його рідкісні твори, які видавали у галицькому краї, про тих людей, які причетні до цього. Також видав просвітянський календар на 2012 рік.

*Спілкувалася Уляна Воліковська,
«Слово Просвіти», лютий 2012 р.*

Богдан Андрусишин: «Кожен учитель — це вже краєзнавець»

23 січня у Києві відбувся V (позачерговий) з'їзд Національної спілки краєзнавців України. Від часу свого створення ця інституція не лише набула широких національних масштабів, але й зреалізувала чимало потужних проєктів, визнаних на міжнародному рівні.

Протягом довгого часу тут працювали такі титани науки як М. Костомаров, О. Лазаревський, О. Левицький, М. Максимович, В. Іконников, Петро Тронько та чимало інших. Січневий з'їзд 2012 року мав на меті обрання голови Національної спілки краєзнавців України, членів Правління та Президії, внесення змін до статуту й інші питання функціонування організації.

Новим головою Спілки став доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт (до речі, випускник НПУ імені М.П. Драгоманова та голова Асоціації випускників університету). Заступником голови та членом Правління і Президії НСКУ було обрано Богдана Андрусишина, проректора з навчально-методичної роботи гуманітарних інститутів НПУ, доктора історичних наук, професора. Нам вдалося поспілкуватися з Богданом Івановичем та розпитати його про майбутні плани Спілки і її співпрацю з драгоманівцями.

— *Богдане Івановичу, ви у Спільці вже давно й удостоїлися честі увійти до членів Правління і Президії. Це передбачає з Вашого боку нові проекти, ідеї, залучення якихось свіжих сил?*

— У НСКУ я з 1990 року, тому дуже багато мене пов'язує з цією організацією. Тепер же я особливо вдячний за довіру всіх колег. Для мене це символічно ще й тим, що попередній керівник — Петро Тронько — Почесний професор рідного мені Драгоманівського університету. Фактично Співка ніколи не була відділеною від НПУ. А Петро Тимофійович зробив чимало для цієї інституції. Саме за його керівництва відбулося особливе пожвавлення краєзнавчих студій. Я переконаний, що ми будемо продовжувати цю роботу, залучаючи сьогоднішні інноваційні технології.

— *Безумовно, зроблено уже чимало. Чого вартий лишень проект «Книга пам'яті України». А що чекає Співку попереду? На чому ґрунтуватиметься її робота в інформаційному суспільстві?*

— Проект, про який Ви згадали, «Книга пам'яті» — справді велика справа Національної спілки краєзнавців України, і вона вже наближається до завершення. Більш ніж десятилітня робота принесла хороші плоди: вдалося зібрати надзвичайні життєві історії, зберегти для майбутніх поколінь унікальні факти з минулого. До таких здобутків не можна не віднести й багатотомне видання «Історії міст і сіл України» та ще чимало інших. На цьогорічному з'їзді окрім обрання обговорювалися й питання нових стратегій у роботі НСКУ. Це й модернізація діяльності Співки, залучення новітніх технологій, популяризації країнознавства у медійному та Інтернет-просторі, започаткування серії теле- і радіопрограм відповідного спрямування. Треба розуміти, що цього сьогодні вимагає сучасна епоха. Намітилося й кілька нових напрямів у функціонуванні НСКУ, які стосуються так званого церковного краєзнавства. Українські церкви, храми й собори — не рідко пам'ятки XVI — XVIII століть — на жаль, не виправдано забуті та кинуті напризволяще. Їх варто описати, взяти під охорону, потурбуватися про їх реставрацію. А для цього важливий людський фактор. Потрібні науковці, які б фахово взяли за таку справу. Тому, на мою думку, підтримка Співки з боку вищих навчальних закладів — незамінна у подібній роботі.

— *На нещодавньому Пленумі НСКУ Ви висловили ідею щодо того, аби кожен, хто має історичну чи то й гуманітарну освіту, написав книгу, або хоч би невелику розвідку про своє власне село. Пропозиція викликала активне схвалення...*

— Мені приємно, що у цієї думки знайшлися прихильники і навіть ентузіасти щодо її втілення. Хоч на перший погляд вона видається зовсім незначною, та все ж це клопітка робота, що може перерости у ще одне глобальне видання.

— *Тепер, коли Ви увійшли до Президії Співки та стали заступником голови, чи можна говорити про поглиблення співпраці між НПУ імені М.П. Драгоманова і НСКУ?*

— Я більш ніж упевнений у тому, що будь-який проект, який би не починався у суспільстві, не буде вдалим без молодого сучасного погляду. У Співки безліч проектів та ініціатив. А залучення до їх реалізації молоді зробить їх ще більш актуальними й успішними. Студенти-драгоманівці вже продемонстрували свої здібності дослідників, креативних і творчих особистостей. До того ж Драгоманівський університет організовує й чимало власних проектів краєзнавчого значення. Чого вартує найпотужніший з таких, започаткований минулоріч «Слово про мого першого вчителя». Студентські практики й наукові завдання не рідко тяж пов'язані з країнознавчими дослідженнями.

— *Якщо я Вас правильно розумію, то найактивнішу участь братимуть саме студенти гуманітарного профілю?*

— У деякому розумінні так. Хоча можу з легкістю стверджувати про те, що краєзнавство дуже широке у галузевому аспекті і об'єднує не лише фахівців-істориків, але й філологів, юристів, мистецтвознавців, психологів, учених-природничників. Загалом ми — педагогічний університет, виховуємо мудрого Вчителя. А вчитель у селі, селищі чи місті — це безперечно краєзнавець, осередок освіти і культури свого регіону. Він не лише повинен

знати історію малої батьківщини, але й залучити до її вивчення та збереження школярів — майбутнє держави.

— *А як Ви збираєтесь зацікавлювати й залучати до краєзнавства студентську молодь? Це для них сьогодні актуально?*

— Щодо цього, то нам дуже пощастило. Наші студенти з великим ентузіазмом працюють у галузі краєзнавства, самі розпитують і цікавляться. Зі своєї сторони ми намагаємось наповнити їхнє захоплення об'ємними цікавими зустрічами з ученими-краєзнавцями, що відомі в усьому світі. Завдяки живому спілкуванню вони зможуть з'ясувати для себе найдискусійніші питання, і це, мабуть, стане найкращою допомогою. Як стверджує наш ректор Віктор Андрущенко: «Найголовніше запалити сьогоднішнього студента бажанням і любов'ю до справи».

Розмовляла Людмила Кух,

прес-служба НПУ ім. М.П. Драгоманова (<http://www.npu.edu.ua/>), 26 січня 2012 р.

Василь Мельниченко: «Потрібна комплексна програма розвитку краєзнавства»

Серед творчих спілок Черкащини, що заявили про себе у роки незалежності України, помітне місце посідає обласна організація Національної спілки краєзнавців України, якій цьогогоріч у грудні виповнюється 25 років. Про те, чим живе громадське об'єднання, розповідає голова правління обласної організації НСКУ, професор Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького Василь Мельниченко.

— *Василію Миколайовичу, попри ювілейну дату, — чверть століття — краєзнавча робота на Черкащині має глибшу історію.*

— Зародження краєзнавчого руху на Черкащині пов'язане з іменем уродженця краю, відомого вченого-енциклопедиста Михайла Максимовича. Вивчаючи самотність різних куточків України, він особливу увагу приділяв дослідженню своєї «малої батьківщини». Зокрема, вивчав полково-сотенний устрій на землях краю в часи козаччини, історію міст і сіл, монастирів та культурно-побутових традицій. Це знайшло відображення в багатьох його працях, серед яких — «Спогади про Золотоношу», «Спогади про стародавній монастир Канівський», «Мліївський староста Данило Кушнір» та цілої низки інших досліджень з історії Черкащини.

На початку ХХ століття в списках членів Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зустрічаємо 23 представників Черкащини з Умані, Черкас, Звенигородки, Канева, Чигирини, Кам'янки і Городища. А 27 листопада 1913 року відбулися установчі збори Уманського відділення цього товариства, яке, об'єднавши дослідників краю, спрямовувало зусилля краєзнавців на обстеження та вивчення історико-культурних пам'яток краю.

У Черкасах 12 грудня 1923 року відбулися організаційні збори краєзнавців, на яких розглядалося питання утворення краєзнавчого товариства. Воно було створене в Черкаській окрузі після першої всеукраїнської краєзнавчої конференції, що відбулася у травні 1925 року в Харкові. З утвердженням у 1930-х роках тоталітарної системи політичні репресії не оминули й краєзнавців — багато з них зазнали переслідувань і були безпідставно засуджені, а краєзнавчий рух на Черкащині згас. Його пожвавлення розпочалося в повоєнний період, коли всенародного характеру набуло увічнення пам'яті полеглих співвітчизників у роки ще близької в часі війни. Згодом, в умовах хрущовської «відлиги», краєзнавство набуло подальшого розвитку, передусім у шкільних формах та громадському музейництві.

Важливим етапом його розвитку стало створення 9 грудня 1989 року обласного краєзнавчого товариства. Згодом було започатковано випуск журналу «Краєзнавство Черкащини», обласну літературно-краєзнавчу премію (з 2001 року — краєзнавча) імені Михайла Максимовича.

— *Як максимально використати пізнавально-виховний потенціал краєзнавства?*

— Одномоментним заходом чи вказівкою суттєвих змін досягти не вдасться. Потрібна довготривала комплексна програма розвитку краєзнавства в області, яка б забезпечила координацію наукових досліджень та просвітницької роботи закладів освіти, культури, туризму, історико-культурних заповідників, архівів, інших державних установ та громадських організацій. Спілка готова взяти безпосередню участь у розробці такої програми і внести проект на розгляд влади. Прийняття такої програми не тільки засвідчило б державну підтримку краєзнавчого руху, а й зламало б стереотипи недооцінки й зневажання окремими чиновниками вивчення і поширення знань про рідний край.

Необхідно показувати історичну унікальність Черкащини, де сконцентрована значна кількість об'єктів історико-культурної спадщини національного значення. В тематиці краєзнавчих пошуків провідне місце має посідати історія козацтва, визвольна боротьба українського народу середини XVII ст., події Української революції 1917–1920 рр., трагічні сторінки Голодомору 1932–1933 років та політичних репресій, інші сторінки історії, пов'язані з Черкащиною, життя і діяльності геніальних постатей України — Богдана Хмельницького і Тараса Шевченка.

Особливої уваги потребують музеї — ці воістину безцінні джерела пізнання історико-культурних цінностей і духовних реліквій нашого народу. Справа честі місцевих громад — сприяти розширенню мережі громадських музеїв та музейних кімнат, які є найближчими до людей осередками пам'яті про минуле своїх міст і сіл. Окремим рядком слід передбачити видання краєзнавчої літератури та навчальних посібників з історії Черкащини.

— *Невже у цій справі є проблеми?*

— Розпочну з констатації того, що на сьогодні, на жаль, обізнаність багатьох черкащан в історії своєї «малої батьківщини» вкрай обмежена. Головна причина — не у відсутності необхідної краєзнавчої літератури. Вона є. Зусиллями краєзнавців (як професійних, так і аматорів) у роки незалежності видано понад 200 найменувань книг різної тематики. Проблема в іншому — майже всі вони видрукувані на гроші, випрошені авторами у заможних благодійників, а тому малотиражні (100–300 примірників). І відразу стають раритетами, майже не доходючи до бібліотек і закладів освіти.

А кошти обласної державної програми книговидання, згідно з усталеною традицією, виділяються переважно на видання художньої літератури, бо книжки, мовляв, пишуть письменники. Хоча це питання дискусійне, оскільки в бібліотеках попит на історико-документальні та публіцистичні книги краєзнавчого спрямування не поступається літературним творам, підтверджуючи суспільну значимість краєзнавчих видань.

— *Як спілка знавців краю співпрацює з закладами освіти?*

— Навіть те, що одним із складників терміну «краєзнавство» є слово «знання», засвідчує органічний зв'язок освіти і краєзнавства, що підтверджується конкретними справами. Члени НСКУ беруть участь у журі обласних конкурсів-захистів учнівських наукових робіт Малої академії наук у номінації «Історичне краєзнавство» та журі з проведення учнівських олімпіад з історії України, підготовці й проведенні учнівських науково-краєзнавчих конференцій у Черкасах, Смілі, Умані, Кам'янському, Чигиринському та інших районах області. Учні та студенти мають можливість друкувати свої дослідження в журналі «Краєзнавство Черкащини».

До речі, НСКУ спільно з Міністерством освіти і науки завершили розробку навчальної програми та підручника з дисципліни «Основи краєзнавства» з тим, щоб у 2015 році запровадити вивчення цієї дисципліни у вищих навчальних закладах усіх профілів. Наша обласна організація бере участь у реалізації цього проекту — я працюю у складі авторського колективу, багато його положень апробовано у навчальному процесі в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького та Уманському державному педагогічному університеті.

— *Чим живе організація сьогодні?*

— Первинні осередки НСКУ, що викристалізувалися з широкого краєзнавчого руху, об'єднують понад 90 дослідників і літописців рідного краю. Однак краєзнавців, які ще не

оформили своє членство у спілці, набагато більше. Демократичний, творчий характер нашої організації дає краєзнавцям змогу сповна проявляти свою творчу самобутність, зосереджувати увагу на актуальних проблемах місцевої історії, в тому числі й раніше замовчуваних. У кожному місті й районі десятки людей займаються пошуковою роботою, досліджують свої родоводи, пишуть історію населених пунктів та окремих колективів, повертають пам'ять про наших незаслужено забутих відомих земляків.

Для того, щоб їх напрацювання стали надбанням широкої аудиторії, і враховуючи нинішню фінансову скруту, спілка прийняла рішення про створення електронної бібліотеки краєзнавчої літератури. До цієї книгозбірні ввійдуть електронні версії книг черкаських краєзнавців, номери журналу «Краєзнавство Черкащини». Доступ до них буде можливий через сайт обласної організації НСКУ «Краєзнавча Черкащина» всім користувачам Інтернету в найвіддаленішому куточку нашого краю.

За участю краєзнавчого активу ведеться збір матеріалів до бібліографічного довідника «Краєзнавці Черкащини», в якому буде вміщено понад 400 довідок-нарисів про подвижників краєзнавства, починаючи з початку минулого століття. У кінці жовтня у Каневі відбувся один із заключних заходів ювілейного року Т.Г. Шевченка — Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Краєзнавча Шевченкіана України», співорганізатором якої виступила наша обласна організація.

Розпитувала Тетяна Король,

Черкаський край — інформаційний портал достовірних новин, 12 грудня 2014 р.

Реальні кошти для віртуальних музеїв

«Музеї в сучасному суспільстві розглядаються як невід'ємна складова його соціокультурного простору. Розвиток музейної галузі всебічно сприяє духовному вдосконаленню суспільства, інтеграції національної спадщини в культуру світового співтовариства». Ці слова належать кандидату історичних наук, старшому науковому співробітнику відділу історичної регіоналістики Інституту історії України Національної академії наук України, Руслані Маньковській.

Питання теорії і практики українського музейництва — провідна тема її наукових досліджень. Починала Руслана Маньковська з аналізу процесів в українському музейному просторі в період 1917–1941 років, коли, наївно сподіваючись на позитивні зрушення, українська інтелігенція, зокрема і працівники музеїв були піддані репресіям. А сьогодні дослідниця окреслює перспективи найсучасніших віртуальних музеїв. Аналітиків галузі її рівня сьогодні в Україні одиниці.

Значні перспективи відкриваються перед музеями, що розвивають краєзнавчий напрям у своїй роботі, вважає Руслана Маньковська. Такі заклади стають центрами краєзнавчого руху в регіонах і перетворюються на потужну громадську інституцію, яка є локомотивом національно-патріотичного виховання.

Поєднання краєзнавства і музейництва для Руслани Маньковської природне і в науковій роботі, і в житті. Адже в перші роки після закінчення Київського університету імені Т. Шевченка вона працювала науковим співробітником Музею історії Великої Вітчизняної війни, а з 2000 року — науковим керівником секції «Історичне краєзнавство» Малої академії наук. 2003 року Р. Маньковська стала відповідальним секретарем Всеукраїнської (згодом — Національної) спілки краєзнавців.

Коли у січні 2012-го її обрали заступником голови Спілки, краєзнавство, напевно, взяло гору. Адже за останні три роки Руслана Маньковська ініціювала та реалізувала чимало організаційних та видавничих проєктів інституції. Серед останніх — книжки «Материк краєзнавства», «Джерела духовності», «Україна Тараса Шевченка» та «Літопис НСКУ», що нині готується до друку.

Нещодавно представники національних творчих спілок знову обговорювали з керівництвом Міністерства культури нагальні питання, зокрема проблеми фінансування.

У своєму виступі заступник голови Національної спілки краєзнавців України Руслана Маньковська вкотре підкреслила глибокий культурний потенціал краєзнавства та музейної галузі у відродженні історичної пам'яті, формуванні національної гідності, патріотичних почуттів та любові до рідного краю. Це так потрібно в наш тяжкий час!

Проте навіть у сучасних реаліях українська культура продовжує фінансуватися «за залишковим принципом». Культурний та інформаційний простір України і далі окупований державою-агресором... Звісно, такі українські подвижники, як Руслана Маньковська, і без фінансування продовжуватимуть справу свого життя. Але ж для гідної відсічі атак агресора національна культура потребує державних інвестицій не менше, ніж армія! Коли ж розуміння цього з'явиться і в наших керманичів?..

Євген Букет,

«Культура і життя», № 8–9, 20 лютого 2015 р.

Регіони — поза фокусом телекамер

За підрахунками експертів, упродовж першої половини 2015 року внутрішній туризм в Україні зріс на 25 %. І хочеться вірити, що справа не лише у курсі долара й зниженні купівельної спроможності. Українці нарешті вирішили задовольнити свою задавнену потребу в самопізнанні, вирішили побачити свою країну і, власне, себе. Відповідальність за те, що впродовж такого тривалого часу ця потреба перебувала у потенційному стані, залишаючись неактуалізованою, значною мірою лежить саме на вітчизняному телебаченні. Українці бачили на екранах Росію, меншою мірою Америку, зовсім трішки Західну Європу, але... майже ніколи Україну. Внутрішньоукраїнський контекст обмежувався щонайбільше політичними ток-шоу. У кращому разі глядачам показували столицю. Безпрецедентне ж культурне та історичне багатство регіонів залишалося поза фокусом телекамер. Не дивно, що згодом так багато людей купилися на «страшилки», які продукувала російська пропаганда, вміло лякаючи Донбас Галичиною і навпаки. Незнання своєї країни стало питанням національної безпеки. Про те, чи змінилася ситуація на екранах нині, а також про власні телесмаки, «Дню» в межах традиційного опитування розповіли краєзнавці з різних регіонів України.

«Краєзнавчі програми мають бути цікавими для молоді»

Руслана МАНЬКОВСЬКА, заступник голови Національної спілки краєзнавців України, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук:

— Мій улюблений канал — безперечно «Культура». Там дуже цікаві передачі інтелектуального, дискусійного плану. Вони піднімають вічні теми. Це телеканал, який дійсно відображає культурний та інтелектуальний простір України. Зокрема, хотілося б відзначити роботу Тамари Бойко. Вона має авторське перо, піднімає важливі проблеми. У її фільмах — надзвичайно цікаві постаті, й хоча вони відомі, але відкриваються по-новому. Хотілося б, щоб такі фахівці, майстри своєї справи працювали на всіх каналах. Вважаю, що телевізійний продукт каналу «Культура» мають поширювати й інші канали — щоб він був доступним для широкого загалу. Також дивлюся новини на Першому, на каналі «24». На Першому ще з'явилися дискусійні передачі. Юрій Макаров, буває, цікавих людей запрошує.

Краєзнавча тематика у телепросторі присутня, але, звичайно, недостатньо. Ці теми потребують ширшого висвітлення — ми маємо вдосконалювати духовний стан нашого суспільства. Національна спілка краєзнавців України працює у кожній області, однак на екрані свого відображення це не знаходить. Але треба віддати належне — коли ми звернулися до Державного комітету телебачення і радіомовлення у зв'язку зі сторіччям голови Спілки героя України Петра Тронька, то вони відгукнулися надзвичайно активно. Три канали показали фільми «Жити для людей» і «Видатні українці». Це дійсно приємно.

Останнім часом в ефірі з'явилися передачі на туристичну тематику, і це дуже позитивний момент. Популяризуються замки України, дерев'яні церкви, окремі пам'ятки.

Вже хоча б якісь кроки є. Однак не вистачає сучасних форматів. Такі програми мають зацікавити нашу креативну молодь. Це той вік, коли ще можна закласти інтерес до своєї історії. Потім ця людина, якщо стане, наприклад, архітектором, вже не буде забудовувати історичну частину міста, як це відбувається зараз на Подолі. Є багато передач про музеї і музейні експонати, але, знову ж таки, не вистачає креативу. Водночас окремі спроби залучати інформаційні технології, робити передачі динамічними вже зустрічаються.

Зараз дуже актуальна проблема перейменування вулиць. Ця тема активно обговорюється громадянським суспільством. Ми знаємо, що в основі процесу лежать громадські слухання, що громада може погоджуватися чи не погоджуватися із новими назвами. Але перш ніж приймати рішення, люди задумуються: «Хто ця людина? З ким пов'язана історія нашої вулиці? З якими постатями пов'язана історія нашого мікрорайону?» Все це також активізує інтерес до краєзнавства. Люди прагнуть повертатися до історії своєї малої Батьківщини. Сьогодні повністю просякнуте краєзнавством! Саме тому слід активізувати цей напрям, зокрема й на ТБ.

Окрема проблема — наші пам'ятки. Їх треба не просто описувати, а рятувати. Люди кажуть: «Ну зникла пам'ятка, і що?» А уявіть, якби у сімейному альбомі зникла фотографія вашої бабусі чи прабабусі. От ви живете, працюєте, але вже щось втрачено. Так само і для нації. Якщо якась пам'ятка зникає — так, ми йдемо далі, життя триває, — але якийсь аспект, якась струна нашого духовного зростання десь переривається. Саме тому це так важливо.

На Заході існує термін «людина музейного типу». Це означає, що громадянину з дитинства прищеплюють культуру відвідування музеїв. Не дивно, що статистика відвідування музеїв у нас набагато нижча. Хоча наші музеї нічим не поступаються західним! ТБ і преса мають показати і донести це до загалу.

«Слід робити акцент на дискусійних питаннях»

Василь МЕЛЬНИЧЕНКО, директор Навчально-наукового інституту історії і філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, кандидат історичних наук, голова обласної Спілки краєзнавців України, Черкаси:

— Нині на ТБ можна побачити цікаві програми про визначні пам'ятки та місця України, про Чигирин, Софіївку, Корсунь-Шевченківський тощо. Проте якщо говорити про краєзнавчу тематику загалом, то національне телебачення висвітлює її епізодично і фрагментарно. На мою думку, краєзнавчий компонент як важливий пізнавальний та виховний засіб часто недооцінюють.

Хотілося б отримувати із ТБ інформацію про звичаї, традиції кожного регіону, адже кожна область має певну особливість, своєрідний колорит. Матеріальний та духовний культурі наші ЗМІ повинні приділяти більше уваги. Україні потрібен образ краєзнавця-патріота.

Якщо говорити про черкаський регіон, то тут склалася добра практика висвітлення краєзнавчої тематики. Обласний канал «Рось» має постійні рубрики, зокрема «Моя Черкащина», в межах яких дають слово авторитетним експертам, обговорюють найбільш гострі проблеми. Зокрема, запам'яталася програма про першу районну історико-краєзнавчу конференцію у Драбові у травні цього року, присвячену 150-річчю впровадження земства на Лівобережній Черкащині.

На мою думку, щоб зацікавити глядачів краєзнавчими проблемами, телебачення повинно робити акцент на дискусіях — щоб люди різного віку та зацікавлень могли висловити свою думку щодо історичних місць і пам'яток України.

«ТБ має розповідати про надбання всіх областей України»

Микола МОСКАЛЮК, професор Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, доктор історичних наук:

— Тернопільські ЗМІ не надто охоче висвітлюють краєзнавчу тематику. Як виняток, увагу приділяють хіба що замкам, їх історичному значенню або книжкам, присвяченим краєзнавству. На жаль, на регіональному телебаченні вартіх уваги передач на цю тематику майже немає. Здебільшого дивлюся програми політичного та інформаційного характеру.

Програми про краєзнавство, які демонструють на національних каналах, теж не надто хорошої якості. Їх, безумовно, потрібно покращувати. Телебачення має приділяти більше уваги цій тематиці, акцентувати на проблемах, які існують сьогодні. На мою думку, нині дуже важливо дослухатися до позиції відомих краєзнавців, частіше запрошувати їх у студію. ТБ має розповідати про надбання всіх областей України. Це важливо для майбутнього держави — наступні покоління мають виховуватися на національній пам'яті.

«Псевдонауці та ідеології — не місце в ефірі»

Віталій ТКАЧ, краєзнавець, Рівненщина:

— Телевізор мені не потрібен. Новини звик слухати по радіоканалах, а віднедавна знаходжу додаткову інформацію в Інтернеті. Інколи дивлюся ТБ в гостях. Культурна складова ефірів, на жаль, жодних позитивних емоцій не викликає. Часто скачую з Інтернету і переглядаю науково-популярні фільми виробництва українських каналів. На жаль, їхня кількість загалом невелика. Є питання й щодо якості. Переконали, що програми, які мали б заохочувати глядачів цікавитися краєзнавством, насамперед повинні бути позбавлені псевдонауки та ідеології, причому будь-якої. На жаль, дуже часто нам пропонують продукт, в якому патріотичної істерії значно більше, ніж реальності і здорового глузду. Під маркою науки і культури подається примітивна конспірологія і псевдонаукові побрехеньки. Інший важливий критерій — актуальність для сучасної людини. Думаю, що сьогодні глядачам було б цікаво почути про проблеми, які стояли перед людьми минулого, про те, як їх вдавалося вирішувати, про походження тих чи інших речей, що нині нас оточують. Ну і третє, але не менш важливе, — оригінальність. Переконали, що з цим проблем не виникне. І поменше б тої тужливої, плаксивої музики, що лунає практично в усіх історико-культурних фільмах.

Роман Гривінський, Мар'яна Чорнієвич, Марія Геник,

Телекритика (telekritika.ua), 25 липня 2015 р.

1.4. ПУБЛІКАЦІЇ ПРО НАУКОВО-КРАЄЗНАВЧІ ЕКСПЕДИЦІЇ

Наукова історико-краєзнавча експедиція на Полтавщину

25–26 червня 2009 р. співробітник НДІ пам'яткоохоронних досліджень О. Лук'янова на запрошення Національної спілки краєзнавців України здійснила поїздку на Полтавщину. У складі експедиції брали участь члени правління НСКУ, Полтавської обласної організації Спілки, Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара, науковці Національної академії наук України, громадські діячі, працівники Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України, журналісти з Києва та Полтави.

Програмою історико-краєзнавчої експедиції було заплановано відвідати Центр гончарства в Опішному, шкільний краєзнавчий музей в селі Лютенки Гадяцького району, Літературно-меморіальний музей-садибу Олеся Гончара в селі Сухому Кобиляцького району. В рамках експедиції проводилась науково-практична конференція з питань збереження історико-культурної спадщини, брифінг, організовувався круглий стіл з проблем пам'яткоохоронної діяльності за участю членів делегації, активістів місцевих громад, місцевих краєзнавців, працівників місцевих органів влади, місцевих та національних засобів масової інформації. Здійснені екскурсії «Гадяч козацький» і «Поле Полтавської битви».

Експедиція, була розрахована на два дні подорожі, охопила лише невелику кількість видатних історико-культурних місць. Ознайомлення почалося з смт. Опішне, стародавнього містечка, яке по праву вважається гончарною столицею України. Фондові колекції музею-заповідника репрезентують гончарні осередки всіх історико-етнографічних регіонів України, унікальну збірку дитячої глиняної іграшки, колекцію зарубіжного гончарства. Крашні роботи експонуються просто неба. Збереглася єдина в Україні гончарна виробнича споруда, що датується початком ХХ століття. У структурі музею-заповідника існують: Меморіальний

музей-садиба славетної гончарки Олександри Селюченко, та Меморіальний музей-садиба гончарської родини Пошивайлів — однієї з найдревніших українських гончарських династій.

Наступним пунктом експедиції стало село Лютенська Гадяцького р-ну. Край переживав славні, але часом і трагічні, сторінки історії. Одними із найбільш драматичних і трагічних були колективізація та голодомор 1932–1933 років. Значна частина населення не витримала випробувань голодом. Зникали цілі села та хутори. Село Лютенська одним із перших в Україні було занесене на «Чорну дошку». На початку 90-х років громадськими активістами встановлено пам'ятні хрести жертвам більшовицького голодомору 1932–33 років в м. Гадяч та с. Лютенська. Також, варта особливої уваги монументальна споруда — братська могила радянських воїнів, жертв фашизму, пам'ятник землякам.

На території селища проводяться розкопки на місці зруйнованої Свято-Успенської церкви (1686–1973), однієї з перлин української культової архітектури. Церква, як одна з найвизначніших пам'яток України козацької доби, включена до Програми відтворення видатних пам'яток історії та культури України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1999 року № 700.

Наступним пунктом призначення стало місто Гадяч — історичне місто, часто згадується як резиденція гетьмана Лівобережжя Івана Брюховецького. Для багатьох Гадяч асоціюється із родиною Драгоманових, яка мала маєток на мальовничих пагорбах Псла. Тут народились видатний культурно-політичний діяч М.П. Драгоманов, його сестра, талановита письменниця Олена Пчілка, а у збудованому нею дачному будиночку в урочищі Зелений гай писала свої твори її донька, геніальна Леся Українка. Нині в місті працює музей родини Драгоманових, споруджений пам'ятний знак на честь М.П. Драгоманова, Олени Пчілки, Лесі Українки. У центрі міста мальовнича паркова зона, в якій розташовані монументальні споруди:

- пам'ятник генерал-лейтенанту Павлу Корзуну;
- пам'ятний знак воїнам — учасникам Афганської війни;
- пам'ятний знак землякам, які пройшли горнило Чорнобіля;
- пам'ятний знак родині Драгоманових

Кінцевим пунктом історико-краєзнавчої експедиції була екскурсія по заповіднику «Поле Полтавської битви».

На історичному полі битви з 1909 р. діє музей. У дев'яти експозиційних залах представлені безцінні реліквії: холодна та вогнепальна зброя XVII–XVIII ст., одяг Петра І, особисті царські речі, бойові прапори, старовинні картини, гравюри тощо. З 1981 року державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви» — єдиний музейний заклад України, який входить до Міжнародної асоціації військово-історичних музеїв світу (IAMAM) під егідою ЮНЕСКО.

Крім музею, на території заповідника «Поле Полтавської битви» знаходяться історичне поле Полтавської битви, обеліски на місці земляних укріплень (редутів), Сампсонівська церква, братська могила російських воїнів та інші пам'ятні місця, пов'язані з перебігом бою.

**Спадщина (офіційний інформаційний ресурс
Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень
Міністерства культури України), <http://spadshina.org.ua>**

Національна спілка краєзнавців України стає на захист сакральної дерев'яної архітектури Львівщини

Науково-краєзнавчу експедицію «Світові пам'ятки сакральної архітектури Львівщини: проблеми збереження» здійснила 7–8 жовтня 2010 року Національна спілка краєзнавців України. Увага до цієї теми викликана незадовільним станом більшості унікальних пам'яток дерев'яної архітектури західного регіону України, а також має на меті привернути увагу державних органів та широкої громадськості до проблеми занепаду української сакральної дерев'яної архітектури і спонукати їх до рішучих дій.

За інформацією Спілки краєзнавців України, на Львівщині збереглося понад 800 дерев'яних церков із понад двох з половиною тисяч загальноукраїнських. Однак точну кількість сакральних дерев'яних артефактів встановити важко, адже багато храмів уже втрачено і, навпаки, багато церков, які реально існують, ще не музеєфіковано.

Учасники експедиції оглянули церкву Св. Параскеви (XVII ст.), оборонний василіанський монастир у с. Крехів, церкву Зіслання Св. Духа (1502 р.) у Потеличі, в селі Воля Висоцька — церкву Св. Архистратига Михайла (1598 р.), а також церкву Присвятої Трійці (1720 р.) у Жовкві, забудову історичної Ринкової площі (сучасна пл. Вічева) із замком 1594 року та костел Св. Лаврентія XVII ст. Василіанського (XVII–XX ст.) та Домініканського (XVII–XVIII ст.) монастирів.

Серед дерев'яних храмів для Львівщини характерні церкви бойківські й галицькі. Як повідомили учасники експедиції, серед них є храми-кандидати на внесення до списку ЮНЕСКО: церква Святого Юра у Дрогобичі, церква Зіслання Св. Духа в с. Потелич Жовківського р-ну, церква Собору Богородиці у с. Матків Турківського р-ну та церква Святої Трійці в Жовкві.

Більшість дерев'яних церков, каплиць, костелів та синагог Галичини є шедеврами готики, які, на думку вчених, не мають аналогів у світі. Учасники експедиції пересвідчилися, що «так не зводили свої храми ні поляки, ні словаки, ні росіяни». На відміну від дерев'яної архітектури інших народів Європи, як пояснюють краєзнавці, в Україні церкви виконано в техніці зрубу — всі частини будівлі складено з розміщених горизонтально і добре припасованих одне до одного круглих колод або прямокутних брусів.

У Львівському історичному музеї 8 жовтня під час круглого столу фахівці обговорили існуючі та виявлені науково-краєзнавчою експедицією проблеми дерев'яної сакральної архітектури Львівщини і дійшли висновку, що велич сакральної дерев'яної архітектури до сьогодні відома лише фахівцям та завзятим аматорам цієї справи.

«Місцева влада не завжди усвідомлює, що пам'ятка дерев'яного зодчества є не тягарем для місцевого бюджету, а амбітною архітектурною спорудою, принадою для туристів», — вважають учасники круглого столу.

А серед причин втрати сакральних будівель визначають і міжконфесійні суперечки. Або ж іноді завдяки дерев'яним храмам «звільняють» місця під муровані храми чи навіть бездумно обшивають бляхою і пластиком храми, замінюючи таким чином фахову реставрацію та ремонт.

За державної підтримки сакрального дерев'яного зодчества в Україні, як вважають краєзнавці, знайдуться кошти і в меценатів та громадських організацій. Так як всі дерев'яні храми в Україні чинні, важливо, аби вище духовенство всіх конфесій роз'яснювало правила поведінки із такими храмами і не схвалювало аматорські ремонти. «Паства здебільшого готова оплачувати реставрацію своїх храмів, тому державою має бути забезпечена належна проектна документація і фахівці для проведення відповідних робіт», — пояснили учасники круглого столу.

Представники науково-краєзнавчої експедиції «Світові пам'ятки сакральної архітектури Львівщини: проблеми збереження» вирішили підготувати Президії НСКУ звернення до Президента України про затвердження Національної програми зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України.

В обговоренні проблеми збереження сакральної дерев'яної архітектури взяли участь Начальник управління культури ЛОДА Галина Дорошук, представник кафедри туризму ЛНУ ім. Івана Франка Дмитро Каднічанський, директор Львівської національної галереї Борис Возницький, член правління Фонду збереження архітектурних пам'яток імені Олеса Гончара Роланд Франко, Начальник управління культурної спадщини ЛОДА Василь Івановський, Президент Українського національного комітету ICOMOS Микола Яковина, Начальник відділу у справах національностей та релігій ЛОДА Роман Кураш, Голова Львівської обласної організації НСКУ Микола Литвин та багато інших.

Milites Christi Imperatoris, 13 жовтня 2010 р.

Олешківській Січі — 300 років

15–16 червня 2011 р. Національна спілка краєзнавців України здійснила науково-краєзнавчу експедицію, присвячену 300-річчю Олешківської Січі (1711–1728 рр.). В її роботі взяли участь провідні українські вчені-історики, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, викладачі вишів, учителі, музеєзнавці, краєзнавці, громадські діячі з Києва, Дніпропетровська, Запоріжжя, Херсона, Цюрупинська.

Метою цього заходу, який відбувся за підтримки народного депутата України О. Журавка, було відродження історичної пам'яті, привернення уваги суспільства до славних сторінок української історії, формування національної гідності в молодого покоління. У цьому контексті розглядалися питання, пов'язані з історією козацтва. Щоб цілісно підійти до проблеми дослідження козацького періоду, було вирішено розпочати експедицію з колиски українського козацтва — острова Хортиця, та охопити увагою всі козацькі твердині на території сучасних Запорізької, Дніпропетровської та Херсонської областей.

Гостинно зустрів учасників експедиції та долучився безпосередньо до її роботи Національний заповідник «Хортиця». Дало старт цьому важливому заходу засідання, на якому було заслухано виступи відповідального секретаря НСКУ Р. Маньковської, генерального директора Національного заповідника «Хортиця» М. Остапенка, професора Запорізького національного університету В. Мільчева, директора Козацького центру Національного гірничого університету Г. Швидько, доцента Національного гірничого університету Н. Ченцової та інших.

Виступаючи порушили низку перспективних питань щодо головних напрямів діяльності з вивчення і збереження об'єктів культурної спадщини. Зокрема — про об'єднання зусиль дослідників історії козацтва задля збирання, вивчення і видання повної джерельної бази, яка стосується козацьких Січей, необхідність глибокого наукового дослідження Олешківської Січі, втілення в життя Державної програми «Часи козацькі — Січі Запорозькі» тощо.

Згодом усі гості відвідали експозицію Музею історії запорозького козацтва, ознайомилися з історико-культурним комплексом «Запорозька Січ», оглянули унікальні пам'ятки гідроархеології.

Далі шлях експедиції проліг до Кам'янської Січі, яка сьогодні є філією Національного заповідника «Хортиця». Оглянувши її, ми обговорили нагальні проблеми і перспективи дослідження цієї історичної пам'ятки.

Уранці 16 червня програма експедиції продовжилася у м. Цюрупинську. Представники керівництва Херсонської обласної, Цюрупинської районної та міської влади зустрічали нас із хлібом-сіллю. Потім у приміщенні Цюрупинської районної ради продовжилося ближче знайомство, під час якого Р. Маньковська розповіла, що Національна спілка краєзнавців України у своїй діяльності значну увагу приділяє пам'яткоохоронній справі. Краєзнавці України беруть активну участь у підготовці проекту державної ваги — багатотомного видання «Звід пам'яток історії та культури України», проводять серйозну науково-дослідницьку та популяризаторську роботу з питань вивчення історико-культурної спадщини України. Традиційними стали щорічні науково-краєзнавчі експедиції, де науковці та громадськість об'єднуються навколо проблем збереження культурного надбання українського народу.

Такі акції відбулися на Полтавщині, Львівщині, Дніпропетровщині, Чернігівщині й мали широкий розголос серед української спільноти. 2011 року виповнюється 300 років перлині степового краю — Олешківській Січі — важливій сторінці в історії України. За поданням громадськості м. Цюрупинська, народного депутата України О. Журавка Верховна Рада України ухвалила постанову № 361 від 12 травня 2011 р. про відзначення 300-річчя заснування Олешківської Січі на державному рівні.

Після знайомства ми вирушили до місця розташування Олешківської Січі, де встановлено символічний пам'ятний знак. Місцевий дослідник В. Бойко, котрий брав участь у розкопках, розповів про археологічні розкопки 1991–1992 рр. та 2004 року, знайдені

предмети козацького побуту, залишки будівель і укріплень. Згодом делегація завітала до Цюрупинського дитячого будинку-інтернату для дітей-інвалідів.

Директор цього закладу Т. Княгницька показала різноманітні картини своїх вихованців і од-ну з них подарувала гостям. У свою чергу від Національної спілки краєзнавців України дитячому будинку було передано книги та DVD-плеєр. Потім гості ознайомилися з містом і побували в місцевому краєзнавчому музеї. Основною і zarazом підсумковою частиною програми експедиції стало засідання «круглого столу» «Олешківській Січі — 300 років: історичні та сучасні інтерпретації» в Цюрупинському центрі культури та дозвілля. Свої думки виголосили представники місцевої влади, історики, краєзнавці, представники козацтва, громадських організацій та ЗМІ. Активну участь в обговоренні взяли В. Плотніков — Цюрупинський міський голова, Р. Маньковська — відповідальний секретар НСКУ, О. Бажан — заступник головного редактора журналу «Краєзнавство», В. Щербак — декан факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», Т. Лисенко — заступник директора з наукової роботи Національного заповідника «Хортиця», С. Сурченко — завідувач філії «Кам'янська Січ», Д. Ніконенко — археолог філії «Кам'янська Січ», Є. Сінкевич — голова Херсонської обласної організації НСКУ, Т. Братченко — директор Херсонського обласного краєзнавчого музею, С. Дяченко — науковий співробітник Херсонського обласного краєзнавчого музею, І. Кочергін — голова Дніпропетровської обласної організації НСКУ, Л. Назаренко — начальник відділу освіти Цюрупинської райдержадміністрації, а також члени Козацької ради, отамани місцевих осередків та інші. У ході обговорення виступів було запропоновано:

1. Національній спілці краєзнавців України спільно з Національним заповідником «Хортиця» та Інститутом козацтва Інституту історії України НАН України з метою широкої популяризації історії українського козацтва розробити й ініціювати перед вищими органами державної влади України Державну програму «Часи козацькі — Січі Запорозькі», куди включити наукове вивчення та публікацію джерельної бази з проблеми козакознавства, збереження і музеєфікацію пам'яток козацької історії та заходи щодо залучення української громадськості до історичного минулого, пов'язаного з героїчними сторінками козацької доби.

2. Президії правління НСКУ звернутися до органів місцевої влади м. Цюрупинська щодо сприяння відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини України» (ст. 23, 25, 26-30) у територіальному оформленні історичних меж Олешківської Січі, встановленні охоронних дощок і знаків культурних об'єктів («цитадель», «козацька дорога», «козацькі табори» тощо) в охоронній зоні та внесенні їх до Реєстру культурної спадщини краю.

3. Президії правління НСКУ спільно з керівництвом Національного заповідника «Хортиця» запропонувати Міністерству культури України та Херсонській обласній державній адміністрації з метою формування цілісного комплексу збережених козацьких Січей і з врахуванням високого наукового потенціалу й використання багатого дослідницького досвіду фахівців Хортицької та Кам'янської Січей приєднати Олешківську Січ до Національного заповідника «Хортиця» на правах філіалу.

4. Закликати органи місцевої влади м. Цюрупинська проводити археологічні дослідження та музеєфікацію історичної пам'ятки «Олешківська Січ» винятково силами фахівців у галузі археології та збереження культурної спадщини.

5. Правлінню Херсонської обласної організації НСКУ спільно з органами місцевої влади м. Цюрупинська та Херсонським краєзнавчим музеєм з метою популяризації історії українського козацтва серед туристів регіону розробити план рекреаційних заходів щодо впорядкування історичної місцевості та включення її до туристичних маршрутів області.

6. Порушити питання перед вищими органами влади України щодо перейменуванням. Цюрупинська, зокрема, спрощення процедури повернення місту його історичної назви з часів Київської Русі — Олешки.

7. Через засоби масової інформації активно висвітлювати події, пов'язані з дослідженням і збереженням історичних пам'яток українського козацтва.

Завершальним етапом науково-краєзнавчої експедиції стало ознайомлення з експозицією Херсонського обласного краєзнавчого музею, зокрема, присвяченою Кам'янській та Олешківській Січам.

*Володимир Дмитрук,
Краєзнавство, № 4, 2011 р.*

Науково-краєзнавча експедиція Національної спілки краєзнавців України «Сторінки історії Кіровоградщини: від минулого до сьогодення»

6–7 червня 2012 р. Національна спілка краєзнавців України, продовжуючи традицію щорічних науково-краєзнавчих експедицій, спільно з Кіровоградською обласною організацією НСКУ, яку очолює відомий дослідник краю, заступник начальника Управління культури Кіровоградської ОДА О.О. Бабенко, здійснила наукову розвідку на Кіровоградщину. Метою подорожі було ознайомлення з історико-культурною спадщиною краю, з'ясування стану збереження пам'яток, зустрічі з науковцями, музейниками, краєзнавцями щодо розвитку краєзнавчого руху на Кіровоградщині.

До складу делегації Спілки входили Р.В. Маньковська — заступник голови НСКУ, с.н.с. Інституту історії України НАН України, О.П. Гончаров — голова Київської міської організації НСКУ, доцент Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Г.П. Савченко — голова Київської обласної організації НСКУ, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, А.В. Блануца — член НСКУ, с.н.с. Інституту історії України НАН України, Л.В. Яснівська — відповідальний секретар Чернігівської обласної організації НСКУ, доцент Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Програма експедиції включала участь представників Спілки в Міжнародній науковій конференції «Синьоводська битва 1362 р. в контексті середньовічної історії Східної Європи», відвідання Археологічного музею Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка, Державного заповідника-музею І.К. Тобілевича (Карпенка-Карого) — «Хутір Надія», ознайомлення з видатною пам'яткою XVIII ст. — фортецею Святої Єлизавети, огляд археологічних розкопів в с. Торговиця Новоархангельського району, зустріч з краєзнавчим активом Кіровоградського обласного краєзнавчого музею та м. Новоархангельська в краєзнавчому музеї міста.

На Міжнародній науковій конференції, що була приурочена 650-річчю битви на Синіх Водах і у відповідності до доручення Секретаріату Кабінету Міністрів України від 30 січня 2012 р. відзначалась на державному рівні, Р.В. Маньковська зачитала вітання голови НСКУ до учасників зібрання, в якому підкреслювалось значення спільних досліджень вчених і краєзнавців у пошуках відповідей на дискусійні питання історії. З доповідями про проблеми середньовічної доби виступили учасники делегації А.В. Блануца та Л.В. Яснівська. Проректор з науково-педагогічної роботи Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка І.А. Козир представила краєзнавцям Археологічний музей університету, де зберігаються знахідки багаторічних археологічних експедицій викладачів та студентів закладу. Музейні колекції свідчать про створену потужну археологічну школу на Кіровоградщині, центром якої виступає університет.

Учасники експедиції відвідали відомий культурно-мистецький осередок області «Хутір Надія». Колектив заповідника опікується збереженням пам'яті про родину Тобілевичів, розбудовуючи експозицію музею, що розмістився в хаті 1871 р., а також паркову зону в 9 га зі ставком, але подальший розвиток заповідника потребує фінансових вкладень. Нагальною проблемою закладу є зміцнення науково-методичної роботи, збільшення штату наукових працівників, проведення реекспозиції музею із використанням сучасних підходів у музейництві, реставрація кімнат матеріалами, що відповідали б епосі XIX — поч. XX ст.

Краєзнавці ознайомились із самобутнім музейним закладом, який присвячений історії хореографічного мистецтва Кіровоградщини. Таке мистецьке поєднання на «Хуторі Надія» з 1990 р. стало початком з 1990 р. щорічного всеукраїнського свята театального мистецтва «Вересневі самоцвіти».

За програмою експедиції делегація побувала на території пам'ятки історії, культури, архітектури і фортифікаційного мистецтва 1754 р. — фортеці Святої Єлизавети, оглянули її бастіони і рavelіни. О.О. Бабенко підкреслив, що зберегли пам'ятку завдяки зусиллям П.Т. Тронька, який в 1980-х рр. зніціював створення на території фортеці Військово-меморіального комплексу в пам'ять загиблим у війнах. Унікальність фортеці в збереженні земляного валу у формі замкнутого багатокутника, проте післявоєнні зелені насадження перешкоджають огляду пам'ятки.

В Новоархангельську учасники експедиції зустрілись з краєзнавцями області, обговорили питання охорони культурної спадщини, концептуальні засади реекспозиції Кіровоградського обласного краєзнавчого музею, перспективи туристичних рекреаційних зон області, оглянули місцевий краєзнавчий музей, створений в 2005 р. колишнім вчителем математики Ю.Б. Садовенком. Серед музейних експонатів предмети Трипільської культури, обрядово-сакральні матеріали та залишки металургійного виробництва скіфської доби, знахідки Черняхівської культури, наконечники та фрагменти шаблі з с. Торговиці, етнографічна колекція тощо. В музейній експозиції дотримані всі основні вимоги до експонування пам'яток історії та культури.

Учасники експедиції здійснили виїзд в с. Торговиця на археологічні розкопи біля р. Синюхи. Розповідь керівника археологічної експедиції І.А. Козир та коментарі фахівців, зокрема члена-кореспондента НАН України О.П. Моці, висвітили історію археологічних досліджень місцевості, на підставі яких реконструюються історичні події XIV ст. Унікальні археологічні знахідки збагатили джерельну базу дослідження дискусійних питань в історії України.

Кіровоградщина є важливою складовою краєзнавчого руху України. Природа та історія визначають особливості розвитку краєзнавства краю, багата історико-культурна спадщина Кіровоградщини потребує широкої популяризації, необхідно залучати молодь до вивчення історії краю, краєзнавчих досліджень.

*Руслана Маньковська,
Краєзнавство, № 2, 2012 р.*

Експедиція на Яготинщину

З метою зібрання матеріалу для фундаментального ілюстрованого публіцистично-документального видання «Краєзнавча Шевченкіана України», присвяченого 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка була організована і проведена 24 квітня 2013 року Науково-краєзнавча експедиція Національної спілки краєзнавців України на Яготинщину. Основними завданнями експедиції було зібрання краєзнавчого матеріалу про перебування на Яготинщині Т.Г. Шевченка, подвижницьку діяльність графа Кирила Розумовського, мистецьку спадщину видатної художниці Катерини Білокур.

Особливе значення має перебування в Яготині Т.Г. Шевченка. Вперше він приїхав сюди в 1843 р. для малювання двох копій з портрету М.Г. Рєпніна. Тут він намалював автопортрет, написав поему «Тризна», яку присвятив доньці М.Г. Рєпніна Варварі. Шевченко був у Яготині і в 1844, 1845 та 1859 роках. До Яготинської доби відносяться його «Археологические записи ...», малюнок сепією «Шевченко малює селянський двір», та повість «Близнецы». «Всі дні мого перебування колись в Яготині є й будуть для мене низкою чудових спогадів», — писав Т.Г. Шевченко з далекого заслання до В.М. Рєпніної у березні 1850 року.

Участь у експедиції взяли 35 осіб. Серед них — керівники Національної спілки краєзнавців України, фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної

спадщини ім. Олеса Гончара, науковці Інституту Історії України НАН України, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України. Учасники відвідали об'єкти біля річки Трубіж, с. Богданівка (Музей-садибу Катерини Білокур), Яготин (Свято-Троїцький храм (собор), пейзажний парк Садиби Яготин, Музей «Флігель Тараса Шевченка», Яготинську картинну галерею).

Офіційний сайт НСКУ (<http://nsku.org.ua>), 24 квітня 2013 р.

Науково-краєзнавча експедиція на Вінниччину

Згідно плану заходів Національної спілки краєзнавців України 3–4 жовтня 2013 року відбулася чергова науково-краєзнавча експедиція на Вінниччину. Члени експедиції на чолі з Головою НСКУ О.П. Ресентом зустрічалися з місцевими краєзнавцями, обговорювали творчі та наукові здобутки, будували стратегію розвитку краєзнавчої справи у Вінницькій області. Учасники відвідали 4 з 7 чудес цього куточку України: Лядовський скельний Свято-Усікновенський монастир, історико-культурний заповідник «Буша», палац Потоцьких у м. Тульчин, Немирівське городище — Великі вали VII–VI ст. до н. е. Найбільше багатство цього краю — гостинні, привітні, працьовиті люди, які люблять свій край, бережуть його, шанують свою історію та культуру, дбають про збереження духовної спадщини для нащадків.

Маршрут також охоплював низку інших визначних краєзнавчих пам'яток: сакральних, природних, рукотворних. Кожен пагорб, кожен клаптик цієї древньої землі дихає історією, яку необхідно вивчати, досліджувати та популяризувати серед молоді України.

Мета експедиції: привернення уваги широкої громадськості до історико-культурної спадщини Поділля, популяризація вагомого краєзнавчого доробку вінницьких краєзнавців серед українського загалу, висвітлення у наукових виданнях і ЗМІ унікальної сакральної історії краю.

Офіційний сайт НСКУ (<http://nsku.org.ua>), 3 жовтня 2013 р.

Житомирщина стала об'єктом краєзнавчих відкриттів

У літературно-меморіальному музеї В.Г. Короленка в Житомирі відбулася зустріч з учасниками науково-краєзнавчої експедиції «Музейне краєзнавство Житомирщини: суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації».

На захід завітали краєзнавці, історики та представники влади.

Головна мета науково-краєзнавчої конференції полягає в тому, аби ознайомитися з роботою музейних закладів Житомирської області, вивчити досвід використання інноваційних підходів, орієнтованих на зростання інтересу дітей і дорослих до відвідування музеїв та презентувати діяльність Національної спілки краєзнавців України.

Голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Ресент відзначив, що житомирські краєзнавці — одні із перших в нашій державі серед тих, хто не лише підтримує традиції, а й примножує їх. Він нагородив кращих краєзнавців області грамотами та презентував унікальне видання «Україна Тараса Шевченка». У книзі зібрані цінні матеріали про життя і творчість великого Кобзаря з різних регіонів нашої держави. До читача видання потрапить у травні, а його тираж становить 3000 примірників.

Краєзнавці переконані, що Житомирщина — це цікавий, мальовничий і багатий історичними традиціями регіон, досліджуючи який постійно можна робити нові відкриття. Експедиція перебуватиме в нашій області до 23 квітня, а вже в червні її делегація відвідає Полтавщину.

Захід у літературно-меморіальному музеї В. Г. Короленка зібрав справжню історико-краєзнавчу еліту міжнародного рівня.

Нагадаємо, що на Житомирщині започатковано обласну краєзнавчу премію, завдяки якій значно зростає інтерес до проведення нових досліджень не лише серед фахових краєзнавців, а й школярів. Обласна влада пообіцяла в 2014 році виділити кошти на завершення ремонтних робіт в обласному історико-краєзнавчому музеї та на реконструкцію обласної філармонії, а також розглядається питання щодо фінансування музею ім. І. Огієнка в Брусилові.

*Сайт міста Житомира — 0412.ua, 23 квітня 2014 р.
(<http://www.0412.ua/news/521624>)*

На Житомирщині обговорили перспективи розвитку музейної справи

Використання інноваційних технологій у функціонуванні музеїв області, поглиблення їх комунікаційного потенціалу, привернення уваги широкого кола громадськості до проблем краєзнавства обговорювали учасники Всеукраїнської науково-краєзнавчої експедиції «Музейне краєзнавство Житомирщини: суспільно-інтеграційні тенденції та комунікаційні інновації», яка відбулася 22–23 квітня 2014 р. в Житомирі.

У рамках виїзної експедиції провідні українські експерти, краєзнавці, історики, археологи, фахівці музейної справи відвідали провідні музеї області, зустрілися з активістами наукової та краєзнавчої еліти краю, представниками органів влади та органів місцевого самоврядування.

До обговорень музейної тематики долучився перший заступник голови обласної ради Володимир Арешонков. Під час презентації краєзнавчих видань Національної спілки краєзнавців України в літературно-меморіальному музеї Володимира Короленка відділу обласного краєзнавчого музею, він, зокрема, сказав: «Житомирщина може пишатися багатьма унікальними в Україні музеями, які містять універсальні експонати, ототожнюють особливість нашого краю та самотутню старожитню етнокультуру древлян-поліщуків. Гості Житомира вважають за честь відвідати музей космонавтики та експозицію «Космос» — єдині такого типу в нашій країні музейні комплекси. Цікавою та змістовною є музейна мережа Бердичева, Житомирського, Попільнянського та інших районів області». Володимир Арешонков також зазначив, що обласна рада фінансово підтримує музейні заклади комунальної сфери. Зокрема, 1,2 млн. грн. з обласного бюджету спрямовано на спорудження нового приміщення обласного краєзнавчого музею, надаються кошти на розвиток музею космонавтики, Музею Володимира Короленка та інших. Заплановані видатки на подальший період. Депутати обласної ради підтримують краєзнавчий рух. З цією метою в області запроваджено обласну краєзнавчу премію. З обласного бюджету виділяються кошти на видання книг краєзнавчої тематики.

У ході обговорень під час огляду музейних експозицій, «круглих столів», тематичних нарад учасники експедиції говорили про необхідність збереження та примноження культурної, духовної та рекреаційної спадщини України та Житомирщини, оновлення підходів до функціонування музею як соціокультурного інституту, можливості меморіальних музеїв у контексті сучасних тенденцій соціалізації їх змісту.

Серед учасників Всеукраїнської науково-краєзнавчої експедиції до Житомира були голова національної спілки краєзнавців України, член-кореспондент НАН України Олександр Реєнт, заступник голови Національної спілки краєзнавців Руслана Маньковська, перший заступник головного редактора журналу «Краєзнавство» Олег Бажан, голова правління Вінницької обласної організації НСКУ Сергій Гальчак, голова правління Житомирської обласної організації НССКУ Лариса Грузька та інші.

*Офіційний веб-портал Житомирської обласної ради, 24 квітня 2014 р.
(<http://6.zt.gov.ua/index.php/news/5656>)*

Експедиція НСКУ на Фастівщині

Традиційна експедиція Національної спілки краєзнавців України 29 квітня завітала на Фастівщину. Це п'ята експедиція, яку здійснює правління спілки з метою вивчення роботи регіональних краєзнавців і стану збереження і популяризації історичної та культурної спадщини краю. Лейтмотивом цієї експедиції і загалом життя спілки є слова колишнього голови НСКУ академіка Петра Тронька: «Я тобою живу, Україно».

Експедицію очолили голова НСКУ, заступник директора Інституту історії України Національної академії наук України, член-кореспондент НАНУ, доктор історичних наук Олександр Рєєнт та голова Київської обласної організації спілки краєзнавців, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат історичних наук, член правління НСКУ Григорій Савченко.

Директор Фастівського державного краєзнавчого музею, голова Фастівського міськрайонного осередку НСКУ, почесний краєзнавець України Тетяна Неліна, яка розробила маршрут експедиції «Історико-краєзнавча спадщина Фастівщини», знайшла спонсора, який профінансував автобусну поїздку краєзнавців по нашому краю. Скрізь, де побувала експедиція, її зустрічали наші краєзнавці. Їх в осередку дев'ятнадцять. Це активні, ініціативні, самовіддані люди, палкі патріоти рідного краю. Спершу гості поїхали до Мар'янівки — у музей Івана Козловського, а далі були відвідини сакральних місць Фастівщини.

На «Переп'ятовому полі» вони з великим захопленням слухали змістовну і глибоку розповідь Володимира Дросенка і про Переп'ят, і про Переп'ятиху, і про Тараса Шевченка, який у 1846 році брав участь тут у розкопках. До облаштування цих місць і збереження їх як пам'яток історії активно долучилися краєзнавці Володимир Дросенко, Анатолій Корчак, Едуард Мондзелевський та інші.

Гордістю Фастова є громадський «Музей на колесах» на честь історичних подій Злуки Української Народної республіки та Західноукраїнської Народної республіки в єдину соборну Україну. З експозицією музею учасників експедиції ознайомив Едуард Мондзелевський — краєзнавець-ентузіаст, дослідницька робота якого достойна наукового ступеню.

Гості та місцеві дослідники історії рідного краю побували того дня і біля пам'ятників Семену Палію та Миколі Бенардосу, автором яких є скульптор Анатолій Древецький — почесний громадянин Фастова, член Національної спілки краєзнавців та Національної спілки художників України, оглянули римо-католицький костел, відвідали музей-садибу Кирила Стеценка, могили Володимира Косовського та Кирила Стеценка у Веприку. Скрізь поклали квіти, слухали змістовні, сповнені цікавими фактами екскурсії Валентини Умрик, Володимира Дросенка, Едуарда Мондзелевського.

На визначений час колеги зі столиці завітали до Фастівського державного краєзнавчого музею, де їх чекали керівництво міста, краєзнавці та колишні артисти народного самодіяльного театру Будинку культури заводу «Червоний Жовтень» Анатолій Чехович, Віра Горинська, Галина Чепелянська, Володимир Юрасов і донька режисера Народного самодіяльного театру Миколи Косовського Оксана Піддубна. Саме зараз у музеї розпочинається експонування виставки «Сторінки історії українського театру. Фастівщина театральна». Директор музею Тетяна Неліна, представляючи її до огляду, у вступному слові відзначила, що ця виставка, приурочена до Всесвітнього року театру за програмою ЮНЕСКО, є спільним проектом співпраці нашого музею з музеєм театрального, музичного кіномистецтва України в місті Києві.

Початком роботи над цією темою стало святкування у минулому році дев'яносторіччя з дня народження одного з перших режисерів народного театру Фастова Анатолія Горчинського. Спершу була ідея підготувати виставку «Погляд крізь роки» до сімдесятиріччя самодіяльного театру Будинку культури заводу «Червоний Жовтень». Але робота краєзнавців району спонукала розширити рамки проекту, який з лютого 2015 року називається «Сторінки історії українського театру. Фастівщина театральна». Першим

заходом цього проекту була ретро-прем'єра, що відбулася 28 березня у малій залі міського Палацу культури. Виставка, перший розділ якої, до речі, підготувала науковий секретар столичного музею Ада Сапьяолкіна, вже готова до експонування. Її святкове офіційне відкриття відбудеться 16 травня. Оглянути надзвичайно цікаву експозицію запрошуємо всіх, хто завжди прагне знати більше!

*Зоя Галущенко,
«Перемога», сайт Фастівської міськрайонної газети, 8 травня 2015 р.*

Краєзнавча експедиція на Богодухівщину

28 травня за участі заступників голови Національної спілки краєзнавців України Богдана Андрусишина та Руслани Маньковської відбулася Науково-краєзнавча експедиція «Пам'ятні місця Слобожанщини Героя України, академіка Петра Тронька».

Спершу її учасники відвідали місто Богодухів, центр однойменного району, завітали до міської ради, де зустрілися з заступником міського голови Богодухова Любов'ю Іванівною Рогинською. Вона, зокрема, розповіла, що Петро Тимофійович Тронько для міста Богодухова зробив чимало добрих справ. За це ще за життя був обраний почесним громадянином міста Богодухова. Краєзнавці сфотографувалися біля покинутої будівлі, де Петро Тимофійович закінчував учительські курси, щоб потім викладати українську мову в с. Кленовому, що під Богодуховим.

Директор Богодухівського районного краєзнавчого музею Ярослав Володимирович Козловський провів змістовну екскурсію ввірем йому закладом. У Богодухівському районному краєзнавчому музеї учасники експедиції мали змогу ознайомлятися з культурою та історією міста Богодухів. В музеї представлені експонати, що символізують культуру міста, історію створення та розвитку Богодухівського району. Структура музею складається з п'яти експозицій: «Наш край в сиву давнину» (від появи людини до 16 ст.), «Народна культура побуту» (18 — поч. 20 ст.), «Видатні люди Богодухівщини», де чільне місце належить Петру Тимофійовичу Троньку, «Богодухів в роки Другої світової війни», «Сучасна Богодухівщина». Краєзнавці подарували до фондів музею останні номери журналу «Краєзнавство», книжки П.Т. Тронька і про нього, видання «Україна Тараса Шевченка» та ін. Навзаєм Ярослав Володимирович презентував учасникам експедиції книжку про історію Богодухівщини.

Після цього експедиція завітала до с. Заброди, поруч із Богодуховим, де 12 липня 1915 року народився Петро Тимофійович Тронько. Тут, ушанувавши пам'ять загиблих в роки Другої світової війни забродівців, краєзнавці завітали до місцевої загальноосвітньої школи І–ІІ ступенів. Петро Тимофійович за життя опікувався цим навчальним закладом, зокрема, допоміг отримати комп'ютерний клас. Тепер школа хоче носити ім'я славетного земляка, про що підготувала необхідні документи. Про це учасникам експедиції розповіли місцеві вчителі, також вони познайомилися зі стендами, де розміщено фотолітопис, присвячений Петру Тимофійовичу.

І наостанок краєзнавці побачили школу в с. Кленовому, де П.Т. Тронько вчителював по завершенні курсів у Богодухові.

*Євген Букет
Офіційний сайт НСКУ (<http://nsku.org.ua>), 31 травня 2015 р.*

Розділ 2

ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЇ НСКУ

2.1. «ЧИ ВРЯТУЄМО НАЦІОНАЛЬНЕ ДИВО — САКРАЛЬНУ ДЕРЕВ'ЯНУ АРХІТЕКТУРУ?»*22 листопада 2010 року**Агенція «Укрінформ»***Прес-конференція «Чи врятуємо національне диво — сакральну дерев'яну архітектуру?»**

Національна спілка краєзнавців України за сприяння Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка провела прес-конференцію на вказану в заголовку тему в стінах агенції «Укрінформ». Послухати запрошених нами фахівців прийшли чимало представників інтернет- і друкованих видань та телеканалів.

У діалозі з журналістами взяли участь заступник голови НСКУ Григорій Олексійович КЛЕПАК, провідний співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України Дмитро Власович СТЕПОВИК, провідний науковий спеціаліст ДП «Укрзахідпроектреставрація» (Львів), цьогорічний лауреат краєзнавчої премії ім. Дмитра Яворницького Василь Михайлович СЛОБОДЯН, заступник голови правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеса Гончара, онук І. Франка Роланд Тарасович ФРАНКО, перший заступник Голови Державної служби охорони національної культурної спадщини Віктор Васильович ВЕЧЕРСЬКИЙ та дослідник історії унікального дерев'яного Свято-Троїцького собору в м. Новомосковськ Дніпропетровської області, заслужений журналіст України Олександр Семенович ЗАЄЦЬ.

Склад учасників було дібрано пропорційно — крім «зацікавлених», до слова було запрошено й владу, аби почути офіційну думку з приводу озвучених питань.

Григорій КЛЕПАК коротко зупинився на передісторії сьогоденної події. Зокрема, він розповів про експедиції НСКУ до Львівської та Дніпропетровської областей, під час яких ми не лише збирали фактографічний та візуальний матеріал, що стосувався сакрального дерев'яного зодчества, але й зустрічалися з громадськістю та місцевими очільниками. Спільно намагалися «зрушити» з місця задовнені проблеми. Григорій Олексійович підкреслив нагальність привернення уваги — причому, не конче влади, а й самої пастви, — до слабких місць довкола перлин українського дерев'яного архітектурного бароко. Ця галузь, як відомо, виникла задовго до офіційного хрещення Русі, за весь час зведено тисячі унікальних за виглядом та технікою виконання артефактів, однак стан більшості з них сьогодні є катастрофічним.

Нині, за словами Василя СЛОБОДЯНА, налічується близько 2,5 тисяч дерев'яних храмів, понад 800 з яких перебуває на території однієї лише Львівської області. Щороку їхня кількість меншає, і не лише через стихійні лиха. Церкви зносять через міжконфесійні суперечки, вони палають (так замітають сліди крадії); іноді за рахунок дерев'яних дивовиж «вивільняють» місця під муровані. Пам'ятки гинуть і від людського невігластва: їх бездумно обшивають бляхою і пластиком, імітуючи ремонт, а дерево внаслідок цього гниє. Василь Михайлович розповів про досвід сусідньої Польщі, де дерев'яних сакральних артефактів відчутно менше, але на їхнє утримання та реконструкцію держава не скупиться виділяти значні кошти. «Там дбають і про історію, і про економіку», — додав він, зазначивши, що до архітектурних пам'яток з дерева туристів припрошувати не доводиться.

Дмитро СТЕПОВИК розтлумачив складнощі музеєфікації таких «плинних» об'єктів, як дерев'яна архітектура. «Нічого ненормального немає в руйнуванні навіть мурованих будинків і церков, — «заспокоїв» він аудиторію. — Така ж ситуація навіть у благополучних Штатах». Пан професор пригадав, що там отримав у подарунок книгу про численні зниклі пам'ятки римсько-католицької сакральної архітектури Клівленда. З огляду на відокремленість церкви від держави американці не поспішають шукати кошти на порятунок традиційних церков. «А що вже казати про дерев'яні!», — поспішав підбадьорити себе й аудиторію шановний доктор мистецтвознавства. Побідкався він і з приводу Музею архітектури та побуту в Пирогові, де Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології НАН України, як куратору, доводиться доволі «неакадемічно» турбуватися про згнилі балки, солом'яні стріхи та дерев'яну черепицю тамтешніх пам'яток, у тому числі й сакральних. «Ми не можемо зупинити процесу нищення таких артефактів. Передовсім тому, що культура в Україні завше фінансувалася за залишковим принципом», — вкотре «додав оптимізму» пан Степовик.

Невтішними виявилися і озвучені ним факти свідомого нищення храмів представниками «певної конфесії». За його словами, ті виганяють із храмів спеціалістів та музейників, котрі радять, як берегти пам'ятки. Як приклад навів Андріївську церкву. Там уже точаться розмови, що одразу після передачі храму «одній із конфесій» у ньому буде спиляно католицьку кафедру і замінено іконостас. Вони — шедеври архітектури, але «нікуди не годяться». Резюмував пан Степовик так: всі пам'ятки все одно не буде збережено, тож всі зусилля мають бути скеровані передовсім на заміри й фіксування зображень цих раритетів: «Звісно ж, треба торувати й дороги до адміністрацій усіх рівнів. І працювати з церквами». Це, на його переконання, у майбутньому спростить відтворення втраченого — «коли людство стане багатшим».

Онук І.Я. Франка, Роланд ФРАНКО, розповів про історію створення Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини ім. Олесе Гончара за дорученням голови Спілки краєзнавців України, академіка Петра Тимофійовича Тронька. «Як тільки тоталітарний тиск пом'якшився, Олесь Гончар взявся за відродження знищених пам'яток Києва й України — Михайлівського собору та лаврівської церкви», — пригадав пан Франко. Після відродження згаданих церков робота фонду поширилася на решту пам'яток, у тому числі на Галичині. Ролі П. Тронька у цих здобутках онук Великого Каменяря не недооцінює — адже майбутній Герой України довгий час там працював. Пан Франко згадав і про краєзнавчі розвідки свого діда, котрий дослідив той регіон якнайкраще: «Крім занять літературою і критикою, Іван Франко пішки обійшов там усі закутки».

Збереженість на довгий час сакральної архітектури — у тому числі й дерев'яної — пан Франко пов'язав із міцністю духовної віри тодішніх українців. Сьогоднішніх вірян і, передовсім, їхніх духовників Роланд Тарасович назвав «занадто політизованими» і «неправомірно бізнесовими». Жителів Західної України він охарактеризував як реальних носіїв недоторканості, автентичності, яка була в їхніх пращурів. Недарма ж одразу чотири церкви того регіону України віднесено до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Такими ж трепетними охоронцями своєї історичної — отже, й архітектурної — спадщини він також вважає англійців, серед яких прожив як дипломат понад 4 роки. В усякому разі, держава там не втручається в сакральні речі. Такими ж в ідеалі бачаться екс-дипломату й українські стосунки по лінії «держава-церква».

Віктор ВЕЧЕРСЬКИЙ визначив роботу свого відомства такою, що протистоїть дії другого закону термодинаміки. Попри постійну дію цього закону Україна все ще має 130 тисяч нерухомих пам'яток культурної спадщини. І Віктор Васильович — услід за паном Степовиком — висловив впевненість, що навіть найбагатша країна не спроможна утримувати всі свої архітектурні раритети в належному стані виключно державним коштом. Тому, нагадав він, обов'язок утримання пам'ятки лежить на її власникові. Тим не менше, 4 роки тому були опрацьовані концепції 2-х державних цільових програм — охорони замків та охорони й реставрації пам'яток дерев'яної архітектури. Кабмін їх затвердив і... все

закінчилося, «як завжди в нас усе закінчується»: Мінфін сказав, що грошей нема й не буде. Думають скасувати навіть згадані програми. За нереальністю. З огляду ж на номінування 8 дерев'яних церков до згаданого вище Списку ЮНЕСКО наразі змогли «пробити» лише опрацювання плану заходів із наступним його затвердженням урядом. Уже й розроблено номінаційні досьє на ці церкви, уже й передано їх до паризького Центру всесвітньої спадщини, уже їх там і прийнято.

Тепер Україна має привести ці пам'ятки до такого стану, щоби будь-який незалежний — себто, ніяк із нами не пов'язаний — експерт повірив, що держава піклується про ці раритети. Наразі безплатно, як підкреслив пан Вечерський, «на голому ентузіазмі» спрацювали ДП «Укрзахідпроектреставрація» та НДІ пам'яткоохоронних досліджень — визначено території та охоронні зони цих пам'яток. Їхній титанічний труд буквально найближчої п'ятниці має затвердити Мінкультуризму. Решту ж речей на ентузіазмі вирішити неможливо. Як-от дороги, вказівники до пам'яток та їхню охорону. Хоч фінансисти й переконані в несвоечасності пам'яткоохоронних видатків, за словами В. Вечерського, «нагорі» є люди з протилежною думкою. На них і надія.

Олександр ЗАЄЦЬ, на жаль, мав найкоротший виступ — виправдався тим, що до нього важливо було висловитися громадськості і владі. Як давній дослідник одного з найбільших див дерев'яного сакрального зодчества — 9-купольного козацького храму XVIII століття в Новомосковську Дніпропетровської області, єдиного такого у світі! — він щиросердно подивувався, що «його» пам'ятка вціліла. «Собор звели козаки на останній хвилі — імператриця Катерина вже добила Запорозьку Січ. Цей красень було видно далеко в степах», — нагадав він присутнім історію. За часів свого становлення як журналіста пан Заєць пригадує, як у Соборі зберігали комбікорми та збіжжя, а він рука об руку з місцевими краєзнавцями і громадою добивався відкриття там хоча б музею.

Пан Заєць показав пожовклі від часу газетні шпальти з фото Олеся Гончара з дружиною, котрий у своєму «крамольному» романі зобразив ерозію української моралі й духовності. «Головна причина подальшої руйнації нашої святині все та ж, гончарівська, — констатував О. Заєць. — Храм цей у реальній небезпеці — похилилися 3 з 9 його куполів, а в тому амбітному списку ЮНЕСКО його немає. У ньому взагалі немає жодного храму Східної України!». Дослідник не стримував обурення й образи на декотрих своїх сусідів по президії, хоча й висловив припущення, що ті все ж розуміють вагомість Собору для нашої історії й історії світового українства. Журналіст щиро побажав повернення козацького церковного дива Київському патріархату. «Наразі громада вдовольняється зведеною неподалік Собору Свято-Троїцькою церквою КП — непоганою, 5-купольною, — зазначив він. — Зібрали необхідні гроші, то, мабуть, змогли б відновити й Собор. Вочевидь, бракує одного — волі місцевої влади». Олександр Семенович висловив припущення, що акції, подібні експедиції НСКУ до Новомосковська та сьогоднішній прес-конференції, привернуть більшу увагу можновладців до цієї давньої біди. Він пристрасно зарікся бути свідком загибелі новомосковського дива: «Цього нам не простять ні Господь, ні наші діти, ні їхні нащадки».

Г.О. КЛЕПАК, підсумовуючи, запропонував вважати відновлення козацького собору в Новомосковську справою всієї, а значить, і краєзнавчої громади. «НСКУ ініціюватиме медіа-марафони для збирання коштів на цю святу справу», — запевнив він.

Наприкінці зустрічі її учасники відповіли на запитання ЗМІ.

Ігор Куценко

2.2. «КРАЄЗНАВСТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ «ЄВРО-2012»»

3 червня 2011 року

Агенція «Укрінформ»

Прес-конференція «Краєзнавство як фактор розвитку зеленого туризму в контексті «Євро-2012»»

Лише рік залишився до початку найбільшої спортивної події в історії незалежної України — чемпіонату Європи з футболу, більше відомого як «Євро-2012». Що, окрім власне спортивних змагань, може зацікавити іноземних туристів? Наскільки важливо сьогодні зберегти унікальні пам'ятки, створити туристичні маршрути до них, інфраструктуру, яка змогла б прийняти іноземних гостей? Які перспективи, місце та значення зеленого туризму в контексті підготовки до «Євро-2012»? Які напрацювання краєзнавців і просвітян знадобилися б у формуванні позитивного іміджу країни, в розвитку зеленого туризму? Відповіді на ці та інші запитання 3 червня в ІА «Укрінформ» намагалися знайти учасники «круглого столу» «Краєзнавство як фактор розвитку зеленого туризму в контексті «Євро-2012», організованого спільно Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка і Національною спілкою краєзнавців України.

Нині в Україні 130 тисяч пам'яток взято під охорону державою. Такою кількістю історичних і культурних реліквій може похвалитися не кожна країна. Але лише чотири з них внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Пам'яткоохоронна справа в сучасній Україні має більше проблем, ніж способів їх вирішення. Профільна державна інституція була нещодавно розформована, нагляд за переважною більшістю пам'яток здійснюють громадські організації, а то й окремі громадяни. В Україні аж 300 археологів (!), які мають ліцензії на дослідження, «процвітає» «чорна і сіра» археологія... Такі невтішні факти навели помічник виконувача обов'язків голови Державної служби туризму і курортів Олександр Сулим і президент Українського комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць Микола Яковина.

Відповідальний секретар ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка Микола Нестерчук зазначив, що, готуючись до «Євро-2012», «Просвіта» буде сприяти ознайомленню туристів із пам'ятками, з важливими для українства місцями, відомими особистостями. Вже найближчим часом на цю тему будуть проведені організаційні наради з керівниками обласних об'єднань.

Про власний досвід організації і розвитку осередків зеленого туризму говорили президент парку «Київська Русь», що на Київщині, Володимир Янченко і голова Петрушівського осередку Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму, що на Чернігівщині, Микола Череп. А представники НСКУ ділилися враженнями від відвідання багатьох пам'яток у різних куточках України, говорили про їхні проблеми, перспективи, про необхідність залучення науковців, пам'яткознавців, краєзнавців до створення на їхній базі туристичних осередків. Адже наша унікальна історична спадщина — досі невикористаний ресурс. І не лише в контексті «Євро-2012», а й для виховання патріотизму, гідності, поваги до нашого минулого в кожному громадянину України. А чемпіонат Європи з футболу — це і виклики, і ризики, і шанси для України. Насамперед, шанси розкрити потенціал унікальності кожного куточку нашої благословенної землі.

Євген Букет

2.3. «ФОНД ВІКІМЕДІА РОЗПОЧИНАЄ ВІКІЕКСПЕДИЦІЮ МІСТАМИ ТА СЕЛАМИ УКРАЇНИ»

31 серпня 2011 року

Агенція «RegioNews»

Прес-конференція Київської обласної організації НСКУ та ГО «Вікімедіа Україна» на тему «Фонд Вікімедіа розпочинає вікіекспедицію містами та селами України»

В ІА «RegioNews» відбулася спільна прес-конференція Київської обласної організації НСКУ та ГО «Вікімедіа Україна» на тему «Фонд Вікімедіа розпочинає вікіекспедицію містами та селами України». У зустрічі зі ЗМІ взяли участь генеральний директор Асоціації підприємств інформаційних технологій України, виконавчий директор громадської організації «Вікімедіа Україна» Юрій Пероганич, член правління «Вікімедіа Україна» Олексій Юрченко та відповідальний секретар Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Євген Букет.

26–27 серпня цього року Київська обласна організація Національної спілки краєзнавців України спільно з ГО «Вікімедіа Україна» українського відділення «Фонду Вікімедіа» провела Вікіекспедицію до Макарівського району Київської області. Таким чином «Вікімедіа Україна» спільно з НСКУ поклали початок великої Вікіекспедиції містами та селами України.

«Мета експедиції — фотофіксація пам'яток природи, історії, культури тощо та зустрічі з місцевими краєзнавцями, громадськістю, владою. Відзняті фотоматеріали до 15 вересня буде розміщено у Вікісховищі на умовах cc-by-sa 3.0 unported для ілюстрування статей Вікіпедії», — повідомив Євген Букет. Він також зазначив, що Національна спілка краєзнавців України допоможе поліпшити статті проекту «Міста і села України» Вікіпедії матеріалами з наявної краєзнавчої літератури про район. Про це з її авторами — краєзнавцями Макарівщини — досягнуто домовленості.

Загальний маршрут Вікіекспедиції склав 450 км. «Волонтери об'їхали всі 72 села району та зробили понад 1000 фотографій. Усі вони будуть розміщені у Вікісховищі і стануть доступними з будь-якої точки світу в будь-якій мовній версії Вікіпедії», — підкреслив Олексій Юрченко. За його словами, ця експедиція поклала початок великій Вікіекспедиції містами та селами України, упродовж якої буде зібрано фотоматеріали пам'яток природи, історії та культури з усієї України. «Якщо з кожного з 490 районів України ми привеземо близько тисячі знімків, українську Вікіпедію поповнить півмільйона актуальних знімків», — повідомив Олексій Юрченко.

Українська Вікіпедія за кількістю статей майже обігнала норвезьку і найближчими днями посяде 14 місце у світі. Про це заявив Юрій Пероганич. Він зазначив, що на одну тисячу українців припадає 7,5 статей Вікіпедії. «Українська Вікіпедія вже сьогодні перевищила в 6 разів розмір Української радянської енциклопедії за кількістю статей. Щодня створюється 200 нових статей і вноситься 7 тис. редагувань», — проінформував Юрій Пероганич.

Кожного місяця українську Вікіпедію переглядає 30 мільйонів користувачів. «Наразі головним конкурентом української Вікіпедії в Україні є її російська версія. Однак ситуація поступово змінюється на користь української і цьому сприятимуть Вікіекспедиції», — впевнений пан Пероганич.

Вікіекспедиції надалі проводитимуться переважно у вихідні дні. Увійти до складу такої експедиції зможе будь-який користувач Вікіпедії. Для цього буде достатньо заповнити відповідну форму на сторінках інтернет-енциклопедії.

За матеріалами інформаційного агентства «RegioNews»

2.4. «МУЗЕЙНІ СКАРБИ УКРАЇНИ»

18 травня 2012 року

Агенція «RegioNews»

Прес-конференція, присвячена реалізації культурологічного проекту Національної спілки краєзнавців України «Музейні скарби України»

3 нагоди Міжнародного дня музеїв, 18 травня 2012 року о 12:00, в ІА RegioNews відбулася прес-конференція, присвячена реалізації культурологічного проекту Національної спілки краєзнавців України «Музейні скарби України».

У прес-конференції взяли участь:

Руслана Маньковська — заступник голови Національної спілки краєзнавців України, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, доцент;

Світлана Махонько — керівник проекту «Музейні скарби України», головний редактор творчого об'єднання суспільних і науково-освітніх програм телерадіокомпанії УТР;

Олександр Махонько — головний режисер творчого об'єднання суспільних і науково-освітніх програм телерадіокомпанії УТР;

Оксана Голуб — завідувач Роменським краєзнавчим музеєм — філією державного історико-культурного заповідника «Посулля»;

Сергій Гальченко — виконавчий директор Асоціації музеїв України.

Руслана Маньковська, заступник голови Національної спілки краєзнавців України, розповіла про «Музейні скарби України» як культурологічний медіа-проект НСКУ:

Сьогодні, 18 травня — вже 35-й рік поспіль відзначається Міжнародний день музеїв. В Україні діє близько 500 (458) лише державних музеїв, що зовсім небагато в порівнянні з європейськими країнами: у Німеччині — 3200, Британії — 2200, Франції — 1900, Італії — 1800. Проте вітчизняні збірки за своїм змістом нічим не поступаються світовим. Музейний фонд України складають 12 млн. музейних предметів, з них лише 3–5 % представлені в експозиційних залах. Щороку музеї відвідують біля 20 млн. осіб. Але українцям ще необхідно активно формувати традицію відвідування музеїв, і починати необхідно з родини, школи.

У діяльності НСКУ музейна справа займає чільне місце. Зокрема, Спілка підтримує громадські музеї. У 2009 р. з її ініціативи відбувся І Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей, в якому взяли участь близько 2 тис. музеїв з усієї України, 102 музеї були відзначені дипломами. У 2010 р. за підтримки Спілки постав Літературний музей І. Франка на Дніпрі в с. Халеп'я на Обухівщині. На Донеччині Спілка опікується громадським музеєм В. Стуса. Тісно співпрацює з краєзнавчими музеями (їх в Україні понад 150), як важливими осередками краєзнавчої роботи на місцях.

У 2011 р. НСКУ започаткувала медіа-проект «Музейні скарби України», темою якого стало гасло: «Музеї — скарбниця української культури: погляд крізь століття». На меті проект має репрезентувати музейні колекції України в контексті історії музейної справи країни. Учасники проекту поставили унікальне завдання представити широкому загалу історію розвитку музейної справи України від виникнення перших музеїв на поч. ХІХ ст. до сучасних інновацій в музейництві, розкриваючи основні етапи процесу формування музейної мережі та особливості змісту музейних експозицій. Історія музеїв в Україні пройшла складний і драматичний шлях: від науково-освітніх лабораторій на поч. ХХ ст., в тоталітарні часи вони були перетворені на культпросвітні установи, використовувались, як ідеологічний засіб пропагування перемог соціалізму. Суспільні деформації не могли не відбитись на музеях. Якісні зміни відбулись у діяльності музеїв з набуттям Україною незалежності.

Культурологічний проект Національної спілки краєзнавців України «Музейні скарби України» покликаний відкрити суспільству глибину і могутність української культури,

унікальність і неповторність історико-культурної спадщини, привернути увагу української громадськості до широкого науково-просвітницького, пізнавально-виховного, духовно-естетичного потенціалу українських музеїв. Вони становлять невід'ємну частину загальнолюдських цінностей, відображають ідеали поколінь, розповідають про різні періоди історії, видатних діячів держави, науки і культури, активно впливають на усвідомлення почуття громадянської гідності в суспільстві, впливають на формування національної свідомості.

***Оксана Голуб**, завідувач Роменським краєзнавчим музеєм, розповіла про очолюваний нею заклад, його історію, фонди та експозицію:*

Роменський краєзнавчий музей — районний краєзнавчий музей у місті Ромнах Сумської області; значне цінне зібрання матеріалів з природи, історії та культури міста і Посулля (збірка нараховує близько 40 тисяч експонатів, 10 тисяч фоліантів); культурний осередок регіону. Музей є одним із найбагатших історико-краєзнавчих музеїв країни, міститься в 2 історичних будівлях.

Будинки музею є місцевими пам'ятками архітектури та містобудування XIX століття.

З історії закладу

Краєзнавчий музей у Ромнах було засновано 1919 року.

28 листопада 1920 року було відкрито першу музейну експозицію для відвідувачів. Фундаторами Роменського краєзнавчого музею є відомий скульптор і кінорежисер І.П. Кавалерідзе, мистецтвознавець, археолог, професор М.О. Макаренко, краєзнавець, перший директор музею М.М. Семенчик. Від 2007 року Роменський краєзнавчий музей увійшов до складу Державного історико-культурного заповідника «Посулля». Нині (2000-ні) музей у Ромнах є значним науково-просвітницьким осередком міста та регіону, на базі якого відбувається чимало культурних заходів. Так, щороку в травні в музеї проводиться літературно-мистецький конкурс «Юні таланти Роменщини», фундатором та меценатом якого є уродженець міста Ромен Зеленський Валерій Андрійович.

Фонди та експозиція

Основний фонд Роменського краєзнавчого музею нараховує 41 356 музейних предметів, що знайомлять із природою, етнографією, історичним минулим та мистецьким надбанням Посульського краю. Структура музейного закладу включає такі відділи: відділ фондів музею, відділ історії Роменщини, художній відділ, відділ П.І. Калнишевського, відділ природи краю.

Сучасна експозиція складається з низки тематичних виставок, що постійно змінюються, та відкритого показу фондів. До виставок постійної експозиції, зокрема, належать: «Духовні обереги краю», «Роменці — герої Чорнобиля», «Історичний вибір народу», «Життя в ім'я науки», «Віхи історії Роменщини», «Роменщина в роки Великої Вітчизняної війни», діорама «Тваринний світ Роменщини».

Роменський краєзнавчий музей має одне з найбагатших фондових зібрань в області, а окремі його експонати — пам'ятки скіфської доби і слов'янські старожитності, знамените Євангеліє Петра Калнишевського, «Роменська Мадонна» Григорія Стеценка, стародруки XVII–XVIII століть, торбан Тараса Шевченка, Литовський статут 1588 року (оригінал) є об'єктами культурної спадщини національного значення.

У музейному зібранні значне місце посідає археологічна колекція; край давніх козацьких традицій репрезентують цінні рукописи, монети, пістолі, зібрання козацьких люльок тощо. Творчий підхід роменських музейників до формування експозиції надає рідкісні можливості в одній залі відчувати атмосферу знаменитої торговиці — Іллінського ярмарку, що вирував у Ромнах у XVIII — на початку XIX століття, поступаючись за масштабами в Російській імперії лише Нижньогородському, і який відвідували Тарас Шевченко, актор Михайло Щепкін, кобзар Остап Вересай, композитор Михайло Глінка тощо, а в іншій залі пізнати дух роменського дворянства, розглядаючи типову обстановку інтер'єра дворянської садиби. Справжньою гордістю Роменського краєзнавчого музею є

багата етнографічна колекція — вишиванки, рушники та інший одяг, предмети побуту і ремесел, в тому числі і знаряддя праці. У мистецькому відділі музею можна ознайомитися як з традиційним, так і професійним — давнім і сучасним образотворчим і декоративно-ужитковим мистецтвом майстрів Роменщини.

Ярослава Ткачук, генеральний директор Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського, представила інформацію про його історію та діяльність:

Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Йосафата Кобринського заснований у 1926 році. Розміщений у центральній частині міста Коломиї, в колишньому Народному домі, збудованому на кошти української громадськості. Його колекційні збірки нараховують понад 50 000 збереження і представляють всі види традиційного народного мистецтва гуцулів та покутян, починаючи з XVII століття до сьогодення часу.

Створення і формування колекційних збірок музею велося в доволі непростих умовах історичних протистоянь, коли галицькими землями ще володіла імперська родина австрійських Габсбургів, а відкриття його наповненості припало на споконвічні утиск і невдоволення з боку Речі Посполитої (1935 р.). Завдяки громадським діячам, зокрема Йосафатові та Володимиру Кобринським, розпочато поступ у розвитку музейної справи в Галичині, яка згодом набуває загальнонаціонального рівня. Так утворено «Союз українських музеїв Речі Посполитої». Така активність українського музею та його працівників неабияк дратують спочатку польську, а згодом радянську владу. Так, постановою Ради Народних Комісарів УРСР за № 268 від 27.02.1945 року, музей переходить в систему комітету в справах мистецтв при РНК УРСР і отримує назву «Державний музей народного мистецтва Гуцульщини». Цього ж року радянська влада конфіскує сфрагістичну колекцію (близько 500 раритетних печаток та штампів з часу національно-визвольних змагань 1918–1919 рр.), унікальну бібліотечну збірку (10 тисяч рідкісних стародруків), а також колекцію зброї та інших історичних документів як «непрофільних і політично-шкідливих експонатів». Зусиллями музейних працівників та самого директора установи, Володимира Кобринського, все таки вдалося врятувати чимало експонатів.

Нині всі вони представлені у 18-ти залах експозиції музею загальною площею близько 1 тис. м² і згруповані за видами народного мистецтва на основі історико-хронологічного і монографічного принципів. Це такі види народного мистецтва як художня обробка дерева (різьба, інкрустація, випалювання), художня обробка металу та шкіри, гончарство, декоративне ткацтво, килимарство, вишиття та одяг. Виставкові зали музею розміщені амфіладно і становлять загальну площу понад 200 м². Щорічно тут відбувається від 8 до 12 виставок, дві з яких, вже традиційно, розкривають фондові музейні збірки, які через обмеженість експозиційного простору не доступні постійному відвідувачеві.

З 2000 року в експозиції музею розгорнуто постійну діючу виставку сакрального мистецтва, на якій представлені твори іконопису та народних образів. Їх гармонійним доповненням виступає дерев'яна сакральна пластика. Наприкінці 2006 року в експозиції музею відкрито відділ традиційних меблів мешканців Карпат. А з 2008 року відвідувачі отримали можливість знайомитись з мистецькою спадщиною українських художників-живописців.

В структурі музею знаходяться три відділи, які працюють на правах окремих музеїв. З 1970 року сюди належить *Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини*, заснований на базі приватної збірки талановитого художника, скульптора, мистецтвознавця та етнографа Євгена Сагайдачного. Життєдайна сила писанки, її неповторна краса, багатство орнаментів, і зрештою, звичаї та обряди, пов'язані з нею, лягли в основу побудови експозиції єдиного у світі *музею Писанки*, відкритого вперше восени 1987 року в церкві Благовіщення — пам'ятці архітектури XVI століття. Через 13 років музей отримав власне приміщення. Сьогодні музейна колекція становить понад 12 тисяч творів. З січня 2007 року до базового

музею в Коломій приєднано *Яремчанський музей етнографії та екології Карпатського краю* (у минулому — музей партизанської слави та визвольних змагань).

Важливою ділянкою роботи в музеї є організація фестивалів, семінарів, конференцій та круглих столів, на яких порушуються проблеми з питань розвитку народних традицій у відповідності з вимогами часу.

При музеї працюють реставраційні майстерні, які дають змогу власними силами проводити консерваційні та реставраційні роботи. Важливими структурними допоміжними підрозділами виступають: музейна бібліотека (понад 10 000 книжкового фонду), архів, відео- та аудіотеки. Відвідувачами Музею є гості як з України, так з-за кордону, географія яких щорічно розширюється. Їх кількісний показник становить 200–250 тисяч щорічно.

Важливою ділянкою роботи музею, крім науково-дослідницької та освітньої, є музейна видавнича справа та популяризаторська робота із засобами масової інформації, а також створення фільмів за тематиками: народне мистецтво, народні майстри, обряди, історія краю і т. д.

2.5. «АКТУАЛЬНІСТЬ “ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ УКРАЇНИ”»

12 липня 2012 року

Агенція «RegioNews»

Прес-конференція «Актуальність “Історії міст і сіл України”»

50 літ тому, 1962 року, ЦК КПУ ухвалив постанову № 16/18-3 «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР», з якої офіційно почалося написання 26-томної серії книг «Історія міст і сіл Української РСР». Робота над текстами нарисів і довідок для видання виконувалася на громадських засадах. За приблизними підрахунками, до написання матеріалів були залучені близько 100 тисяч авторів. Тож і не дивно, що й досі «Історія міст і сіл Української РСР» не має аналогів у світі ні за обсягом, ні за охопленням території дослідження, ні за багатьма іншими показниками. 26-томне видання вважають найбільшим здобутком українського краєзнавства 1960–1980-х років, а роботу над ним — відродженням потужного громадського руху дослідників рідного краю, який за часів української незалежності невинно зростає. Створення цього унікального видання було великою справою життя Петра Тронька — Героя України, академіка НАН України, ініціатора відродження та багаторічного керівника Національної спілки краєзнавців України. 12 липня Петру Тимофійовичу виповнилося б 97...

Про те, чи актуальна сьогодні «Історія міст і сіл України», як просувається робота по перевиданню енциклопедії, озвучена в Державній програмі розвитку краєзнавства, та про досягнення Української Вікіпедії в царині історії міст і сіл йшла мова на прес-конференції, яка відбулася 12 липня 2012 року.

Участь у ній узяли:

Руслана Маньковська — заступник голови НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кандидат історичних наук, доцент;

Валентина Бездрабко — директор Інституту державного управління і права КНУКіМ, доктор історичних наук, професор;

Євген Букет — голова правління ГО «Вікімедіа Україна»;

Юрій Пероганич — член правління — виконавчий директор ГО «Вікіпедія Україна».

Руслана Маньковська, заступник голови НСКУ, у своєму виступі розповіла про значення «Історія міст і сіл Української РСР» для вітчизняного краєзнавства, його роль у поширенні знань про населені пункти України:

Багатотомне видання «Історія міст і сіл Української РСР» — на сьогоднішній день найповніший літопис населених пунктів країни. Вперше за свою багатовікову історію майже всі міста і переважна більшість селищ міського типу, а також значна кількість сіл одержали свою, так би мовити, наукову біографію. Здійснювалась ця праця зусиллями 100-тисячного колективу авторів під керівництвом головного редактора видання, видатного державного та громадського діяча П.Т. Тронька, який згодом підкреслював: «Підготовка «Історії міст і сіл УРСР» в 26 томах в той нелегкий час — це був подвиг науковців і краєзнавців, що створили нерукотворний пам'ятник своєму народові». Масштабне видання досі немає аналогів у світі, ним започатковано фундаментальний напрямок в українській історіографії, розпочато вивчення проблем мікроісторії.

В Україні понад 30-тисяч великих і малих міст і сіл. Вік деяких з них становить тисячу та більше років, частина наближається до цієї дати. Відзначимо, що проблема літочислення населених пунктів активно досліджується й обговорюється українськими вченими, розробляються наукові критерії, удосконалюється термінологічний апарат, глибоко вивчаються архівні джерела з історії країв. Відомо, що 39 найдавніших українських міст рішенням Уряду взято під державну охорону.

За 50 років, з часу започаткування видання, в нашій країні відбулися значні суспільно-політичні зміни, триває процес відродження історичної пам'яті народу. Останніми роками спостерігається громадська ініціативність у вивченні історії «малої батьківщини», що яскраво засвідчує важливість і необхідність написання об'єктивної та правдивої історії міст і сіл України, підготовки фундаментальної наукової праці, яка б відобразила історію населених пунктів від далекої минувшини до сьогодення, всебічно і ґрунтовно показала б багатовікову, складну, героїчну і трагічну історію українського народу, його внесок у світову цивілізацію.

У «Історії міст і сіл Української РСР» не вдалося уникнути недоліків, які притаманні були в той час усій історичній науці: заідеологізованість, лакування дійсності, відсутність відомостей про національно-визвольний рух, Голодомор, політичні репресії, схематизм, одноманітність, загальні декларативні фрази та фактичні помилки. Проте, досвід цієї масштабної праці потребує свого вивчення для підготовки нової історії українських міст і сіл.

Для Спілки залишається пріоритетним завдання підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України». У 2009 р. з ініціатииви Спілки відбулася Всеукраїнська нарада «Концептуальні основи організаційно-методичної роботи з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», де були намічені основні завдання в цьому напрямі, розроблені конкретні кроки їх здійснення. Краєзнавцями вже напрацьовано значний матеріал про історію міст і сіл України. З'явилися видання: «Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Юхима Січінського та Миколи Теодоровича)», «Енциклопедія Львова», «Кіровоградщина. Історія. Традиції. Сучасність.», «Краєзнавці Слобожанщини», розроблено концепцію 10-томної «Історії Галичини» та багато інших. Окремою проблемою в підготовці історії міст і сіл України виступають зниклі села. Лише у ХХ ст. зникло з карти України майже дві тисячі населених пунктів. Зберегти духовну пам'ять цих поселень, унікальних соціально-культурних об'єктів — важливе завдання краєзнавців. Нині НСКУ володіє науково-дослідним потенціалом та організаційними можливостями для підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України».

*Доктор історичних наук, професор **Валентина Бездрабко** розповіла про підготовку видання «Історія міст і сіл Української РСР»:*

29 травня 2002 року виповнилося 40 років від дня прийняття відомої постанови ЦК КПУ № 16/18-3 «Про видання «Історії міст і сіл Української РСР». Історіографія історії України містить значну кількість робіт, присвячених написанню фундаментальної колективної праці. Дослідники історії створення енциклопедичного довідника «Історії міст і сіл Української РСР» збагатили вітчизняну історіографічну спадщину студіями, які

розкривають структуру, функціонування Головної редакційної колегії видання, результати та значення співпраці науковців і громадськості. Проте недостатньо розробленими залишаються питання еволюції взаємовідносин Головної редакційної колегії з місцевими редакційними комісіями, академічними інституціями, архівними установами, навчальними, освітніми центрами, краєзнавчими товариствами, співвідношень демократичних і централістських початків при цьому, ролі кожного з них окремо у створенні довідника та інших сюжетів, пов'язаних із з'ясуванням внеску місцевих колективів написання «Історії міст і сіл».

Аналіз питання у цій перспективі вимагає точніше оцінити витoki ідеї. На рубежі 1950–1960-х рр. Інститут історії АН УРСР виступив із ініціативою підготувати історико-географічний словник Української РСР енциклопедичного типу, обсяг якого мав скласти 70 томів. До проекту залучалися Інститут суспільних наук АН УРСР у м. Львові, Українське географічне товариство, Київський, Одеський, Львівський, Харківський державні університети та інші провідні наукові, громадські, навчальні інституції у галузі історичної, географічної наук. Проте через недостатню організаційну підготовку, відсутність підтримки з боку владних структур ідея не викликала належної уваги і залишилась нереалізованою, але не безплідною. Важливим наслідком широкої дискусії наукової спільноти навколо пропозиції академічного Інституту історії стало народження нових проектів, одним із яких був довідник «Історія міст і сіл».

Автором та adeptом його концепції виступило Архівне управління (АУ) при Раді Міністрів УРСР. Протягом 1960–1961 рр. аргументи було обґрунтовано доцільність подібного дослідження, визначено його наукове та практичне значення, окреслено структуру видання у цілому, кожної його одиниці зокрема. Загальний обсяг роботи мав скласти 26 томів, тобто кожній самостійній адміністративно-територіальній одиниці УРСР мав бути присвячений окремий том. Зміст тому повинен включати історико-географічний нарис про регіон та короткі, енциклопедичного характеру довідки про населені пункти області. Належне місце мали посісти історико-географічні, картографічні додатки, схеми, ілюстрації, фотографії тощо. Усвідомлюючи масштабність виконання подібного проекту, представники АУ при РМ УРСР чітко визначилися щодо необхідності широкого залучення громадськості до написання «Історії міст і сіл».

Подібне бачення енциклопедії склалось у результаті спільних нарад-консультацій АУ при РМ УРСР із академічними інститутами історії, економіки, мовознавства та ін. Ілюстрацією наполегливої праці АУ у зазначеному напрямку слугують рядки звіту про діяльність державних архівів Української РСР за 1961 р., які підтверджують чільність із-поміж науково-методичної роботи студій, пов'язаних із становленням і утвердженням засад розбудови схеми довідника з історії міст і сіл УРСР.

Важливим рубежем протяжного у часі переходу від ідеї до її практичної реалізації стала доповідна записка С. Пількевича, начальника Архівного управління при РМ УРСР, на адресу Центрального комітету компартії України про підготовку та видання довідника за назвою «Історія міст і сіл Української РСР», датованого 31 січня 1962 р. Поряд із викладом концепції енциклопедії, проголошувалися принципи організації роботи над проектом. Для загального керування та розв'язання науково-методичних питань, пов'язаних із підготовкою довідника, пропонувалось утворити Головну редакційну колегію, місцеві редакційні комісії, а вирішення поточних організаційних проблем покласти на Архівне управління. С. Пількевичу належать перші орієнтовні кошториси витрат на підготовку та видання одного й усіх, двадцяти шести, томів довідника.

Концепція пройшла апробацію на кущовій нараді істориків-архівістів західних областей України, що відбулася 24–26 квітня 1962 р. у Львові, яка підтримавши її, висловила за розширення рамок співробітництва фахівців і аматорів із державними архівами з метою виявлення та опрацювання архівних документів тематичного змісту. Активне обговорення теми у наукових колах — підтвердження необхідності, що визріла у

лоні історичного процесу розвитку вітчизняної історичної науки, краєзнавства того часу, коли західноєвропейську історіографію охопив бум історії повсякденності.

29 травня 1962 року ЦК КПУ прийняв постанову, якою офіційно санкціонував початок написання «Історії міст і сіл Української РСР». Цією ж постановою визначалися кількість і поіменний склад Головної редколегії, а обкомам компартії України віддавалося розпорядження утворити обласні редколегії, комісії для керування підготовкою окремих томів довідника.

Організаційна форма Головної редколегії та редакційних комісій складалася поступово, але від початку було виокремлено посади голів, їх заступників, секретарів. Кількісний склад, імена — змінювалися. Та незмінним головою Головної редакційної колегії став заступник Голови Ради Міністрів УРСР, доктор історичних наук П. Тронько, якому належить чимала заслуга у реалізації унікального, масштабного проекту.

З метою проведення точніших підрахунків можливих інтелектуальних, матеріальних витрат на підготовку тому, всього видання терміново в загальноукраїнському масштабі було проведено збір кількісної інформації про населені пункти України за такими критеріями: місто, селище міського типу, робітниче селище, село, хутір, залізнична станція. Слід підкреслити, що організатором цієї акції також виступило Архівне управління при РМ УРСР. У результаті вжитих заходів Головна редколегія орієнтовно визначилася з обсягом тому видання — у 25–30 друкованих аркушів, ємністю проекту у часі та ймовірним терміном його завершення — 1965 р. Дійсність скоригувала дату закінчення роботи над «Історією міст і сіл». Підготовчий, редакторський, видавничий процеси тривали близько 12 років, підсумком яких стали 26 томів енциклопедичного довідника, аналогів якому у світовій практиці не існує й донині.

Опубліковано в:

Славута і Славутчина: минуле і сучасне. — Славута. — 2003. — С. 75–86.

Усі ми родом з малих батьківщин

У столичній інформагенції RegioNews відбулася прес-конференція, організована Національною спілкою краєзнавців України і громадською організацією «Вікіпедія Україна». Вона була присвячена 50-річчю від початку видання 26-томної «Історії міст і сіл України» і водночас 97-й річниці з дня народження відомого українського вченого, академіка Петра Тронька, одного з творців цього енциклопедичного видання. Тож було пошановано і пам'ять видатного науковця, який минулої осені пішов з життя, залишивши по собі велику наукову спадщину, багато добрих справ на ниві історії і краєзнавства.

У прес-конференції взяли участь заступник голови НСКУ, старший науковий співробітник Інституту історії Національної Академії наук України, кандидат історичних наук Руслана Маньковська, директор Інституту державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, доктор історичних наук Валентина Бездрабко, голова правління Громадської організації «Вікімедія Україна», заступник головного редактора газети «Слово Просвіти» Євген Букет, виконавчий директор ГО «Вікімедія Україна» Юрій Пероганич.

Руслана Маньковська озвучила пропозицію громадськості присвоїти одному з дітищ Петра Тронька — Національному музею архітектури і побуту в Пирогово — ім'я цього видатного краєзнавця. Щодо видання «Історії міст і сіл України» зазначила, що це була величезна за обсягом робота тисяч істориків і краєзнавців. Але за останні десятиліття нагромаджено багато нових матеріалів. Особливо поживавилася ця робота зі становленням незалежної Української держави. Відтак дуже актуальною є потреба нового видання історії міст і сіл. Ще 1999 року було розпорядження Президента України про таке видання. На жаль, на практиці справа не зрушилася з місця. Між тим, протягом XX століття з мапи України зникли тисячі населених пунктів, здебільшого сіл. Причини — війни, голодомори, депортації, ексцеси індустріалізації (наприклад, затоплення територій штучними морями),

так звана «безперспективність» сіл. Цей процес триває й сьогодні. Тому стоїть питання відтворення історії не лише існуючих населених пунктів, а й тих, що зникли.

Причини зволікання з перевиданням історії міст і сіл відомі: у держави чомусь весь час не вистачає на це уваги і ресурсів — людських, фінансових. Тому, зазначила Руслана Маньковська, завдання громадськості — спонукати державні структури видати працю, і до цієї роботи Спілка краєзнавців готова активно долучитися.

Звичайно, нині ситуація зовсім інша, ніж у 60—70-ті роки минулого століття, коли видавався багатотомник. Тоді рішенням уряду було створено спеціальні наукові колективи для написання й видання історії міст і сіл, подібні структури створили на місцях, при обласних і районних органах влади, усе профінансувала держава. Не на останньому місці у влади була суто політична, ідеологічна мотивація — показати, що наша історія «починається від Жовтневої революції», що саме за комуно-радянської влади завирувало світле життя на наших теренах.

Безумовно, у 26-томнику відчутна ідеологізація, зазначила Валентина Бездрабко. Але не можна й применшувати значення того проекту, адже було зібрано і опубліковано великий фактологічний матеріал. Його обов'язково треба перевидати, додавши нові дослідження, у руслі української, а не радянської історії. У цьому є нагальна потреба, і у нового проекту історії міст і сіл велике майбутнє.

На відміну від часів півстолітньої давнини, нині у висвітленні нашої історії, нагромадженні й відтворенні колосального краєзнавчого матеріалу ми можемо спиратися на таке потужне явище часу, як Інтернет. Про це говорив Євген Букет. Він зазначив, що українська Вікіпедія має статті про кожен із 27 тисяч населених пунктів України. Цього року Вікіпедія уклала угоду з Національною спілкою краєзнавців щодо розміщення на своїх сторінках матеріалів з історії населених пунктів. Вікімедійний проект «Історія міст і сіл України» діє з березня. Буде використано і фактологічний матеріал з друкованого видання «Історії», 20 томів його вже доступні в Інтернеті, оцифровуються й інші томи. Громадська організація «Вікімедіа Україна» має намір зберегти «Історію міст і сіл УРСР» як пам'ятку, розмістивши з часом відскановані томи у Вікіджерелах. А цитатами з енциклопедії доповнити вже існуючі статті про населені пункти.

Юрій Пероганич зазначив, що існує низка правових моментів щодо відтворення у Вікіпедії виданих томів «Історії», наприклад, щодо прав власності на те видання. Але все це можна залагодити задля спільної справи — відтворення багатогранної історії наших населених пунктів. А кожен з них має цікаве минуле. Не випадково ж 39 міст України визнані історичними містами, зокрема Київ, Чернігів, Львів, Кам'янець-Подільський.

Учасники прес-конференції закликали істориків, краєзнавців, усіх, кому не байдужа наша історія, долучатися до збору матеріалів про свою малу батьківщину, свої міста і села. Врешті, хоч би хто де нині мешкав, усі ми родом звідти, з рідного краю.

Петро Антоненко
Слово Просвіти. — 19 липня 2012 р.

Розділ 3

НСКУ У ВЕБ-ПРОСТОРИ

3.1. ВЕБ-КОНФЕРЕНЦІЯ КЕРІВНИЦТВА НСКУ

8 лютого 2012 року

Інформаційне агентство «RegioNews»

8 лютого, у середу, о 12:00 на сайті Інформаційного агентства «RegioNews» відбулася веб-конференція з керівництвом Національної спілки краєзнавців України.

У конференції взяли участь: Олександр Петрович Реєнт — український історик, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту історії України НАН України, голова Національної спілки краєзнавців України; Руслана Вікторівна Маньковська — старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, заступник голови НСКУ; Володимир Іванович Дмитрук — старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, відповідальний секретар НСКУ.

Нижче подаємо відповіді учасників веб-конференції на поставлені відвідувачами сайту запитання.

Petro

Доброго дня. Проведіть паралелі між діяльністю Українського комітету краєзнавства в 1920-х — 1930-х рр. і нинішньою Спілкою краєзнавців. Дякую!

Український комітет краєзнавства та Національна спілка краєзнавців України утворилися в різних історичних реаліях. УКК створено 1925 р. в Харкові при Головнауці під час роботи Першої Всеукраїнської краєзнавчої конференції. Однак на початку 30-х рр. переважну більшість його членів було репресовано.

НСКУ (до 2008 р. — Всеукраїнська спілка краєзнавців) створено 1990 р. в Києві як громадську організацію — правонаступницю УКК. Нині — це національна всеукраїнська творча спілка, яку з часу її створення і до 2011 р. очолював академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько.

Завдання УКК були такими: облік, систематизація та організація всієї краєзнавчої роботи; розробка планів і програм різних галузей краєзнавчої роботи; вивчення форм і методів краєзнавчої роботи; загальне організаційне і наукове керування роботою існуючих краєзнавчих організацій і утворення нових краєзнавчих осередків; зв'язок з науковими, державними та господарськими установами і організаціями; участь у наукових і громадських з'їздах, що мають відношення до краєзнавчої роботи. УКК всебічно сприяв дослідженню історії населених пунктів України, розробці наукових засад пам'яткоохоронної роботи. Одним із головних завдань УКК була підготовка кадрів для краєзнавчої роботи. УКК ініціював складання докладної бібліографії методичних матеріалів з краєзнавства, почав створення центральної картотеки і фонотеки краєзнавчих об'єктів.

На УКК покладалося вирішення організаційних питань і підготовчої роботи зі створення центрального науково-дослідного Інституту краєзнавства.

На сьогодні Спілка продовжує традиції, закладені фундаторами краєзнавчого руху. Важливими результатами її діяльності стало зростання ролі краєзнавства в українському суспільстві, зміцнення регіональних осередків та їх вплив на духовне життя громадськості, надання Спілці статусу Національної. Спілка в найближчій перспективі буде ініціювати Державну програму розвитку краєзнавства до 2025 року.

Гримка

Добривдень, шановне панство! Підтримую ідею створення Інституту краєзнавства, на якому етапі процес? Дякую

Питання створення Інституту краєзнавства постало ще з часу відродження Спілки. 23 січня 2012 р. на V (позачерговому) з'їзді НСКУ прийнято рішення про створення при НСКУ науково-дослідного Інституту краєзнавства за підтримки Інституту історії України НАН України.

Нині розробляється Положення про Інститут, організаційні засади та напрями діяльності.

Основні тенденції розвитку краєзнавства, його суспільнозначима роль виявляють гостру потребу створення науково-дослідного Інституту краєзнавства, що дало б можливість подальшого удосконалення його науково-методологічних основ, поглибити дослідження джерельної бази, розширити розробку галузевих напрямів: історичне, природниче, культурно-мистецьке, пам'яткоохоронне, освітянське, туристичне, бібліотечне краєзнавство.

В українському краєзнавстві за багато десятиліть напрацьований значний матеріал, що потребує наукової систематизації і осмислення. Реалізація таких проектів, як енциклопедичне видання історії міст і сіл України, енциклопедія українського краєзнавства, музейна енциклопедія України, підручники, посібники і навчально-методична література з краєзнавства для шкіл і вищих навчальних закладів, туристичні довідники, бібліографічні каталоги тощо сприятимуть розвитку не лише краєзнавства, як науки, але й удосконаленню духовних засад українського суспільства.

Василь Швець

Як нині вдається зберігати пам'ятки від забудовників і як бере участь у цьому захисті держава? які найбільші досягнення, що вдалось врятувати останнім часом?

Це найболючіша проблема пам'яткоохоронної сфери. Спілка виокремила пам'яткоохоронну діяльність як стратегічний напрям. Масштабним проектом, у якому беруть активну участь краєзнавці України є «Звід пам'яток історії й культури України». Особливість цього видання в комплексному підході до дослідження всієї культурної спадщини нашої країни. У нього ввійшли пам'ятки архітектури, археології, науки й техніки, історії, пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, монументальні пам'ятники. В Україні понад 130 тис. пам'яток історії й культури, які перебувають під охороною держави. Ця робота активізувала дослідницьку діяльність по виявленню нових пам'яток, уточненню даних про існуючі. Вийшли дві книги по Києву, підготовлені до видання книги по Чернігівській, Херсонській областях, місту Севастополю.

У Чернігові створено науково-методичний центр, співробітниками якого обстежено 2400 пам'яток історії і культури краю, з них близько 800 нововиявлених, водночас підготовлено пропозиції щодо взяття на державний облік 79 пам'яток. Краєзнавці досліджують стародавні та історичні міста Батурин, Любеч, працюють над пропозиціями щодо внесення номінації «Чернігівський Дитинець — комплекс історико-архітектурних пам'яток XI–XIX ст.» до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Значна пам'яткоохоронна робота розгорнута в усіх регіональних організаціях. Краєзнавці АР Крим опікувались встановленням охоронних дощок на 78 об'єктах історико-культурної спадщини в регіоні. Члени Спілки брали участь в увічненні місць, пов'язаних з видатними діячами краю. В Обухівському районі на Київщині зусиллями активіста-краєзнавця Анатолія Шафаренка відкрито 67 меморіальних дощок відомим землякам. Також дослідники вшанували пам'ять В. Винниченка (Кіровоград), П.Т. Тутковського, М.О. Бердяєва (Житомир), Л. Кравцова (Рівне), В. Попенка (Дубровиці) та ін.

Краєзнавці не лише проводять дослідження з місцевої топоніміки, а й беруть активну участь у заходах із повернення історичних назв вулицям. В Харкові, Києві, Дніпропетровську, Чернігові вони входять до складу комісій, де відстоюють історичну минушину рідного краю. 15–16 червня 2011 р. Національна спілка краєзнавців України здійснила науково-краєзнавчу експедицію, присвячену 300-річчю Олешківської Січі (1711–1728 рр.). В її роботі взяли участь провідні українські вчені-історики, представники органів державної влади та місцевого самоврядування, викладачі, учителі, музеєзнавці, краєзнавці, громадські діячі з Києва, Дніпропетровська, Запоріжжя, Херсона, Цюрупинська.

Метою цього заходу було привернення уваги суспільства до славних сторінок української історії. Експедиція охопила острів Хортицю, Кам'янську та Олешківську Січі.

В Цюрупинську відбулось засідання «круглого столу» «Олешківській Січі — 300 років: історичні та сучасні інтерпретації», де було запропоновано Національній спілці краєзнавців України спільно з Національним заповідником «Хортиця» та Інститутом козацтва Інституту історії України НАН України з метою широкої популяризації історії українського козацтва розробити й ініціювати перед вищими органами державної влади України Державну програму «Часи козацькі — Січі Запорозькі», куди включити наукове вивчення та публікацію джерельної бази з проблеми козакознавства, збереження і музеєфікацію пам'яток козацької історії та заходи щодо залучення української громадськості до історичного минулого, пов'язаного з героїчними сторінками козацької доби.

Президія правління НСКУ спільно з керівництвом Національного заповідника «Хортиця» звернулася до Міністерства культури і туризму України та Херсонської обласної державної адміністрації з метою формування цілісного комплексу збережених козацьких Січей і з урахуванням високого наукового потенціалу й використання багатого дослідницького досвіду фахівців Хортицької та Кам'янської Січей приєднати Олешківську Січ до Національного заповідника «Хортиця» на правах філіалу, а також необхідності проведення археологічних досліджень на Олешківській Січі. Тісна співпраця із заповідником «Хортиця» продовжується.

Необхідно об'єднати зусилля всіх громадських організацій, що опікуються історико-культурною спадщиною.

Тамара

Вітаю, панове, є така проблема нашого краєзнавства, як старіння — молодь не особливо цікавиться проблемами краєзнавства, як Спілка реагує на ситуацію

Одним із напрямів роботи Спілки є освітянське краєзнавство. НСКУ активно співпрацює з МАН України, Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

З ініціативи НСКУ при університетах створюються науково-методичні Центри краєзнавства. Такий Центр уже діє в Харківському національному університеті ім. В.Каразіна, дослідницькі установи краю працюють в університетах Луцька, Івано-Франківська, Кам'янця-Подільського, Вінниці, в Уманському педагогічному університеті започатковано науково-дослідну лабораторію «Педагогічне краєзнавство Черкащини». Молоддю захищається багато кандидатських дисертацій з краєзнавчої тематики. Саме вищі навчальні заклади є центрами краєзнавчої роботи в регіонах. Останнім часом до лав НСКУ приєднується досить багато молоді.

Ofeliya

Нещодавно була епопея з вибором Чудес України, як ставитесь до ідеї і результатів, щоб додали, а що може, і виключили?

Ідея добра. Можна ще більше популяризувати красу України не тільки згаданим проектом, а й десятками інших. Спілка спільно з Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України проводить низку краєзнавчих експедицій. 2007 року було завершено історико-географічну експедицію «Сто чудес України», метою якої було виявити й описати пам'ятки природи та історико-культурної спадщини. Спільними зусиллями в підсумку було визначено 99 чудес нашої Батьківщини, а на останньому зборі в таборі учнівського туристсько-краєзнавчого активу в Осії на Закарпатті діти ухвалили рішення 100 чудом вважати саму Україну. Нині тривають експедиції «Люби і знай свій рідний край», «Краса і біль України» з програмами «Свята спадщина» і «З попелу забуття», історико-етнографічна «Україна вишивана», «Колосок пам'яті».

Настя

Добрый день! в Украине много известно о больших городах, а как же маленькие селения, они тоже красивы и интересны, о них негде почитать, что бы туда поехать. Будут ли как-то популяризоваться наши села?

В Україні більше 350 сіл, яким понад 1000 років. За останні півстоліття зникло понад 2 тис. сіл. Краєзнавцями України вже напрацьований значний матеріал про історію міст і сіл рідного краю. Цікавими є видання «Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Юхима Сіцінського та Миколи Теодоровича)», «Енциклопедія Львова», «Кіровоградщина. Історія. Традиції. Сучасність», «Краєзнавці Слобожанщини», розроблено концепцію 10-томної «Історії Галичини» та багато інших. Перед нами стоїть непросте завдання: вивчити, узагальнити і скоординувати велику роботу з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України».

Орест (Немирів)

Чим краєзнавство на заході відрізняється від краєзнавства на сході нашої держави, де воно більш розвинене? Спасибі.

Любов до рідного краю та бажання більше про нього дізнатися не вимірюється за такими принципами.

Костя

Известна ли вам статистика, сколько музеев открылось и закрылось за годы независимости

Всього діє понад 500 державних і комунальних музеїв.

Понад 6 тис. громадських (сільських, шкільних, при вищих навчальних закладах, установах та ін.) і приватних музеїв.

Нові проекти НСКУ пов'язані з розвитком музейної справи України. Підтримуючи громадське музейництво, Спілка в 2009 р. провела Перший Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей, в ньому взяли участь понад 1000 музеїв, із них 103 музейних заклади були відзначені за п'ятьма номінаціями дипломами переможців.

27 жовтня 2010 р. в с. Халеп'я на Обухівщині з ініціативи краєзнавців Обухівщини та за підтримки НСКУ і за участі Роланда Тарасовича Франка, постав Літературний музей Івана Франка на Дніпрі.

Нині започатковано культурологічний проект «Музейні скарби України», де передбачається створити хронікально-документальну галерею музейних колекцій України. Велика робота проведена в Сумській та Івано-Франківській областях, на черзі АР Крим, Львівщина, Тернопільщина, Житомирщина та інші регіони України. Проект включає декілька етапів, і має на меті відтворити через музейні цінності історію українського музейництва XIX–XX ст.

Члени Спілки тісно співпрацюють з музейними закладами, долучаються до створення нових музеїв, тематичних музейних експозицій. Так, краєзнавці брали участь у створенні музею-садиби В'ячеслава Липинського у Затурцях на Волині, музею історії Луцького братства у Луцьку, етнографічного музею на історичному факультеті Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського, музею Визвольної боротьби у Львові, музею історичної місцевості Опришівців у Івано-Франківську, музеїв в селах Германівка, Іванків, Ясногородка на Київщині та ін.

Sashko

Кого можна назвати першим українським краєзнавцем?

Витоки дослідників рідного краю сягають часів Київської Русі, від її літописців та Г. Сковороди. Краєзнавство оформилося як науковий напрям у XIX — на початку XX ст. Свій внесок у його розвиток зробили видатні постаті: І. Франко, М. Костомаров, Леся Українка, засновники «Руської Трійці» (М. Шашкевич, Я. Головацький, І. Вагилевич), М. Грушевський, Д. Яворницький, Д. Багалій, М. Сумцов та багато інших, котрі заклали наукові та організаційні основи краєзнавства.

Slavko

Скільки на сьогоднішній день є реальних членів спілки, які отримали членські квитки. Де краєзнавців найбільше?

В Україні краєзнавчий рух об'єднує понад 2 тис. краєзнавців. У зв'язку з набуттям Спілкою статусу Національної (2008 р.) здійснюється перереєстрація членів Спілки, яких сьогодні нараховується понад 1 тис. Найчисленнішими є організації в Івано-Франківській, Хмельницькій, Черкаській, Донецькій, Волинській, Київській областях та м. Києві.

Andriy

Чи є сьогодні професія «краєзнавець». Як можна відрізнити професійного краєзнавця від аматора? Дякую!

23 січня 2012 р. V (позачерговим) з'їздом НСКУ схвалено рішення звернутися до державних органів влади про внесення до «Класифікатора професій» професії «краєзнавець», яка включає в себе фахове дослідження рідного краю в галузі культури, історії, пам'яткознавства, фольклору, етнографії, природи тощо.

Lazar

Які заходи плануються по вшануванню пам'яті багаторічного голови Спілки, Героя України, академіка НАН України Петра Тимофійовича Тронька?

Перед Спілкою стоїть важливе завдання увічнення пам'яті видатної постаті в історії України ХХ ст. Ще за життя Петра Тимофійовича за сприяння Спілки світ побачили останні величні праці державного діяча і вченого «Що залишаємо нащадкам?», «Я тобою, Україно, живу», в яких автор виступив не лише, як свідок чи літописець цілої епохи, а як активний будівничий і захисник історії і культури своєї держави. Створено два хронікально-документальних фільми «Жити для людей» та «Видатні Українці. Петро Тронько», які зберегли унікальні кадри розповідей П.Т. Тронька про події з історії України.

Започатковані в 2010 р. з ініціативи краєзнавців Дніпропетровського гірничого університету Троньківські читання. 24 листопада 2011р. відбулися Другі Троньківські читання за участю науковців Києва, Дніпропетровська, Запоріжжя, Харкова. Проводились вони на базі Інституту гуманітарних проблем Дніпропетровського гірничого університету, якому за рішенням Вченої ради університету присвоєно ім'я П.Т. Тронька. Колектив Національної історичної бібліотеки України також започаткував і провів із Спілкою 22 листопада 2011 р. Троньківські краєзнавчі читання в Києві. Ім'я П.Т. Тронька присвоєно Центру краєзнавства при Харківському національному університеті ім. Н.В. Каразіна.

Президією Спілки спільно з дирекцією Інституту історії України НАН України розробляються пропозиції до керівництва держави щодо увічнення пам'яті П.Т. Тронька: присвоєння його імені Національному музею народної архітектури і побуту України в Пирогово, створення меморіальних музеїв в Києві і на малій Батьківщині вченого, запровадження іменної премії Президії НАН України, призначення стипендій видатним діячам краєзнавчого руху, членам Національних творчих спілок України, встановлення меморіальних дощок та присвоєння його імені вулицям в столиці та на Харківщині.

Nestor

В Україні щороку видаються сотні краєзнавчих книжок. Чи можна довіряти інформації, яка міститься там? Чи моніторить Спілка цю літературу, чи має бібліотеку і чи немає планів робити цифрову бібліотеку дійсно важливих краєзнавчих видань у відкритому доступі в Інтернеті?

Кожен дослідник має критично ставитись до будь-яких публікацій, враховувати джерельну базу, фаховий рівень. На сьогодні Спілкою лише формується бібліотека краєзнавчої літератури. Одним із проектів Спілки є створення «Електронної картотеки краєзнавчої літератури».

Stepan

Чи планується перевидання «Історії міст і сіл України»? Дякую

Пріоритетним завданням для Спілки залишається підготовка енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», яке продовжує розвивати фундаментальний напрямок в

українській історіографії. Історики все більше цікавляться проблемами мікроісторії, актуальності набувають сучасні дослідженнями історії повсякденності.

12 червня 2009 р. НСКУ в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка провела нараду «Концептуальні засади організаційно-методичної роботи з підготовки енциклопедичного видання «Історія міст і сіл України», на якій було схвалено ряд відповідних заходів у цьому напрямку.

Anton

В Україні останнім часом горять дерев'яні храми. Чи зверталася спілка із запитом про захист цих пам'яток, про захист їх від свавілля релігійних організацій?

7–8 жовтня 2010 року Національна спілка краєзнавців України разом з Львівською обласною організацією НСКУ провела науково-краєзнавчу експедицію «Світові пам'ятки сакральної архітектури Львівщини: проблеми збереження». Увага до цієї теми викликана незадовільним станом більшості унікальних пам'яток дерев'яної архітектури західного регіону України. Учасники експедиції оглянули рідкісні пам'ятки дерев'яного зодчества у Жовкві, Крехові, Потеличі. На засіданні «круглого столу» було прийнято ухвалу, якою президії правління НСКУ доручено підготувати звернення до Президента України про затвердження Програми зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України, передбачити завершення інвентаризації дерев'яних церков в Україні та на українських етнічних землях.

Vasyl Ivanovich

Спілку краєзнавців іноді називають спілкою аматорів. Чи можете заперечити це твердження?

Більшістю членів Спілки є науковці, викладачі, музейники, бібліотекари, вчителі, колекціонери та, звичайно ж, аматори. Таким чином, Спілка об'єднує як фахівців, так і непрофесійних дослідників рідного краю.

Nikolay

Як виховуються молоді краєзнавці? Чи є предмет «краєзнавство» у школах, у вузах?

Особливу увагу Спілка приділяє освітянському краєзнавству. 6–7 жовтня 2011 р. в Івано-Франківську, в приміщенні Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника відбулася XII Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освітянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича.

Підсумковим документом обговорення нагальних проблем використання краєзнавчої складової в системі освіти стали рекомендації учасників форуму про введення в навчальну програму шкіл предмету «Історія рідного краю», внесення до гуманітарного циклу дисциплін у вищих навчальних закладах всіх профілів навчального курсу «Основи краєзнавства», підготовку підручників з краєзнавства, науково-методичну роботу із викладачами і вчителями дисципліни «Краєзнавство», форми і методи позашкільної освіти, участь у ній бібліотек, музеїв, закладів культури, туристичних організацій.

Президія Спілки започаткувала велику роботу з підготовки навчального посібника «Основи краєзнавства» для студентів вищих навчальних закладів. До його написання залучені відомі вчені, педагоги, фахівці з краєзнавства Києва, Луцька, Чернігова, Харкова, Кам'янця-Подільського. Розроблена наукова концепція, структура книги, триває процес підготовки і апробації її текстів. Поява такого підручника є нагальною потребою освітянського краєзнавства, вона сприятиме новому поштовху краєзнавчих досліджень.

Регіональні організації велику увагу приділяють учнівській молоді, залучаючи її до вивчення історії рідного краю через організацію конкурсів, експедицій, конференцій, фестивалів, діяльність гуртків, клубів (Черкаси, Сміла, Одеса, Івано-Франківськ, Луцьк, Львів, Харків, Київ, Дніпропетровськ та ін.).

У вищих навчальних закладах, на гуманітарних факультетах відкриті кафедри із спеціалізацією краєзнавства, де здійснюється підготовка наукових кадрів в цій галузі.

Помітно збільшилась кількість дисертаційних досліджень з краєзнавчої тематики, що дозволяє поглиблено розробляти наукові засади та джерельну базу краєзнавства.

Pavlo

Які заходи проводить Національна спілка краєзнавців? Дуже хочеться взяти в них участь. З повагою, Павло Петрович.

Заходи Спілки висвітлюються на сайті Спілки та на сайтах регіональних організацій, а також у ЗМІ. За більш детальною інформацією звертайтеся до Президії правління Спілки.

Ivanko

Які видання (наукові та інформаційні) видає спілка. Чи можна надрукувати в них власні напрацювання?

Спілка видає науковий журнал «Краєзнавство», заснований 1927 р. і до 1930 р., коли журнал було репресовано, вийшло 28 номерів, Спілка його відновила 1993 р. і на сьогодні світ побачило вже 77 номерів. Журнал виходить щоквартально. Він з 2010 р. поширюється за 140 адресами у всі класичні університети, обласні бібліотеки, музеї та архіви України.

Слід відзначити видання регіональних краєзнавчих організацій: «Краєзнавство Черкащини», «Краєзнавець Прикарпаття», «Историческое наследие Крыма», «Галицька брама», «Краєзнавчий вісник Кіровоградщини», «Сумський історико-архівний журнал», «Сумська старовина», «Сіверянський літопис», «Ніжинська старовина», «Мариупольский краеведческий сборник» (Донецька обл.), «Острозький краєзнавчий збірник» (Рівненська обл.) тощо.

Важливим засобом інформування широкого загалу про діяльність Спілки є робота Інтернет-сайту Спілки, власні сайти відкрили Івано-Франківська, Волинська, Черкаська, Київська обласні організації, презентовано громаді Сумський історичний портал.

Ivanka

Розкажіть про програму «Реабілітовані історією», інші видавничі проекти спілки

З 1992 року діє Державна програма «Реабілітовані історією», одним із засновників якої є Спілка. У всіх областях створені науково-редакційні відділи. На сьогодні видано 75 книг в усіх областях України, складено картотеку на понад 700 тис. реабілітованих громадян по архівно-кримінальних справах Державного архіву СБУ й обласних управлінь, однак ця цифра далеко не остаточна. Розпочато дослідження архівів МВС України по виявленню депортованих громадян країни.

Natalya

Доброго дня. Хто може бути членом Національної спілки краєзнавців і як ним стати.

Членом Спілки можуть бути (з 18 років) громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, основним заняттям котрих є фахове дослідження рідного краю у галузі культури, історії, пам'яткознавства, фольклору, етнографії, природи тощо.

Члени Спілки повинні визнавати положення Статусу Спілки та бути зацікавленими у розвитку українського краєзнавства, як окремої галузі духовної культури держави, а результатом їх індивідуальної чи колективної творчої діяльності мають бути твори, окремі публікації чи видання, що становлять культурно-історичну, духовну або наукову цінність.

З питань набуття членства у Спілці необхідно звертатися у регіональні організації.

Natalya

Шановні краєзнавці, останнім часом Верховна Рада займається «законовитворяннями», які не можуть не обурювати. Скажіть будь-ласка, як ви українські історики, особисто ставитеся до законопроектів: № 9690 «Проект Закону про внесення змін до деяких законів України (щодо передачі об'єктів культурної спадщини релігійним організаціям)» і зміни до Закону «Про Національний архівний фонд та архівні установи»?

Яка офіційна позиція Національної спілки краєзнавців, що до даних законопроектів?

Проблема збереження історико-культурної спадщини гостро стоїть в українському соціумі. Передача об'єктів культурної спадщини має розглядатися індивідуально щодо кожної пам'ятки, враховуючи її історичну та мистецьку цінність, зважаючи на її суспільну значимість. Вони мають об'єднувати громадянське суспільство, а не збурювати його.

Закон «Про Національний архівний фонд та архівні установи» є необхідним для покращення збереження архівних матеріалів та розширення можливостей користуватися архівними фондами дослідниками. Особливо це стосується документів, які висвітлюють механізм політичних репресій в Україні упродовж 1917–1980-і рр.

Сайт Інформаційного агентства «RegioNews», 8 лютого 2012 року

3.2. ВЕБ-РЕСУРСИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

Структура сайту НСКУ* (nsku.org.ua) та регіональних організацій

Сторінку-візитівку Національної спілки краєзнавців України у всесвітній мережі Інтернет nsku.org.ua було створено за кошти спілки наприкінці 2008 року, після набуття Всеукраїнською спілкою краєзнавців статусу Національної. Власне, й перша публікація на сайті, датована 28 жовтня 2008 року, розповідає про IV з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Голова НСКУ, академік НАНУ, Герой України Петро Тимофійович Тронько прекрасно розумів, що створення сайту — потрібна справа для популяризації краєзнавчого руху, поширення кращих здобутків дослідників рідного краю і що це має велику перспективу. Кураторами проекту створення сайту НСКУ були заступник голови спілки Григорій Клепак і відповідальний секретар Руслана Маньковська.

Повноцінне наповнення офіційного сайту НСКУ розпочалося в липні 2009 року. Новий дизайн на базі Joomla створив Павло Бабенко за дорученням керівництва НСКУ, він же особисто займався технічним наповненням та адмініструванням сайту. Практично вся тогочасна структура ресурсу збережена донині.

Головна сторінка (новини) розповідає про поточні події в житті Спілки, які сортуються від найновіших до найстаріших і поділяються на підменю за роками та має окрему підсторінку «Анонси».

Сторінка «Про спілку» містить підсторінку «Історія спілки», де окрім основних віх у історії організації, подано біографію першого голови НСКУ П.Т. Тронька, законодавчі акти, які регулюють краєзнавчу діяльність в Україні, Статут НСКУ, кодекс професійної етики краєзнавця, Положення про порядок прийому в члени Національної спілки краєзнавців України та зразки документів для вступу, інформацію про керівні органи НСКУ та каталог фотогалерей, які ілюструють заходи спілки.

Сторінка «Діяльність» у підменю має, зокрема, сторінку «Нагороди», де містяться Положення про премії НСКУ: імені Дмитра Яворницького, імені академіка Петра Тронька та імені Героя України Михайла Сікорського. Інші пункти підменю цієї сторінки дублюють інші розділи сайту, тому на них зупинятися не будемо.

Інформацію про діяльність структурних підрозділів НСКУ містить розділ «Регіональні організації». Кожна підсторінка цього розділу містить окремо згенеровані новини обласної організації, списки краєзнавчої літератури, інформацію про керівні органи, ключових осіб, контактні відомості та посилання на додаткові веб-ресурси обласного підрозділу спілки.

Контактну інформацію Національної спілки краєзнавців України містить спеціальна сторінка «Контакти», розміщена в головному меню сайту. Також сайт nsku.org.ua має спеціальні віджети, які випадковим чином у правій частині сайту демонструють окремі публікації із розділів «Краєзнавчі видання», «Новини» та останній номер журналу «Краєзнавство».

* Інформація про структуру та інформаційне наповнення сайту НСКУ подана станом на кінець 2015 р. й не відображає змін, які мали місце на початку 2016 р. Натомість у подальших підрозділах про сайти обласних організацій НСКУ та статистику сайту й Facebook-сторінки Спілки подекуди матеріал виходить за рамки 2015 р.

У березні 2012 року сайт nsku.org.ua було підключено до історичного порталу histans.com, що є агрегатором матеріалів основних ресурсів історичної тематики, зокрема, порталу Інституту історії України НАН України www.history.org.ua, порталу Інституту Сходознавства НАН України www.oriental-studies.org.ua і проекту «ЗброєзнавДОТком» www.zbroeznav.com.

Основні складові інтегрованого ресурсу — це стрічки новин з короткою інформацією про поновлення матеріалів з відповідними гіперпосиланнями. Вони розподілені на шість секторів: новини, енциклопедія, онлайн-бібліотека (поряд із повнотекстовими електронними версіями видань у ній представлені й короткі анотації), каталог веб-ресурсів, біобібліографічний покажчик та історичний календар.

Так, найпершими інтегрувалися в структуру histans.com сторінки сайту НСКУ «Краєзнавчі видання» і «Журнал», де розміщено електронну бібліотеку краєзнавчої літератури, яка регулярно поповнюється, та наукового журналу «Краєзнавство». Зокрема, повний архів журналу «Краєзнавство», упорядкований 2012 року, містить усі номери часопису від 1927 року до сьогодні і є доступним для завантаження з сайту НСКУ (<http://nsku.org.ua/?litera&askAbout=kraj>), порталу histans.com (<http://histans.com/JournALL/kraj/>), сайту Інституту історії України НАНУ (<http://history.org.ua/?litera&askAbout=kraj>), сайту Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/kraeznavstvo/texts.html). У лютому 2013 НСКУ надала дозвіл на публікацію електронної версії журналу «Краєзнавство» на умовах ліцензії CC BY-SA, яка використовується у Вікіпедії. Тож тепер його можна завантажити і з Вікісховища (<https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Krajeznavstvo>).

Як свідчать інструменти статистики, щодня сайт nsku.org.ua переглядають в середньому 150–350 користувачів Інтернету. Технічне забезпечення проєктів порталу histans.com здійснює Олексій Жданович під керівництвом заступника директора Інституту історії України НАН України з наукової роботи, доктора історичних наук Геннадія Боряка. Адмініструє сайт nsku.org.ua прес-секретар НСКУ Євген Букет.

Сучасні тенденції розвитку віртуального простору вимагають оперативного введення новітніх програмних розробок у вже існуючі ресурси інтернету. Національна спілка краєзнавців України в перспективі повинна мати якісний та інформативний інтернет-портал, який буде важливим представництвом такої поважної установи в сучасному інформаційному світі, а також буде об'єднувати краєзнавчу спільноту для обміну думками та ідеями. У цьому порталі, зокрема, повинні об'єднатися вже існуючі на сьогодні веб-ресурси НСКУ.

Подальший розвиток проєкту histans.com розробники вбачають у підключенні RSS-стрічок інших історикоорієнтованих ресурсів, а також у наповненні ресурсу даними самими користувачами. Прості механізми сайту дозволять без реєстрації вводити інформацію до будь-якого з шести його секторів. Ця інформація буде доступна усім після перегляду модераторами.

Зважаючи на вищевикладене, доцільними, на наш погляд, у найближчій перспективі є окремі пропозиції надані Павлом Бабенком щодо розширення функціональних можливостей представлення НСКУ в мережі інтернет, а саме: створення багатомовного розділу-візитки порталу НСКУ: українською, російською, англійською, польською, німецькою, французькою, іспанською тощо; інтеграція сайту з соціальними мережами та іншими інтерактивними можливостями, зокрема, створення власного youtube-каналу; інтеграція порталу з наявними і новоствореними сайтами обласних організацій НСКУ; створення та синхронізація єдиного краєзнавчого календаря пам'ятних дат, подій та заходів; створення окремих блогів провідних краєзнавців; створення інтерактивної онлайн-бази краєзнавців для внутрішнього користування; створення окремих розділів порталу за тематичними напрямками (наукове краєзнавство, освітнє краєзнавство, туристичне краєзнавство тощо).

Втілення вищезазначених завдань у інформаційно-комунікаційній діяльності спілки, безперечно, сприятиме не лише висвітленню її роботи в інформаційному просторі України,

але і систематизуватиме краєзнавчу проблематику, оперативно реагуючи на виклики сьогодення.

2015 року ресурс nsku.org.ua перенесено на окремий хостинг, базу даних підключено до движка WordPress. Протягом року проводиться наповнення і каталогізація бібліотек.

Свої сторінки в мережі інтернет мають також деякі обласні і, навіть, районні організації Національної спілки краєзнавців України.

*Євген Букет,
«Краєзнавство», № 2, 2003 р.*

Волинська обласна організація НСКУ

Від часу створення Волинського обласного товариства краєзнавців (1989) і згодом організації НСКУ у Волинській області, краєзнавці Волині мали певну завантаженість інформаційного простору за рахунок ЗМІ, в тому числі телебачення, радіо і преси. Основна інформація надходила через журнали «Педагогічний пошук» (ВППО), «Літопис Волині» (ВДУ, тепер СНУ) від 1996 року, «Волинський музейний вісник» (ВКМ), «Яровиця» — орган навчально-методичного центру управління культури від 2013 року. Також діяльність краєзнавців та їх осередків була представлена в обласній пресі у газетах «Радянська Волинь», «Нова Волинь», «Віче», «Вісник», в районних та міських газетах, в державних виданнях: «Голос України», «Урядовий кур'єр» та журналі Національної спілки — «Краєзнавство», у збірниках матеріалів всеукраїнських та регіональних конференцій, в тому числі — «Минуле і сучасне Волині та Полісся» і «Велика Волинь». На сайтах «Музейний простір Волині» і обласних бібліотек Волинської, Рівненської та Житомирської, а також Національної спілки краєзнавців України розміщується інформація про діяльність ВООНСКУ.

Сайт Волинської обласної організації НСКУ <http://volnsku.at.ua> було створено у жовтні 2009 року. Ініціатором його створення був голова обласної спілки Г.В. Бондаренко та бухгалтер обласної організації Світлана Яцечко, а технічно реалізував ідею випускник історичного факультету СНУ ім. Лесі Українки Сергій Коваль, наповнив інформацією — Василь Карп'юк. Влітку 2010 року ресурс не працював через технічні проблеми. З вересня 2010 року його роботу було відновлено.

Сайт спілки має наступні рубрики: новини, каталог статей, форум, фотоальбом. На ньому розміщено матеріали з історії обласної організації, установчі документи, новини та оголошення.

На сайті можна знайти інформацію про діяльність спілки, про заходи що проводить спілка або в яких задіяні члени спілки, інформаційні листи різних краєзнавчих конференцій, привітання членів спілки із ювілеями, інформацію про нові видання із проблем краєзнавства та історії регіону, про видання членів спілки, розміщуються оголошення і звернення до членів ВОО НСКУ, публікуються звіти про роботу та плани діяльності. Також на порталі представлено світлини з презентацій виставок, видань з волинезнавства, із творчих зустрічей та історико-краєзнавчих конференцій; подано інформацію про відзначення 25-річчя ВОО НСКУ та спільні заходи з обласними товариствами «Просвіта». «УТОПІК», музеями, бібліотеками і архівами області.

Сайт має близько 50–100 відвідувачів на місяць. Партнери: сайт НСКУ, Музейний простір Волині, сайт ДП «Волинські старожитності». Сайт розміщений на безкоштовному ресурсі UCOZ, тому його утримання безкоштовне. Щоправда це накладає певні обмеження в дизайні та в кількості інформації (відео, фото) яку можна розмістити на сайті.

Сайт створюють та наповнюють Василь Карп'юк — науковий співробітник Волинського регіонального музею українського війська та військової техніки, член НСКУ та Сергій Коваль — приватний підприємець. Права модераторів також мають Геннадій Бондаренко — професор СНУ ім. Лесі Українки, директор Центру дослідів Волині при СНУ, голова ВОО НСКУ і Світлана Яцечко — викладач історичного факультету СНУ, бухгалтер. Наповнення відбувається на добровільних засадах.

Звичайно, що інформаційна діяльність ВОО НСКУ продовжує розширюватись. Це пов'язано з тим що збільшується кількість краєзнавців в організації, а також відбувається спілкування з іншими громадськими організаціями та установами, які займаються краєзнавством і використовують цей сайт, беручи з нього інформацію, а також поповнюючи його власними відомостями.

Геннадій Бондаренко, Василь Карп'юк

Донецька обласна організація НСКУ

Сайт Донецької обласної організації НСКУ «Краєзнавець Донеччини» www.kramatorsk.info/kraeved створено 2010 року як розділ порталу www.kramatorsk.info. Саме з цієї причини там міститься значний обсяг краєзнавчої інформації про місто Краматорськ (російською мовою). Проте, ці краєзнавчі розвідки розміщені у підменю «Краматорський міський осередок» розділу «Первинні осередки Донецької обласної організації НСКУ», що вказує на перспективи наповнення ресурсу, адже підменю інших 11 місцевих осередків організації містять лише переліки їхніх членів. Також на сайті розміщено список членів Донецької обласної організації НСКУ, інформацію про нагороди Донецької обласної організації НСКУ, текст Договору про співпрацю на 2010–2015 роки між правлінням ДОО НСКУ і редакцією газети «Донеччина» та перелік Основних краєзнавчих видань по Донецькій області.

Крім того, у facebook існує група «Краєзнавці Слов'янщини» (<https://www.facebook.com/groups/1540885036215094/>), де розміщуються статті, фото та відеоматеріали краєзнавчої роботи. Її адмініструє голова Слов'янського осередку Національної спілки краєзнавців України Тетяна Лисак. Група створена нещодавно (у квітні 2016 р.) і серед інформації, яка оприлюднена — умови конкурсу до 200-річчя Михайла Петренка; стаття В. Скрипника про М. Петренка; презентація книги В. Скрипника «Слов'янськ у війні 2014 року»; презентація книги Л. Калашнікової «Уклін вам низький»; вручення премії ім. М. Петренка; про встановлення пам'ятного Хреста у селі Прелесне на місці спаленої церкви та ін.

Валерій Романько, Тетяна Лисак

Закарпатська обласна організація НСКУ

У травні 2013 р., тобто через два місяці після заснування Закарпатської обласної організації Національної спілки краєзнавців України, розпочав свою роботу її веб-сайт — zaknsku.com.ua. Його було презентовано в Ужгородському прес-клубі. Публікації сайту систематично знайомлять широку аудиторію з діяльністю краєзнавчого об'єднання. Він добре відомий, зокрема, серед краєзнавців та істориків, музейних працівників і бібліотекарів, працівників засобів масової інформації.

Сайт має рубрики: головна із складовими — Статут НСКУ, керівництво спілки, законодавчі акти, порядок прийому в НСКУ, кодекс професійної етики і Положення про ЗОО НСКУ; про Спілку, де подано історію Національної спілки краєзнавців України; новини; краєзнавчі видання; контактна інформація. Тут також розміщено випуски журналу «Краєзнавство».

Портал інформує своїх шанувальників про діяльність обласної організації та участь у спільних заходах з іншими творчими спілками, зокрема, обласними організаціями Національної спілки письменників України (голова — член правління ЗОО НСКУ В.П. Густі) й Національної спілки художників України (голова — Б.І. Кузьма), Товариством угорських художників Закарпаття ім. І. Ревеса (голова — нині покійний Л. Мадяр), Закарпатським обласним краєзнавчим музеєм ім. Т. Легоцького (директор — член правління ЗОО НСКУ В.С. Шеба), Закарпатським обласним художнім музеєм ім. Й. Бокшая (директор — член правління ЗОО НСКУ Ф.П.Ерфан) та ін. Тут також є інформація про участь краєзнавців у роботі органів місцевого самоврядування, нові видання з питань краєзнавства, зокрема, членів краєзнавчої організації, оголошення й звернення, анонси, вітання з нагоди

днів народжень та ювілеїв чи вагомих творчих здобутків, нагородження, звіти й плани роботи, інформація про публікації щодо діяльності краєзнавців, реагування краєзнавців на гострі проблеми суспільства (для прикладу: «Громадськість Закарпаття стурбована тривалим ігноруванням в державі проблем заробітчанства», 23 квітня 2015 р. «Газета Верховної Ради України «Голос України» про діяльність Закарпатської обласної організації Національної спілки краєзнавців України», 8 червня 2015 р.; «Краєзнавці області — на вістрі загальнодержавних проблем», 15 червня 2015 р.; «Сесія Закарпатської обласної ради розгляне пропозицію краєзнавців», 9 липня 2015 р. та ін. Сайт містить багаточисленні фотоілюстрації з прес-конференцій, засідань президії й правління ЗОО НСКУ, презентацій, виставок, фестивалів, нових видань, творчих зібрань, історико-краєзнавчих конференцій, олімпіад, урочистостей та ін., автором більшості з яких є голова правління організації. Повідомляється також про участь краєзнавців області у загальноукраїнських акціях і заходах.

Веб-сайт регулярно оновлюється, наповнюється цікавою й різноманітною інформацією і фотоілюстраціями, репортажами. Сайт багатогранний, як і саме повсякденне життя краєзнавців. Веде веб-сайт голова правління ЗОО НСКУ. Уже на самому початку роботи він був позитивно оцінений журналом «Краєзнавство». «На початку червня 2013 року, — констатує автор статті “Веб-ресурс Національної спілки краєзнавців України” Євген Букет, — створено інтернет-сайт Закарпатської обласної організації НСКУ zaknsku.com.ua, що зараз перебуває у стадії активного наповнення. Сьогодні там розміщено... інформацію про установчі збори обласної організації, які відбулися 3 червня 2013 року (автор допустив неточність — установчі збори відбулися 4 лютого 2013 року. — М. Д.)... Сайт розроблено в студії JDesign на замовлення керівництва організації (голова — Михайло Васильович Делеган)» (Краєзнавство, 2013, № 2, с. 209).

На сайті регулярно вміщується інформація про активну діяльність одного з ініціаторів створення ЗОО НСКУ, члена правління Закарпатської обласної організації та Національної спілки краєзнавців України, народного депутата України V–VI скликань, голови Ради Асоціації українських банків, нині завідувача кафедри, професора Національного економічного університету ім. В. Гетьмана С.М. Аржевітіна. Станіслав Михайлович ініціатор і спонсор багатьох актуальних справ спілчанців області. Не випадково він став одним із перших лауреатів Премії імені академіка Петра Тимофійовича Тронька.

Змістовно характеризується діяльність обласної творчої краєзнавчої організації у справі розвитку екологічного руху як у краї, так і в Україні в цілому, зокрема особиста участь голови правління.

Презентабельність сайту формують творча активність відомих краєзнавців письменника, Д.М. Кешелі, голови Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України В.П. Густі, професора Ужгородського національного університету, завідувача кафедри історії України Р.А. Офіцинського, письменника, історика й журналіста С.Д. Федаки, відомого культуролога В.С. Габорця та ін.

Особливістю ЗОО НСКУ є міжнародні контакти, зокрема, голови правління з дипломатичними представниками сусідніх держав, про що інформує сайт (зокрема про презентацію книги нині покійного краєзнавця-видавця Д.М. Федаки у місті Пряшеві в Словаччині та ін.). Суттєва увага сайту і до проблемних питань прав людини, національних меншин та свободи віросповідання. Портал інформує читачів також про Всеукраїнську літературну премію ім. Зореслава, співзасновником якої є С.М. Аржевітін. Із середини 2014 року з ініціативи голови ревізійної комісії творчої організації М.М. Петровці ним щоквартально подаються економічні новини області.

Інтернет-ресурс постійно інформує про активну участь ЗОО НСКУ у конкурсних процедурах з добору кадрів на посади керівників закладів культури області, а також тенденційного видання декана історичного факультету Ужгородського національного університету В. Фенича (див.: «Принципова позиція краєзнавців області», zaknsku.com.ua, 30 жовтня 2016 р.).

Забезпечення діяльності веб-сайту взяв на себе член ЗОО НСКУ Василь Юрійович Печко і його дружин Леся Богданівна. Крім веб-сайту діяльність краєзнавців Закарпаття регулярно висвітлюють республіканські, обласні й міська районні засоби інформації. Про нашу суспільно значиму діяльність писали загальноукраїнські газети «Голос України» й «Урядовий кур'єр», фаховий журнал «Краєзнавство», робили передачі телеканали «1+1», «1-й український канал», ICTV, «Інтер» та ін. Систематично публікують повідомлення про краєзнавчу діяльність місцеві газети «Новини Закарпаття», «Срібна Земля — фест» (виходила у світ до 2016 року), «Трибуна», «Ріо»; телеканали обласного телебачення «Тиса», «Тиса-1», «М-Студіо» та ін. Інформація про діяльність ЗОО НСКУ широко представлена в Інтернеті, зокрема, на сайтах НСКУ, Закарпаття онлайн, zaholovok та ін.

Веб-сайт Закарпатської обласної організації НСКУ посідає одне з провідних місць по наповнюваності, змістовності та відвідуваннях серед сайтів творчих спілок і громадських об'єднань Закарпаття. Веб-ресурс обласної краєзнавчої організації оновлюється і удосконалюється.

Михайло Делеган

Запорізька обласна організація НСКУ

Сайт Запорізької обласної організації Національної спілки краєзнавців України працює з лютого 2016 року. Ініціаторами його створення виступили члени правління Запорізької ОО НСКУ Т.В. Лисенко та С.В. Сурченко, а сама ідея втілена в життя — на той час членом правління О.В. Денисенко. Спочатку робота з визначення структури проводилась в тестовому режимі, і саме ця версія сайту була представлена на ознайомлення членам спілки на звітно-виборчих зборах, які проведені в тому ж лютому 2016 року. Отримавши схвалення, робота над структурою та наповненням сайту продовжується в постійному режимі зусиллями всієї громади спілчан.

Платформа, на якій створено сайт — Jimdo (німецький сайтбілдер), є безкоштовним конструктором сайтів у версії JimdoFree з доменним ім'ям третього рівня (також безкоштовним, але з можливістю його заміни при переході до платного тарифу). Кастомізація в Jimdo достатньо глибока за рахунок зміни структури сторінок, де елементи представлені у вигляді модулів, кожен з яких має власні налаштування і які можливо додавати у будь-якій послідовності та необмеженій кількості.

Завдяки можливостям платформи існує мобільна версія сайту для смартфонів та планшетів. Для просування сайту спілки створено сторінки в соціальних мережах («Краєзнавець Запорожжя» на Facebook), які, як і сайт, адмініструються головою спілки О.В. Денисенко. Саме впровадження зв'язку із соціальними мережами надало змогу забезпечити досить високе відвідування (300–500 чоловік на місяць) для новоствореного сайту та участь всіх зацікавлених у житті краєзнавчої спільноти Запорожжя.

Знайомство з сайтом ЗОО НСКУ починається з Головної сторінки, яка включає підрозділи «Новини» спілки та краєзнавчого руху Запорозького регіону, «Анонси» подій та заходів за участю краєзнавців та «Дошку оголошень» — повідомлення для спілчан, які стосуються життя запорозької краєзнавчої громади.

Великий розділ сайту «Про спілку» присвячений історії, планам роботи, установчим та внутрішнім документам спілки (знаходяться у вільному доступі), інформації про склад керівного апарату, редколегії, умовам прийняття до лав нових спілчан. Також розділ містить матеріали конференцій та посилання на статті ЗМІ, які висвітлюють роботу ЗОО НСКУ. Окремо — посилання на сайти партнерів, які також є членами краєзнавчої спільноти Запорозького краю і у співпраці з якими здійснюються проекти, конференції та інші заходи із дослідження та популяризації історії та культури.

На сайті виокремлено «Проекти» запорозьких краєзнавців, які започатковані в цьому, 2016 році, і знаходяться на етапі розробки (наприклад, деякі з них: «Історія Запорозького краю: міста і села», «Запоріжжя — тисячолітнє місто», «Часи козацькі — Січі Запорізькі», «Чумацьких шлях», віртуальний етнографічний музей «Земля за порогами», та інші). Кожен

проект міститиме інформацію про склад організаційного комітету, положення та план реалізації, перелік і склад задіяних осіб.

Оскільки з 2016 року запорозькими спілчанами створено краєзнавчі комісії, наступний розділ сайту — «Комісії», знайомить його відвідувачів з планами та роботою за кожним напрямком краєзнавчих досліджень, надає можливість організації зв'язку з колективом однодумців.

Розділ сайту «Краєзнавцю» створений з метою допомоги тим, хто самостійно займається дослідженням рідного краю і містить «Краєзнавчий календар», «Методики досліджень», новинки краєзнавчої книги та краєзнавчих видань, а також «Журнал «Краєзнавство» НСКУ, доступний для скачування безпосередньо із сторінки сайту.

«Особистість», «Історія», «Пам'ятки» — це розділи, які безпосередньо містять інформацію, яка є результатом досліджень краєзнавців Запорозького краю і знаходяться в стадії наповнення.

У найближчих планах — створення окремих сайтів спілки для функціонування електронного журналу ЗОО НСКУ — «Краєзнавство: Запорозький край», віртуального етнографічного музею — «Земля за порогами» та кулінарного сайту старовинної козацької та сучасної запорозької кухні — «Запорозький куліш».

Створення сайту надало запорізьким спілчанам можливість інформування про свою роботу та дослідження великого кола зацікавлених історією Запорожжя, залучення до свого складу нових дослідників рідного краю та до роботи у проектах спілки всіх мешканців регіону.

Олена Денисенко

Івано-Франківська обласна організація НСКУ

Веб-сторінка Івано-Франківської обласної організації НСКУ www.ifoonsku.ucoz.ua була створена у жовтні 2010 р. Основним ініціатором створення сторінки краєзнавців в мережі інтернет став член обласної організації НСКУ магістр історії Андрій Чемеринський, який є її адміністратором.

Сторінка створена на безкоштовному сервері UCOZ, завдяки цьому вдається економити значну суму коштів щомісячно на підтримку її діяльності. Впродовж трьох років функціонування сайту змінювався його дизайн, вироблялася структура тематичних розділів.

На даний час, веб-сторінка складається з кількох основних розділів: «Історія ІФОО НСКУ», «Правління ІФОО НСКУ», «Члени ІФОО НСКУ», «Наш часопис» (про журнал «Краєзнавець Прикарпаття»), «Премія імені В.Полека» (про обласну премію в галузі краєзнавства, її лауреатів), «ІКО «Мое місто» (про згуртування краєзнавців які займаються дослідженням історії минулого Івано-Франківська), «Офіційні документи НСКУ» (статут, заява вступу в члени), «Дослідники краю», «Пам'ятки краю», «Годинник часу» (про важливі події у поточному році), «Фотоальбом».

Веб-сторінка системно оновлюється (кілька разів на тиждень). Для наповнення сторінки краєзнавчими матеріалами щоденно здійснюється моніторинг понад трьох десятків засобів масової інформації області.

За допомогою форми зворотного зв'язку всі бажаючі можуть написати листа до ІФОО НСКУ, подати свої дописи для розміщення на сайті.

Від 20 жовтня 2010 року і до 01 лютого 2013 р. її відвідали 19 911 осіб з 47 держав світу. У першій трійці серед відвідувачів передовсім громадяни України (відвідувачі у всіх областях та АР Крим), Російська Федерація та США. Загалом, веб-сторінку відвідали представники наступних держав: Австрії, Австралії, Аргентини, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Бразилії, Великобританії, Венесуели, Вірменії, Греції, Замбії, Ізраїлю, Індії, Ірландії, Іспанії, Ісландії, Італії, Канади, Китаю, Конго, Латвії, Литви, Македонії, Молдови, Нігерії, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Португалії, Російської Федерації, Румунії, Сербії, Сінгапуру, Словаччини, США, Таїланду, Тунісу, Туреччини, Угорщини, України, Швейцарії,

Швеції, Франції, Чехії, Японії. Щоденна кількість відвідувачів в середньому становить близько трьох десятків зацікавлених осіб.

Загалом, сайт краєзнавців Прикарпаття є універсальним — на ньому розміщено інформацію як для професійних краєзнавців, так і для пошуківців, які зацікавлені отримати інформацію про минуле того чи іншого населеного пункту; його видатних діячів; події, які були важливими для суспільно-політичного, економічного та культурного життя краю в попередніх століттях.

Київська обласна організація НСКУ

Сторінка Київської обласної організації НСКУ *nsku.kiev.ua* створена в січні 2012 року за ініціативи голови правління обласної організації, професора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Григорія Петровича Савченка. Втілили задум у життя заступник голови КОО НСКУ Є.В. Букет та член Президії правління КОО НСКУ О.В. Юрченко. До 2013 року сторінка працювала в тестовому режимі. Нині, окрім новин обласної організації, сайт має такі розділи: «Довідка» (короткі відомості про обласну організацію та контактні дані), «Керівництво» (персональний склад керівних органів організації), «Краєзнавча література», «Осередки», «Про нас» (історична довідка та зведена інформація про діяльність КОО НСКУ), «Як діє НСКУ» (Статут НСКУ, зразки документів для вступу і Положення про діяльність обласної організації). У 2015 р. сайт відвідувало понад 5 осіб на добу.

Миколаївська обласна організація НСКУ

Сайт Миколаївської обласної організації НСКУ *www.mosk.mksat.net* створено з ініціативи голови миколаївської організації Олександра Тригуба та вченого секретаря Віктора Погромського у травні 2012 року. Ресурс присвячений винятково діяльності Миколаївської обласної організації НСКУ та краєзнавству краю.

Незважаючи на обмежений дисковий простір хостингу (20 Мб), сайт вміщує такі основні сторінки: головна, керівництво, новини, діяльність, контакти. Інформація оновлюється переважно у рубриках новини та діяльність не рідше, ніж раз на 3 місяці, або ж по мірі необхідності. У «Новинах» відзначені важливі події у житті МОО НСКУ: участь членів організації у краєзнавчих заходах, вихід краєзнавчої літератури, проведення історико-краєзнавчих конференцій, проведення зборів і конференції обласної організації, вступ нових членів тощо.

Найближчим часом планується змінити розділ «Керівництво» на розділ «Члени організації» разом зі зміною назви, внести короткі дані про членів обласної організації Спілки. У вересні 2012 розміщено оновлені нариси про сім населених пунктів Миколаївського й Очаківського районів Миколаївської області. У подальшому усі видання МОО НСКУ будуть розміщуватися на сторінці (або буде зроблено посилання на файл).

Протягом 2012–2016 років сайт відвідало (згідно статистики відвідувачів) — понад 2200 осіб. На сьогодні середня відвідуваність — декілька осіб на добу. Подальше наповнення сайту має збільшити відвідуваність, оскільки багатьох цікавить насамперед наукова продукція з краєзнавства в електронному вигляді.

Робота над сайтом відбувається на громадських засадах. Наповнює ресурс голова правління МОО НСКУ О. Тригуб та зацікавлені члени організації, а технічну підтримку забезпечують В. Погромський (вчений секретар) та Анна Погромська (волонтер).

Олександр Тригуб

Черкаська обласна організація НСКУ

Веб-сайт «Краєзнавча Черкащина» (*nsku.ck.ua*) Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України розпочав свою роботу у січні 2011 року. При його створенні були вивчені та враховані побажання громадськості, зокрема різних категорій

учителів області, студентської та учнівської молоді, працівників музеїв, заповідників та журналістів.

Мета функціонування сайту — популяризація знань про рідний край, передусім його історію, видатних земляків, культурні традиції та природні ресурси. У зверненні правління обласної організації НСКУ до відвідувачів на головній сторінці зазначено: «Представляючи цей своєрідний електронний літопис рідного краю, бажаємо, щоб він сповна служив справі виховання у громадян патріотичних якостей, сприяв формуванню, передусім у молодого покоління, поваги до власної історії і людей, які її творять, виховував у них гордість за свій край і державу».

Відвідувачі сайту можуть знайти на ньому інформацію про історію рідного краю від найдавніших часів до сьогодення, визначні події і явища, що відбувалися на його території, життя і діяльність відомих людей Черкащини. Окремі матеріали сайту розміщуються на сторінці обласної організації НСКУ у Фейсбуці.

Увагу користувачів сайту привертає розділ «Черкащина на карті України», в якому вміщені матеріали про історію утворення та географічне розташування Черкаської області, дається характеристика фізико-географічних та соціально-економічних особливостей краю, інформація про географічний центр України на території Черкащини.

Популярністю користується розділ «Пам'ятні дати Черкащини», в якому подається історична хроніка подій на території краю. Окремий розділ інформує про роботу правління обласної організації НСКУ та її осередків. З матеріалів рубрики «Краєзнавчі новини» можна дізнатися про організовані спілчанами краєзнавчі пізнавально-виховні заходи, що відбуваються у містах і районах області. В цій же рубриці вміщуються вітання з державними та релігійними святами, ювілеями та іншими подіями у житті членів Спілки.

На сайті можна ознайомитися з інформацією про життя і діяльність відомих земляків, літературно-мистецькі та спортивні традиції краю. В окремому розділі виділені матеріали «Черкаська шевченкіана». Висвітлюється шкільне краєзнавство, огляди краєзнавчої літератури. Рубрика «Анонси» інформує користувачів про науково-практичні конференції та інші заходи краєзнавчого спрямування. «Цікавинками» сайту є рубрики «Історія у світлинах» та «Актуальний архів». Сайт має таку рубрикацію:

- Анонси
- Сторінки історії краю
- Історія у світлинах
- Черкащини славетні імена
- Черкаська шевченкіана
- Топоніми Черкащини
- Літературно-мистецьке краєзнавство
- Черкащина спортивна
- Краєзнавство в школі
- Актуальний архів
- Пам'ятки історії і культури
- Краєзнавча премія імені Михайла Максимовича
- Книжкова полиця
- Електронна бібліотека «Моя Черкащина»

Більшість рубрик містять свої підрубрики. Найбільш розгалуженою є рубрика «Сторінки історії краю», яка має низку підрубрик, сформованих за хронологічно-проблемним принципом.

До 25-річчя Незалежності України на сайті започатковано електронну бібліотеку краєзнавчої літератури «Моя Черкащина», в якій розміщуються електронні аналоги друкованих видань про Черкащину — наукові статті, матеріали краєзнавчих конференцій, журнал «Краєзнавство», книги, збірники документів, в тому числі й такі як «Архів Юго-Западной России». Відкриття бібліотеки схвально сприйнято громадськістю.

Підготовку матеріалів для наповнення сайту здійснює обласна організація Національної спілки краєзнавців України (відповідальний і редактор В.М. Мельниченко) спільно з науковцями Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Держархівом Черкаської області, обласним краєзнавчим музеєм та історико-культурними заповідниками Черкащини.

За час існування сайт станом на 10 жовтня 2016 року відвідало майже 39 тис. відвідувачів. Найбільшою популярністю користуються такі рубрики: «Топонімічні легенди і перекази Черкащини» — понад 18 тис. відвідувань, «Давня історія краю» — більше 13,5 тис., «Краєзнавство в школі. З досвіду роботи Шполянської ЗОШ № 5)» — понад 10 тис., «Краєзнавство в школі. Пам'ятки археології Черкащини» — понад 10 тис., «Про географічний центр України» — понад 10 тис., «Мотиви любові до рідного краю у творчості Т.Г. Шевченка» — більше 9,5 тис., «Краєзнавство в школі. Пам'ятки природи Черкащини» — майже 9 тис. відвідувань.

Авторські матеріали для сайту готують члени НСКУ — активісти краєзнавчого руху. Поповнюється в міру надходження матеріалів. З головної сторінки сайту є вихід зі зворотним зв'язком на сайти НСКУ, обласного краєзнавчого музею, національних та державних історико-культурних заповідників, держархіву області, обласних газет «Черкаський край» і «Нова доба», районних осередків НСКУ.

Василь Мельниченко

Районні веб-сайти Черкаської обласної організації НСКУ

Окрім основного сайту Черкаської обласної організації НСКУ nsku.cck.ua, в області створено й сайти районних організацій. Так, 20 грудня 2010 року розпочав роботу сайт Кам'янської районної громадської організації «Спілка краєзнавців» НСКУ kamkraeznaves.at.ua, створений на безкоштовному ресурсі UCOZ. Сьогодні на сайті розміщено значний обсяг краєзнавчої інформації про м. Кам'янку, історію та заходи місцевої краєзнавчої організації, статутні документи, списки її членів, Положення про районну краєзнавчу премію імені Марії Шкаліберди, літературу про край, календарі пам'ятних дат Кам'янщини з 2005 року, Матеріали науково-практичних краєзнавчих конференцій «Джерело», pdf-версії тематичного додатку до районної газети «Трудова слава» та міської газети «Наше місто» «Краєзнавство». Щодня сайт відвідує кілька користувачів Інтернету, загалом за час існування ресурсу його відвідали понад 17 тисяч разів.

2002 року ініціював створення сайту Лисянської районної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців www.lysyanka.narod.ru голова Лисянської районної краєзнавчої організації «Витоки» кандидат історичних наук, доцент Володимир Михайлович Щербатюк. Сайт створили Олег Файда і Тед Лещак — нині доценти Львівського національного університету імені Івана Франка. У 2002–2003 рр. відбувалося активне наповнення та удосконалення сайту: розміщення на сайті путівника по Лисянському районному державному історичному музею (текст та фотографії з експозиції), програми розвитку краєзнавства на Лисянщині на період до 2010 р., інформації про основні події і заходи, проведені спілкою «Витоки». 2010 року внесено окремі зміни в структуру сайту (додані рубрики «Окремі праці», «Рецензії», «Журнал Добридень»), внесені зміни до керівного складу організації, вміщено нову інформацію щодо діяльності власне організації, яка стала районним осередком НСКУ, та наукової діяльності її членів, розміщені електронні версії останніх номерів журналу «Добридень» у форматі pdf тощо. Нині сайт наповнюється матеріалами відповідно до Програми розвитку краєзнавчого руху на Лисянщині на період 2011–2018 рр., зокрема, інформацією щодо видавничої діяльності спілки, наукової роботи її членів, відомостями про заходи організації «Витоки», Черкаської обласної краєзнавчої організації та Національної спілки краєзнавців України, матеріалами щодо співпраці з іншими організаціями, науковцями і краєзнавцями України, Росії, Чехії, Польщі, Німеччини, Великої Британії, США та ін.

Сайт складається з двох частин, які поділено на рубрики:

I. Лисянщина («Юридична база», «Путівник по музею», «Поезія Лисянського краю»);

II. Історія розвитку краєзнавства на Лисянщині («Юридична база», «Керівництво спілки «Витоки», «Програми розвитку краєзнавства», «Конференції», «Окремі праці», «Статті», «Рецензії», «Журнал Добридень», «Новини»).

Серед іншого на ресурсі розміщено такі матеріали: Археологічні пам'ятки на території Лисянщини, підземні лабіринти Лисянщини, Монастирок — родовий маєток Михайла Хмельницького, Лисянка — як одне з вірогідних місць народжень Богдана Хмельницького, обрання гетьманом України С. Опари у Лисянці, значення Лисянщини в історії козацтва України, оборона Лисянки 1664 р., Лисянська козацька Рада 1666 р. і Петро Дорошенко, карбування монет у Лисянці, перемога Пилипа Орлика під Лисянкою 1711 р., гайдамацький рух — незвідана історія України та Лисянщини, Дитячі роки Тараса Шевченка, малий Тарас Шевченко у пошуках учителя-малюра, постать Тараса Григоровича Шевченка в історії України та Лисянщини, «Київська козащина», події Української революції 1917–1921 рр. у Шевченковому краї, трагічні сторінки в історії Лисянщини ХХ ст.: репресії 1920-х–1930-х років та голодомори 1932–1933 рр., 1946–1947 рр., Корсунь-Шевченківська битва 1944 р. — одна з основних подій в процесі визволення Правобережної України, загибель генерала Вільгельма фон Штемермана, вихідці з Лисянщини — учасники військових конфліктів, історичні постаті в історії Лисянщини та України, уродженці Лисянського краю та ін.

Станом на 18 лютого 2013 р. сайт відвідало 7507 осіб, після поновлення 2010 р. щомісяця його відвідує в середньому 70 осіб, щорічно — 800–850 осіб. Відвідуваність поступово зростає. Партнерами ресурсу є Черкаська обласна організація НСКУ, Кам'янська районна організація НСКУ, ВГО «Українське реєстрове козацтво», Українська пошукова система «Мета» та ін.

Василь Мельниченко

3.3. ЖУРНАЛ «КРАЄЗНАВСТВО» В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Статистика сайту Інституту історії України НАН України

Інститут історії України НАН України є не лише партнером Національної спілки краєзнавців України, а й одним із засновників та видавців журналу «Краєзнавство». Зважаючи на це, на порталі установи (<http://www.history.org.ua>), починаючи з 2009 р., розміщувалися повнотекстові варіанти випусків журналу. На даний час у вільному доступі на сайті розміщено номери за всі роки. Зважаючи на те, що Інститут історії України НАН України — провідний науково-дослідний та координаційний центр історичних студій у державі, за допомогою його веб-порталу до статей та інформації журналу «Краєзнавство» зверталися досить велику кількість разів. У таблиці подано цю статистику переглядів та завантажень (за наявності нерозділеного на окремі статті pdf-файлу).

Кількість переглядів випусків журналу «Краєзнавство» на сайті Інституту історії України НАН України (станом на початок вересня 2016 р.)					
Рік, випуск	Дата розміщення	Кількість переглядів / завантажень	Рік, випуск	Дата розміщення	Кількість переглядів / завантажень
1927, № 1	22.06.2012	12 901 / —	2009, № 3–4	25.08.2010	16 700 / 61
1927, № 2	22.06.2012	13 100 / 124	2010, № 1–2	12.01.2011	16 010 / 50
1927, № 3	22.06.2012	13 045 / 93	2010, № 3	13.01.2011	16 334 / 62
1928, № 1	22.06.2012	12 752 / 91	2010, № 4	21.04.2011	15 938 / 66
1928, № 2–3	22.06.2012	12 512 / 77	2011, № 1	27.04.2011	15 023 / 119
1928, № 4	22.06.2012	12 274 / 80	2011, № 2	04.07.2011	17 295 / 84

1928, № 5	22.06.2012	12 587 / 59	2011, № 3	02.11.2011	16 992 / –
1928, № 6–10	22.06.2012	13 428 / 86	2011, № 4	13.01.2012	21 079 / 239
1929, № 1–2	22.06.2012	12 517 / 92	2012, № 1	26.09.2012	17 531 / 138
1929, № 3–10	22.06.2012	13 320 / 77	2012, № 2	26.09.2012	19 392 / 163
1930, № 1–5	22.06.2012	13 721 / 90	2012, № 3	07.12.2012	17 616 / 97
1993, № 1	20.12.2011	14 101 / 89	2012, № 4	28.01.2013	15 281 / 106
1994, № 1–2	16.12.2011	14 873 / 92	2013, № 1	07.05.2013	14 396 / 206
1995, № 1–4	23.12.2011	14 133 / 56	2013, № 2	15.07.2013	14 197 / 203
1999, № 1–4	29.12.2011	14 161 / 54	2013, № 3	28.10.2013	10 748 / 176
2000, № 1–2	12.01.2012	13 916 / 76	2013, № 4	03.02.2014	6626 / 125
2001, № 1–4	07.02.2012	12 800 / 85	2014, № 1	28.04.2014	4091 / 174
2002, № 1–4	13.02.2012	14 094 / 45	2014, № 2	11.12.2014	1461 / 194
2003, № 1–4	14.02.2012	14 326 / 70	2014, № 3–4	16.04.2015	694 / 204
2005, № 1–4	14.02.2012	14 121 / 55	2015, № 1–2	23.09.2015	848 / 260
2006, № 1–4	15.02.2012	14 692 / 63	2015, № 3–4	26.01.2016	667 / 161
2008, № 1–4	11.01.2009	16 392 / –	2016, № 1–2	13.07.2016	569 / 168
2009, № 1–2	25.03.2010	17 523 / 47	–	–	–

Репрезентативність цієї статистики є досить умовною, оскільки дозволяє сформулювати уявлення про кількість переглядів окремих випусків журналу «Краєзнавство», а не чисельність відвідувачів (наприклад, за IP-адресами), однак тим не менш, висновок про значну зацікавленість виданням з боку академічної спільноти та широкої громадськості є беззаперечним. Зокрема, у середньому сторінку кожного випуску журналу «Краєзнавство» було переглянуто понад 12,8 тис. разів, навіть з урахуванням незначних даних останніх років. Відносно невелика кількість безпосередньо завантажень (у середньому понад 110 разів) пов'язана з тим, що подані у таблиці дані стосуються нерозділеного на окремі статті pdf-файлу всього випуску. Разом з тим, на сайті Інституту історії України НАН України розміщено pdf-файли кожної окремо взятої статті, статистика завантаження яких, на жаль, відсутня у вільному доступі.

Володимир Милько

Статистика сайту НСКУ

На початку 2016 р. сайт НСКУ зазнав суттєвих змін, що стосувалися як дизайну порталу (зміна теми WordPress — з Twenty Twelve на Twenty Fourteen), так і змістового наповнення, появи нового багаторівневого меню та ін. До цього часу електронні повнотекстові варіанти журналу «Краєзнавство» були розміщені лише на веб-порталі Інституту історії України НАН України та Вікісховищі, а відвідувачі сайту НСКУ переходили за посиланням на ці ресурси. Зважаючи на це, статистика виражається лише кількістю переглядів відповідної сторінки, а саме понад 2,8 тис. разів.

Серед найближчих планів Національної спілки краєзнавців України — створення окремого сайту журналу «Краєзнавство», що є обов'язковою вимогою для включення видання до міжнародних наукометричних баз.

Кількість завантажень журналу «Краєзнавство» із Вікісховища в I півріччі 2015 року

У лютому 2013 р. НСКУ надала дозвіл на публікацію електронної версії журналу «Краєзнавство» на умовах ліцензії CC BY-SA, яка використовується у Вікіпедії. Відтоді його можна завантажити і з Вікісховища (https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Kraj_zeznawstvo). За I півріччя 2015 року цю

категорію відвідали 804 рази (для порівняння — статтю у Вікіпедії про журнал «Краєзнавство» за цей же період відвідали 984 рази). Нижче подано кількість завантажень різних номерів журналу (за роками і номерами):

1927: 1 — 113, 2 — 82, 3 — 67;
 1928: 1 — 59, 2–3 — 79, 4 — 61, 5 — 47, 6–10 — 70;
 1929: 1–2 — 87, 3–10 — 50;
 1930: 1–5 — 72;
 1993: 1 — 69;
 1994: 1–2 — 54;
 1995: 1–4 — 55;
 1999: 1–4 — 50;
 2000: 1–2 — 56;
 2001: 1–4 — 45;
 2002: 1–4 — 55;
 2003: 1–4 — 53;
 2005: 1–4 — 41;
 2006: 1–4 — 50;
 2008: 1–4 — 320;
 2009: 1–2 — 53, 3–4 — 277;
 2010: 1–2 — 246, 3 — 274, 4 — 159;
 2011: 1 — 198, 2 — 50, 3 — 53, 4 — 90;
 2012: 1 — 57, 2 — 63, 3 — 60, 4 — 78;
 2013: 1 — 68, 2 — 70, 3 — 119, 4 — 84;
 2014: 1 — 137, 2 — 186, 3–4 — 419.

3.4. СТАТИСТИКА ОФІЦІЙНОГО САЙТУ ТА FACEBOOK-СТОРІНКИ НСКУ

З 2015 р. сайт почав працювати на основі програмного забезпечення WordPress, однак до початку наступного 2016 року в основі дизайну лежало використання найпростішої теми (Twenty Twelve), яка не передбачала наявності трьох колонок інформації, двох сайдбарів та ін. Зважаючи на швидкий ріст інтернет-користувачів в Україні та загалом можливостей глобальної мережі для популяризації будь-якої ідеї чи діяльності актуальним залишалося питання щодо вдосконалення структури сайту, більш динамічного розміщення інформації. Відповідна робота була проведена протягом січня-лютого 2016 р. і стосувалася зміни теми WordPress (на сьогоднішній день це Twenty Fourteen), її пристосування до стилістики НСКУ шляхом зміни програмного коду, кардинальної зміни дизайну веб-порталу, збільшення кількості сторінок/розділів та ін. Зокрема, якщо до цього відповідне число складало 25, то тепер — 56 розділів і 553 записи, тобто більш, ніж вдвічі більше. Крім того, сайт, крім основної стрічки новин, вже має два меню (горизонтальне та вертикальне), віджети для переходу на фейсбук-сторінку, дві географічні карти (із місцем розташування центрального офісу Співки та її обласних організацій), набір позначок для тематичного пошуку новин, банери партнерів та ін.

За період існування сайту НСКУ (з жовтня 2008 р. до листопад 2016 р.) його відвідало понад 77 тис. користувачів (тут і далі облік відвідувачів ведеться за IP-адресами), які більше 2 млн. разів переглянули різні сторінки порталу. Тобто в середньому за рік — 9,6 тис. осіб забезпечувало понад 250 тис. переглядів або 800 та понад 20,8 тис. щомісячно. При цьому варто констатувати поступовий ріст інтересу юзерів до сайту. Так, лише за рік (з жовтня 2015 по жовтень 2016 рр.) кількість відвідувачів склала більше 40 тис., а переглядів — понад 480 тис.; за півроку (з початку квітня до початку жовтня 2016 р.) — понад 21 тис. та 300 тис. відповідно. Найбільше переглядів припадає на «Анонси» — понад 3,6 тис., «Журнал

«Краєзнавство» — понад 2,7 тис., «Контакти» — понад 2,2 тис., «Обласні організації» — понад 2,1 тис., «Про спілку» — більше 2 тис., «Історія НСКУ» — більше 1,9 тис. переглядів. Звичайно їх основна кількість розпорошена між численними новинами з головної сторінки.

Географія юзерів також досить суттєва. Зокрема, за останній рік сайт Національної спілки користувачів відвідали жителі 169 країн світу. З них найбільше проживає в таких державах: Україна (20 119), Російська Федерація (7 146), Сполучені Штати Америки (2 642), Німеччина (1 657), Китай (1 301), Франція (934), Індія (765), Польща (391), Нідерланди (369), Велика Британія (360), Філіппіни (311), Канада (296), Бразилія (296), Румунія (280), Південна Корея (240), Швеція (208), Італія (194), Індонезія (185), Туреччина (177), Норвегія (166), Південно-Африканська Республіка (146), Іспанія (135), Пакистан (128), Малайзія (119) та ін. Лічильник даних WP Statistics не зміг визначити місце проживання 772 відвідувачів. Цікаво, що краєзнавчий портал відвідували навіть жителі таких «екзотичних» та віддалених від України держав як Ефіопія (1), Північна Корея (2), Республіка Гаїті (3), Зімбабве (4), Ямайка (5), Мадагаскар (6), Ірак (12), Об'єднані Арабські Емірати (31) тощо. Аналіз статистичних даних за останній рік демонструє динаміку зростання кількості юзерів з Китаю та Індії. У той же час варто констатувати низький рівень зацікавленості до роботи НСКУ серед громадян окремих колишніх республік Радянського Союзу, зокрема Киргизстану (2), Узбекистану (4), Азербайджану (8), Вірменії (14), Естонії (15), Казахстану (21), Грузії (36).

Серед лідерів за весь період роботи сайту (2008–2016 рр.) — відвідувачі з України (33 697), Росії (14 691), США (7240), Німеччини (2489), Китаю (2288), Франції (2173) та Нідерландів (1695). Загалом, ця статистика засвідчує, що діяльність Національної спілки краєзнавців України має не лише загальноукраїнську важливість, а й поступово набуває міжнародного значення, адже більше половини від загальної кількості юзерів заходило на веб-портал НСКУ з території інших держав, головним чином Росії, ЄС та США.

Варто констатувати, що зростання кількості відвідувачів сайту Спілки багато в чому напряму залежить від рівня активності діяльності. Зокрема, за період з жовтня 2015 до жовтня 2016 рр. різке збільшення відповідних показників спостерігалось наприкінці липня — у перші дні серпня 2016 рр. Саме у цей час на порталі розміщувалася інформація про загальнокраєзнавчі заходи, присвячені вшануванню пам'яті Петра Тронька: покладання квітів на Байковому кладовищі, вручення краєзнавчої премії імені Петра Тронька, а також вихід нового випуску журналу «Краєзнавство» (2016, № 1–2). Зокрема, 26 липня 2016 р. зафіксовано 497 відвідувачів, 27 липня 2016 р. — 948, 28 липня — 476; а 3 серпня цього ж року показник переглядів різних сторінок сайту склад рекордні 21 618.

Інтерес до цих новин та загалом сторінки підвищувався завдяки інформуванню громадськості за допомогою фейсбук-сторінки НСКУ (<https://www.facebook.com/nsku.ua>), кількість уподобань якої понад 1,8 тис. лайків. Загалом, у цій соціальній мережі розміщено понад 570 посилань на сайт НСКУ. Більші показники демонструють пошукова система google (понад 700 посилань), на третьому місці — yandex (понад 250 посилань).

Для порівняння статистики уподобань фейсбук-сторінки з іншими творчими спілками, зауважимо, що більшу кількість має лише Національна спілка журналістів України та Національна спілка кінематографістів України; менше — Національна спілка письменників України, Національна спілка архітекторів України, Національна спілка фотохудожників України, Асоціація українських письменників, Національна спілка кобзарів України та Національна спілка майстрів народного мистецтва України. Не мають своїх сторінок у соціальній мережі фейсбук або практично їх не розвивають Національна спілка композиторів України, Національна спілка художників України, Національна спілка іконописців України.

Статистика фейсбук-сторінки НСКУ демонструє, що люди, які її вподобали проживають головним чином в Україні (1561 особа), суттєво менше (до 50) — в США, Росії, Італії, Польщі, Канаді, Німеччині, Ізраїль, Аргентина, Іспанія, Чехія, Білорусь, Румунія та ін. Найбільше проживає у таких українських містах як Київ, Львів, Харків, Дніпро, Одеса, Івано-Франківськ, Хмельницький, Тернопіль, Запоріжжя, Черкаси; серед закордонних — Москва, Рим, Чикаго, Варшава, Торонто.

Якщо говорити про конкретні записи, то найбільш охоплені аудиторією були наступні новини:

- вихід монографії Руслани Маньковської «Музеї України в суспільно-історичних викликах» (цей запис за 15 листопада 2016 р. у своїй стрічці новин побачило 1,4 тис. людей);
- V Сікорські читання (запис за 28 жовтня 2016 р. побачило 2,2 тис. людей);
- вихід чергового випуску журналу «краєзнавство» (2016 р., № 1–2) (запис за 14 липня 2016 р. побачило 3,7 тис. людей) тощо.

Знову ж таки, лише систематичне розміщення дописів та новин, використання різноманітних позначок (людей та місць), оперативні відповіді на повідомлення та ін. зможе привабити якнайбільшу аудиторію.

У цілому, аналіз статистичних даних, які стосуються присутності НСКУ у веб-просторі та безпосередньо офіційного сайту демонструє поступове зростання кількості відвідувачів, рівня зацікавленості до роботи Співки. Варто розуміти, що в умовах інформаційної доби важливо не лише здійснювати певну діяльність, а й інформувати про це інтернет-спільноту, комунікувати за допомогою інформаційних технологій та засобів з аудиторією. Відтак, актуальним залишається завдання оперативного розміщення інформації про діяльність обласних осередків Співки, а також використання більшого арсеналу сучасних методів поширення електронного контенту такими інтернет-каналами як YouTube (відеоматеріали), Google+ (обмін інформацією у соцмережі) та ін.

Володимир Милько

3.5. ПАРТНЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

	Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара
	Громадська культурно-просвітницька організація «Переяславський скарб»
	Громадська організація «Вікімедіа Україна»
	Головна редакційна колегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією»
	ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
	Державна архівна служба України
	Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В. Г. Заболотного
	Державне підприємство «Національне газетно-журнальне видавництво» Міністерства культури України
	Інститут історії України НАН України
	Інформаційне агентство «RegioNews»
	Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка
	Київський національний університету імені Тараса Шевченка
	Київський університет імені Бориса Грінченка

	Міністерство культури України
	Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького
	Національна історична бібліотека України
	Національний заповідник «Хортиця»
	Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України
	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
 МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ	Національний центр «Мала академія наук України»
	Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді МОН України
	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
	Центр краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
	Центр медичного краєзнавства Харківського національного медичного університету
	Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

Науково-довідкове видання

Національна спілка краєзнавців України в інформаційному просторі

До 90-річчя журналу «Краєзнавство»

Підписано до друку 25.11.2016 р. Формат 60х84 1/16.

Папір офсет. Гарнітура Times. Наклад 100.

Зам. № 380 . Ум. друк. арк. 14,5.

Виробник ФОП Домбровська Я.М., свідоцтво про
державну реєстрацію №2 340 000 0000 003646 від 15.07.2015 р.

08055, Київська обл., Макаріївський р-он., с. Вільне,

e-mail: kalina_print@ukr.net

